

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RİSALET GÖREVİNİN BAŞLANGICINDAN
VEFATINA KADAR HZ. PEYGAMBER'İN
HAYATINDA HEDİYE

ÜMİT ESKİN

2501140368

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. SELİM ARGUN

İSTANBUL, 2016

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ÜMİT ESKİN Numarası : 2501140368
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Danışmanı : YRD. DOÇ. DR. SELİM ARGUN
Tez Savunma Tarihi : 23.08.2016 Saati : 16:00
Tez Başlığı : "RİSALET GÖREVİNİN BAŞLANGICINDAN VEFATINA KADAR HZ. PEYGAMBER'İN
HAYATINDA HEDİYE"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ADNAN DEMİRCAN		Kabul
2- DOÇ. DR. GÜLGÜN UYAR		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. SELİM ARGUN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. NURETTİN GEMİCİ		
2- YRD. DOÇ. DR. NEVZAT SAĞLAM		

ÖZ

RİSALET GÖREVİNİN BAŞLANGICINDAN VEFATINA KADAR HZ. PEYGAMBER'İN HAYATINDA HEDİYE

ÜMİT ESKİN

Hediye ve hediyeleşme çok eski tarihlere uzanan bir olgudur. Hediye, sevgi ve dostluk göstergesi olarak karşılık beklemeden samimice verilen nesne demektir. Hediye, her iki tarafa da birbirini hatırlatan bir araçtır ve tarafları birbirine bağlar. Bu tezde günümüzün ilgi çeken konularından biri olan ve üzerine kültür tarihi bağlamında pekçok çalışma yapılan hediye Hz. Muhammed'in (s) risâlet görevinin başlangıcından vefatına kadar olan 23 yıllık hayatı bağlamında inceleyeceğiz. Hz. Muhammed (s), peygamberlikle görevlendirildikten sonra insanları İslâm'a davet etmede ve onların kalbini İslâm'a ısındırmada birçok yöntem kullanmıştı. Bu yöntemlerden birisi de hediyeleşmeydi. Aynı şekilde Hz. Muhammed (s), peygamber olduktan sonra birçok zorlu süreçten geçmişti. Müslümanlarla birlikte mal varlıklarını Mekke'de bırakarak Medine'ye hicret etmişti. Bu süreçte Müslümanlar ellerinden geldiği ölçüde Hz. Muhammed'e (s) hediye vererek onu ve davasını desteklemişlerdi. Mekkeli müşriklerle yapılan Hudeybiye antlaşmasından sonra Arabistan yarımadasında bölgesel bir güç haline gelen Hz. Muhammed (s) ve Müslümanlar çevre devletlerle ve kabilelerle daha etkin bir iletişime girmiş; böylece aralarında diplomatik ilişkiler başlamıştı. İletişime girilen kabile ve devletlerle siyasi ve sosyal anlamlar taşıyan çeşitli hediyeleşmeler olmuştu. Bu çalışmada Hz. Muhammed'in (s) hediyeleşmelerinin siyasi, sosyal, psikolojik ve dini açıdan ifade ettiği anlamları tespit ederek hediye ve hediyeleşmelerin o zamanki Arap toplumu ve siyasi-sosyal ilişkiler açısından ifade ettiği anlamları tespit etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed (s), Hediye, Hediyeleşme.

ABSTRACT

THE CONCEPT OF GIFT GIVING IN THE LIFE OF PROPHET MUHAMMAD (PBUH) FROM THE BEGINNING OF HIS PROPHETHOOD TILL HIS DEMISE

ÜMIT ESKİN

Gift and gifting culture are two old phenomena dating back to ancient times. Gift is an object that is given to another person without any expectations as a sign of love and friendship. It sends a message to the recipient like “I don't forget you, and please don't forget me, too.” and connects them each other. Today, gift is one of the important issues and many theories have been established upon it. We are going to examine the subject of gift giving in the context of Prophet Muhammad's (pbuh) 23 years of life from the beginning of his prophethood to his death. After the commencement of his prophethood he (pbuh) had used many methods to invite people to Islam and thus to win their hearts and minds. One of these methods was presenting gifts to people. Prophet Muhammed went through many challenges and difficulties during his life time. He has immigrated from Mecca to Medina with other muslims leaving all their property behind them. In this period, muslim people supported him by giving him some gifts. Muhammad (pbuh) and other muslims became a regional power on the Arabian Peninsula after The Treaty of Hudaibiyyah, and they had more effective communication with the neighboring states and tribes. Gifting was one of the things that strengthened relationships between muslims and other states and tribes. In this study, we will try to identify the political, social, psychological, and religious implications of gift giving culture in the period of Prophet Muhammad (pbuh) by examining the authentic narratives.

Key Words: Prophet Muhammed (pbuh), Gift, Present, Gift giving.

ÖNSÖZ

Günümüzde sosyal hayatın en önemli unsurlarından biri olan hediye ve hediyeleşme İslâm medeniyetinde de önemli sosyal işlevi olan bir âdet aynı zamanda Hz. Peygamber'in (s) bir sünnetidir. Arap toplumunda hediye ve hediyeleşme daha çok asabiyet ruhunun da etkisiyle cömertliği izhâr etmenin bir yolu olsa da aynı zamanda insanlar arasında samimiyet ve sevgi tesis etmenin önemli bir aracıydı. Nitekim Hz. Peygamber (s), risâlet göreviyle görevlendirildikten sonra insanların kalbini kazanmada ve onlarla sosyal ilişkilerini geliştirmede hediye ve hediyeleşmeden faydalanmıştır.

Bu tezde Hz. Peygamber'in (s) risâlet görevi boyunca siyasi ve sosyal açıdan farklı sınıflardan insanlarla hediyeleşmelerini inceleyeceğiz. Tezi Hz. Peygamber'in (s) risâlet görevi süresindeki hediyeleşmelerle sınırlandırmayı seçtik. Çünkü ilk dönem İslâm tarihi kaynaklarında Hz. Peygamber'in (s) risâlet öncesi hayatıyla ilgili bilgiler sınırlı ve birbirini tekrar eden rivayetlerden oluşmaktadır. Bu bilgilerin kısıtlı olması ve belli başlı ana olaylardan oluşması dolayısıyla Hz. Peygamber'in (s) risâlet öncesi hayatıyla ilgili hediye ve hediyeleşmeleri hakkındaki bilgiler mahduttur. Fakat Hz. Peygamber (s) risâlet görevi ile görevlendirildikten sonra yanında birçok sahabî bulunmuş ve onun söylediklerini ezberlemeye gayret etmişlerdi. Şüphesiz bunda Hz. Peygamber'in (s) İslâm'ı nasıl yaşayabileceklerini anlatması ve onlara öğretmesi, Müslümanlara örnek olması, ashâbına kendisinden işittiklerini başkalarına aktarmalarını bunu yapanlara da Kıyâmet günü yüzlerinin nur içinde olması için dua etmesi ve Allah'ın (c) insanları onun vasıtasıyla cennete çağırması yatmaktaydı. Bu gibi sebeplerle, Hz. Peygamber'in (s) risâlet sonrası hayatı hakkında birçok kaynak, rivayet ve bilgi bulunmaktadır.

Bu tezde Hz. Muhammed'in (s) bir sünneti de olan hediyeleşmelerinin siyasi, sosyal, psikolojik, kültürel ve dini açıdan ifade ettiği anlamları tespit ederek hediye ve hediyeleşmelerin o zamanki Arap toplumu ve siyasi-sosyal ilişkiler açısından ifade ettiği anlamları tespit etmeye çalışacağız. Hz. Peygamber'in (s) sosyal ilişkilerini çözümlemek, siyasi ilişkilerinde hediyeleşmeyi ortaya çıkarmak, insanlarla iletişimde hediye ve hediyeleşmeye verdiği önemi tespit etmek, hediyeleri kabul

veya reddetmesinin sebeplerini incelemek tezdeki amacımız olacaktır. Şüphesiz bunun yanında Hz. Peygamber'in (s) her Müslümana örnek olması hasebiyle onun hediye ve hediyeleşme hakkındaki örnekliğini de ortaya çıkarmış olacağız. Bu sayede Hz. Peygamber'in (s) hayatına ve siyerine farklı bir açıdan bakacağız.

Tezi yazarken tezin bölümlerini belirlemede, sınır ve kapsamı tayin etmede, kaynakları belirlemede ve tezi nasıl işleyeceğimiz konusunda danışmanım, kıymetli hocam Yrd. Doç Dr. Selim Argun ve kıymetli hocam Prof. Dr. Adnan Demircan ile yaptığımız istişareler hayli yol gösterici oldu. Aynı zamanda 16-17 Kasım 2005 tarihinde Marmara Üniversitesi Göztepe Kampüsü'nde düzenlenen Hediye Sempozyumu'na katılan Prof. Dr. Abdullah Çimen ile birlikte Prof. Dr. Ali Akpınar hocalarımızın sundukları tebliğlerini bizimle paylaşmaları, görüş ve önerilerini de sunmaları da tezi yazma aşamasında fayda sağladı. Aynı zamanda hediye ve hediyeleşme hakkında yazılan kitaplardan, tezlerden ve makalelerden de istifade ettik.

Tez konusunun belirlenmesi ve araştırılması sürecinde desteklerini esirgemeyen, her zaman yardım eden, sorularıma sabırla cevap veren, çalışmanın en iyisi olması için teşvik eden, başta danışmanım, kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Selim Argun olmak üzere kıymetli hocam Prof. Dr. Adnan Demircan'a, Prof. Dr. Mahfuz Söylemez'e, Doç. Dr. Nurettin Gemici'ye, Yüksek Lisans eğitimim boyunca her zaman bana yardımcı olan T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'ndaki amirlerime ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Tezimizin son okumalarını yapıp tashih eden, yapıcı eleştiriler sunan değerli arkadaşlarıma ve her zaman bana maddi ve manevi destek olan aileme bu vesile ile teşekkür ederim.

İstanbul 2016

Ümit ESKİN

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
1. Tezin Gereği ve Önemi.....	1
2. Tezin Kapsamı	1
3. Tezin Metodu ve Kaynakları	2
4. Hediye Kavramı ve İlişkili Olduğu Kavramlar.....	5
4.1. Hediye.....	5
4.2. Teberru.....	8
4.3. Hibe	9
4.4. Atâ ve Atıyye.....	10
5. Cahiliye Döneminde Hediye.....	11
6. Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatında Hediye.....	19
7. Kur'an-ı Kerîm ve Hadis-i Şerifler Bağlamında Hediye	20
7.1. Kur'an-ı Kerim'de Hediye	20
7.2. Hz. Peygamber'in Hediye ve Hediyeleşme Hakkındaki Hadisleri.....	22

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLET BAŞKANLARI VE YEREL LİDERLERLE HEDİYELEŞME

1.1 Habeş Meliki.....	30
1.2. Rum Kralı	32
1.3. Fars Meliki.....	33
1.4. İskenderiye Meliki	34
1.5. Ammân Valisi.....	36

1.6. Yemame Lideri	37
1.7. Gassân Meliki	38
1.8. Bizans'ın Belkâ Valisi	38
1.9 Dûmetülcendel Lideri	39
1.10. Eyle Lideri	40
1.11. Kistrâ'nın Yemen Valisi	40
1.12. Himyer Meliki.....	41
1.13. Fedek Lideri.....	42
1.14. Hind Hükümdarı	42

İKİNCİ BÖLÜM

KABİLE HEYETLERİYLE HEDİYELEŞME

2.1. Kuzey Kabileleri Heyetleri	44
2.1.1. Abs Heyeti	44
2.1.2. Sa'lebe Heyeti.....	44
2.1.3. Mürre Heyeti.....	45
2.1.4. Benî el-Bekkâ Heyeti.....	45
2.1.5. Muharîb Heyeti.....	45
2.1.6. Kuşeyr b. Ka'b Heyeti	45
2.1.7. Temîm Kabileleri Heyeti	46
2.1.8. Abdülkays Heyeti	46
2.1.9. Bekir b. Vâil Heyeti.....	47
2.1.10. Tağlib Heyeti	47
2.1.11. Hanîfe Heyeti.....	47
2.2. Güney Kabileleri Heyetleri	48
2.2.1. Nehd Heyeti	48
2.2.2. Cüzâm Heyeti	48

2.2.3. Tucîb Heyeti	48
2.2.4. Sa‘d Hüzeym Heyeti.....	49
2.2.5. Belî Heyeti.....	49
2.2.6. Uzre Heyeti.....	49
2.2.7. Rehâvîler Heyeti	50
2.2.8. Becîle Heyeti ve Ahmes Heyeti.....	50
2.2.9. el-Hâris b. Ka‘b'ın Heyeti	50
2.2.10. Gassân Heyeti	51
2.2.11. Selâmân Heyeti.....	51
2.2.12. Havlân Heyeti	51
2.2.12. Tay Heyeti	52
2.2.14. Murâd Heyeti	53
2.2.15. Zübeyd Heyeti	53
2.2.16. Kinde Heyeti.....	53
2.2.17. Behrâ Heyeti	53
2.2.18. Dârîler Heyeti	54
2.2.19. Gâmid Heyeti.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ÇEVRESİNDEKİLERLE HEDİYELEŞMESİ

3.1. Hz. Peygamber'in Ailesi ve Akrabalarıyla Hediyeleşmesi	54
3.2. Hz. Peygamber'in Ashâbıyla Hediyeleşmesi	57
3.2.1. Hz. Peygamber'in Erkeklerle Hediyeleşmesi.....	57
3.2.2. Hz. Peygamber'in Kadınlarla Hediyeleşmesi.....	80
3.2.3 Hz. Peygamber'in Çocuklarla Hediyeleşmesi	87
3.2.4 Hz. Peygamber'in Bedevilerle Hediyeleşmesi.....	90
3.3. Gayri Müslimlerle Hediyeleşmeler.....	93

3.4. Reddedilen Hediyeler	98
3.4.1 Hz. Peygamber'in Reddettiği Hediyeler	98
3.4.2 Hz. Peygamber'in Reddedilen Hediyeleri	103
3.5. Hz. Peygamber'e Kim Tarafından Verildiği Belli Olmayan Hediyeler	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HEDİYENİN İŞLEVLERİ

3.1. Hediye-Rüşvet İlişkisi.....	110
3.2. Hediye ve Sadaka-Zekât İlişkisi	114
3.3. Hediye ve Hediyeleşmenin Amaç ve İşlevleri.....	121
3.3.1. Dini İşlevler	121
3.3.2. Siyasal İşlevler.....	123
3.3.3. Ekonomik İşlevler.....	125
3.3.4. Sosyo-Psikolojik İşlevler	129
3.3.5. Kültürel İşlevler	131
SONUÇ	134
KAYNAKÇA.....	138
EKLER	159

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.t.	: Adı geçen tebliğ
b.	: Oğlu
Bkz.	: Bakınız
bt.	: Kızı
(c)	: Celle Celalühu
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
hşy.	: Hâşiye
Hz.	: Hazreti
İbn	: Oğlu
M.Ö.	: Mîlattan önce
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
(r)	: Radiyallahu anhu
(s)	: sallallahu aleyhi ve sellem

s.	: Sayfa
Say.	: Sayı
şrh.	: şerheden
tah.	: Tahric eden
thk.	: Tahkik eden
tsh.	: Tashih eden
t.y.	: Tarih yok
v.b.	: ve benzeri
v.d.	: ve diğerleri
v.s.	: ve saire
yay. haz.	: Yayına hazırlayan
y.y.	: Basım yeri yok

GİRİŞ

1. Tezin Gereği ve Önemi

Hız. Peygamber'in (s) sosyal ilişkileri yaşadığı dönemi anlamak açısından önemlidir. Onun yaşantısının ve ilişkilerinin etkisi sadece o günle kalmamış günümüze kadar araştırmalara ve tartışmalara konu olmuştur. Bu sayede cahiliye hayatı yaşayan Arap toplumundan başlayarak günümüze kadar Arap toplumu ve Müslümanlar hakkında kitaplar telif edilmiştir. Şüphesiz İslâm'ın Arabistanda ortaya çıkması ve Arapların seçilmesinde birçok hikmet ve sebep yatmaktadır. Biz, bu çalışmada işte böyle her şeyin tefâhur, asabiyet, gurur ve kabilecilik adına yapıldığı bir toplumda, Hız. Peygamber'in (s) risâlet hayatındaki hediye ve hediyeleşmelerini işleyeceğiz.

Bu çalışma Hız. Peygamber'i (s) ve ashâbını anlamak açısından önem taşımaktadır. Amacımız o toplumdaki hediye algısının ne olduğunu, Kur'ân-ı Kerîm ve hadisler doğrultusunda nasıl bir değişime uğradığını ve Hız. Peygamber'in (s) hayatında hediye ve hediyeleşmenin nasıl bir yer tuttuğunu tespit etmektir. Böylece o toplumu anlamada, o dönemin sosyal hayatı ve ilişkiler ağını çözümlenmede, Hız. Peygamber'in (s) cömertliğini anlamada daha farklı düşünebileceğiz. Belki de hediye ve hediyeleşmeye günümüzden daha farklı açılardan yaklaşabilecek ve değerlendirebileceğiz. Aynı zamanda tespit edeceğimiz hediyeler o günkü sosyal hayat hakkında bize bilgi de verecektir.

2. Tezin Kapsamı

Tezi, Hız. Peygamber'in (s) risâlet görevinin başlangıcından sonuna kadar olan dönemi araştırmakla sınırlandırdık. Bunun sebepleri arasında Hız. Peygamber (s) ile ilgili ilk dönem kaynaklarında, risâlet öncesi hayatıyla ilgili bilgilerin sınırlı ve belli başlı konular hakkında olması yatmaktadır. Diğer sebepler ise Hız. Peygamber'in (s) risâlet sonrası hayatındaki hediyeleşmeleri incelenerek Hız. Peygamber'in (s) ve Müslümanların 23 yıllık süreçteki maddi ve manevi değişimlerini tespit etmek, Müslümanların Medine'de devletleşmeye başlamasıyla Hız. Peygamber'in (s) siyasal konumunu ve diğer bölgesel güçler arasındaki ilişkilerini anlamak ve o günkü sosyal hayat hakkında ipuçlarını tespit etmek olmuştur. Tezde Hız. Peygamber'in (s) devlet başkanı olarak verdiği iktâ arazileri, ormanlar, madenler, su kuyuları, bahçeler, ganimetler ve zekât bölüştürmelerini ele almayacağız. Bu konular tezin alanını

genişlettiği gibi konunun dağılmasına yol açacak ve esâs önemli nokta olan hediye ve hediyeleşmeyi gölgeleyecektir.

Tezde, Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerine geçmeden önce hediye kavramı ve yakından ilişkili kavramlar üzerinde duracağız. Hediye kavramıyla kimi zaman benzer anlamda kullanılan kimi zaman ise hediye den çok farklı olan teberru, hibe, atâ, atıyye kavramlarını açıklayacağız. Hediye kavramını Hz. Peygamber'in (s) risâlet hayatındaki dönüşümüyle karşılaştırabilmek için cahiliye döneminde Araplarda hediye ve hediyeleşme üzerinde duracağız. Hediye kavramını daha iyi anlamlandırabilmek için Kur'ân-ı Kerîm'de hediye kavramından bahsedeceğiz. Hz. Peygamber'in (s) hediye ve hediyeleşme hakkında söylediği hadisleri de işleyerek onun dilinden bu olguyu anlamaya çalışacağız.

Yaptığımız tasnif sonucu birinci bölümde Hz. Peygamber'in devlet başkanları ve yerel liderlerle hediyeleşmelerini ele alacağız. İkinci bölümde Hz. Peygamber'in (s) kabile heyetleriyle hediyeleşmesi üzerinde durarak Hz. Peygamber'in (s) süreç içerisinde değişen konumunu ve bölgedeki artan etkisini işleyeceğiz. Üçüncü bölümde Hz. Peygamber'in (s) birçok sınıftan insanla hediyeleşmeleri; ailesi ve akrabaları, erkekler, kadınlar, çocuklar, komşular ve bedevilerle hediyeleşmelerini ele alacağız. Bu hediyeleşmelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve dini açıdan etkilerini inceleyeceğiz. Bir sonraki aşamada ise Hz. Peygamber'in (s) diğer dinlerden kişilerle yaptığı hediyeleşmeleri ve Hz. Peygamber'in (s) reddettiği ve reddedilen hediyelerini sebepleri ve sonuçlarıyla ele alacağız. Dördüncü bölümünde ise Hz. Peygamber'in (s) uyarıları ışığında hediye-rüşvet ve hediye-sadaka-zekât konuları üzerinde detaylı bir şekilde duracağız. Dördüncü bölümün son kısmında ise Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerinin sebep, sonuç ve etkileri açısından dini, siyasal, ekonomik, sosyo-psikolojik ve kültürel açıdan ele alacağız. Tezin sonuç kısmında ise araştırma sonucunda elde edilen neticeleri derleyici bir şekilde ifade edeceğiz.

3. Tezin Metodu ve Kaynakları

Çalışmaya başlamadan önce literatür taraması yaptık. Hediye ve hediyeleşme hakkında yazılmış ansiklopedi maddeleri, makaleler, yazılar, kitaplar ve tezlerin listesini çıkardık. Topladığımız bu kaynakları tasnif ederek Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmeleriyle ilgili olayları ve sorunları tespit ettik. Ayrıca Arapça kaynaklarda

hediye ve hediyeleşme ile ilgili yazılmış kaynakları tespit ettik ve onlardan da istifade etmeye çalıştık. Çalışmamızda bir bütünlük oluşturması açısından şahıs isimleri, vefat tarihleri v.s. gibi bilgileri Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'ndeki bilgilere göre düzenledik. Hadisleri kaynak gösterirken de Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nin hadis kaynak gösterme yöntemini kullandık.

Kavramları daha iyi anlamak açısından yararlandığımız temel sözlükler arasında Halil b. Ahmed'in (ö. 175/791) *Kitâbü'l-Ayn*'ı, el-İsfahânî'nin (ö. 356/967) *Müfredâtu Elfâzi'l-Kurân*'ı, el-Ezherî'nin (ö. 370/980) *Tehzîbü'l-Luğa*'sı, İbn Fâris'in (ö. 395/1004) *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*'sı, el-Cevherî'nin (ö. 400/1009) *es-Sıhah Tacü'l-Luğa ve Sıhâhi'l-Arabiyye*'si, İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) *Lisânü'l-Arab*'ı, İbn Düreyd'in (ö. 321/933) *el-İştikâk*'ı, el-Cürcânî'nin (ö. 816/1413) *et-Ta'rîfât* adlı eseri yer almaktadır.

Siyer ve Megâzi kaynakları arasında faydalandığımız en önemli eserler arasında, İbn İshâk'ın (ö. 151/768) *Sîretü İbn İshâk*'ı, el-Vâkıdî'nin (ö. 207/823) *el-Megâzi*'si ve İbn Hişâm'ın (ö. 218/833) *Sîretü İbn Hişâm* adlı eserleri bulunmaktadır. Ayrıca es-Süheyfî'nin (ö. 581/1185) İbn Hişâm siretine yazdığı *er-Ravzü'l-Ünüf fî Şerhi's-Sireti'n-Nebeviyye li-İbn Hişâm* adlı şerhi de faydalandığımız kaynaklar arasında yer almaktadır.

Genel tarih kitaplarından faydalandığımız eserler arasında, İbn Kuteybe'nin (ö. 276/889) *el-Maârifî*, el-Ya'kûbî'nin (ö. 292/905) *Tarihü'l-Ya'kubî*'si et-Taberî'nin (ö. 310/923) *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*'u, İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 597/1200) *el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem*'i, İbnü'l-Esîr'in (V. 630/1232) *el-Kâmil fî Tarih*'i, İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eseri yer almaktadır.

Tabakât kitapları arasında faydalandığımız eserler arasında İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*'i, Ebû Nuaym el-İsfâhânî'nin (ö. 403/1038) *Ma'rifetü's-Sahâbe*'si, İbn Abdülber'in (ö. 463/1071) *el-İstiâb fî Mâ'rifeti'l-Ashâb*'ı, İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1232) *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*'si, İbn Hacer'in (ö. 852/1448) *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* adlı eseri yer almaktadır.

Hiz. Peygamber ile ilgili derleme eserler olan İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (ö. 751/1350) *Zâdü'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*'ı, Makrîzî'nin (ö. 845/1442)

İmtâü'l-Esmâ bima li'n-Nebi mine'l-Ahvâl ve'l-Emvâl ve'l-Hafede ve'l-Metâ'ı ve eş-Şâmî'nin (ö. 942/1536) *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd* adlı eseri diğer faydalandığımız eserler olmuştur.

Tezimizi yazarken birçok hadis kitabından ve kitapların içindeki hediye, hibe gibi bablarından da faydalandık. Faydalandığımız temel hadis kaynakları arasında Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned'i*, Buhârî'nin (ö. 256/870) *Sahih-i Buhârî'si*, Müslim'in (ö. 261/875) *Sahihu'l-Müslim'i*, İbn Mâce'nin (ö. 273/887) *Sünenü İbn Mâce'i*, Ebû Dâvûd'un (ö. 275/889) *Sünenü Ebû Dâvûd'u*, Tirmizî'nin (ö. 279/892) *Sünenü Tirmizî'si* Nesâî'nin (ö. 303/915) *Sünenü'n-Nesâî* adlı eseri bulunmaktadır.

Tezimizi yazarken birçok araştırma ve son dönem kitaplarından faydalandık. Bunlar arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar editörlüğünde çıkardığı *Hadislerle İslam* adlı eser, Yrd. Doç. Dr. Fatımatüz Zehra Kamacı'nın, Hz. Peygamber'in *Günlük Hayatı: Mescid-i Nebevi* adlı kitabının Hediye bölümü, Abdülkadir Şener, *İslam Hukukunda Hibe* adlı eseri, Candan Işıl Sakarya'nın *Türk Kültüründe Hediyeleşme Geleneği ve Hediyeler* adlı yüksek lisans tezi, Prof. Dr. Abdullah Çimen'in 2005 yılında İstanbul'da düzenlenen Hediye Sempozyumu'nda *Belkıs'ın Hz. Süleyman'a Gönderdiği Siyasi Amaçlı Hediyeler* başlıklı tebliği ve aynı sempozyumdaki Prof. Dr. Ali Akpınar'ın *Hediye'nin Dini Temelleri* tebliği faydalandığımız araştırmalar oldu.

4. Hediye Kavramı ve İlişkili Olduğu Kavramlar

4.1. Hediye

Arapça'dan Türkçe'ye hediye olarak geçen hediye (هَدِيَّة) kelimesi h-d-y (هدي) kökünden türemiştir ve bu kök, "yol göstermek, rehberlik etmek, kılavuzluk etmek" anlamına gelmektedir.¹ Aynı şekilde hedâ (هَدَى) fiili de "yol göstermek, rehberlik etmek, kılavuzluk etmek" gibi anlamlara gelmesinin yanında,² "açıklamak, göstermek,³ ve gelini damada götürmek" manası da taşır.⁴ Bu kökten masterlar "hedy" (هَدْي), "hüden" (هُدًى) ve "hidâyet" (هَدَايَة) şeklinde gelir.⁵ Aynı kökten gelen hidayet kelimesi taşıdığı "bir kişiye nazik bir şekilde yol göstermek, kılavuzluk etmek ve doğru yolu, yönü veya istikâmeti takip etmesine vesile olmak" anlamıyla lütuf ve iyilik yönüyle hediye ile derin bir ilgiye sahiptir.⁶ Bir diğer master "hüden" (هُدًى) delâletin,

¹ Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferâhidî Halil b. Ahmed (ö. 175/791), **Kitâbü'l-Ayn**, 4c, thk. Mehdi Mahzûmî v.d., Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, C. 4, s. 299; Ali b. Hüseyin b. Muhammed Ebü'l-Ferec el-İsfahânî (ö. 356/967), **Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân**, thk. Safvan Adnan Davudî, Dârü'l-Kalem, Dimaşk, 1992, s. 835; Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî el-Ezherî, (ö. 370/980), **Tehzîbü'l-Luğa**, 15c., thk. Muhammed Abdünnaim Hafaci, Mahmûd Ferec Ukde, ed-Dârü'l-Mısriyye li't-Te'lif ve't-Tercüme, Kâhire, [t.y.] C. 6, s. 380; Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ İbn Fâris (ö. 395/1004), **Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa**, 6c., thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, Darü'l-Fikr, Beyrut, 1979, C. 6, s. 42; Ebû Nasr İsmail b. Hammâd el-Cevherî (ö. 400/1009), **es-Sihah Tacü'l-Luğa ve Sihâhi'l-Arabiyye**, 6c., thk. Ahmed Abdülgafur Attar, Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut, 1990, C. 6, s. 2533; Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr (ö. 711/1311), **Lisânü'l-Arab**, 18c., tsh. Emin Muhammed Abdülvehhab v.d., Dârü'l-İhyâi't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1997, C. 15, s. 59; Ali Bardakoğlu, "Hediye", **DİA**, C. 17, s. 151; Abdullah Çimen, "Belkıs'ın Hz. Süleyman'a Gönderdiği Siyasi Amaçlı Hediyeler", **Türk Kültüründe Hediye Sempozyumu**, İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Tebliğ s. 3; John Penrice, **A Dictionary and Glossary of the Kor'an**, Mektebetü Lübnan, Beyrut, [t.y.], s. 153.

² Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 835; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 42, el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 59.

³ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 300; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 381; Ebü'l-Kâsım İsmail b. Abbad b. Abbas Talekani Sâhib b. Abbâd, (ö. 385/995), **Muhîti fi'l-Luğa**, 11c., thk. Muhammed Hasan Al-i Yasin, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1994, C. 4, s. 43; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 59.

⁴ el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 380; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Ezdî el-Basrî İbn Düreyd (ö. 321/933), **el-İştikâk**, thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, Mektebetü'l-Hanci, Kâhire, 1958, s. 172; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 840; Ebü'l-Hasan Ali b. İsmail İbn Sîde (ö. 458/1066), **el-Muhkem ve'l-Muhîti'l-A'zam fi'l-Luğa**, 12c., thk. Abdüsettar Ahmed Ferrac, Câmîatu Devli'l-Arabiyye el-Munazzamatü'l-Arabiyye li't-Terbiyye ve's-Sekâfe ve'l-Ulum Ma'hedü'l-Mahtutati'l-Arabiyye, Kahire, 1997, C. 4, s. 270; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 60.

⁵ İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 267.

⁶ el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 835; Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî (ö. 816/1413), **et-Ta'rîfât**, thk. Muhammed Sıddık el-Minşavî, Darü'l Fazile, Kahire, [t.y.], s. 215; Ali Bardakoğlu, "Hediye", **DİA**, C. 17, s. 151.

doğru yoldan sapmanın zıddıdır.⁷ Hac ve umre zamanında Harem sınırlarında kesilen kurbanı veya hediye edilen mal ve eşyalara da aynı kökten gelen "hedy" (هَدْيٍ) veya "hediyy" (هَدِيَّةٍ) denilmektedir.⁸ Bir rivayette ise "hediyy" (هَدِيَّةٍ) "esir" anlamına gelmektedir.⁹ Devenin kişiyi evine götürmesinden dolayı deveye de "hediyy" (هَدِيَّةٍ) denilmiştir.¹⁰ Başka bir rivayette "hedy" (هَدْيٍ) ise "Beytullâh'a hediye edilen hayvanlar" için kullanılır ve tekili de hediyyedir (هَدِيَّةٌ).¹¹ Bu kelimenin bir diğer anlamı ise "izlenilen, gidilen yol" anlamına gelmektedir.¹²

Hediye kelimesinin Arapça çoğul hâli "hedâyâ" (هَدَايَا) şeklindedir.¹³ Medineliler de ise çoğulu "hedâvâ" (هَدَاوِي) şeklinde kullanır.¹⁴ Aynı kökten türeyen "hâdî" (هَادِي) "herşeyin ilki" anlamına gelmekle birlikte, "yol gösterici, hidayete erdiren" anlamına da gelir.¹⁵ Yol gösteren ve rehberlik eden kimseye, "bir grubun önüne geçerek onlara öncülük etmesi" sebebiyle "hâdî" denir.¹⁶ Asâya da "bir kişinin onu tutarak yol bulması" sebebiyle "hâdî" denir.¹⁷ Aynı zamanda "el-Hâdî" (الْهَادِي) Allah'ın (c) 99 isminden biridir.¹⁸

⁷ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 378; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 42; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 267; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 58; Mehmet Okuyan, **Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 833; Penrice, **a.g.e.**, s. 153.

⁸ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 380; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; el-Cürçânî, **a.g.e.**, s. 215; Salim Ögüt, "Hedy" **DİA**, C. 17, s. 156; Mehmet Erdoğan, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 190; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 270; Mustansır Mir, **Kur'âni Terimler ve Kavramlar Sözlüğü**, çev. Murat Çiftkaya, İnkılab Yayınları, İstanbul, 1996, s. 80; İslam hukukunda hedy kurbanının detayları hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1361/1942), **Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstilahları Kamusu**, 5c., haz. Sıtkı Gülle, Eser Neşriyat, İstanbul, 1997, C. 2, s. 246-47.

⁹ İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 380; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 43.

¹⁰ el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 384.

¹¹ İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 172; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 839.

¹² İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 382; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 42; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 269.

¹³ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2534; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 269; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 61.

¹⁴ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 382; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43.

¹⁵ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 42; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 61; Okuyan, **a.g.e.**, s. 833.

¹⁶ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 383; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 269; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 61.

¹⁷ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 300; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 383; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 147.

¹⁸ Ebû'l-Hakem Abdüsselam b. Abdürrahman b. Muhammed İbn Berrecân (ö. 536/1142), **Şerhu Esmâillahi'l-Hüsnâ**, 2c., thk. Ahmed Ferid el-Mezidi, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, C. 1, s. 216; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 58; Bekir Topaloğlu, "Hâdî", **DİA**, C. 15, s. 9; Ali Akpınar,

Hediye kelimesinin farklı yönlerine değinen birçok tarif ve tanımları olsa da genel olarak eski Arapça sözlüklerde "insanın sevdiği bir kişiye iyilik ve ikrâm olarak verdiği şey" olarak geçmektedir.¹⁹ el-Cürcânî hediye, "geri verme şartı olmaksızın verilen şey" olarak tanımlar.²⁰ Mecelle'de ise hediye "bir kimseye ikrâmen götürülen veya gönderilen mal" olarak tanımlanmaktadır.²¹ Kaynaklarda zikredilen lügat ve ıstılâh anlamlarının genel bir değerlendirmesi olarak ise hediye; bir kişinin başka bir kişi veya topluluğa karşılık beklemeksizin, içten gelerek, arada sevgi ve ülfet bağı oluşturması amacıyla fakir veya zengin ayırt etmeksizin ikrâm için verdiği ve geri alınması hoş karşılanmayan şeylerdir.

Arapçada çokça hediye veren kimseye "mihdâ" (مِهْدَاءُ) denir.²² İçine hediye konularak verildiği kap, kutu veya tabak gibi şeylere de "mihdâ" (مِهْدَى) denir.²³ Arapçada h-d-y kökünün if'âl, babına aktarılmasıyla oluşan "ehdâ" (اهْدَى) fiili ile ise birinin başka birine hediye vermesi olarak ifade edilir.²⁴ Bu kök tefâül (تفاعل) babına aktarıldığında ise "tehâdâ" (تَهَادَى) şekline dönüşür ve kişilerin karşılıklı olarak birbirine hediye vermesi olarak ifade edilir. Hz. Peygamber (s) bu fiili hadiste, "Tehâdû tehâbbû: Hediyeleşin ki böylece birbirinizi seversiniz" (تَهَادُوا تَحَابُّوا) şeklinde kullanmıştır.²⁵ Bu kökten türeyen bir diğer fiil "ihtedâ" (اهْتَدَى) ise sözlükte "doğru yolu bulmak, yol göstermek" gibi anlamlara gelir.²⁶ Bu fiil terim anlamı olarak ise "inançsız veya başka bir dine mensupken İslâm'ı kabul etmesi yani hidâyete ermesi, doğru yolu

Hediye'nin Dini Temelleri, **Türk Kültüründe Hediye Sempozyumu**, İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Tebliğ s. 2.

¹⁹ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 172; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 840; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 43; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 61; Kemal Atik v.d., **İslami Kavramlar**, Sema Yazar Gençlik Vakfı, Ankara, 1997 s. 307.

²⁰ el-Cürcânî, **a.g.e.**, s. 215.

²¹ Ahmed Cevdet Paşa (ö. 1312/1895), **Karşılaştırmalı Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye (Mecelle Tadilleri ve Gerekçeleriyle Birlikte)**, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2013, s. 215.

²² İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 62.

²³ İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 428; el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 381; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 62; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 840; Sâhib b. Abbâd, **a.g.e.**, C. 4, s. 43; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 43; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2534; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 270; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 62.

²⁴ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 299; İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 172; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 43; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2534; İbn Sîde, **a.g.e.**, C. 4, s. 270.

²⁵ el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2534; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 61; Çimen, **a.g.t.**, s. 1.

²⁶ el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 839; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 59; Penrice, **a.g.e.**, s. 153.

bulması" anlamında kullanılır. Bu şekilde İslâm'a girenlere de hidâyete ermiş anlamında "mühtedi" (مُهْتَدِي) denir.²⁷

Arapçada bazı kelimeler de hediye ile eş anlamlı olarak kullanılır. Verilen şey, bağış, ihsân gibi anlamlarda "zebed" (زبد),²⁸ "hibe" (هبة), "nihle" (نحلة), "atıyye" (عطية), "caize" (جائزة), "tuhfe" (تحفة), ve "atâ" (عطاء) kelimeleri hediye yerine kullanılır. Arapçadan Türkçe'ye de geçen hediye kelimesi aynı anlamını korumakla beraber armağan kelimesi de Türkçede hediye yerine kullanılır.²⁹ Türkçede hediye kelimesiyle eş anlamlı olarak bazı farklılıkları da içeren birçok kelime kullanılmaktadır.³⁰ Hediye kavramını daha iyi anlamak için Arapçadaki diğer ilişkili olduğu kavramlarla arasındaki benzer ve farklı noktaları bilmek gerekir. Bu amaçla aşağıda bazı temel kavramları inceleyeceğiz.

4.2. Teberru

Sözlüklerde b-r-e (برع) kökünden türeyen "teberru" (تبرع) kelimesi "bağış, bağışlama" anlamına gelmektedir.³¹ Arapçada genel anlamda karşılıksız olarak kazandırma işlerinin ortak adı olan teberru kelimesinin ıstılâhi olarak ise "hakiki ve hükmi bir şahsın diğer bir şahsın mameleki lehine kendi mamelekinde meydana getirdiği eksilme" anlamına gelmektedir.³² Teberru yapan kimseye ise "müteberri" denir. Abdülkadir Şener, teberrunun çeşitlerini ise hibe, vasiyet, vakıf, ibra, ibâha,

²⁷ el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 6, s. 2533; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 839; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 59; Ali Köse, "İhtidâ", **DİA**, C. 21, s. 554; Penrice, **a.g.e.**, s. 153.

²⁸ Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadî (ö. 245/860), **el-Münemmak fî Ahbari Kureyş**, 2c., tsh. Hurşid Ahmed Faruk, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985, C. 1, s. 235

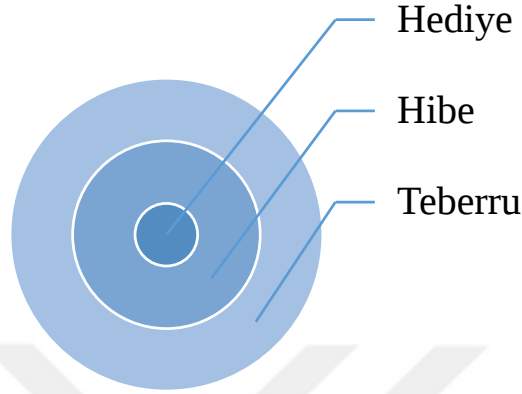
²⁹ Cumhuriyet döneminde Arapça kelimelerin yerine Türkçe kelimeler bulma çalışmaları sırasında Türk Dil Kurumu 23 Eylül 1934 senesinde Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlattığı alternatif kelimeler listesinde hediye kelimesi yerine armağan kelimesini önermiştir. Fakat hediye ile armağan kelimeleri arasında bazı kullanım farklılıkları vardır. Daha detaylı bilgi için Bkz. Candan Işıl Sakarya, **Türk Kültüründe Hediyeleşme Geleneği ve Hediyeler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, Ankara, s. 7; Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2008, s. 685.

³⁰ Hediye kelimesinin Türkçede tarih boyunca karşıladığı kelimeler için Bkz. Candan Işıl Sakarya, **Türk Kültüründe Hediyeleşme Geleneği ve Hediyeler**, s. 4-8; Akpınar, **a.g.t.**, s. 1.

³¹ İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 8, s. 8; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 553; Yazır, **a.g.e.**, C. 5, s. 274.

³² Abdülkadir Şener, **İslam Hukukunda Hibe**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984, s. 17.

sadaka, âriyet, hediye ve rüşvet olarak sınıflandırmıştır.³³ Teberru, hibe ve hediye içine alan geniş bir kavramdır.

Hediye, hem teberrunun hem de hibenin bir çeşidir. Bu durumu yukarıdaki şekilde görsel hale getirebiliriz.³⁴

4.3. Hibe

Sözlüklerde v-h-b (وهب) kökünden türeyen ve fiilinin mastarı da olan hibe kelimesi "karşılıksız olarak vermek, bağışlamak" anlamına gelir.³⁵ Hibe, İslâmi ekollere göre farklı tanımları olmakla beraber terim olarak genel bir ifadeyle, "bir akit olup ahlâkî bir görevi yerine getirmek amacıyla olmayarak ve teşekkülü zamanında konusu tüketilmemek şartıyla menkul veya gayrimenkul bir malın karşılıksız olarak başkasına verilmesi" olarak tanımlanabilir.³⁶ Hibenin gerçekleşmesi için kabzı yani teslim edilmesi ve teslim alınması gerekmele birlikte başka şartları da bulunmaktadır.³⁷ Arapçada hibe yapan kimseye "vâhib", hibe edilen şeye "mevhûb",

³³ Şener, **a.g.e.**, s. 1.

³⁴ Akpınar, **a.g.t.**, s. 2.

³⁵ Halil b. Ahmed, **a.g.e.**, C. 4, s. 402; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 884; İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 147; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 1, s. 235; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 1, s. 803; el-Cürçânî, **a.g.e.**, s. 214; **Fetâvâ-yı Hindiyîye=Fetâvâ-yı Alemgiriyye**, 16c., der. Burhanpurlu Şeyh Nizam, yay. haz., İsmail Karakaya, çev. Mustafa Efe, Akçağ Basım Yayın, Ankara, 1987, C. 9, s. 233; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 197; Hibe'nin çeşitli şekilleri olmakla beraber İslam hukukunda hibenin gerçekleşmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Daha detaylı bilgi için Bkz. Vehbe Zuhaylî, **İslam Fıkıhı Ansiklopedisi**, 10c., çev. Ahmet Efe v.d., Risale Yayınları, İstanbul, 1994, C. 6, s.153-179; Şener, **a.g.e.**, s. 27-66.

³⁶ Şener, **a.g.e.**, s. 25; Atik, **a.g.e.**, s. 319.

³⁷ Daha detaylı bilgi için Bkz. Yazır, **a.g.e.**, C. 2, s. 290; **Fetâvâ-yı Hindiyîye**, C. 9, s. 234-235; Şener, **a.g.e.**, s. 32-36.

çok hibe yapan kimseye "vehhâb" denir.³⁸ Aynı zamanda "el-Vehhâb" Allah'ın (c) karşılık beklemeden bol bol veren anlamına gelen isimlerinden biridir.³⁹ Kur'ân'da hibe kelimesi geçmemekle birlikte bu kökten gelen çeşitli fiil ve sıfat kalıpları Allah'ın (c) kullarına karşılıksız ihsânını ifade etmek için kullanılır.⁴⁰ Kur'ân'da birçok ayette ve Hz. Peygamber'in (s) hadislerinde karşılıksız olarak vermeye, hibeye teşvik vardır. Hibe, aynı zamanda karşılıksız bağış olması yönüyle teberraunun bir çeşidir. Yani her hibe, teberraunun içinde bulunmaktadır. Her hediye, verme yönüyle bir hibe olmakla birlikte her hibe bir hediye değildir. Yani hibe, hediye de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Hibenin gerçekleşmesi için bazı şartlar bulunmaktadır ve hibe çeşitli şekillerde verilmektedir. Hediye, hediye verenin verdiği kişiye o hediyeyle yakınlığı, samimiyet ve sevgi bağı kurduğu, herhangi bir şartı olmayan sosyal hayatın önemli bir yapı taşıdır. Bu sebeple Allah (c) kullarına hibe eder denir fakat Allah (c) kullarına hediye eder şeklinde bir kullanım yoktur.⁴¹ Hibe her ne kadar hediyeden farklı ve daha kapsayıcı bir yapıya sahip olsa da çoğunlukla hediye kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

4.4. Atâ ve Atıyye

Sözlüklerde a-t-v (عطو) kökünden türeyen atâ (اعطى) ve atıyye (عطية), "verme, verilen şey, bağışlama, hibe ve ihsan" mânalarına gelen Arapça bir kelime olup atıyyenin çoğulu atâyâ, atânın çoğulu ise a'tıyyedir.⁴² Bu kökten gelen kelimeler Kur'ân'da 14 yerde geçmekle birlikte, atâ Kur'ân'da, "nimet, lütuf, ihsân ve bağış" anlamlarında 5 yerde geçmektedir.⁴³ Bu kökten kölen a'tâ (اعطى) fiili "vermek, ihsan etmek" anlamında kullanılır.⁴⁴ Atâ ve atıyye, Hz. Ömer (r) döneminde ise "Beytül-mâl'den askerlere ve halka verilen pay" anlamına gelmektedir.⁴⁵ Hibenin ve

³⁸ el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 884; el-Cevherî, **a.g.e.**, C. 1, s. 235; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 1, s. 803; **Fetâvâ-yı Hindiyye**, C. 9, s. 233; Şener, **a.g.e.**, s. 11; Yazır, **a.g.e.**, C. 2, s. 289; Ali Bardakoğlu, "Hediye", **DİA**, C. 17, s. 421; Penrice, **a.g.e.**, s. 163; Cevdet Paşa, **a.g.e.**, s. 215.

³⁹ Âl-i İmrân 2/8, Sâd 38/9, 35; el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 884; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 1, s. 803; İbn Berrecân, **a.g.e.**, C. 1, s. 310; Bekir Topaloğlu, "Vehhâb", **DİA**, C. 42, s. 610; Penrice, **a.g.e.**, s. 163.

⁴⁰ Âl-i İmrân sûresi 2/8, 38; İbrâhîm 14/39; Meryem 19/50, 53; Şûrâ 42/49; Şener, **a.g.e.**, s. 14; Ali Bardakoğlu, "Hediye", **DİA**, C. 17, s. 421.

⁴¹ Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl Askerî (ö. 400/1009), **el-Furûkû'l-Luğaviyye**, thk. Muhammed İbrahim Selim, Dârü'l-İlm ve's-Sekâfe, Kahire, s. 167; Akpınar, H **a.g.t.**, s. 1.

⁴² el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 572; İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 15, s. 70-71.

⁴³ Mustafa Fayda, "Atâ", **DİA**, C. 17, s. 421; Okuyan, **a.g.e.**, s. 590.

⁴⁴ el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 572; Okuyan, **a.g.e.**, s. 591; Penrice, **a.g.e.**, s. 98.

⁴⁵ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 37.

teberrunun bir çeşidi olan atıyye aynı zamanda bağış, ihsân, hediye gibi anlamlara gelmektedir.

5. Cahiliye Döneminde Hediye

İnsanlık tarihinde neredeyse insan kadar eski bir gelenek olan hediye ve hediyeleşme, cahiliye döneminde de Araplar arasında önemli bir âdetti. Hediyeler insanlar, aileler, kabileler arasında verilen; sosyal hayatın önemli bir değişim aracıydı. Cahiliye Araplarında hediyeler, insanlar arasında verildiği gibi Kâbe'ye ve putlara takdim ediliyordu. Putlar, cahiliye Araplarının dini ve sosyal hayatında önemli bir rol oynuyordu. Cahiliye Arapları putlara çeşitli şekillerde ibadet ederdi. Bu ibadetler; putları tavaf etme, putlara kurban takdim etme, putların yılın belli döneminde ziyaret edilmesi, putlara zekât sunulması, putlara adak adanması, putlara telbiye getirilmesi, putlara kutsanmak amacıyla dokunulması, putlar adına yemin edilmesi, metâf alanına temizlenmeden girmeme ve putlara hediye takdimi şeklinde yapıldı. Cahiliye Araplarının dini inanışlarına göre putlar, gökteki Allah (c) ile yerdeki kullar arasında bir aracıydı. Bu sebeple putların çeşitli şekillerde memnun edilmesi gerekiyordu. Bu memnuniyetin en önemli araçlarından biri de putlara hediye takdimiydi. Putlara hediyeler genellikle 2 şekilde takdim edilirdi. Hediye putlara sunmayı düşünen kişi bir sıkıntısı var ise putlara gelir, hediyesini putların koruyucusu ve kabilesine takdim eder ve talepte bulunurdu. İsteddiği olmazsa bu kararın değişmesi için belli bir zaman sonra tekrar gelir, daha güzel ve değerli bir hediye sunar. Putlara hediyeler takdiminin diğer bir şekli de teşekkürdü. Putlardan talep ettiği şeyin gerçekleşmesi durumunda kişi putların huzuruna gelir ve şükür için hediyesini takdim ederdi. Bu hediyeler putların koruyucularına ve onların kabilesine kalırdı. Bu durum putların koruyucuları ve kabileleri açısından önemli bir ekonomik gelir sağlıyordu.⁴⁶ Belki de müşriklerin Hz Peygamber'in (s) davetine karşı çıkmalarının en önemli sebeplerinden biri putlar üzerinden kurdukları siyasi ve ekonomik çıkarlarının yok olmasıydı.

Mekke'ye put ve putçuluk da bir rivayete göre hediye ile gelmişti. Amr b. Luhay, işi için Belkâ'daki Meâb şehrine gitmişti. Burada putlara tapan Amâlikalıları

⁴⁶ Mahfuz Söylemez, "Cahiliye Arap İncasında Putların Yeri", **Câhiliye Araplarının Ulûhiyet Anlatışı**, Ed. Mahfuz Söylemez, Ankara Okulu, Ankara, 2015, s. 19-20.

gördü. Onlara taptıklarının ne olduğunu sordu. Onlar, taptıklarının put olduğunu ve kendi dualarına bu putların cevap verdiğini söyledi. Amr, onlardan etkilendi ve kendisine de ibadet etmeleri için bir putun verilmesi için ricada bulundu. Amâlikalılar, Amr'a kırmızı akikten yapılmış ve "Hübel" diye adlandırılan büyükçe bir putu hediye etti. Amr, o putu Mekke'ye getirdi ve Kâbe'nin yanına dikti. İnsanlardan da puta ibadet etmelerini istedi. İnsanlar Amr'ı taklit ederek kendi putlarını Kâbe'ye getirdiler ve böylece putlar ve putperestlik Mekke'de hâkim hale geldi.⁴⁷

Cahiliye döneminde Hac zamanında putlara sunulan hediyeler Kureyş için önemli bir ticaret ve zenginliğin sebebiydi. Çünkü Hac sadece ibadetlerin yerine getirildiği bir görev değildi. Hac zamanında Mekke'ye birçok farklı yerden gelen insanlar buraya aynı zamanda ticaret yapmaya da geliyordu. Bu sebeple ticaret ve ibadet birbirine girift bir şekilde bağlanmıştı. İşte bu Hac zamanında insanların putlara sunduğu hediyeler 2 kısma ayrılıyordu. Birinci kısım Allah'a (c) ayrılan hediyeler, ikinci kısım ise ilahlarına ayrılan hediyelerdi. Nitekim Kur'ân'da bu hediyelerden, "Kendi zanlarına göre 'Bu Allah'ındır (c), bu da putlarımızındır.' diyerek, Allah'ın (c) yarattığı hayvanlar ve ekinlerden pay ayırdılar. Putları için ayırdıkları, Allah (c) için verilmez, ama Allah (c) için ayırdıkları putlara verilirdi. Ne kötü hüküm veriyorlardı." ayetiyle bahsedilmişti.⁴⁸ Cahiliye döneminde bu şekilde takdim edilen hediyelerden Allah (c) için ayrılan paylar da sonuçta putlara giderdi. Bu uygulama zorunlu gibiydi. Çünkü bu şekilde putlara sunulan hediyeler putların hizmetçilerinin ve kabilesinin mülkü oluyordu. Böylece bu hizmetçiler ve kabileler hediyeler üzerinde tasarruf sahibi oluyordu.⁴⁹ Bedevilerin putlara sunduğu hediyeler genellikle hayvanlardan oluşurdu. Bu hayvanlar da 3 kısma ayrılırdı. Birincisi, deve 5 batın doğurduğunda ve beşincisi erkek deve olmadığı takdirde putlarına hediye ettikleri Bahîra. İkincisi, hastalığın

⁴⁷ İbn Vazîh Ahmed b. İshak b. Ca'fer Ya'kubî (ö. 292/905), **Tarihü'l-Ya'kubî**, 2c., thk. Dâru Sadır, Beyrut, 2010, C. 1, s. 307; Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed es-Süheylî (ö. 581/1185), **er-Ravzü'l-Ünûf fî Şerhi's-Sîreti'n-Nebeviyye li-İbn Hişâm**, 4c., thk. Abdullah Minşavi, Dârü'l-Hadîs, Kahire, 2008, C. 1. 185; İbrahim Sarıçam, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, [y.y.], 2012, s. 52-53; Ali Dzhemal Musa, **Başlangıçtan Hz. Peygamberin Döneminin Sonuna Kadar Huzâ'â Kabîlesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Buesa, 2013, s. 31; Amr b. Luhayy'ın Hübel'i nereden geldiği ile ilgili başka bir rivayet daha bulunmaktadır Bkz. Ömer Faruk Harman, "Hübel", **DİA**, C. 18 s. 444; Adnan Demircan, **Cahiliye Arapları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 64-65.

⁴⁸ En'âm 6/136.

⁴⁹ Muhammed Âbid Câbirî, **İslamda Siyasal Akıl**, çev. Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 199.

iyileşmesi gibi temennisinin gerçekleştiği zaman, hastalık v.s. sebeplerle serbest bırakılıp ilahlara hediye olarak sunulan Sâbie. Üçüncüsü, koyun 7 batın doğurduğunda yedincisi erkek doğarsa kurban edilir, dişiye salınan ve putlara hediye sunulan Vasîle. Tarımla uğraşanlar ise bir yere ektikleri veya diktikleri zaman ortasına bir çizgi çekerek ayırırlar ve alt kısmını tanrılarına üst kısmını da Allah'a (c) ayırırlardı.⁵⁰ Cahiliye Arapları putlara başka hediyeler de sunardı. Putlara kaymak, süt v.s gibi süt ürünleri hediye ederdi. Bu şekilde hediye edilen yiyeceklere hiç dokunmazlardı. Fakat köpekler gelip o yiyecekleri yer ve arkasından hediye ettikleri putun üstüne bevl ederlerdi.⁵¹

Arapların Mekke'deki ilahlarına sundukları hediyeler altın, gümüş v.b. hediyeler olmakla beraber zekâta benzeyen belli paylardan oluşan hediyeler de vardı.⁵² Bu yüzden cahiliye döneminde ilahlara sunulan hediyeler putun koruyucuları ve hizmetçileri için önemli bir ekonomik kaynaktı. Bu sebeple put inancını korumak ve İslâm'a karşı çıkmak, onlar için geçinme ve ekonomi kaynaklarının devamı açısından önem taşıyordu. Nitekim bu durumu Taif'te de görüyoruz. Taif'te Arapların nezdinde değerli olan Lât adlı putları bulunuyordu. Hz. Peygamber (s) Mekke'nin fethinden sonra Taif'i kuşatmıştı. Taifliler Hz. Peygamber'in (s) onları kuşatması üzerine Hz. Peygamber'e (s) bir teklifte bulunmuşlardı. Kendilerine bir yıl daha putlarına hediye sunulmasına izin vermesini, putlara sunulan hediyeleri alıp mülkiyetlerine geçirdikten sonra Müslüman olacaklarını teklif etmişlerdi. Bu durum putlara sunulan hediyelerin putların hizmetçileri ve koruyucuları için ne kadar büyük bir ekonomik değer taşıdığının göstergesidir. Aynı zamanda cahiliye Araplarının İslâm'a karşı çıkmasının önemli sebeplerinden biridir.⁵³ Nitekim hicretin 8. yılında Hz Peygamber (s), Hz. Ali'yi (r) Menât adlı putu yıkmak için göndermiş, Hz. Ali (r), Menât'ı yıktığında bu puta sunulan birçok hediyeği ganimet olarak Hz. Peygamber'e (s) getirmiştir.⁵⁴

Cahiliye Arapları, Kâbe'nin içinde bulunan Hübel putunun yanında kuyu gibi bir çukura Kâbe'ye ve putlara hediye edilen şeyleri koyarlardı. Hübel putunun yanında,

⁵⁰ Câbirî, **a.g.e.**, s. 199; Mir, **a.g.e.**, s. 79-80.

⁵¹ ed-Dârimî, Mukaddime, 1.

⁵² Söylemez, **a.g.e.**, s. 22.

⁵³ Câbirî, **a.g.e.**, s. 200.

⁵⁴ Söylemez, **a.g.e.**, s. 35.

üzerinde fal çekeceklerin isteklerine karşılık verecek şekilde çeşitli yazıların yazılı olduğu 7 ok bulunurdu. Cahiliye Arapları, bu okları çeker ve ne yapacaklarına oklardaki yazılara göre karar verirlerdi.⁵⁵ Kâbe'ye sunulan bu hediyeler hırsızların da iştahını kabartmış, Huzâa kabilesinden Benî Müleyh b. Amr'ın mevlâsı Düveyk, Kâbe'nin çatısı olmadığı dönemde içine girerek bu hediyeleri çalmıştı. Cahiliye döneminde âdet olduğu üzere Kureyş de onu, elini keserek cezalandırmıştı.⁵⁶ Bir başka rivayette ise cahiliye döneminde Hac mevsimi geldiği zaman halk Mekke'yi boşaltırdı. Bir hırsız da bu durumdan istifadeyle Kâbe'nin içindeki altınları çalmaya kalkışmıştı. Kâbe'ye girmeye çalışırken vücudu ikiye ayrılarak parçalanmıştı. Mekkeliler buldukları hırsızın cesedini köpeklere atmıştı.⁵⁷

Kâbe'ye ve putlara çeşitli hediyeler sunulurdu. Bunlar arasında kılıçlar,⁵⁸ kurbanlık hayvanlar,⁵⁹ yiyecek ürünler,⁶⁰ altın ve gümüş paralar⁶¹ vardı. Kâbe'ye sadece Araplar değil çevre kültürlerden de hediyeler gelirdi. Cürhüm kabilesi, Seylül'l-Arim⁶² dolayısıyla bu bölgeye gelen Huzâa ve Kinâne kabilesine yenilmesi sonrasında, Zemzem kuyusunu kapatıp yerini belirsiz hale getirdikten sonra tekrar ilk yurtları olan Yemen tarafına gitmişti. Hz. Peygamber'in (s) dedesi Abdülmuttalib kayıp Zemzem kuyusunu bulmak için kazı yapmış ve kazıdan birkaç kılıç ve yakut gözlü, altından yapılmış bir ceylân heykeli bulmuştu. Bulunan bu eşyalar İran'daki Sâsânî İmparatorluğunun kurucusu Sâsân'ın Kâbe'ye hediye ettiği hediyelerdi. Kâbe'ye hediye edilen bu ve bunun gibi hediyelerin muhafazası için "Emvâlül'l-Muhaccere"

⁵⁵ Ebû Muhammed Cemalettin Abdülmelik İbn Hişâm (ö. 213/828) **es-Sîretü'n-Nebevî**, 4c., thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Darü'l Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1990, C. 1, s. 174-175.

⁵⁶ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 217.

⁵⁷ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebû Şeybe (ö. 235/849), **el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr**, 7c., thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, Beyrut, 1989, C. 3, s. 268-269; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî eş-Şâmî (ö. 942/1536), **Sübülül'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd**, 12c., thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd v.d., Darü'l-Kütübül-İlmiyye, Beyrut, 1993, C. 1, s. 206.

⁵⁸ Ebül'l-Münzir İbnü's-Saib Hişâm b. Muhammed b. Saib Kelbî (ö. 204/819), **Kitâbü'l-Esnâm**, thk. Ahmed Zekî Paşa, Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, Kahire, 2000, s. 15.

⁵⁹ İbnü'l Kelbî, **a.g.e.**, s. 13.

⁶⁰ ed-Dârimî, Mukaddime 1.

⁶¹ Söylemez, **a.g.e.**, s. 22.

⁶² Sebe halkının büyük sel baskınıyla cezalandırılması sırasında yıkılan Arim barajı. Bu sel sonrasında büyük göçler yaşanmıştır. Bkz. Ömer Faruk Harman, "Arim", **DİA**, C. 3, s. 373.

adında bir müessese dahi kurulmuştu. Tevârüs yoluyla başa gelen bir muhafız bu işlerle görevliydi.⁶³

Cahiliye Araplarında cömertlik, övülen ve takdir edilen önemli bir vasıftı. İbn Kuteybe, cahiliye döneminde yaptığı cömertliklerle Hâtem-i Tâî, Kâ'b b. Mâme ve Herim b. Sinân'ın ünlendiğini söylemiştir.⁶⁴ İbn Kesîr ise cahiliye döneminde Hâtem-i Tâî, Abdullah b. Cüd'ân, İmrü'l-Kays, Ümeyye b. Ebi's-Salt, Rahip Bâhira, Kuss b. Sâide el-İyâdi ve Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in, cömertlikleriyle ünlendiklerini rivayet etmiştir.⁶⁵ Cahiliye döneminde cömertliğiyle ünlü olan bu kişiler kendilerine methiyeler yazan şairlere hediyeler verirdi. Herim b. Sinân "Muallakat"⁶⁶ şairlerinden olan ve kendisine methiyeler yazan⁶⁷ Züheyr b. Ebî Sülmâ'ya her fırsatta hediye verirdi. Hatta bu cömert hediyeler sayesinde Züheyr'in zenginleştiği rivayet edilir.⁶⁸ Bu cömert Arapların cömertliğini izhâr etmede önemli yöntemlerinden biri de hediye vermektir. Bu cömert Araplardan Hâtem-i Tâî cahiliye döneminde Araplarda cömertliğiyle en meşhur kişi idi. Nitekim "Hâtem'den daha cömert = أَجْوَدُ مِنْ حَاتِم" denilecek kadar darb-ı mesellere konu olmuştu.⁶⁹ Cahiliye Araplarındaki cömertçe davranışların temelinde, ahlâk duygusundan ziyade kişinin veya kabilenin şan ve şöhretini yayma amacı yatmaktaydı. Cömertlik ve hediye verme, Câhiliye

⁶³ Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed es-Süheylî, (ö. 581/1185), **er-Ravzü'l-Ünüf fi Şerhi's-Sîreti'n-Nebeviyye li-İbn Hişâm**, 7c., thk. Ömer Abdüsselam es-Selami, Darü'l-Hyâi't-Tü-ras'l-il-Arabi, Kahire, Beyrut, 2000, C. 2, s. 67; Muhammed Hamidullah (ö. 1423/2002), **İslam Peygamberi: Hayatı ve Faaliyeti**, 2c., çev. Salih Tuğ, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1990, C. 2, s. 860.

⁶⁴ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dîneverî İbn Kuteybe (ö. 276/889), **eş-Şi'r ve's-Şuarâ**, 2c., thk. Ahmed Muhammed Şakir, Dâru İhyai'l-Kütüb'l-Arabiyye, Kahire, 1364, C. 1, s. 193; Mustafa Çağrı, "Cömertlik", **DİA**, C. 8, s. 72-73.

⁶⁵ Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 774/1373), **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, 4c., thk. Mustafa Abdülvahid, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1976, C. 1, s. 107-164.

⁶⁶ Câhiliye döneminde 7 veya 10 şaire ait seçkin kaside koleksiyonuna verilen isimdir. Daha detaylı bilgi için Bkz. Süleyman Tülücü, "Muallakat", **DİA**, C. 30, s. 310.

⁶⁷ Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzürî (ö. 279/892), **Ensâbü'l-Eşrâf**, 13c., thk. Riyad Zirikli v.d., Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1996, C. 13, s. 99.

⁶⁸ Ebü'l-Fazl b. Tayfur Ahmed b. Tayfur el-Bağdadi İbn Ebû Tahir (ö. 280/893), **Belâğatü'n-Nisâ**, thk. Muhammed Ebü'l-Ecfan v.d., el-Mektebetü'l-Atika, Tunus, 1985, s. 164; **Yedi Askı: Arap Edebiyatının Harikaları= Muallakatü's-Seb'a**, çev. Nurettin Ceviz v.d., Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2004, s. 57.

⁶⁹ Ebü'l-Fazl Ahmed b. Muhammed b. Ahmed en-Nîsâbü'rî el-Meydânî (ö. 518/1124), **Mec-maü'l-Emsâl**, 4c., thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, İsa el-Babi el-Halebi, Kahire, 1979, C. 1, s. 326.

hayatında insanlar ve kabileler arasındaki şeref ve övünme yarışının önemli bir aracıydı.⁷⁰

Cahiliye Araplarında akrabalar arasında hediye ve hediyeleşme önemli bir sosyal gelenektir. Hz. Peygamber'in (s) büyük dedelerinden Kusay'ın annesinin babası yani dedesi olan Sa'd b. Seyel, kılıçları ilk defa altın ve gümüşle süsleyen kişiydi. Sa'd, bu şekilde süslediği 2 kılıcı Kusay'ın annesi yani kızı Fâtıma'ya ve Kilâb b. Mürre'ye hediye etmişti.⁷¹ Cahiliye döneminde cömertliği dolayısıyla "el-Fayd" lakabıyla anılan el-Muttalib b. Abdülmenâf, kardeşi Hâşim'in oğlu Şeybe'yi yani Hz. Peygamber'in (s) dedesi Abdülmuttalib, Şeybe b. Hâşim'i çok sevdiği için kendisine Yemen işi bir elbise hediye etmişti.⁷² Hz. Peygamber'in (s) dedesi Abdülmuttalib annesinin akrabaları ile her zaman için temas halinde kalmış, onları ziyaret etmiş ve ziyaretlerinde onlara hediyeler vermişti.⁷³ Hz. Hatice (r), eşi Hz. Muhammed'in (s) sütannesi Halime'ye, evliliklerinden sonra onları ziyarete geldiğinde çok sayıda deve hediye etmişti. Bir başka seferki ziyaretinde Halime, Hz. Muhammed'e (s) ve Hz. Hatice'ye (r) kuraklıktan yakınmak üzere geldiğinde bu defa 40 koyun ve bir de binek devesi hediye olarak almıştı.⁷⁴

Cahiliye döneminde hediye çeşitli amaçlarla kullanılan önemli bir araçtı. Hediyeler tefâhür için kullanıldığı gibi iyi niyet göstergesi ve siyasi ilişkilerin devamının sağlanması için de kullanılıyordu. Kureyş kabilesi ticari faaliyetlerinin henüz Mekke sınırları dışına ulaşmadığı dönemde Hâşim b. Abdümenâf, bir kıtlık zamanında Suriye'ye ticari amaçlı bir seyahat yapmıştı. Bu seyahatinde Suriye'de olan Rum Kralı ile görüşmüş ve Mekkeli tüccarların Bizans topraklarında güven içinde ticaret yapabileceklerine dair bir belge almıştı. Bu belgeyi almasında Hâşim'in, Kureyş tüccarlarının Hicaz derilerinden ve kumaşlarından çeşitli ürünleri daha ucuza satacaklarını belirtmesi, kralı ikna etmesinde etkili olmuştu.⁷⁵ Rum Kralı ayrıca, Habeşistan Kralı Necâşî'ye Mekkelilerin Habeşistan topraklarında ticaret yapmalarına

⁷⁰ Mustafa Çağrı, "Cömertlik", **DİA**, C. 8, s. 72-73.

⁷¹ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 48; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 277.

⁷² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 63.

⁷³ Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 33.

⁷⁴ Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed es-Süheyli, (ö. 581/1185), **a.g.e.**, C. 2, s. 115; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 93; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 95; Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 65.

⁷⁵ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 42; eş-Şâmî, **a.g.e.**, s. 268.

izin vermesini isteyen bir mektup da yazmıştı. Bu başarılı seyahatin dönüşünde Hâşim, yol üzerindeki kabilelere de uğramış ve onlarla da anlaşma yapmıştı. Onlardan saldırmazlık garantisi yani "ilâf" almıştı. Bu garantiye karşılık Kureyşli tüccarların bu kabilelerin ticaret mallarını da alarak Bizans pazarlarına götürüp satarak komisyon almadan paralarını onlara teslim etmek üzere anlaştı.⁷⁶ Hâşim, bu güvenlik ve ticaret anlaşmasını kendi bölgesi ile Şam arasındaki ticaret güzergâhı için yapmıştı. Hâşim'in kardeşlerinden Muttalib Yemen'e, Abdüşems Habeşistan'a, Nevfel de İran'a giderek bu ülkelerin hükümdarları ile benzer anlaşmalar yaptılar. Memleketlerine dönerken yine ticaret yolları üzerindeki kabilelerle de saldırmazlık antlaşmaları yaptılar. Böylece Mekke'nin ticaretini uluslararası bir seviyeye çıkardılar.⁷⁷ Bu başarılı anlaşmaları yapan Abdümenâf'ın 4 oğluna "Ashâbü'l-ilâf" denildi.⁷⁸ Anlaşmaların akabinde Mekkeliler anlaşma yaptıkları kabilelerin liderlerini Mekke'ye davet etmişler, onları hoşnut etmek ve anlaşmaların devamını sağlamak için onlara hediyeler vermişlerdi.⁷⁹

Cahiliye döneminde bölgedeki krallıklar ve kabileler arasındaki hediyeleşmeler önemliydi ve sembolik anlamlar taşırdı. Sâsânî Kralları yerel kabile liderleriyle sıkı ilişkiler kurarlardı. Bu ilişkilerini güçlendirmek, kendi otoritelerini onlar üzerinde tesis etmek ve yerel yöneticilerin de hâkimiyetlerini tanıdıklarını göstermek için hediyeler verirlerdi. Bu hediyelerden en önemlisi ise taç hediyesi idi. Kisrâ, huzuruna gelen Yemâme lideri Hevze b. Ali'ye hâkimiyetini tanıdığını göstermek, bir nevi kendilerinin yerel düzeydeki temsilciliğini göstermek üzere inciyle kaplı bir taç hediye etmişti. Bu sebeple Hevze'ye "Zü't-Tâc" (Taç Sahibi) denirdi. Ayrıca ona ipekten elbise giydirmiş ve birçok elbise hediye etmişti. Şüphesiz ki taç başta olmak üzere bu hediyeler boşuna verilmiyordu. Bu hediyelerin altında hem bölgeyi kontrol altında tutmak hem de ekonomik sebepler yatıyordu. Ekonomik

⁷⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 60; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 268.

⁷⁷ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 44-45; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 268-269; Demircan, **a.g.e.**, s. 108-109; Zeki Tan, **"Kur'ân Kavramlarının Çevirisi Bağlamında İslâm Öncesini Bilmenin Önemi: 'İlâf' Örneği"**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Dergi Say. 16, Diyarbakır, 2016, s. 502-503.

⁷⁸ Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadî (ö. 245/860), **Kitâbü'l-Muhabber**, tsh. Ilse Lichtenstadter, Dârü'l-Âfâkı'l-Cedîde, Beyrut, [t.y.], s. 162.

⁷⁹ Cevâd Ali (ö. 1408/1987), **el-Mufasssal fi Târihi'l-Arab Kable'l-İslâm**, 10c., Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut, 1969, C. 7, s. 320; Muhammet Yekeler, **Câhiliye döneminden Hz. Peygamber Dönemi Sonuna Kadar Temîn Kabilesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 82.

sebepler arasında Yemâme'nin tarım açısından verimli bir bölge olması ve tahıl ihraç etmesi, her sene Muşakkar mevkiinde bölge için önemli bir panayır kurulması ve Sâsânîlere ait ticaret kervanlarının güvenliği sağlanarak yağmalardan koruması sayılabilir.⁸⁰

Cahiliye döneminde krallar huzurlarına gelen diğer yöneticilere de âdet gereği hediyeler verirdi. Nitekim Yemen'deki Himyerilerden Seyf b. Zî Yezen, Yemen'i işgal altında tutan Habeşlilere karşı yardım ve destek almak için Kısra'nın yanına gitmişti. Kısra'nın yanına gitmeden önce Rum Kralının huzuruna varmış fakat istediği desteği alamamıştı. Seyf, Kısra'ya durumu açıklamış ve ondan yardım istemişti. Kısra, Seyf'e güzel bir elbise ve her biri bir miskal ağırlığındaki 10.000 dirhemi hediye etmişti. Bu hediyeler o dönemde yöneticiler arasında elbise hediyesinin önemli olduğunu göz önüne sermesi açısından önemlidir.⁸¹

Seyf b. Zî Yezen, Hz. Peygamber'in (s) doğumundan 2 yıl sonra Habeşlileri mağlup edip Habeşistan'a hâkim olduğu zaman Arabistan'ın 4 bir köşesinden heyetler, gösterdiği kahramanlığı ve başarısını kutlamak için huzuruna geldi. Bu heyetlerden biri de Kureys'ten giden bir heyetti. Altı kişilik heyette Hz. Peygamber'in (s) dedesi Abdülmuttalib b. Haşim de bulunuyordu. Heyet, Kral Seyf b. Zî Yezen ile görüştüktan sonra Kral Seyf, heyetteki her kişiye 10 köle, 10 cariyeye, 100 deve, 5 ölçek altın, 10 ölçek gümüş, 2 kat Yemen işi elbise amber kokulu kutu hediye etti. Kral Seyf, Hz. Peygamber'in (s) dedesi Abdülmuttalib'e ise bu hediyelerin 10 mislinin verilmesini emretti.⁸²

⁸⁰ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî (ö. 310/923), **Tarihü't-Taberî : Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülûk**, 11c., thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, Dâru Süveydan, Beyrut, 1967, C. 2, s. 169; İbn Düreyd, **a.g.e.**, s. 348; Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 401-408; Khalil Athamina, “İslâm Öncesi Arabistan'da Kabile Kralları (Erken Dönem Arap Kaynaklarında Melik veya Zû't-Tâc Unvanları Üzerine Bir Çalışma)”, çev. İsrail Balci-Celal Emanet, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Say. 18-19, Samsun, 2005, s. 193-212.

⁸¹ İbn Kesîr, **a.g.e.**, C. 1, s. 76.

⁸² İEbû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadî (ö. 245/860), **el-Münemmk fî Ahbari Kureys**, 2c., tsh. Hurşid Ahmed Faruk, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985, s. 432; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetu Ahvâli Sahibi's-Şeria**, 7c., thk. Abdülmü'ti Kal'aci, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1985, C. 2, s. 13; Şehâbeddîn Ahmed b. Abdülvehhâb b. Muhammed en-Nüveyrî (ö. 733/1333), **Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb**, 33c., Dârü'l-Kütüb ve'l-Vesâikü'l-Kavmiyye, Kâhire, 2003, C. 16, s. 141; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 127.

Cahiliye döneminde hediye, yükselen siyasi gerginliği düşürmeye ve otoritenin tanınmasına katkı sağlıyordu. Necâşî'nin Yemen'de hâkimiyetlerini tesis etmek için yolladığı komutanlar Eryât ile Ebrehe hâkimiyeti ellerine geçirdikten sonra kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Ebrehe, Eryât'ı öldürüp, Yemen'e hâkim olmuştu. Bu haberi alan Necâşî çok kızmış ve Ebrehe üzerine ordu göndereceğini ve kendisini ayaklar altına alacağı haberini yollamıştı. Bunun üzerine Ebrehe tehdidi bertaraf etmek için Necâşî'ye birçok hediye ve değerli eşyalar gönderdi. Hediyelerin yanında Yemen toprağının olduğu bir heybe vardı. Bu heybeye Ebrehe saçlarını traş edip koydu. Ebrehe'ye hediyelerle yolladığı bir mektupta Kral Necâşî'nin, Yemen toprağı ve saçlarını ayaklarının altına koyması için yolladığını böylece kralın sözlerinin gerçekleşeceğini yazmıştı. Bu mektup ve hediyeler Necâşî'nin hoşuna gitmiş ve Ebrehe'nin Yemen'in başında kalmasına izin vermişti.⁸³

6. Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatında Hediye

Hz. Peygamber'in (s) risâlet öncesi hayatıyla ilgili sınırlı kaynak olmasına rağmen Hz. Peygamber'in (s) risâlet öncesi hayatında zaman zaman hediyeleştigi bilgisine rastlamak mümkündür. Hz. Muhammed (s) nübüvvet ile müjdelenen önce de cömert bir insandı ve hediyeleşmeyi severdi. Muhammed Hamidullah, Hz. Hatice'nin (r), Hz. Muhammed'i (s) ticaret vekili yaptıktan sonra ona karşı derinden duygular hissetmeye başladığını ve Hz. Muhammed'e (s) mevsimlik meyvelerden ya da evde hazırlanan yemeklerden hediyeler gönderdiğini zikreder.⁸⁴ İbn Sa'd'daki bir rivayete göre Hz. Muhammed (s), Hz. Hatice'yi (r) evlenmek için istemeye gittiğinde Hz. Hatice (r), babasına çok içki içirerek sarhoş etmişti. Hz. Hatice'nin (r) babası sarhoş olduğu sırada Hz. Muhammed (s) ile Hz. Hatice'yi (r) evlendirdi. Hz. Peygamber (s) de Hz. Hatice'yi (r) kendisine veren müstakbel babasına Yemen işi bir kaftan hediye etti. Hz. Hatice'nin (r) babası ayıldığında bu kaftanın nereden geldiğini sordu. Hz. Hatice (r), damadı Hz. Muhammed'in (s) ona hediye ettiğini söyledi. Babası ise, "Seni Kureyş'in önde gelenleri isterken ben böyle bir şey yapar mıyım?" demiştir. İbn Sa'd rivayeti zikrettikten sonra bu rivayetin hatalı olduğunu belirtir. Çünkü Hz.

⁸³ Ebü'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 327/938), **Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim**, 8c., thk. Sami b. Muhammed es-Selame; Dârü Taybe, Kahire, 1997, C. 8, s. 483; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 215.

⁸⁴ Hamidullah, **a.g.e.**, s. 61.

Hatice'nin (r) babası Ficâr savaşıdan önce vefat etmiştir. Rivayet yanlış olsa bile o dönemki hediye geleneğini yansıtmaya açısından bu rivayet önemlidir.⁸⁵ Cahiliye döneminde köle ve cariyeler de mal ve eşya gibi hediye edilirdi. Bu köle ve cariyeler alınıp satılabilir ve miras olarak bir kimseye geçebilirdi.⁸⁶ Nitekim Hz. Peygamber (s) Hz. Hatice (r) ile evlendikten sonra Hz. Hatice (r), Zeyd b. Hârise'yi Hz. Peygamber'e (s) hediye etmişti. Zeyd'i, Hakîm b. Hizâm, Ukâz çarşısında 400 dirheme satın almış ve halası Hz. Hatice'ye (r) hediye etmişti.⁸⁷

7. Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şerifler Bağlamında Hediye

Cahiliye döneminin en önemli âdetleri arasında olan cömertliğin önemli göstergelerinden biri de hediye ve hediyeleşmedir. Nitekim cahiliye döneminde birçok kişi cömertlikleriyle ünlenmişti.⁸⁸ Tabiki cahiliye dönemindeki cömertliğin ve hediyenin arka planında kabileler arasında rekabet, şeref yarışı ve tefâhür bulunmaktaydı. İslâm geldikten sonra cömertlik ve hediyeleşmek gibi güzel hasletleri Kur'ân ayetleri ve Hz. Peygamber (s) hadisleriyle daha da teşvik etti. Fakat İslâm yapılan iyilik, cömertlik ve hediyelerin riya, gösteriş ve tefâhür için yapılmamasını yoksa bu yapılanların Allah (c) katında hiçbir değeri olmayacağını belirtmiştir.⁸⁹

7.1. Kur'an-ı Kerim'de Hediye

Kur'ân'da hediye ve hediyeleşme ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamakla beraber hediye kelimesi, Neml sûresinde⁹⁰ Hz. Süleyman ile Sebe Kraliçesi Belkıs'ın kıssasında geçer.⁹¹ Bununla beraber Kur'ân'da, h-d-y kökünden gelen 316 kelime bulunmaktadır.⁹² Nisâ sûresindeki geçen “*Bir selâm ile selamlandığınız vakit, siz ondan daha güzeli ile selâmı alın veya onun aynıyla karşılayın. Şüphesiz ki Allah (c) her şeyin hesabını hakkıyla arayandır.*” ayetinin mealinde "selam" (tahiyye) kelimesi bazı müfessirler tarafından hediye olarak yorumlanmış, bu sebeple hediye vermenin

⁸⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 110.

⁸⁶ Neşet Çağatay, **İslamdan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı**, s. 199; et-Taberî, **a.g.e.**, C. 2, s. 282.

⁸⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 428.

⁸⁸ Ebû'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 774/1373), **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, 4c., thk. Mustafa Abdülvahid, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1976, C. 1, s. 107-164.

⁸⁹ Müslim, İmâre, 152; Mustafa Çağrı, “Cömertlik”, **DİA**, C. 8, s. 72.

⁹⁰ İshak Yazıcı, “Neml”, **DİA**, C. 32, s. 553.

⁹¹ Neml 27/34-36; **a.g.t.**, s. 3.

⁹² Okuyan, **a.g.e.**, s. 833.

Kur'ânî nasla sabit olduğu şeklinde tefsir etmişlerdir.⁹³ Bunun dışında Kur'ân'de infâk, ihsân, isâr v.s. gibi karşılıksız yardıma teşvik eden birçok ayet bulunmaktadır.

Hediye kelimesi Neml sûresinin 34. ve 35. ayetlerinde geçer. Bu ayetlerde Sebe Kraliçesi Belkıs'ın Hz. Süleyman'a gönderdiği hediyeler ve bu hediyelere karşı Hz. Süleyman'ın tavrından bahsedilir. Olay Hüdhüd adlı kuşun Sebe'deki⁹⁴ kavmin, Allah'ı (c) bırakıp güneşe taptıklarını haber vermesiyle başladı.⁹⁵ Hz. Süleyman onlara bir mektup göndererek huzuruna teslim olarak gelmelerini söyledi.⁹⁶ Belkıs, yöneticileri ile istişarelerinden sonra bir çıkış yolu bulmak ve bir nevi deneme aracı olarak Hz. Süleyman'a hediye yollamaya karar verdi.⁹⁷ Belkıs, hediye yollayarak onu yumuşatabileceğini ve gerginliği düşürebileceğini düşünüyordu. Belkıs'ın Hz. Süleyman'a yolladığı hediyeler hakkında kaynaklarda çeşitli rivayetler vardır. Belkıs'ın Hz. Süleyman'a yolladığı hediyelerin ilk başta altından bir kerpiç olduğunu fakat giden elçilerin Hz. Süleyman'ın duvarlarının altından olduğunu görünce bu sefer getirdikleri hediyelerin gözlerinde önemini kaybettiği anlatılır. Sonra kavminden bir topluluk ile 100 köle ve cariyeye veya başka rivayete göre 200 köle ve cariyeye bir başka rivayetlere göre ise 500 köle ile 500 cariyeye, erkek elbisesi giydirdiği 12 kız hizmetçi, kadın elbiseleri giydirdiği 12 erkek hizmetçi gönderdi. Bu hizmetçilerin ellerinde misk ve amber tabakları bulunuyordu. Hizmetçilerin atlarının dizgin ve eğreri mücevheratla süslenmişti. Ayrıca altın kerpiçler yüklenmiş 12 soylu deve gönderdi. Birisi deliği açılmamış, diğeri eğimli bir şekilde deliği açılmış boncuk gönderdi. İçi boş büyükçe bir kâse ile atalarından miras aldığı bir asâyı gönderdi. İçinde altınların olduğu ipeklerle örtülü kaplar, altınlar, mücevherler, inciler, yakut ve incilerle süslenmiş bir taç, altın ve gümüşten yapılmış bir gerdanlık gönderdi. Erkek hizmetçilere kadın, kadın hizmetçilere erkek elbisesi giydirilmişti. Belkıs, Hz.

⁹³ Nisâ 4/86; Yazır, **a.g.e.**, 1997, C. 2, s. 289.

⁹⁴ Sebe, Güney Arabistan'da bulunan ve halkı ticaretle tanınmış bir ülkeydi. Başkenti de bugünkü Yemen'in başkenti Sana'nın kuzeydoğusundaki Ma'rib şehriydi. Main krallığının yıkılmasından sonra M.Ö. 1100 civarında güçlendiler ve bin yıl boyunca Arabistan'da hüküm sürdüler. M. Ö. 115 civarında ise onların yerini Himyerîler aldı. Daha detaylı bilgi için Bkz. Mevdûdî, **Tefhimü'l-Kur'an: Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, C. 4, s. 90; İsmail Yiğit, "Sebe", **DİA**, C. 36, s. 241-243; Halil Ortakçı, **İslamiyet'in Doğuşuna Kadar Himyerîler** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 16.

⁹⁵ Neml 27/23-26.

⁹⁶ Mevdûdî, **Tefhimü'l-Kur'an: Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, C. 4, s. 94-95.

⁹⁷ Neml 27/35.

Süleyman'ın gerçek bir peygamber olup olmadığını bu hizmetçileri birbirinden ayırt edip edememesiyle sınamak istemiştir. Kaynaklarda buna benzer birçok detaylı hediye zikredilmektedir.⁹⁸ Belkıs'ın kaynaklarda zikredilen hediyeleri hükümdar olması sebebiyle göndermesi mümkün olmakla, abartılmış olması da ihtimal dâhilindedir. Nitekim İbn Kesîr, bunların birçoğunun İsrailiyyât'tan geçtiğini ifade etmiştir.⁹⁹

Hiz. Süleyman, Belkıs'ın gönderdiği rüşvet niteliğindeki bu hediyeleri kabul etmedi ve Allah'ın (c) kendisine verdiği şeylerin, onların verdikleri şeylerden daha hayırlı olduğunu söyledi.¹⁰⁰ Olup bitenler üzerine elçiler hediyelerle beraber Belkıs'ın huzuruna geri dönüp durumu anlattılar. Bunun üzerine Belkıs Hiz. Süleyman'ın yanına giderek davetini bizzat duymayı istedi. Hiz. Süleyman'ın yanına vardığında çeşitli olayların akabinde Müslüman oldu.¹⁰¹ Kur'ân'da geçen bu kıssadan da anlaşıldığı üzere hediyein insan üzerindeki etkisi önemli ve işlevseldir. Kur'ân'da da bu yönüyle bu kavram kullanılmıştır.

7.2. Hiz. Peygamber'in Hediye ve Hediyeleşme Hakkındaki Hadisleri

Hiz. Peygamber (s) insanların mutluluğu için uğraşmış, onları kırmamış her zaman gönüllerini kazanmaya çalışmıştı. Kendisinden bir şey istendiği zaman ağzından "hayır" sözü çıkmamıştı.¹⁰² Onun cömertliği karşısında insanlar kendi kavimlerine koşuyor ve onları Müslüman olmaya çağırıyordu.¹⁰³ Kimi zaman bir kimse onun verdiği bir dünya malı sayesinde Müslüman oluyordu. Ancak İslâm'a

⁹⁸ Ebû'l-Hasan Mukatil b. Süleyman b. Beşir Mukatil b. Süleyman, (ö. 150/767), **Tefsiru Mukatil b. Süleyman**, 5c., thk. Abdurrahman Mahmud Şehhâte, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002, C. 3, s.304; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, (ö. 671/1273) **el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'an**, 24c., thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2006, C. 16, s.106-109; Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 774/1373), **Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri = Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-Azîm**, 16c., çev. Bekir Karlığa, Bedreddin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1984, C. 11, s. 6147; Ebû'l-Berekat Hafızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî (ö. 710/1310), **Tefsîrû'n-Nesefî=Medârikü't-Tenzîl ve Hakaikü't-Te'vîl**, 3c., thk. Yusuf Ali Bedevî, Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut, 1998, C. 2, s. 604.

⁹⁹ İbn Kesîr, **a.g.e.**, C. 11, s. 6147; Çimen, **a.g.t.**, s. 8.

¹⁰⁰ Neml 27/36.

¹⁰¹ Neml 27/44; Orhan Seyfi Yücetürk, "Belkıs", **DİA**, C. 5, s. 420-42.

¹⁰² Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman el-Mekki er-Rudânî (ö. 1094/1683), **Cem'ü'l-Fevâid min Câmi'l-Usûl ve Mecmaü'z-Zevâid**, 4c., thk. Ebû Ali Süleyman b. Dürey', Mektebetü İbn Kesîr, Kuveyt, 1998, C. 3, s. 334.

¹⁰³ er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 3, s. 335; Adnan Demircan, **Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 51-52

girince artık İslâm o kişiye dünyadaki her şeyden da değerli ve sevimli hale geliyordu.¹⁰⁴ Hz. Peygamber'in (s) insanlarla hediyeleşmesi ve onlara cömert davranması toplum fertleri üzerinde derin tesirler uyandırmış, insanların kalplerini İslâm'a ısındırmada ve kazandırma da etkisi olmuştur.¹⁰⁵

Hz. Peygamber (s), hediye ve hediyeleşme ile ilgili birçok hadis söylemiştir. Bu hadislerde Müslümanlara hediye ve hediyeleşme konusunda yol göstermiştir. Yine bu hadislerde hediyei açıklamış, hediye vermeyi ve almayı teşvik etmiş, hediyein yararlarını belirtmiş, hangi durumlarda hediyein alınıp verilmesi gerektiğini bildirmiştir. O, dünya malını vererek insanların gönüllerini kazanmanın önemli olduğunu buyurmuş, hediyeleşme ile birlikte cömertlik, ihsân, isâr ve ikrâm gibi kardeşlik bağlarını güçlendiren hasletleri birleştirmiştir.¹⁰⁶

Hz. Peygamber (s) hediye ve hediyeleşmenin insan üzerinde nasıl sevgi tesis ettiğini şu şekilde ifade etmiştir; "Hediye, (insanda) işitmeyi, kalbi ve görmeyi giderir.",¹⁰⁷ "Hediye, hâkimin gözünü körleştirir."¹⁰⁸ Yani biri bir kişiye hediye verdiği zaman hediye alan kişinin kalbinde hediyesini veren kişiye karşı sevgi, muhabbet ve ülfet oluşur. Onun hatalarını ve eksik yönlerini görmez. Görse bile şefkat ve merhametle yaklaşır. Hz. Peygamber (s) bu hadisinde insanın nefsinde bulunan bir duyguya da dikkat çekmiştir. Bu duygu da insanın kendisine iyilik yapanı kötü veya yanlış olsa bile sevmesi ve onun hakkındaki olumsuzlukları duymaması, işitmemesi

¹⁰⁴ Müslim, Fedâ'il, 7.

¹⁰⁵ Mücteba Uğur "Asr-ı Saadet'te Sosyal Hayat" **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam**, 4c., Ed. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, İstanbul, 2007, C. 1, s. 130.

¹⁰⁶ **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 369.

¹⁰⁷ Tirmizî, Velâ ve'l Hibe, 6; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Şuabü'l-İmân**, 14c., thk. Muhtar Ahmed Nuri, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2003, C. 11, s. 302; Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd Kureşî Bağdâdî İbn Ebû'd-Dünyâ (ö. 281/894), **Mekârimü'l-Ahlâk**, thk. Muhammed Abdülkadir Ahmed Ata, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1989, s. 237; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 162; Ahmed Ziyaeddin Nakşibendi Gümüşhanevî (ö. 1311/1893), **Ramuzü'l-Ehâdis : Hadisler Deryası Tercümesi**, 2c., çev. Abdülaziz Bekkine, Gonca Yayınevi, İstanbul, 1982, C. 1, s. 239.

¹⁰⁸ Ebû Şüca Şiruye b. Şehredar b. Şiruye ed-Deylemî, (ö. 509/1115), **el-Firdevs bi-Mesûr el-Hitâb: el-Firdevsü'l-Ahbâr**, 5c., thk. Saîd b. Besyunî Zağlul, Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986, C. 4, s. 335; Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân Müttaki el-Hindî (ö. 975/1567), **Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl**, 18c., thk. Safvet Safa, Bekri Hayyanî, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1985, C. 6, s. 110; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 162.

ve görmemesidir. Bir başka hadis rivayetinde ise "Hediye, ihtiyaçların önünde ne iyi anahtardır." denilerek hediye'nin bu özellikleri vurgulanmıştır.¹⁰⁹

H. Peygamber (s), "Kim bir aracılık işinde kardeşi için ricacı olur, bunun üzerine kardeşi de aracılığı için kendisine bir şey hediye eder ve o da bu hediyeyi kabul ederse faiz kapılarından büyük bir kapının önüne gelmiştir." buyurmuştur.¹¹⁰ Yani aracılık ve ricacı olma karşılığında bir şeyler almanın caiz olmadığını çünkü faiz tehlikesi olduğuna dikkat çekmiştir. H. Peygamber (s), bir başka hadiste yine faiz tehlikesine dikkat çekmiş, "Biriniz, kardeşine borç para verir de borç alan kimse, ona bir şey hediye etmek ya da onu bineğinde taşımak isterse, hediyeyi kabul etmesin ve bineğine binmesin. Ancak bu durum borçlanmadan önce aralarında varsa yapabilir."¹¹¹ diyerek hediye almanın bu durumda caiz olmadığını söylemiştir.

H. Peygamber (s) insanlar arasında hediyeleşmenin önemine dikkat çekmiş ve "Davet edene icabet edin ve hediyeyi reddetmeyin" buyurmuştur.¹¹² Nitekim bir gün kadının biri H. Âişe'ye (r) bir hediye getirmişti. Fakat H. Âişe (r) hediyeyi kabul etmemişti. Kadın, H. Âişe'nin (r) yanından çıkarken onu gören H. Peygamber (s), kadına elindekinin ne olduğunu sordu. Kadın, "Bunu H. Âişe'ye (r) hediye ettim fakat o kabul etmedi." dedi. H. Peygamber (s), H. Âişe'nin (r) yanına girdiği zaman, "Keşke o kadının hediyesini kabul etseydin!" dedi. H. Âişe (r) ise "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Hediyeyi getiren kişi muhtaç biriydi. Hediyeye benden daha fazla ihtiyacı vardı." dedi. H. Peygamber (s), "Sen hediyeyi kabul edip, ona hediyesinden daha üstününü verseydin." diyerek hem hediyeyi kabul etmenin önemini hem de yardıma muhtaç insanların samimi verdikleri hediyeyi kabul ederek gönüllerini kırmamayı ve onlara verdikleri hediye'nin daha iyisini vererek onları mağdur etmemenin önemini vurgulamıştı. Bu sebeple hediyeyi veren Müslüman fakir olsa bile gücü nisbetinde değeri az olan bir şeyi hediye verdiğinde bile yine saygı ve teşekkür ile karşılayıp kabul etmek gerekir. Hediyeyi alan kişi de mümkünse karşıdakini rencide etmeden daha

¹⁰⁹ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dineverî İbn Kuteybe (ö. 276/889), **Uyûnü'l-Ah-bâr**, 4c., thk. Yusuf Ali Tavi, Beyrut, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986, C. 3, s. 138; el-Hindî, **a.g.e.**, C. 6, s. 110; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 162.

¹¹⁰ Ebû Dâvûd, **Büyû'**, 82; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 238.

¹¹¹ İbni Mâce, **Sadakât**, 19.

¹¹² Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî (ö. 256/870), **el-Edebü'l-Müfred**, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Darü'l-Beşâirü'l-İslamiyye, Beyrut, 1989, s. 67.

üstün bir hediye vermelidir.¹¹³ Hz. Peygamber (s) birine hediye verildiğinde mümkün mertebe hediye alan kişinin de karşısındakine daha güzel bir hediye vermesini şu hadislerinde tavsiye etmiştir; "Hediye, Allah (c) tarafından güzel bir rızıktır. Sizden birisine hediye verildiğinde onu kabul etsin ve kendisi daha güzelini versin."¹¹⁴ Ayrıca Hz. Peygamber (s), kendisine sunulan hediyeleri kabul etmiş ve kendisi de hediyeyle hediye ile karşılık vermiştir.¹¹⁵

Hz. Peygamber (s), "Size hediye verene siz de karşılık verin. Karşılık verecek bir şey bulamazsanız, onun için dua edin."¹¹⁶ buyurarak hediye alan kimsenin mümkünse karşılık olarak hediye vermesini, imkan bulamazsa en azından dua ve teşekkür etmesini tavsiye etmiştir. Nitekim kendisine bir hediye geldiği zaman mümkün mertebe o da fazlasıyla hediye vermiştir.¹¹⁷ Hediyeyle karşılık vermediği durumlarda ise dua ve teşekkür etmeyi ihmal etmemiştir. Kendisine hediye getiren Zeyd b. Sâbit'e "Bârekallâhü fîke" (Allah (c) seni mübarek kılsın.) diyerek dua etmiştir.¹¹⁸

Hz. Peygamber (s), hediyeleşmede önemli olanın hediye miktarının değil taşıdığı değerinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu durumu, "Bana bir koyunun paçası hediye edilse kabul ederim, böyle bir yemeği yemeye çağrılısam icabet ederim." diyerek hediyeleşmenin önemine dikkat çekmiştir.¹¹⁹ Aslında koyunun paçası hediye edilen bir şey değildir. Fakat burada önemli olan hediye miktar ve değeri değil karşı tarafta bıraktığı duygu, samimiyet ve sevgidir.

Hz. Peygamber (s) bir iyilik yapılacağı, bir hediye verileceği zaman akrabalarından başlanmasını tavsiye etmiştir. Nitekim Hz. Meymûne (r) sahip olduğu bir cariyeyi azat etmişti. Bunu Hz. Peygamber'e (s) haber verdiği zaman Hz. Peygamber (s), "Cariyeyi dayılarına hediye etseydin sevâbı daha çok olurdu." buyurmuştu.¹²⁰ Nitekim Hz. Peygamber (s) kendi dayılarıyla da hediyeleşmişti.

¹¹³ eş-Şâmî, a.g.e., C. 9, s. 27; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 370.

¹¹⁴ İbn Ebû'd-Dünyâ, a.g.e., s. 234-235; el-Hindî, a.g.e., C. 6, s. 116; Gümüşhanevî, a.g.e., C. 1, s. 239.

¹¹⁵ Buhârî, Hibe, 11; Ebû Dâvûd, İcâre, 80.

¹¹⁶ Nesâî, Zekât, 72; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 373.

¹¹⁷ Ebû Dâvûd, Büyû' 80; Tirmizî, Menâkıb 73;

¹¹⁸ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 204; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 373.

¹¹⁹ Buhârî, Hibe, 2; Tirmizî, Ahkâm, 10.

¹²⁰ Buhârî, Hibe, 13-16; Müslim, Zekât, 44.

H. Peygamber (s), "Ey Müslüman Kadınlar! Komşu bir kadın, komşusunun hediyesini küçük görmesin, koyun paçası olsa bile."¹²¹ diyerek komşular arasında hediyeleşmeye de dikkat çekiyor ve teşvik ediyordu. H. Peygamber (s), toplumun esâsı ve en küçük yapı taşı olan aileler arasındaki sosyal yapıyı güçlendirmek için komşuya ve komşuluğa önem veriyor; komşuların birbirine iyilik yapmasını¹²² ve ikrâmda bulunmasını¹²³ tavsiye ediyordu. Hatta bir hadiste "Yanındaki komşusu açken tok yatan imân etmemiştir." buyurarak Müslümanların komşu ilişkilerini ne kadar sıkı tutması gerektiğini vurgulamıştır.¹²⁴ H. Peygamber (s), komşular arasındaki hediyeleşmede miktarın ve değerin önemli olmadığını, önemli olanın kardeşlik ve birbirine yardım etme duygularının görünmesi olduğuna dikkat çekmiştir. H. Peygamber (s) komşularla hediyeleşmeye de önem vermiştir. Bir gün H. Âişe (r), H. Peygamber'e (s) "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Benim iki komşum var. Hediye vermek istediğimde hangisine vereyim?" diye sorduğunda "Kapısı sana en yakın olan komşuna ver." buyurarak komşular arasındaki hediyeleşme ve yardımlaşmanın önemine dikkat çekmişti.¹²⁵ H. Peygamber (s) Hendek savaşı sırasında hendek kazarken ashâbı ve kendisi şiddetli açlık yaşarken Câbir b. Abdullah bir oğlağı kesip pişirmiş ve evine davet etmişti. H. Peygamber (s) daveti kabul etmiş ve bereketiyle yemek, hendek kazan tüm ashâba yetmiş hatta artmıştı. H. Peygamber (s), Câbir'e bu artan yemeklerden komşularına da hediye etmesini tavsiye etmişti.¹²⁶ Nitekim birçok komşusu H. Peygamber'e (s) hediye getirmiş ve o da bu hediyeleri kabul etmiştir.¹²⁷

H. Peygamer (s) bir başka hadiste, "Musâfaha edin ki içinizdeki kin gitsin; hediyeleşsin ki birbirinizi sevin ve aranızdaki düşmanlık gitsin." buyurmuşlardır.¹²⁸ Yani iki Müslüman birbirlerini gördüklerinde birbirlerine dokunarak musâfaha edecek

¹²¹ Buhârî, Hibe 1; Müslim, Zekât 90; Tirmizî, Velâ 6,

¹²² Buhârî, Edeb, 29; İbn Mâce, Zühd, 24.

¹²³ Buhârî, Rikâk, 23; Müslim, İmân, 74.

¹²⁴ İbn Ebû Şeybe, **a.g.e.**, C. 6, s. 164.

¹²⁵ Buhârî, Şuf'a 3, Edeb 32, Hibe 16; Buhârî, **el-Edebü'l-Müfred**, s. 51; Ebû Dâvud, Edeb, 132;

¹²⁶ Buhârî, Meğâzi, 29.

¹²⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 156-157, 345-346.

¹²⁸ Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari Malik b. Enes (ö. 179/795), **Muvattaü'l-İmâm Mâlik**, 2c, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985, C. 2, s. 908.

ve daha sonra aralarında samimiyet ve sevgi oluşturmak, düşmanlık ve kini kaldırmak için de hediyeleşecekti.¹²⁹

Hiz. Peygamber (s) hediyeleşmenin insanların birbirini sevmeye vesile olmasının yanında rızıkta artışa da vesile olduğunu, "Hediyeleşin, birbirinizi sevin, birbirinize yiyecek hediye edin. Bu, rızıkınızda genişlik meydana getirir." demiştir.¹³⁰

Hiz. Peygamber (s) ilim öğrenmeyi ve ilmi paylaşmayı en önemli hediyelerden sayarak bu duruma dikkat çekmiştir; "Muhakkak ki hediyeenin, ihsânın en faziletlisi, kişinin hikmetli bir sözü öğrenip amel etmesi sonra da başkasına öğretmesidir ki, bu da halis bir niyetle bir sene ibadet etmekten daha sevâbdır."¹³¹ Bir başka hadiste ise Hiz. Peygamber (s), "Bir Müslümanın, Müslüman bir kardeşine hediye edeceği, hikmetli bir sözden daha üstün hiçbir hediye yoktur." buyurmuştur.¹³² Hiz. Peygamber (s) Müslümanların kendi arasında nasihat ve öğüt vermenin de en önemli hediyeler mesâbesinde olduğunu "Bir Müslümanın hidâyetinin artmasına vesile olacak veya onu tehlikeden kurtaracak bir söz söylemekten daha iyi hediye olmaz." diyerek dikkat çekmiştir.¹³³ Hiz. Peygamber (s) çocuk eğitiminin önemine dikkat çekmiş ve çocukları güzel ahlâkla yetiştirmenin çok önemli olduğunu, "Hiçbir baba, çocuğuna, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye veremez."¹³⁴ diyerek vurgulamıştır.

Hiz. Peygamber (s) seyahat için dışarı çıkan kişilerin evlerine geri döndüklerinde gittikleri yerden aile efrâdına ve akrabalarına da hediyeler getirmesini, "Sizden biri yolculuktan geldiğinde ailesine bir hediye ile gelsin. Onlara bir taş bile olsa hediye versin."¹³⁵ diyerek tavsiye etmiştir Bir başka rivayette ise, "Sizden biri

¹²⁹ **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 370.

¹³⁰ el-Hindî, **a.g.e.**, C. 6, s. 110; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 162.

¹³¹ Ebü'l-Kâsım Temmam b. Muhammed el-Beceli Temmam er-Râzî, (ö. 414/1023), **el-Fevâid**, 2c., thk. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1997, C. 1, s. 182; Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah İbn Asâkir (ö. 571/1176), **Târîhu Medîneti Dımaşk**, 80c., thk. Muhibbüddin Ebi Said Ömer b. Garame el-Amri, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1995, C. 17, s. 63; el-Hindî, **a.g.e.**, C. 10, s. 172; Gümüşhanevî, **a.g.e.**, C. 1, s. 116.

¹³² ed-Dârimî, Mukaddime, 32.

¹³³ İmam Ebû Hamid Muhammed el-Gazâlî (ö. 505/1111), **İhyâu Ulûmi'd-Din**, 4c., Mektebetü Kiryata Fotra, Semarang (Endonezya), [t.y.], C. 1, s. 11; el-Hindî, **a.g.e.**, C. 10, s. 172; Gümüşhanevî, **a.g.e.** C. 2, s. 373.

¹³⁴ Tirmizî, Birr, 33.

¹³⁵ Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî (ö. 385/995), **Sünenü'd-Dârekutnî**, 5c., thk. Şuayb el-Arnaut v.d., Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2004, C. 3, s. 375.

yolculuktan geldiğinde ailesine bir hediye ile gelsin. Hiçbir şey bulamaz ise, torbasına bir taş veya biraz odun parçası koysun. Bu onların hoşlarına gider." buyurmuştur.¹³⁶

Hediyeden vazgeçmek hediyeleşme adâbına zıt bir harekettir. Hediyeleşmek dinimizce ne kadar önemli görülmüş ve ne kadar teşvik edilmişse, hediyeden vazgeçmek ve hediyeden geri dönmek de tam aksi o kadar çirkin görülmüş ve mekrûh sayılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s) birine verilen hediyeden geri dönülmesini yermiş ve helâl olmadığını buyurmuştur. Ancak babanın oğluna verdiği hediyeden dönebileceğini şu hadislerinde buyurmuşlardır; "Bir kimse birisine bir hediye verir veya bağışta bulunursa, sonradan hediye veya bağışından dönmesi ona helâl olmaz. Sadece baba çocuğuna yaptığı hediye ve bağışından dönebilir."¹³⁷

Hz. Peygamber (s) bir Müslümanın verdiği hediyeden ve bağıştan dönmesini şiddetle yermiştir. Bir hadiste, "Yaptığı bağıştan dönen kimse kustuğunu yalayan köpek gibidir." buyurmuştur.¹³⁸ Bir başka hadiste ise Hz. Peygamber (s), "Atıyye ve hibesinden dönen kişi kustuğuna dönen köpek gibidir." diyerek başkasına hediye edilen şeylerden geri dönmenin çok kötü bir iş olduğunu köpeğin kustuğu şeye geri dönmesi ve yalamasına benzetmiş ve yermiştir.¹³⁹

Hz. Peygamber (s) bir topluluğun bulunduğu yerde birine getirilen hediyeden orada bulunan şahısların da hakkı olduğunu şu hadislerinde ifade etmiştir; "Sizden birine bir hediye getirildiğinde, yanında oturanlar o hediyeye ortaklırlar."¹⁴⁰ Hz. Peygamber (s) genellikle kendisine hediye edilen yiyecek türü şeyleri çevresindekilerle yemiştir; hediye eğer giyecek türü ise yanındakilere hediye etmiştir.

Hz. Peygamber (s), hediye gözü kör, kulağı sağır, kalbi köle kılan gücünü gördüğü için adalete, dürüst icraata engel olacak hediyeleşmeyi yasaklamış ve hediye

¹³⁶ Ebû Bişr Muhammed b. Ahmed ed-Dûlâbî (ö. 310/ 923), **el-Künâ ve'l-Esmâ**, 2c., Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1999, C. 1, s. 52; Gümüşhanevî, **a.g.e.** C. 1, s. 48.

¹³⁷ Ebû Dâvûd, Büyû' (İcâre), 81; Nesâî, Hibe, 2.

¹³⁸ Buhârî, **el-Edebü'l-Müfred**, s. 150; Müslim, Hibe, 8, 12; İbn Mâce, Hibât, 5; Tirmizî, Büyû', 62;

¹³⁹ Ebû Davud, Büyü 83; Tirmizî, Büyü 52; Nesâî Hibe 2; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 175.

¹⁴⁰ Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Abdullah Muhammed Derviş, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1994, C. 4, s. 263; el-Hindî, **a.g.e.**, C. 6, s. 111; Gümüşhanevî, **a.g.e.**, C. 1, s. 24; Bu hadisi İbn Kayyim uydurma hadisler arasında zikreder. Daha detaylı bilgi için Bkz. Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), **Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları=el-Menarü'l-Münif fi's-Sahih ve'd-Zaif**, thk. Abdülfettah Ebû Gudde, çev. Hanifi Akın, Karınca Yayınları, İstanbul, 2004 s. 329-330.

ile rüşveti kesin sınırlarla birbirinden ayırmıştır. Hediye'nin maksadını aştığı zaman alınmamasını, "Hediyeyi hediye olduğu müddetçe alın. Borç üzerinden rüşvete dönüşünce sakın onu almayın!" diyerek Müslümanları bu konuda uyarmıştır.¹⁴¹

Ashâbdan Ubâde b. Samit, Suffe ehlinde bazılarına yazı yazmayı ve Kur'ân okumayı öğretmiş sonra onlardan biri teşekkür ve sevgi ifadesi olarak Ubâde'ye bir yay hediye etmişti. Ubâde de, bu yayın büyük bir mal olmadığını düşündü ve onunla Allah (c) yolunda atış yapmak niyetiyle hediyeyi kabul etti. Fakat yine de gidip Hz. Peygamber'e (s), durumu anlattı. Hz. Peygamber (s) ona, "Eğer ateşten bir takı takınmayı seversen kabul et!" diye cevap verdi.¹⁴² Hz. Peygamber (s) yapılan amellerin salih niyetlerle yapılmasına önem vermiş, çıkar amacıyla hediye kabul edilmemesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Kur'ân'ın sadece ticari bir meta halinde kullanılmamasını ve onun üzerinden rant elde edilmemesini buyurmuştur.

H. Peygamber (s) ebeveynlerin çocuklarına bir şeyler verdiğinde çocuklar arasında adil olmalarını istemiştir. Nitekim ashâbdan Beşîr b. Sa'd, oğlu Nu'mân'a bir köle hibe etmişti. Fakat annesi buna Hz. Peygamber'i (s) şahit tutmadıkça inanmayacağını söyledi. Bunun üzerine Beşîr, Hz. Peygamber'e (s) geldi ve oğluna bir köle verdiğini söyledi. Fakat eşinin Hz. Peygamber'i (s) şahit tutmasını istediğini haber verdi. Hz. Peygamber (s) ona, Nu'mân'a verdiği gibi diğer çocuklarına verip vermediğini sordu. Fakat Beşîr, sadece Nu'mân'a verdiğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) Beşîr'e, "Allah'tan (c) kork. Çocuklarınız arasında adaletli ol!" buyurdu. Beşîr de Nu'mân'a yaptığı hibeden vazgeçti.¹⁴³

H. Peygamber (s) hediye-misafir ve bereket arasında da bağlantı olduğunu buyurmuştur. Hz. Peygamber (s) bir gün ashâbına, "Eğer Allah (c) bir kulu için hayır murâd ederse ona hediye gönderir." dedi. Ashâbı da ona o hediye'nin ne olduğunu sordu. Hz. Peygamber (s), "Misafir rızık ile gelir. Gittiğinde ise tüm ev halkı bağışlanır." buyurdu.¹⁴⁴

¹⁴¹ Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî (ö. 360/971), **el-Mu'cem-mü'l-Kebir**, 25c., thk. Hamdi Abdülmecid Selefî, Mektebetü İbni Teymiyye, Kâhire, 1994, C. 20, s. 90.

¹⁴² İbn Mâce, Ticarât, 8, Ebû Dâvud, Buyû, 37; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 238.

¹⁴³ Buhârî, Hibe, 12, 13, İbn Mâce, Hibe, 1; Nesâî, Nuhl 1; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 235; Adnan Demircan, **Allah'ın Elçisi ve Mesajı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015 s. 69-70.

¹⁴⁴ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 403/1038), **Ma'rifetü's-Sahabe**, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011, C. 1, s. 645.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLET BAŞKANLARI VE YEREL LİDERLERLE HEDİYELEŞME

Özellikle 628 yılında yapılan Hudeybiye Barış Anlaşması ile birlikte İslâm'ın ve Müslümanların eli güçlenmiş ve tebliğ faaliyetleri hız kazanmıştı. Bu tebliğ faaliyetleri sadece Araplarla sınırlı kalmamış bölgedeki diğer krallara ve yerel yöneticilere kadar uzanmıştı. Hz. Peygamber (s) bu kral ve yöneticilere İslâm'ı tebliğ eden mektuplar yazdı. Kendisine, kralların ve emirlerin mührü olmayan mektupları okumadığı söylenince kendisine özel gümüşten yaptırdığı mühürle bu mektupları mühürledi.¹⁴⁵ Bu mühürlü İslâm'a davet mektuplarını elçiler vasıtasıyla hicri 7. seneden itibaren gönderdi.¹⁴⁶ Bu elçilerden bazıları kötü karşılanmış ve hakarete uğramış, bazıları güzel karşılanmış ve Hz. Peygamber'e (s) hediyelerle birlikte geri yollanmıştı. Aşağıda Hz. Peygamber'in (s) hediye verdiği veya hediye aldığı liderlerle ilişkilerini ve hediyeleşmeleri inceleyeceğiz.¹⁴⁷

1.1 Habeş Meliki

Habeşçe'de hükümdar anlamına gelen “Necâşî” kelimesi Habeş meliklerinin kullandığı bir sıfattır. Hz. Peygamber'in (s) dostluk kurup mektuplaştığı Habeş Necâşî'sinin gerçek adı Ashame'dir.¹⁴⁸ Hz. Peygamber (s), Necâşî Ashame'ye iki mektup yollamıştı.¹⁴⁹ Necâşî'ye ilk mektubu hicri 7. senenin başında, kendisini Damreoğulları'nın yanındaki kölelik günlerinden tanıyan Amr b. Ümeyye ed-Damrî¹⁵⁰ ile yolladı ve onu İslâm'a davet etti.¹⁵¹ Mektup Necâşî'ye ulaştığında, Necâşî tevazuyla

¹⁴⁵ Buhârî Libâs, 50; Müslim Libâs, 56, 57.

¹⁴⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 222.

¹⁴⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 222-228; Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadî (ö. 245/860), **Kitâbü'l-Muhabber**, tsh. Ilse Lichtenstadter, Dârü'l-Âfâkı'l-Cedîde, Beyrut, [t.y.], s. 75-77; M. Ali Kapar, **H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebeti**, İlim Yayınları, İstanbul, 1987, s. 238-242.

¹⁴⁸ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye, (ö. 751/1350), **Zâdü'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-İbâd**, 5c., thk. Şuayb el-Arnaut, Abdülkadir Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1981, C. 1, s. 120; Levent Öztürk, “Necâşî”, **DİA**, C. 32, s. 476.

¹⁴⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 222; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 120.

¹⁵⁰ Levent Öztürk, “Necâşî”, **DİA**, C. 32, s. 476; Kapar, **a.g.e.**, s. 238.

¹⁵¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 222.

mektubu aldı. Şehâdet getirip İslâm'ı kabul etti.¹⁵² Necâşî, bu mektuba cevap olarak da İslâm'ı kabul ettiğini bildiren bir mektup yazdı. Hz. Peygamber'in (s) Necâşî'ye yolladığı ikinci mektupta, Muhacirler arasında bulunan Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe ile nikâhının kıyılmasını ve onunla Muhacirlerin Medine'ye gönderilmesini istiyordu.¹⁵³ Ümmü Habîbe (r) kocasıyla hicret etmesine rağmen kocası orada Hristiyan olup ölmüştü. Necâşî, Ümmü Habîbe'yi (r) Hz. Peygamber'in (s) isteğiyle ona nikâhladı ve Muhacirleri iki gemiyle geri yolladı. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s) kendisine yolladığı mektupları bir şişeye koyup sakladı ve "Bu mektuplar Habeşistan'da oldukça Habeşliler'in üzerinden hayır eksilmeyecektir." dedi.¹⁵⁴

Necâşî, İslâm'ı kabul etmekle birlikte mektuplaşmalarıyla beraber Hz. Peygamber'e (s) birçok hediye yolladı. Kaynaklarda Hz. Peygamber'e (s) yolladığı zikredilen hediyeler arasında Hz. Peygamber'in (s) giydiği bir çift sade siyah mest,¹⁵⁵ kaşlı bir altın Habeş yüzüğü,¹⁵⁶ 3 mızrak,¹⁵⁷ bir katır,¹⁵⁸ Hz. Peygamber'in (s) su içerken kullandığı bir bardak,¹⁵⁹ Süvan¹⁶⁰ işi bir sarık,¹⁶¹ bir rida,¹⁶² bir iç elbise¹⁶³ ve bir at¹⁶⁴ bulunduğu zikredilir.

¹⁵² İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 120; Daha detaylı bilgi için Bkz. Levent Öztürk, **İlk Hicret Habeşistan**, Siyer Yayınları, İstanbul, 2015, s.140.

¹⁵³ Öztürk, **a.g.e.**, s.140.

¹⁵⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁵⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 414; İbn Mâce, Libâs 31; Ebû Dâvûd, Tahâret, 59; Tirmizî, Edeb, 55; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî (ö. 256/870), **et-Tarihü'l-Kebîr**, 8c., el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Haydarabad, 1362, C. 3, s. 107;

¹⁵⁶ İbn Ebû Şeybe, **a.g.e.**, C. 5, s. 194; Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), **el-İsâbe fî Temyizi's-Sahabe**, 8c., thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz; Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, C. 8, s. 25; Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed Hasenî İdrîsî el-Kettânî (ö. 1382/1962), **Nizâmü'l-Hükûmeti'n-Nebeviyye**, 2c., thk. Abdullah Halidi, Dârü'l-Erkam, Beyrut, [t.y.], C. 2, s. 45.

¹⁵⁷ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 202; Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe b. Abide en-Nemri İbn Şebbe (ö. 262/876), **Tarihü'l-Medîneti'l-Münevvere**, 4c., thk. Fehim Muhammed Şeltut, Dârü'l-İsfahânî, Cidde, 1973, C. 1, s. 139.

¹⁵⁸ Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan Ensari İsfahânî Ebû's-Şeyh (ö. 369/979), **Ahlâkü'n-Nebi ve Âdâbuhu**, 4c., thk. Salih b. Muhammed Veneyyan, Dârü'l-Müslim, Riyad, 1998, C. 2, s. 467.

¹⁵⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 417.

¹⁶⁰ Mısır'da bir belde Bkz. İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁶¹ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁶² İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁶³ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 162.

¹⁶⁴ Ali b. Hüseyin Ali Ahmedî, **Mekâtibü'r-Resûl**, 3c., Dârü Saab, Beyrut, [t.y.], C. 1, s. 130.

Necâşî'nin hediyeler yollamasına karşılık Hz. Peygamber (s) de Necâşî'ye bazı hediyeler yollamıştı. Rum Kralı'nın kendisine hediye olarak yolladığı, halkın görünce gökten indiğini sandığı ipekten bir kürk vardı. Hz. Peygamber (s) o kürkü Cafer b. Ebû Talib'e vermiş ve onu Habeş Kralı Necâşî'ye hediye olarak götürmesini istemiştir.¹⁶⁵ Hz. Peygamber (s), Necâşî'ye hediye olarak bir miktar misk, ukıyye¹⁶⁶ ve kumaş da yollamıştı. Fakat Necâşî vefat ettiği için hediyeler Hz. Peygamber'e (s) geri gelmişti.¹⁶⁷

1.2. Rum Kralı

Hz. Peygamber (s) İslâm'a davet mektuplarından birini de Rum Kralı Herakl'a (Herakleios) Suriye bölgesini iyi bilen Dihyetü'l-Kelbî ile yollamıştı.¹⁶⁸ Herakl o dönemde İran'ı yenilgiye uğrattığı için Suriye'de bulunuyordu. Dihye, mektubu Herakl'a ulaştırmıştı.¹⁶⁹ Herakl çeşitli istişareler sonucunda İslâm'ı kabul etmedi¹⁷⁰ ve Dihye, onun yanından ayrıldı. Dihye yanından ayrılırken Herakl ona çeşitli hediyeler verdi. Kaynaklarda, Rum kralı Herakl'ın yolladığı hediyeler arasında ashâbın görünce gökten indiğini sandığı kadar güzel ipekten bir kürk,¹⁷¹ ashâbına yemesi için dağıttığı içi zencefille dolu bir küp¹⁷² zikredilmektedir. Dihye, dönüş yolunda iken Hüneyd b. Ârîd ve oğlu Ârîd b. Hüneyd Cüzâm'dan bir kısım kişilerle yolunu kestiler. Dihye'yi soyup yanındaki hediyelere el koydular. Olayı duyan Benî ed-Dubeyb'den bir grup, onlara karşı çıkarak Dihye'nin eşyalarını geri aldılar. Dihye, Hz. Peygamber'in (s) yanına gelip olayları olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) Zeyd b. Hârîse'yi Dihye ile 500 kişilik bir kuvvetle onların üzerine gönderdi.¹⁷³

¹⁶⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 393.

¹⁶⁶ Ukıyye gümüş para demek olup 40 dirheme denk gelmektedir. Bkz. el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 9, s. 375.

¹⁶⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 93; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 8, s. 462.

¹⁶⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 75-76; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 120; Casim Avcı, **İslam-Bizans İlişkileri**, Klasik, İstanbul, 2003, s. 51; M. Ali Kapar, **a.g.e.**, s. 240-241.

¹⁶⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223; Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), **el-Vefâ bi-Ahvâlî'l-Mustafa**, 2c., thk. Muhammed Zühri Neccar, Müessesetü'l Sadiyye, Kahire, 1976, C. 2, s. 446.

¹⁷⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 451.

¹⁷¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 393; Ebû Davud, Libâs, 8; Ahmed b. Ali b. el-Müsenna Ebû Ya'la el-Mevsîlî (ö. 307/919), **Müsnedu Ebî Ya'la el-Mevsîlî**, 13c., thk. Hüseyin Selim Esed, Dârü'l-Me'mun li't-Türas, Dimaşk, 1984, C. 3, s. 537; Avcı, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁷² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 5, s. 303.

¹⁷³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 84.

H. Peygamber (s) Mute savaşı öncesinde de Herakl'a bir mektup yollamış ondan ya İslâm'ı kabul etmesini ya da cizye vermesini istemişti.¹⁷⁴ Rivayetlere göre Herakl elçiye, H. Peygamber'e (s) tâbi olduğunu fakat krallığını bırakmak istemediğini söyledi. Elçiyle birlikte de altın dinarlar hediye etti. Elçi durumu gelip H. Peygamber'e (s) haber verdiğinde H. Peygamber (s) onun yalan söylediğini buyurdu.¹⁷⁵ Gönderdiği hediye altınları ise Müslümanlar arasında paylaştırdı. Süheylî, H. Peygamber'in (s) bu altın dinarları fey olarak paylaştırdığını rivayet etmiştir.¹⁷⁶

1.3. Fars Meliki

H. Peygamber (s) İslâm'a davet için Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî'yi Farslılar'ın Meliki Kistrâ'ya mektupla beraber gönderdi. Kistrâ, Araplar'ın Sâsânî hükümdarları için kullandıkları sıfat olup o dönemki Kistrâ'nın II. Hüsrev Pervîz idi.¹⁷⁷ Abdullah, H. Peygamber'in (s) mektubunu Kistrâ'ya ulaştırdı. Mektup, Kistrâ'ya okundu. Kistrâ, H. Peygamber'in (s) İslâm'a davetini gurur ve kibirle kabul etmedi. Mektubu alıp parçaladı.¹⁷⁸ Bu haber H. Peygamber'e (s) ulaşınca H. Peygamber (s) ona, "Ya Rabbi! Onun devletini parçala." diyerek beddua etti.¹⁷⁹ Kistrâ, aynı zamanda Yemen'deki valisi Bâzân'a bir mektup gönderdi ve adamlarını Hicaz'da ortaya çıkan peygambere göndermesini ve ondan haber getirmelerini istedi. Fakat çok geçmeden Kistrâ, oğlu Şireveyh tarafından öldürüldü.¹⁸⁰

Kistrâ, H. Peygamber'in (s) davet mektubunu yırtmakla beraber kaynaklarda H. Ali'den (r) rivayetle Kistrâ'nın H. Peygamber'e (s) hediyeler yolladığını ve H. Peygamber'in (s) de onun hediyelerini kabul ettiği rivayet edilmektedir.¹⁸¹ Hatîb el-Bağdâdî, Kistrâ'nın H. Peygamber'in (s) mektubunu parçaladıktan sonra pişman olduğunu ve değerli bir kutu içinde ipek yolladığını rivayet etmiştir.¹⁸² Ya'kubî ise

¹⁷⁴ Muhammed Hamidullah (ö. 1423/2002), **el-Vesâiku's-Siyâsiyye: H. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri**, çev. Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul, [t.y.], s. 123; Avcı, **a.g.e.**, s. 56-57. Işın Demirkent, "Herakleios", **DİA**, C. 17, s. 212-213.

¹⁷⁵ es-Süheylî, **a.g.e.**, C. 7, s. 398-400; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 121; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 5, s. 457-459; Hamidullah, **a.g.e.**, s. 127; Avcı, **a.g.e.**, s. 54.

¹⁷⁶ es-Süheylî, **a.g.e.**, C. 7, s. 398; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 121.

¹⁷⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223-224; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 77; Avcı, "Kistrâ", **DİA**, C. 26, s. 71.

¹⁷⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223-224; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 460.

¹⁷⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 223-224; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁸⁰ İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 462.

¹⁸¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 335; Ebû Dâvûd, Harac, 33; Tirmizî, Siyer, 23, er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 237.

¹⁸² Ebû Bekr el-Hatîb Ahmed b. Ali b. Sabit Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071), **Târîhu Medîneti's-Se-lâm**, 16c., Dârü'l-Garbi'l-İslami, Beyrut, 2001, C. 1, s. 457; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 93.

Kisrâ'nın mektubunu çok değerli bir ipek kumaşın içine misk ile beraber koyarak yolladığını rivayet etmiştir. Bu rivayetin devamında Hz. Peygamber (s) Kisrâ'nın mektubunu açtıktan sonra ipek kumaşa ihtiyaçlarının olmadığını söylemiş, mektubun içindeki miski ise biraz kokladıktan sonra ashâbına verdi söylenmektedir.¹⁸³ Yine bazı kaynaklarda Kisrâ'nın yolladığı zikredilen hediyeler arasında ashâbın görünce hayrete düştüğü, altın sırmalı bir elbise,¹⁸⁴ Hz. Peygamber'in (s) bindiği bir katır,¹⁸⁵ bir küp kudret helvası,¹⁸⁶ vardır. Fakat bu hediyelerin başka liderler tarafından da gönderilmiş olması râvilerin rivayette karıştırma yapma ihtimallerini akla getirmektedir. Ayrıca bazı kaynaklar Kisrâ'nın hediye gönderme ihtimalini Hz. Peygamber'in (s) mektubunu yırtması hasebiyle uzak bir ihtimal olarak görmüşlerdir. Kaynaklar, yollandığı rivayet edilen hediyeleri, öldürülen Kisrâ'nın yerine geçen çocuklarının yollamış olma ihtimalini rivayet etmişlerdir.¹⁸⁷

1.4. İskenderiye Meliki

Hz. Peygamber (s) hicretin 7. senesinin Zilkâde ayında Hudeybiye'den dönünce Hâtıb b. Ebû Belte'a'yı, Kıptîlerin İskenderiye Meliki Mukavkıs'a, İslâm'a davet eden bir mektupla gönderdi.¹⁸⁸ Mukavkıs'ın gerçek ismi Cüreyc b. Mînâ idi.¹⁸⁹ Hâtıb, Mukavkıs'a mektubu ulaştırdı. Mukavkıs mektubu okuyup Hz. Peygamber (s) için güzel ifadeler kullandı. Sonra mektubu fildişinden yapılmış bir kutuya koydu, üzerini mühürledi ve sakladı. Ayrıca Hz. Peygamber'e (s) cevap veren bir mektup

¹⁸³ el-Ya'kubî, **a.g.e.**, C. 2, s. 77.

¹⁸⁴ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038), **Sıfatü'l-Cenne**, 3c., thk. Ali Rıza Abdullah, Dârü'l-Me'mun li't-Türas, Dimaşk, 1995, C. 2, . 291.

¹⁸⁵ Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî' Muhammed Hakim en-Nîsâbü'rî (ö. 405/1014), **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, 4c., thk. Mustafa Abdülkadir Ata, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1990, C. 3, s. 623; Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Hadide Ensârî İbn Hadîde, (ö. 783/1381), **el-Misbahü'l-Mudi fî Küttâbi'n-Nebiyi'l-Ümmi ila Müluki'l-Arz min Arabi ve Acemi**, 2c., tsh. Muhammed Azimüddin, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985, C. 2, s. 157. İbn Hadde rivayeti zikrettikten sonra rivayetin uzak olduğunu söyler. Çünkü Kisrâ, Hz. Peygamber'in (s) İslâm'a davet mektubunu yırtmıştı. Fakat hediye Kisrâ'yı öldürdükten sonra başa geçen oğlu Şireveyh'in veya ondan sonrada tahta oturan amcaoğulları Hüzmüz, Ezdüşürd, Şirveyh, Cürhan Bevrân olabileceğini söylemiştir.

¹⁸⁶ eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 9, s. 27.

¹⁸⁷ eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 404-405.

¹⁸⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; İbn Kayyim, **a.g.e.** C. 1, s. 122; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 441; Reşid b. Zübeyr (V/XI. Asır) **ez-Zehâir ve't-Tuhâf**, thk. Muhammed Hamidullah, Vizaretü'l-İ'lam, Kuveyt, 1984, s. 6-7.

¹⁸⁹ Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe**, 8c., thk. Ali Muhammed Muavviz v.d., Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994, C. 5, s. 246; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 295; İbn. Zübeyr, **a.g.e.**, s. 6; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 98; Nadir Özkuyumcu, "Mukavkıs", **DİA**, C. 31, s. 137.

yazdı.¹⁹⁰ Mektubunda Şam taraflarında bir peygamberin çıkacağını beklediğini söyledi ve Hz. Peygamber'e (s) hediyeler yolladığını bildirdi. Mukavkıs, Hz. Peygamber'i (s) doğrudan karşısına almamış; nazik bir şekilde davetini reddetmişti. Ancak Hz. Peygamber'e (s) elçiyle birlikte hediyeler yollamıştı.¹⁹¹ Hâtıb, Hz. Peygamber'in (s) huzuruna geri geldiğinde Mukavkıs'ın kendisine iyi davranıp, ikrâm ettiğini ve kapısında kendisini fazla bekletmediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) onun hediyelerini kabul edip, "Habis krallığını bırakmadı ama krallığı kalıcı değildir." buyurdu.¹⁹²

Kaynaklarda Mukavkıs'ın, Hz. Peygamber'e (s) yolladığı hediyeler arasında Mısır'ın Ensînâ¹⁹³ bölgesinin Hafn köyünden güzellikleriyle dikkat çeken "Mâriye el-Kıbtıyye" (r) ve kız kardeşi "Sîrîn" adlı iki cariye,¹⁹⁴ adına "Me'bûr" denilen hadım edilmiş yaşlı bir köle,¹⁹⁵ "Ya'fûr" veya "Ufeyr" adlı katır,¹⁹⁶ "Lizâz" adlı bir at,¹⁹⁷ "Düldül" adlı bir katır,¹⁹⁸ 1.000 miskal altın,¹⁹⁹ yirmi kat kubtuyye elbisesi,²⁰⁰ su içerken kullandığı camdan bir bardak,²⁰¹ Mısır'ın Benhâ kasabasından bal,²⁰² misk v.s.

¹⁹⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224.

¹⁹¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122.

¹⁹² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224.

¹⁹³ Mısır'da bol su kaynağı bulunan bir plato Bkz. Ebü'l-Fedail Safiyyüddin Abdülmü'min İbn Abdülhak el-Bağdadî (ö. 739/1338), **Merâsidü'l-İttıla' ala Esmâ'l-Emkine ve'l-Bika'**, 3c., thk. Ali Muhammed Bicavi, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1954, C. 1, s. 124.

¹⁹⁴ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 21; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 403/1038), **Ma'rifetü's-Sahabe**, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011, C. 1, s. 432; İbnü'l-Esîr, Mukavkıs'ın hediye olarak 4 cariye yolladığını rivayet eder Bkz. Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **el-Kâmil fi't-Tarih**, 13c., Dâru Sadır ; Dâru Beyrut, Beyrut, 1965, C. 2. s. 210-211; Bazı kaynaklarda yollanan cariyelerin sayısı daha farklıdır. İbn Kayyim yollanan cariye sayısının 3 olduğunu söyler ve üçüncüsünün isminin Kaysera olduğunu yazar. İbn Zübeyr ise cariye sayısının 4 olduğunu rivayet eder. Bkz. İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 297; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 100; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 183.

¹⁹⁵ İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 292.

¹⁹⁶ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 511; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 441-442; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 297; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

¹⁹⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 422; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 272.

¹⁹⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 441; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 511; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 297; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

¹⁹⁹ İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 120; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 7; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 201; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122.

²⁰¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, s. C. 1, s. 416; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 296; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 137.

²⁰² Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah İbn Abdülhakem (ö. 257/871), **Fütûhu Mısır ve'l-Mağrib**, 2c., thk. Abdülmünim Amir, el-Heyetü'l-Amme li Kusuri'l-Amme, Kahire, [t.y.], C. 1, s. 69; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; İbn Hacer, **a.g.e.**, 1995, C. 6, s. 297; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 8; Ahmedî,

gibi güzel kokular,²⁰³ Şam işi bir ahşap sürmelik,²⁰⁴ sarık,²⁰⁵ misvak,²⁰⁶ bir ayna²⁰⁷ ve bir tarak²⁰⁸ zikredilir. Rivayetlerde, Hz. Peygamber'in (s) kendisine hediye edilen Benhâ balının tadının hoşuna gittiği ve Allah'tan (c), ona bereket vermesi için dua ettiği zikredilmektedir.²⁰⁹ Mukavkıs'ın hediye olarak yolladığı "Düldül" boz renkliydi. O zaman Araplarda ondan başka boz katır yoktu.²¹⁰ Hediye edilen "Düldül", kirpi anlamına gelmekle birlikte bu ad hızı ve çevikliği sebebiyle ona verilmiştir.²¹¹ Mâriye (r) ve Sîrîn adlı iki cariyeye Mısır'ın güzel kızlarıydı.²¹² Bu iki hediye cariyeye yolda gelirken Hâtıb'ın onlara İslâm'ı anlatmasıyla Müslüman olmuşlardı. Hz. Peygamber (s), Mâriye adlı cariyeyi kendine eş olarak seçti ve ondan İbrahim adlı çocuğu oldu.²¹³

1.5. Ammân Valisi

Ferve b. Amr el-Cüzâmî, Rum Kralı'nın, Belkâ topraklarında bulunan Ammân Valisi idi. Hz. Peygamber (s) ona İslâm'a davet mektup göndermemişti. Tebük seferi öncesinde Hz. Peygamber (s) komşu devlet başkanlarına İslâm'a davet mektupları gönderdiği sırada Ferve, İslâm'ı kabul edip Hz. Peygamber'e (s) kavminden Mes'ûd b. Sa'd ile müslüman olduğunu haber veren bir mektup ve yanında hediyeler yolladı.²¹⁴ Hz. Peygamber (s) Ferve'nin gönderdiği mektubu okudu ve hediyelerini kabul etti. Hz. Peygamber (s), mektubu okuduktan sonra ona cevap veren bir mektup da yazdı. Mektupta ona, doğru işler yapmaya, Allah (c) ve Resûlü'ne itaat etmeye, namaz kılmaya ve zekât vermeye devam etmesi halinde Müslümanlığının devam edeceğini

a.g.e., C. 1, s. 101; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 183; (Bu maddenin yazarını tespit edemedik), DİA, "Benhâ", DİA, C. 5, s. 447.

²⁰³ Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101;

²⁰⁴ Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Hüsameddin Kudsî, Mektebetü'l Kudsi, Kâhire, 1967, C. 4., s. 152; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 8; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 3, s. 284; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁵ Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁶ Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁷ el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 4., s. 152; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁸ el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 4., s. 152; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 8; Ahmedî, **a.g.e.**, C. 1, s. 101.

²⁰⁹ İbn Abdülhakem, **Fütûhu Mısır ve'l-Mağrib**, C. 1, s. 74; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 8; (Bu maddenin yazarını tespit edemedik), DİA, "Benhâ", DİA, C. 5, s. 447.

²¹⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, s.111.

²¹¹ Ali Yardım, "Düldül", DİA, C. 10, s. 20.

²¹² İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 297.

²¹³ el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 432; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 8.

²¹⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 225; Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe**, 8c., thk. Ali Muhammed Muavviz v.d., Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994, C. 4, s. 340; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 123.

bildirdi. Ayrıca Hz. Peygamber (s), diğer elçilere verdiği gibi onun elçisine de hediye verdi. Ferve b. Amr'ın elçisi, Mes'ûd'a 12 ukıyye ve 1 neş²¹⁵ para hediye etti.²¹⁶

Belkâ Valisi, Hâris b. Ebû Şemir el-Gassânî, Ferve b. Amr'ın müslüman olduğunu haber alınca onu huzuruna getirtti. İslâm'ı bırakıp eski dinine dönmesi şartıyla kendisini valilikte bırakacağını söyledi. Ferve ise İslâm'dan asla vazgeçmeyeceğini ifade etti. Onun da Hz. Muhammed'in (s) Hz. İsa'dan sonra gelecek hak peygamber olduğunu bildiğini, fakat hükümdarlığının elinden gideceğinden korktuğu için bunu açıklamadığını söyledi. Bunun üzerine Hâris, Ferve'yi hapsedtirdi. İslâm'ı kabul edip her türlü dünya makam ve mevkiini elinin tersiyle iten Ferve, Filistin'de İfrâ nehrinin kıyısında²¹⁷ boynu vurulduktan sonra cesedi asılarak şehit edildi.²¹⁸

Ferve, İslâm'ı kabul ettikten sonra kaynaklarda yolladığı zikredilen hediyeleri arasında "Fıdda" adında bir katır,²¹⁹ "Ya'fûr" adında bir merkeb,²²⁰ "Zarib" adında bir at²²¹ ve altın yaldızlı ipekten yapılmış elbise ve kaftan²²² bulunmaktadır. Hediyeler arasındaki "Düldül" adlı katırı Mukavkıs'ın hediye ettiği rivayeti geçmekle birlikte Ferve'nin de hediye ettiği rivayetlerde bulunmaktadır.²²³

1.6. Yemame Lideri

Hz. Peygamber (s) İslâm'a davet mektuplarından birini de elçilerden Selîb b. Amr el-Âmirî ile Yemâme yöneticisi Hevze b. Ali el-Hanefî'ye gönderdi. Hz. Peygamber'in (s) İslâm'a davet mektubunu alan Hevze, elçiye yanında ağırladı, ona ikrâmda bulundu. Hevze, Hz. Peygamber'in (s) davet mektubunu okudu ve İslâm'ı reddetmedi. Kendisinin kavminin şairi ve hatibi olduğunu ve Araplar arasında önemli

²¹⁵ Neş ise ukıyyenin yarısı olup 20 dirheme denk gelmektedir. Bkz. el-Ezherî, **a.g.e.**, C. 9, s. 375.

²¹⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 225, C. 9, s. 438-439; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 124.

²¹⁷ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'ri fetu Ahvâli Sahibi's-Şeria**, 7c., thk. Abdülmü'ti Kal'aci, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1985, C. 5, s. 409; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 4, s. 340.

²¹⁸ İbn Sa'd, **Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebîr**, 11c, Ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kazım Yılmaz v.d., Siyer Yayınları, İstanbul, 2014, C. 1, s. 339.

²¹⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' Zührî İbn Sa'd (ö. 230/845), **Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebîr=et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, 11c., thk., Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancı, Kâhire, 2001, C. 1, s. 423; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 511; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 124.

²²⁰ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 511; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 124.

²²¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 422; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 124; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 272.

²²² İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 124.

²²³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 422-423.

bir yeri olduğunu, kendisine bir makam verirse ona tâbi olacağını söyledi. Sonra Hevze, Hz. Peygamber'in (s) elçisi Selîb b. Amr'a Hecer işi elbiselerle bazı hediyeler verdi. Selîb, bütün bu hediyeleri Hz. Peygamber'e (s) getirdi ve Hevze'nin söylediklerini Hz. Peygamber'e (s) haber verdi. Hz. Peygamber (s) onun mektubunu okuyup "Eğer benden bir parça bile yer isteseydi vermezdim. Kendisi ve elindekiler helâk olsun." diyerek beddua etti.²²⁴ Bazı kaynaklarda Hevze'nin Hz. Peygamber'e (s) "Kerkere" adlı bir köle hediye ettiği Hz. Peygamber'in (s) de onu azat ettiği rivayet edilmiştir.²²⁵

1.7. Gassân Meliki

Hz. Peygamber (s), Suriye'de hüküm süren Gassânîler'in son emîri²²⁶ Cebele b. el-Eyhem'e, Şücâ b. Vehb ile İslâm'a davet eden bir mektup yazdı. Cebele müslüman oldu ve Müslümanlığını Hz. Peygamber'e (s) bir mektupla haber verdi. Cebele b. el-Eyhem'in Hz. Peygamber'e (s) bir hediye de gönderdiği rivayet edilir.²²⁷ Bazı rivayetlere göre ise Cebele, Hz. Ömer (r) döneminde Müslüman oldu. Sonra irtidat etti ve Rum ülkesinde Hristiyan olarak öldü.²²⁸

1.8. Bizans'ın Belkâ Valisi

İslâm'a davet mektuplarından birini Rum Kayseri'nin Belkâ valisi Hâris b. Ebû Şemir el-Gassânî'ye, Şücâ b. Vehb götürdü. Hâris, Dımaşk'ın yeşil bahçeleri, bağları ve meyveleriyle ünlü Guta bölgesinde Humus'tan Kudüs'e gelen Bizans Kralı Herakl'i karşılama hazırlıkları yaparken Şücâ oraya ulaştı. Bir süre sonra huzura kabul edildi ve Hz. Peygamber'in (s) mektubunu sundu. Hâris, Hz. Peygamber'in (s) mektubunu okuyunca öfkelenerek Mektubu yere atarak, "Benden kim saltanatımı alacakmış!" diyerek Hz. Peygamber'in (s) üzerine yürümeye niyetlendi. Rum Kralı Herakl'e durumu danışan bir mektup yazdı. Durumu öğrenen ve muhtemelen Hz. Peygamber'in (s) Dihye ile gönderdiği mektubu almış olan Herakl ona engel oldu ve kendisiyle

²²⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 225-26; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 469.

²²⁵ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 5, s. 438.

²²⁶ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 162; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dîneverî İbn Kuteybe (ö. 276/889), **el-Maarif**, thk. Servet Ukkâşe, Dârü'l-Maârif, Kahire, 1969, s. 644; Mustafa Fayda, "Cebele b. Eyhem", **DİA**, C. 7, s. 184.

²²⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 228; İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 76.

²²⁸ İbn Habîb, **a.g.e.**, s. 372; İbn Kuteybe, **a.g.e.**, s. 644; Mustafa Fayda, "Cebele b. Eyhem", **DİA**, C. 7, s. 184.

buluşmaya çağırdı. Bu cevap üzerine Hâris, Şücâ'a, yiyecek ve giyecek verdi. Ayrıca 100 miskal altın hediye vererek Hz. Peygamber'in (s) yanına uğurladı. Şücâ aldığı hediyelerle birlikte Medine'ye döndü ve olanları Hz. Peygamber'e (s) anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) ona, "Saltanatı helak olsun!" diye beddua etti.²²⁹

1.9 Dûmetülcendel Lideri

Hz. Peygamber (s) Tebük gazvesi öncesinde hicretin 9. yılında Halid b. Velid'i 400 aşkın atıyla beraber, Hristiyan olan Dûmetülcendel Lideri Ükeydir üzerine yolladı. Ükeydir Hristiyanı ve Medine'deki müşriklerle iş birliği yaparak Müslümanları zor durumda bırakıyordu. Hz. Peygamber (s) diğer kral ve yöneticilere davet mektubu yolladığı gibi ona da İslâm'a davet mektubu yollamıştı.²³⁰ Halid, Ükeydir'i esir etti ve onu Hz. Peygamber'in (s) yanına götürdü. Hz. Peygamber (s), Ükeydir ile cizye vermesi koşuluyla anlaştı ve kendisini serbest bıraktı. Hz. Peygamber (s) verdiği güvenceyi ve yaptığı barışı içeren bir belge yazdırdı ve belgeyi tırnağıyla mühürledi.²³¹ Ükeydir'in Hz. Peygamber ile (s) görüşükten sonra İslâm'ı kabul edip etmediğine, dolayısıyla sahabe sayılıp sayılmayacağına dair kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Bir kısım ulemâ onun İslâm'ı kabul ettiğini, bir kısmı ise etmediğini söylemiştir.²³²

Kaynaklarda Ükeydir'in Hz. Peygamber'e (s) verdiği hediyeler arasında bir çömlek kudret helvası²³³ zikredilir. Ükeydir'in ayrıca Hz. Peygamber'e (s) altın sırmalı, ipek karışımı bir kaftan hediye etmişti. O sıralarda ipek elbise giymeyi henüz yasaklamamış olan Hz. Peygamber'in (s) onu giydiği, bunu gören sahabenin kaftana imrenmesi üzerine onlara, Sa'd b. Muâz'ın cennetteki mendillerinin bundan daha güzel olduğunu söylediği, ardından kaftanı Hz. Ali'ye (r) veya Hz. Ömer'e (r) verdiği, onu satarak parasından faydalanmalarını veya hanımlar arasında paylaşmalarını istediği

²²⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 224-225; İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 1, s. 122; ; Avcı, **a.g.e.**, s. 59; Erdinç Ahatlı, "Şücâ' bin Vehb", **DİA**, C. 39, s. 246-247.

²³⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 249-250; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 1, s. 273; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 378-381; Mustafa Ertürk "Ükeydir b. Abdülmelik", **DİA**, C. 42, s. 285-286.

²³¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 151-152.

²³² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 249-250; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 1, s. 273; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 378-381; Mustafa Ertürk "Ükeydir b. Abdülmelik", **DİA**, C. 42, s. 285-286.

²³³ el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 4., s. 153; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 380; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 198.

rivayet edilmektedir.²³⁴ Hz. Peygamber'in (s) de Ükeydir'e bir hediye verdiği rivayet edilmiştir.²³⁵

1.10. Eyle Lideri

Tebük Gazvesi zamanında Dûme, Eyle ve Teymâ halkları, Eyle Lideri Yuhanna b. Ru'be liderliğinde Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Yuhanna, Hz. Peygamber'den (s) Ükeydir'e emannâme verdiği gibi kendilerine de vermesini istedi. Hz. Peygamber (s) onlarla anlaştı. Kendilerine belli bir miktar cizye koydu ve bir emannâme yazdı.²³⁶ Onlar, Hz. Peygamber'e (s) bir dişi katır hediye ettiler. Hz. Peygamber de (s) Yuhanna'ya Yemen işi bir kürk hediye etti. Hz. Peygamber (s), Yuhanna'ya muhtemelen bir emân işareti ve hediyesine karşılık olarak bir kürk hediye etti.²³⁷

1.11. Kistrâ'nın Yemen Valisi

Hz. Peygamber'in (s) davet mektubu Kistrâ'ya ulaştıktan sonra, Kistrâ Yemen'deki valisi Bâzân'a bir mektup gönderdi. Adamlarını Hicaz'da ortaya çıkan peygambere göndermesini ve ondan haber getirmelerini istedi. Vali Bâzân, kendi yardımcısını ve başka bir adamı mektupla beraber Hz. Peygamber'e (s) yolladı. Onlar Medine'ye gelip mektubu Hz. Peygamber'e (s) verdiler. Hz. Peygamber (s) onlara tebessüm etti ve İslâm'a davet etti. Hz. Peygamber (s) onlara bugün yanından ayrılıp yarın gelmelerini, onlara bir şey söyleyeceğini haber verdi. Ertesi gün Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiklerinde onlara, "Adamınıza haber verin, Rabbim bu gecenin 7. saatinde onun Rabbi Kistrâ'yı öldürdü." dedi. Hz. Peygamber (s) onlara Allah'ın (c), Kistrâ'ya oğlu Şireveyh'i musallat edip onu öldürdüğü haberini verdi. Bunun üzerine Bâzân'ın iki adamı Bâzân'ın yanına Hz. Peygamber'den (s) aldıkları bu haberle döndüler. Hz. Peygamber (s) elçilere, kendisine bazı kralların hediye ettiği

²³⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 74; Buhârî, Hibe 28; Müslim, Libâs 18, Fezâilü's-sahâbe 127; Tirmizî, Libâs 3; Ebû Dâvûd, İmâre 30; Nesâî, Zînet 88; el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 363; Mustafa Ertürk, "Ükeydir b. Abdülmelik", **DİA**, C. 42, s. 285-286.

²³⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 152.

²³⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 152; Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakîd el-Eslemî el-Vâkıdî (ö. 207/823), **el-Megâzî**, 3c., thk. Marsden Jones, Dârü'l-Alemî, Beyrut, 1989, C. 3, s. 1031.

²³⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 222; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1031; Buhârî, Hibe, 28; Müslim, Fedâil, 11; İbn Ebû Şeybe, **a.g.e.**, C. 7, s. 422; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 378.

altın ve gümüşten bir kuşak hediye etti.²³⁸ Vali Bâzân ve çocukları Hz. Peygamber'in (s) verdiği haberin doğruluğunun ardından Müslüman oldu. Bâzân'ın Mecûsilikten ve onun ibadetlerini yerine getirmekten vazgeçip İslâm'ı kabul etmesinin anısına hediye olarak Hz. Peygamber'e (s) altından yapılmış birsim²³⁹ hediye etti.²⁴⁰

1.12. Himyer Meliki

Himyer Meliki olan Zû Yezen, Hz. Peygamber'e (s) 33 deve karşılığında aldığı elbiseyi hediye etmiş, Hz. Peygamber de (s) onun hediyesini kabul etmiştir.²⁴¹ Zû Yezen'in Hz. Peygamber'e (s) kudret helvası hediye ettiği ve Hz. Peygamber'in (s) kabul ettiği rivayet edilir.²⁴² Hz. Peygamber'in (s) de Melik Zû Yezen'e ise 20'yi aşkın genç deve karşılığında satın aldığı bir elbiseyi hediye ettiği rivayet edilmiştir.²⁴³ Himyer Meliki Zû Yezen'den kasıt Seyf b. Zû Yezen olmamalıdır. Çünkü Seyf, Hz. Peygamber (s) doğmadan önce vefat etmişti. Hediyeleşmenin gerçekleştiği Zû Yezen'den kasıt onun oğlu olan Zür'a b. Zû Yezen olmalıdır. Zür'a, Hz. Peygamber'in (s) yanına gelen Himyer heyetiyle birlikte bulunmuş ve Müslüman olmuştu. Hz. Peygamber (s) de ona bir belge yazmış onlar da memleketlerine dönmüştü.²⁴⁴

²³⁸ es-Süheyli, **a.g.e.**, C. 1, s. 184-185; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 22; Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **el-Kâmil fi't-Tarih**, 13c., Dâru Sadır ; Dâru Beyrut, Beyrut, 1965, C. 2, s. 214; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 631.

²³⁹ Birsim sözlükte yonca anlamına gelmektedir. Muhtemelen yonca şeklinde bir altın hediye kastedilmektedir. Bkz. Serdar Mutçalı, **Arapça-Türkçe Sözlük**, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995, s. 50.

²⁴⁰ Ebü'r-Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Harizmi el-Bîrûnî (ö. 453/1061), **el-Cemâhir fi Ma'rife-ti'l-Cevâhir**, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1984, s. 66-67; Muhammed Hamidullah (ö. 1423/2002), **İslam Peygamberi: Hayatı ve Faaliyeti**, 2c., çev. Salih Tuğ, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1990, C. 2, s. 860.

²⁴¹ Ebû Davud, Libâs, 5; Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhalik el-Basri el-Bezzâr (ö. 292/905), **el-Bahrü'z-Zehhâr=Müsnedü'l-Bezzâr**, 18c., thk. Mahfuzurrahman Zeynullah, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, Medine, 1988, C. 14, s. 41; el-Mevsilî, **Müsnedu Ebî Ya'la el-Mevsilî**, C. 6, s. 142; Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe**, 8c., thk. Ali Muhammed Muavviz v.d., Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994, C. 2, s. 604; Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî (ö. 748/1348), **Siyyerü A'lâmi'n-Nübelâ**, 25c., thk. Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985, C. 2, s. 426; Ebü'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 774/1373), **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, 21c., thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Hicr li't-Tibaa ve'n-Neşr, Cize, 2003, C. 7, s. 320.

²⁴² el-Bezzâr, **a.g.e.**, C. 14, s. 41.

²⁴³ Ebû Davud, Libâs, 5.

²⁴⁴ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 2, s. 523-524, C. 3, s. 249; Hüseyin Algül, "Himyerîler", **DİA**, C. 18, s. 62-63.

1.13. Fedek Lideri

Hız. Peygamber'e (s) hediye gönderenlerden biri de Fedek lideriydi. Fedek liderinin gönderdiği bu hediyeler Hız. Peygamber'in (s) maddi olarak sıkıntılı olduğu bir dönemde gelmiş ve Hız. Peygamber'i (s) çok rahatlatmıştı. Hız. Peygamber'in (s) yanına ne zaman muhtaç biri gelse Hız. Peygamber (s) onun ihtiyacını gidermiş ve Bilâl'in onlarla ilgilenmesini buyurmuştu. Bu durumdan yararlanmak isteyen müşriklerden biri Bilâl'e gelip kendisinin imkânı olduğunu ve borç isteyeceğı zaman kendisinden istemesini söylemişti. Bilâl de bir keresinde öyle yapmış ve ondan borç almıştı. Bir süre sonra müşrik Bilâl'i gördüğünde çatık bir çehreyle ağır hakaretler etmiş ve borcu ödemesi için 4 günü kaldığını hatırlatmıştı. Eğer borcu ödeyemezse kendisini borca bedel olarak köle yapacağını söylemişti. Bu duruma üzülen Bilâl, borcu ödeyecek para olmadığı için parayı bulana kadar kaçmak için Hız. Peygamber'den (s) izin aldı. Sabahleyin kaçmak için hazırlandığı sırada Hız. Peygamber (s) Bilâl'i çağırttı. Ona müjde verdi ve Allah'ın (c) ona borçlarını ödeyecek imkân verdiğini söyledi. Fedek Lideri'nin kendisine elbise ve yiyecek yüklü 4 deve hediye ettiğini müjdeledi. Yükleri alarak satmasını ve borçları ödemesini buyurdu. Bilâl de Hız. Peygamber'in (s) buyurduğu gibi yaptı. Hız. Peygamber, (s) kalan paraları da dağıtmasını buyurdu.²⁴⁵ Fedek Lideri'nin yolladığı bu hediye Hız. Peygamber'in (s) maddi olarak rahatlamasını sağladı

1.14. Hind Hükümdarı

Bazı kaynaklarda Hind Hükümdarı'nın da Hız. Peygamber'e (s) hediye gönderdiği rivayet edilir. Rivayete göre, Hind Hükümdarı, Hız. Peygamber'e (s) içinde bir küp zencefilin olduğu hediyeler yolladı. Hız. Peygamber (s), o zencefil küpünü ashâbı arasında bölüştürdü.²⁴⁶ Fakat Rum hükümdarının da aynı hediye göndermiş olması rivayet edenlerin gönderen kişilerin şahısları karıştırabilme ihtimalini de akla getirmektedir.

²⁴⁵ Ebû Dâvûd, Harac ve'l-İmâre, 35.

²⁴⁶ en-Nîsâbü'rî, a.g.e., C. 4, s. 150; el-Kettânî, a.g.e., C. 2, s. 104.

İKİNCİ BÖLÜM

KABİLE HEYETLERİYLE HEDİYELEŞME

Allah'ın (c) yardımı ve Hz. Peygamber'in (s) uzun mücadeleleri sonucunda İslâm, Arap yarımadasında hızla yayılmaya başlamıştı. Medine'deki İslâm toplumunun güçlenmesi ve sayılarının çoğalmasıyla birlikte Mekke müşrikleriyle mücadeleler hız kazanmıştı. Bu mücadeleler neticesinde Mekke Müşrikleri ile Müslümanlar sonrasında Hudeybiye Antlaşması yapılmıştı. Mekke'de doğup, Medine'de gelişen İslâm'ın ve Müslümanların yarımada hâkimiyetinin adım adım ilerlemesiyle birlikte Arap yarımadasındaki kabileler heyetler halinde Medine'ye gelmeye ve Hz. Peygamber (s) ile görüşmeye başlamışlardı. Hz. Peygamber (s) bu görüşmelere önem vermiş, en güzel elbiselerini giymiş ve diğer ashâbına da en güzel elbiselerini giymelerini buyurmuştu. Bu görüşmeler genelde Hz. Peygamber'in (s) mescidinde "Üstüvânetü'l-Vüfud" (Heyetler Sütunu) önünde yapılmış ve gelen heyetler geniş olduğu için Remle bt. el-Hâris'in evinde misafir edilmişti. Hz. Peygamber (s) bizzat kendisi gelen bu heyetlerle ilgilenmiş ve onlara İslâm'ı anlatmış, sorularına cevaplar vermişti.

Gelen heyetlerin bazıları İslâm'ı kabul etmekle birlikte bazıları kabul etmemişti. Gelen heyetlere Hz. Peygamber (s) araziler, imtiyazlar, madenler, su kaynakları, haklar gibi devlet başkanının yetkisinde olan hakları vermişti. Hz. Peygamber (s) gelen heyetlerle bizzat ilgilenmiş onların seviyelerine göre konuşmuş ve iletişim sağlamıştı. Hatta onların yerel lehçeleriyle konuşarak onları etkilemişti.²⁴⁷ Gelen heyetler Müslüman olmak için gelmekle birlikte genellikle kendi yörelerinde yetişen yerel ürünler başta olmak üzere Hz. Peygamber'e (s) hediyeler de getiriyorlardı. Hz. Peygamber de (s) gelen bütün heyetlere imkânlar nispetinde heyetin en küçüğüne dahi hediye vermeyi ihmal etmiyordu. Heyet liderine heyettekilerden biraz fazla hediye verilerek onlara bulunduğu konumlarına göre davranılıyordu. Gelen heyet ve elçilere verilen hediye belli bir sınır olmamakla birlikte 5 ukiyye ile 12,5 ukiyye arasında değişen miktarlarda gümüş para hediye verilmiştir. Hz. Peygamber (s) gelen heyetlere gümüş para hediye edilmesi sünnetine özel bir önem vermişti. Vefat etmeden önce Müslümanlara 3 şeye dikkat etmeleri konusunda tavsiye etmişti. Bu 3

²⁴⁷ eş-Şâmî, a.g.e., C. 2, s. 93-94.

tavsiyeden biri de Medine'ye gelen heyetlere kendisinin verdiği gibi hediye verilmesiydi. Hz. Peygamber (s) gelen heyetlere hediye vermiş gelen heyetlerde Hz. Peygamber'e (s) kimi zaman elbise, kimi zaman yiyecek ve kimi zaman da binecek v.s. hediye etmiştir. Bu sayede Hz. Peygamber (s) ile gelen heyetler arasında ünsiyet ve sevgi bağı oluşmuştur. Heyetler memleketlerine döndüklerinde oluşan bu bağlarla dönmüş ve bulundukları yerde İslâm'ın yayılmasına vesile olmuştur.²⁴⁸Aşağıda Hz. Peygamber'in (s) yanına gelen heyetler ve hediyeleşmelerini kuzey ve güney kabile heyetleri şeklinde inceleyeceğiz.

2.1. Kuzey Kabileleri Heyetleri

2.1.1. Abs Heyeti

Abs heyeti 9 kişi olarak Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Remle bt. el-Hâris'in evinde konukladılar. Hz. Peygamber'e (s) onların gelişi haber verildi. Heyet İslâm'ı kabul etti ve Hz. Peygamber (s) onlara hayır duada bulundu. Sonra onlara ilgi gösterdi ve hediyeler verdi. Birlikte mescide gidip oturdular. Bu ziyaretler bir müddet devam ettikten sonra Hz. Peygamber (s), onları Kureyş'e ait bir kervanın üzerine bir bölük askerle, bir de sancak tahsis ederek gönderdi.²⁴⁹

2.1.2. Sa'lebe Heyeti

Hicretin 8. yılında Hz. Peygamber (s) Ci'râne'den gelirken 4 kişilik Sa'lebe heyeti Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Kendilerini kavimlerinin önde gelenleri olarak tanıtan bu kişiler İslâm'ı kabul ettiklerini bildirdiler. Birkaç gün boyunca Hz. Peygamber'in (s) yanında kaldılar ve kendilerine ikrâmlarda bulunuldu. Ayrılmak için Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiklerinde kendilerine beşer ukıyye hediye edildi.²⁵⁰

²⁴⁸ Buhârî, Meğâzî, 84, Cihâd 176; Ebû Dâvûd, İmaret, 28; ed-Dârimî, Siyer, 54; Ebû'l-Abbas Takıyyüddin ahmed b. Ali b. Abdülkadir el-Makrîzî (ö. 845/1442), **İmtâü'l-Esmâ bima li'n-Nebi mine'l-Ahvâl ve'l-Emvâl ve'l-Hafede ve'l-Metâ'**, 15c., thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999, C. 2, s. 132; Adnan Demircan, **Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 51; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 348; Avcı, **a.g.e.**, s. 42.

²⁴⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 256, C. 6, s. 184-185.

²⁵⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 258.

2.1.3. Mürre Heyeti

Hicretin 9. yılında Hz. Peygamber (s) Tebük'ten döndükten sonra, başlarında el-Hâris b. Avf'ın olduğu 13 kişilik Mürre heyeti Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Hz. Peygamber (s) onlarla memleketleriyle ilgili konuştu ve dua etti. Sonra heyet ayrılacağı zaman, liderleri el-Hâris b. Avf'a ise 12 ukıyye olmak üzere diğerlerine 10 ukıyye hediye edildi. Sonra heyet memleketlerine döndüklerinde Hz. Peygamber'in (s) dua ettiği gün memleketlerine yağmur yağdığını gördüler.²⁵¹

2.1.4. Benî el-Bekkâ Heyeti

Hicretin 9. yılında Benî el-Bekkâ'dan bir heyet Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Onlardan birisi de 100 yaşında olan Muaviye b. Sevr el-Bekkâ idi. Onunla birlikte oğlu Bişr ile Fücey b. Abdullah ve bir köle vardı. Hz. Peygamber (s), onların ağırılanmasını emretti ve onlara hediyeler verdi. Hz. Peygamber (s), Muaviye, ve oğluna dua edip oğluna 7 tane keçi hediye etti. Bişr, Hz. Peygamber'den (s) gördüğü güzel muamele ve aldığı hediyelerin sevincini şiir söyleyerek ifade etmiştir.²⁵²

2.1.5. Muharîb Heyeti

Muhârib heyeti, hicretin 10. yılında, Veda Haccı zamanında 10 kişi olarak Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Heyet Remle bt. el-Hades'in evinde konakladı. Heyetkilere yemekler ikrâm edildi. Heyet, İslâmı kabul etti ve Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) diğer heyetlere hediyeler verdiği gibi onlara da hediyeler verdi.²⁵³

2.1.6. Kuşeyr b. Ka'b Heyeti

Huneyn Gazvesi ile Veda Haccı arasındaki bir dönemde Kuşeyr kabilesinden bir grup Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Hz. Peygamber (s) onlara ikrâmı bulund. Heyette, Sevr b. Urve de vardı. Sevr müslüman oldu ve Hz. Peygamber (s) ona bir parça arazi verip bir belge yazdı. Heyetkilerden birisi de Kurre b. Hübeyre idi. O da Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) ona bir deve ve bir hırka hediye etti. Bu güzel karşılama ve hediyeler üzerine mutlu olan Kurre, dönerken mutluluğunu şiir söyleyerek ifade etti.²⁵⁴

²⁵¹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 258.

²⁵² İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 262-263; İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. 5, s. 197.

²⁵³ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 258.

²⁵⁴ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 262.

2.1.7. Temîm Kabileleri Heyeti

Hız. Peygamber (s), Bış b. Süfyân'ı, Huzâ'a'dan Benî Ka'b kabilesinin zekâtlarını toplamak üzere görevlendirdi. O sırada Benî Amr b. Cündeb, Huzâ'a'nın yakınlarında bulunuyordu. Huzâ'alılar zekât için verecekleri hayvanlarını topladılar. Fakat Benî Temîmliler bu durumdan hoşlanmadılar ve kılıçlarını çektiler. Bunun üzerine zekât memuru durumu Hız. Peygamber'e (s) haber verdi. Hız. Peygamber (s), başına Uyeyne b. Bedr'i tayin ederek bir grubu onların üzerine gönderdi. Uyeyne onlara hücum edip onları esir etti. Esirleri de alarak Medine'ye getirdi. Bunun üzerine, Temîm kabilesinin önde gelenlerinin bulunduğu 80-90 kişilik heyet Hız. Peygamber'in (s) yanına Medine'ye geldi. Heyetin içinden bazıları Hız. Peygamber'in (s) şairi Hassân b. Sâbit ile karşılıklı şiir okuyarak birbirlerini alt etmeye çalıştılar. Sonunda heyettekiler, Hassân'ın kendilerinden daha belağatlı, üstün ve ahlâklı olduğunu kabul ettiler. Bunun üzerine Hucurât sûresindeki, *"(Resûlüm!) Sana odaların arka tarafından bağırانların çoğı akli ermez kimselerdir."*²⁵⁵ ayeti onlar hakkında indi. Sonra Hız. Peygamber (s) onların esir ve cariyelerini iade etti. Heyetle birlikte gelen herkese 12,5 ukıyye ve 1 neş hediye verdi.²⁵⁶

2.1.8. Abdülkays Heyeti

Bahreyn halkından yirmi kişi, Mekke'nin fethedildiğı yıl Hız. Peygamber'in (s) yanına geldi. Heyette alnındaki yara izi sebebiyle Eşec lakabıyla anılan²⁵⁷ Abdullah b. Avf da vardı. Hız. Peygamber'e (s) Abdülkays heyetinin geldiğı haber verildiğinde onlara, hoşgeldiklerini söylemiş ve onların kavminin ne güzel bir kavim olduğunu ifade etmiştir. Hız. Peygamber'in (s) yanına, mescide selam verip girdiklerinde, Hız. Peygamber (s) Abdullah el-Eşec'in kim olduğunu sordu. Çirkin ve kısa boylu biri olan Abdullah ortaya çıktı. Hız. Peygamber (s) ona, "Sende iki haslet var ki, Allah (c) onları seviyor." dedi. Abdullah, onların ne olduğunu sordu. Hız. Peygamber (s), sabır ve yumuşaklık olduğunu bildirdi. Heyet, Remle bt. el-Hades'in evine misafir oldu. Onlara ikrâmlar yapıldı. Medine'de 10 gün kaldılar. Ayrılmadan önce kendilerine hediye verildi. Abdullah el-Eşec'e ise daha fazla hediye verildi. Hız. Peygamber (s) ona 12

²⁵⁵ Hucurât 49/4.

²⁵⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 254-255.

²⁵⁷ Mustafa Fayda, "Abdülkays (Benî Abdülkays)", **DİA**, C. 1, s. 248.

ukıyye ve 1 neş verdi. Onlara misvaklanmaları için Erâk ağacından bazı parçalar hediye etti ve onlara dua etti.²⁵⁸

2.1.9. Bekir b. Vâil Heyeti

Hız. Peygamber'in (s) yanına Bekir b. Vâil'in heyeti geldi. İçlerinde Abdullah b. Esved de vardı. Abdullah, Yemâme'ye gitmiş, orada mallarını satmış ve hicret etmişti. Hız. Peygamber'in (s) yanına bir torba hurma hediye ile geldi. Hız. Peygamber (s) ona bereket duasında bulundu.²⁵⁹

2.1.10. Tağlib Heyeti

Benî Tağlib heyeti Müslüman ve Hristiyan karışık 16 kişi olarak Hız. Peygamber'in (s) yanına geldi. Heyet, Remle bt. el-Hades'in evinde konakladı. Hız. Peygamber (s) Hristiyanlarla, dinlerinde kalmaları ama çocuklarını Hristiyan olarak vaftiz etmemeleri koşuluyla anlaştı. Hız. Peygamber (s), heyet ayrılmadan önce heyetteki Müslümanlara hediyeler verdi.²⁶⁰

2.1.11. Hanîfe Heyeti

Benî Hanîfe heyeti, ondan fazla kişi olarak Hız. Peygamber'in (s) yanına geldi. Heyet, Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildi ve onlara ikrâmlar yapıldı. Heyettekiler mescide giderek Müslüman oldu. Medine'de birkaç gün, İslâm'ı ve Kur'ân 'ı öğrendi. Memleketine geri dönerken Hız. Peygamber (s), onlara kişi başı 5 ukıyye hediye verdi.²⁶¹ Bunun üzerine, heyettekiler yüklerini gözetleyen ve muhafızlık yapan Müseylime'yi de, bir arkadaşlarının daha bulunduğu ve yüklerini beklediği şeklinde haber verdiler. Hız. Peygamber (s) onlara verilen hediyeden ona da verilmesini emretti ve "Sizin yükünüzü ve kervanınızı koruduğuna göre en kötünüz değildir." dedi. Bu söz Müseylime'ye aktarıldığında, "Kendisinden sonra işin bende olacağını anlamış." dedi.²⁶² Müseylime daha sonradan irtidat etmiş ve Hız. Peygamber'in (s)

²⁵⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 9, s. 87.

²⁵⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 272-273.

²⁶⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 273.

²⁶¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 273-74.

²⁶² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 273-74; Müseylime'nin Medine'ye Hız. Peygamber'in (s) yanına gelip gelmediği tartışmalı bir konu olup farklı rivayetler vardı. Detaylı olarak incelemek için Bkz. Ahmet Önkall, "Müseylimetülkezzâb", **DİA**, C. 32, s. 90; Bahriye Üçok, **Dinden Dönerler ve Yalancı Peygamberler Hicrî 7. ve 11. Yıllar**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1967, s. 83.

kendisine söylediği sözleri ve verdiği bu hediyeği kendisinin peygamberliğini tasdik etmek için verdiğini iddia etmiştir.

2.2. Güney Kabileleri Heyetleri

2.2.1. Nehd Heyeti

Hiz. Peygamber (s) ve ashâbı Hudeybiye antlaşmasını yapmadan önce Revha mevkiindeyken orada Nehd kabilesinden bazı gruplarla karşılaştılar. Yanlarında develer ve koyunlar vardı. Hiz. Peygamber (s) onları İslâm'a davet etti. Fakat onlar kabul etmediler. Sonra kabile adamlarından biriyle Hiz. Peygamber'e (s) süt hediye etmek istedi. Hiz. Peygamber (s) hediyeği kabul etmedi ve "Ben müşriklerin hediyesinin kabul etmem." dedi. Fakat sütün onlardan satın alınmasını söyledi ve süt onlardan satın alındı. Kavim sütün satın alınmasına ise sevindi.²⁶³

2.2.2. Cüzâm Heyeti

Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzâmî, Hudeybiye'den sonraki barış döneminde Hiz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve Müslüman oldu. Ayrıca Hiz. Peygamber'e (s) "Mid'am" adlı bir köle hediye etti.²⁶⁴ Hiz. Peygamber (s) ona kavmine iletmesi için bir belge yazdı. Belgede kavminin İslâm'ı kabul etmesi için 2 ay süre veriyordu. Rifâ'a, kavmine gittiğinde onlara Hiz. Peygamber'in (s) teklifini ilettil. Kavim, Hiz. Peygamber'in (s) davetini kabul edip Müslüman oldu.²⁶⁵

2.2.3. Tucîb Heyeti

Hicretin 9. yılında Tucîb heyeti zekâtlarını da teslim etmek için Hiz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Hiz. Peygamber (s) onların gelişine çok sevindi ve onlara ikrâmlarda bulundu. Hiz. Peygamber (s) onların en iyi şekilde ağırlandırılması ve hediyeğiler verilmesi için Bilâl'e emir verdi. Diğer heyetlere verdiği hediyeğiden daha fazlasını onlara verdi. Sonra heyette, "Burada olmayan var mı?" diye sordu. Onlar, develerini bekleyen bir gencin olduğunu söyledi. Hiz. Peygamber (s) genci yanına çağırıldı. Genç, Hiz. Peygamber'e (s) yöneldi ve arkadaşlarının ihtiyaçlarını giderdiği gibi kendi ihtiyaçını da gidermesini istedi. Hiz. Peygamber (s) ona ihtiyaçının ne

²⁶³ el-Vâkıdî, a.g.e., C. 2, s. 575.

²⁶⁴ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 429; İbn Hacer, a.g.e., C. 6, s. 49.

²⁶⁵ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 305.

olduğunu sordu. Genç ihtiyacını, Allah'ın (c) kendisini affetmesi, merhamet etmesi ve zenginliği gönlüne koyması olarak ifade etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah'ım (c)! Onu bağışla, ona merhamet et ve onun gönlüne zenginliğini yerleştir." diyerek dua etti. Sonra diğerlerine verilen hediyelerden ona da verilmesini buyurdu.²⁶⁶

2.2.4. Sa'd Hüzeym Heyeti

Hicretin 9. yılında Muhammed b. Sa'd ve kavminden birkaç kişi elçi olarak Hz. Peygamber'in (s) yanına mescide geldiler. Hz. Peygamber (s) birinin cenaze namazında bulunuyordu. Heyeti görünce onlara kim olduklarını sordu. Onlar Sa'd Hüzeym kabilesinden olduklarını söyledi. Sonra heyet Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) heyetin ağırılanmasını ve yemekler ikrâm edilmesini buyurdu. Medine'de biraz kaldıktan sonra ayrılacaklarında Hz. Peygamber (s) onlara hediye olarak ukiyye verdi. Sonra memleketlerine dönüp ve kabilelerine de İslâm'ı anlattılar.²⁶⁷

2.2.5. Belî Heyeti

Belî heyeti, hicretin 9. yılında Hz. Peygamber'in (s) yanına gelip Müslüman oldular. Hz. Peygamber'e (s) bazı sorular sorup cevaplarını öğrendiler. Muhammed b. Ömer onları konaklamaları için evine götürdü. Bir süre sonra Hz. Peygamber (s) bir yük hurma ile konakladıkları yere gelip yemeleri için hediye etti. 3 günlük ziyaretten sonra ayrılmak için Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Hz. Peygamber (s), diğer heyetlere verildiği gibi onlara da hediyeler verilmesini buyurdu.²⁶⁸

2.2.6. Uzre Heyeti

Uzre Heyeti hicretin 9. yılında 12 kişi olarak Medine'ye geldi. Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildiler. Sonra Hz. Peygamber'in (s) yanına giderek cahiliye selamı verdiler. Hz. Peygamber (s) onlara neden bu şekilde selam verdiklerini sordu. Onlar eski dinlerini değiştirmek için geldiklerini söyleyip ve Müslüman oldular. Hz. Peygamber'e (s) sorular sorup cevaplarını öğrendiler. Medine'de birkaç gün kaldıktan sonra memleketlerine geri döndüler. Hz. Peygamber (s) diğer heyetlere

²⁶⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 279-280.

²⁶⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 284-285.

²⁶⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 285.

verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Hz. Peygamber (s) heyetten birisine ayrı olarak olarak bir hırka hediye etti.²⁶⁹

2.2.7. Rehâvîler Heyeti

Mezhic'in bir kolu olan Rehâvîler heyeti 15 kişi olarak, hicretin onuncu yılında Medine'ye Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Heyet, Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildi. Sonra Hz. Peygamber'in (s) yanına gidip onunla konuştular. Heyet, Hz. Peygamber'e (s) bazı hediyeler getirmişti. Onlardan biri "Mirvâh" adlı bir at idi. At, Hz. Peygamber'in (s) hoşuna gitti. Heyettekiler Müslüman oldu ve Kur'ân'ı ve İslâm'ın farzlarını öğrendiler. Hz. Peygamber (s) diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Onların vergilerinden 5 ukiyye indirdi ve onlara kişi başı 12 ukiyye ve 1 neş hediye etti. Heyet, hediyelerini de alarak memleketlerine döndü.²⁷⁰

2.2.8. Becîle Heyeti ve Ahmes Heyeti

Cerîr b. Abdullah el-Becelî hicretin 10. yılında, 150 kişilik bir heyetle Medine'ye geldi. Cerîr, daha huzura ulaşmadan Hz. Peygamber (s), "Yemen'in en hayırlılarından, yüzünde hükümdarlık izi bulunan bir adam bu vadiden size gelecek." diyerek Cerîr'i methetmişti. Sonra Cerîr, heyeti ile geldi Müslüman oldular. Becîle heyetinin bulunduğu sırada Kays b. Garze el-Ahmesî, başkanlığında Ahmes kabilesinden 250 kişilik heyet Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Hz. Peygamber (s) onlara, kim olduklarını sordu. Onlar, kendilerini "Ahmesullahlar" olarak tanıttı. Hz. Peygamber (s) onlara, bugün Allah (c) için burada olduklarını söyledi ve Bilâl'e, Becîle ve Ahmes heyetine hediye vermesini buyurdu.²⁷¹

2.2.9. el-Hâris b. Ka'b'ın Heyeti

Hz. Peygamber (s), Hâlid b. Velid'i hicretin onuncu yılında Benî el-Hâris üzerine gönderdi. Onlarla savaşmadan önce 3 kere onları İslâm'a davet etmesini buyurdu. Hâlid b. Velîd, Hz. Peygamber'in (s) buyruğunu yerine getirdi. Oradaki Benî el-Hâris'e mensup kişiler Hâlid'in teklifini kabul ettiler ve İslâm'a girdiler. Hâlid, onlara İslâm'ı ve Hz. Peygamber'in (s) sünnetini öğretti. Aynı zamanda durumu Hz. Peygamber'e (s) bir mektup yazarak bildirdi. Hz. Peygamber (s) Hâlid'e, onların

²⁶⁹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 286; C. 6, s. 313-314.

²⁷⁰ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 297.

²⁷¹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 299-300.

içinden temsilcilerle birlikte yanına gelmesini buyurdu. Hâlid, onların heyetiyle birlikte Medine'ye geldi ve onları evinde ağırladı. Sonra heyetle birlikte Hz. Peygamber'in (s) yanına gitti. Hz. Peygamber (s), Hindlilere benzettiği bu heyetin kim olduğunu sordu. Onların, Benî el-Hâris b. Ka'b olduğu söylendi. Heyet, şehâdet getirip Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etti. Hz. Peygamber (s) heyetin içinden Kays b. Husayn Zül-Gussa'yı, Benî el-Hâris b. Ka'b'a lider tayin etti. Ona, 12 ukıyye ve 1 neş hediye etti. Heyette bulunan herkese 10 ukıyye hediye verdi. Heyet sonra Negrân'a geri döndü.²⁷²

2.2.10. Gassân Heyeti

Gassân heyeti, hicretin 10. yılında Medine'ye 3 kişi olarak geldi ve Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildi. Heyet, bütün Arapların Hz. Muhammed'in (s) peygamberliğini tasdik ettiğini görünce onlardan geri kalmamak için Müslüman olmak istedi ve Hz. Peygamber'in (s) yanına varıp Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) onlara da hediyeler verdi ve memleketlerine geri döndüler.²⁷³

2.2.11. Selâmân Heyeti

Selâmân Heyeti hicretin 10. yılında 7 kişi olarak Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler ve onu bir cenazedeyken buldular. Hz. Peygamber'e (s) selam vererek kavimlerinin temsilcisi olarak biat etmeye geldiklerini söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) onların misafir edilmesini buyurdu. Sonra heyet İslâm hakkında bazı sorular sorup cevaplarını öğrendiler ve Müslüman oldular. Hz. Peygamber (s), heyetteki herkese 5 ukıyye hediye etti ve heyet geri döndü.²⁷⁴

2.2.12. Havlân Heyeti

Havlân heyeti, hicretin 10. yılında 10 olarak Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Hz. Peygamber'in (s) nübüvvetini tasdik ettiler ve arkalarında kalanlara da kefil olarak geldiklerini söylediler. Hz. Peygamber (s) onlara kavimlerinin putu olan "Ammü Enes (Enes'in Amcası)" putunu ne yaptıklarını sordu. Onlar, Hz. Peygamber'in (s) getirdiği dinle onu değiştirdiklerini ve geri döndüklerinde o putu yıkacaklarını söylediler. Hz. Peygamber (s) kendilerinin Remle bt. el-Hades'in evinde ağırlanması

²⁷² İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 292-293; Mustafa Bilge "Negrân", DİA, C. 32, s. 508.

²⁷³ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 292.

²⁷⁴ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 286-287.

ve Kur'ân'ı ve sünneti öğrenmeleri için yardım edilmesini buyurdu. Birkaç gün sonra ayrılmak için geldiklerinde Hz. Peygamber (s), her birisine 12 ukıyye ve 1 neş hediye verdi. Sonra geri dönüp "Ammü Enes" putunu yıktılar.²⁷⁵

2.2.13. Tay Heyeti

Tay heyeti başlarında Zeydül-Hayl b. Mühelhil ile 15 kişi olarak Medine'ye gelip Hz. Peygamber'in (s) yanına çıktılar. Hz. Peygamber (s), heyetkilere İslâm'ı anlattı ve heyet Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) Zeydül-Hayl'ın ismini "Zeydül-Hayr" olarak değiştirdi. Ona "Feyd" adlı araziye ve başka bir araziye daha verip bununla ilgili olarak bir belge yazdı. Hz. Peygamber (s), heyetkilere beşer ukıyye hediye etti. Zeyd'e ise 12 ukıyye ve 1 neş hediye etti. Ayrıca Hz. Peygamber (s), Zeydül-Hayr, Alkame b. Gaylan, Akra b. Habis ve Uyeyne b. Hısn arasında da bir altın külçesini paylaştırdı.²⁷⁶ Zeyd, heyetle memleketine yola çıktı. Yolda Ferde denilen yerde vefat edince karısı, Hz. Peygamber'in (s) onun için yazdıklarını yırttı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) Tay kabilesinin putu olan el-Füls'ü yıkmak ve baskınları düzenlemek için Hz. Ali'yi (r) gönderdi. Hz. Ali (r) 200 atlı ile birlikte yola çıktı. Hâtem ailesinin evine baskın yaptı. Tay kabilesinden diğer esirlerle birlikte Adî b. Hâtem kız kardeşini de Hz. Peygamber'in (s) yanına getirdi.²⁷⁷

Hristiyan olan Adî b. Hâtem, Hz. Peygamber'in (s) seriyyesinden Şam'a kaçmıştı. Esir edilen kardeşi Hz. Peygamber'in (s) mescidinin yanında bir odaya konuldu. Bir gün Hz. Peygamber (s) kızın yanından geçti. Hz. Peygamber'den (s) yardım etmesini istedi. Bir süre sonra Şam tarafından, Kudâ'a kabilesinden bir heyet geldi. Hâtem'in kızı o heyetle birlikte babasının yanına gitti. Hz. Peygamber (s) ona elbise, yol parası ve binek hediye etti. Hz. Peygamber'in (s) bu güzel davranışları onu etkilemiş ve kardeşinden Hz. Peygamber'in (s) yanına gitmesini ve imân etmesini istedi. Adî kardeşinin ısrarı doğrultusunda Hz. Peygamber'in (s) yanına varıp Müslüman oldu.²⁷⁸

²⁷⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 280.

²⁷⁶ Buhârî, *Meğâzi*, 63.

²⁷⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 277-78.

²⁷⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 277-78.

2.2.14. Murâd Heyeti

Kavmi içinde önemli biri olan Ferve b. Müseyk el-Murâdî, Kinde yönetiminden ayrılıp Hz. Peygamber'e (s) tâbi olmak için Hz. Peygamber'in (s) yanına mescide gelip kavminin temsilcisi olduğunu söyledi. Ferve, Sa'd b. Ubâde'nin evine misafir edildi. Hz. Peygamber'in (s) yanında bir müddet kaldı ve İslâm'ı öğrendi. Ayrılacağı zaman Hz. Peygamber (s) onu Murâd, Zübeyd ve bütün Mezhic kabilesine yönetici atadı. Onunla Hâlid b. Sa'îd'i zekâtları toplaması için yolladı. Hz. Peygamber (s) Ferve'ye 12 ukıyye, soylu bir deve ve Umân işi bir elbise hediye etti.²⁷⁹

2.2.15. Zübeyd Heyeti

Zübeyd'ten 10 kişilik bir heyet başlarında Amr b. Ma'dîkerib ez-Zübeydî ile Medine'ye geldi. Sa'd b. Ubâde'nin evinde misafir edildiler ve kendilerine ikrâmda bulunuldu. Sonra Hz. Peygamber'in (s) yanına giderek İslâm'a girdiler. Birkaç gün Medine'de kaldıktan sonra döndüler. Hz. Peygamber (s), Amr b. Ma'dîkerib'e bir hediye verdi.²⁸⁰

2.2.16. Kinde Heyeti

el-Eş'as b. Kays, 10 kişiyi aşkın Kindeli ile Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Saçları taralı, gözleri sürmeli ve ipekli elbiseleriyle Hz. Peygamber'in (s) mescidine girdiler. Hz. Peygamber (s) onlara, "Siz Müslüman olmayacak mısınız?" diye sordu. Onlar da olacaklarını söylediler. Hz. Peygamber (s), "O zaman bu üzerinizdekiler nedir?" diye sordu. Bunun üzerine heyettekiler üzerlerindeki elbiselerden ipekleri ayırdılar. Heyet, Remle bt. el-Hades'in yanında misafir edildi. Ayrılacakları zaman Hz. Peygamber (s) heyetin başındaki el-Eş'as'a 12 ukıyye ve heyetteki diğer kişilere 10 ukıyye hediye verdi.²⁸¹

2.2.17. Behrâ Heyeti

Yemen'den Behrâ heyeti 13 kişi olarak geldi. Mikdâd b. Amr'ın evinde misafir edildiler. Sonra Hz. Peygamber'in (s) yanına gelip Müslüman oldular ve İslâm'ı

²⁷⁹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 282-283.

²⁸⁰ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 283.

²⁸¹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 283-284, C. 6, s. 231.

öğrendiler. Birkaç gün kaldıktan sonra vedalaşmak üzere Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler. Hz. Peygamber (s) onlara hediyeler verilmesini buyurdu.²⁸²

2.2.18. Dârîler Heyeti

Hz. Peygamber (s) Tebük'ten dönerken Dârîler heyeti 10 kişi olarak geldi. Heyetin hepsi Müslüman oldu. Heyetten, Hâni b. Habîb, Hz. Peygamber'e (s) bir tulum içki, birkaç at ve altın işlemeli bir kaftan hediye etti. Hz. Peygamber (s) içki dolu tulumu haram olduğunu için kabul etmedi, atları ve kaftanı ise kabul etti. Heyet, Hz. Peygamber vefat edinceye kadar Medine'de kaldı.²⁸³

2.2.19. Gâmid Heyeti

On kişilik Gâmid heyeti, Ramazan ayında Garkad mevkiinde konaklayarak ve en güzel elbiselerini giyerek Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiler ve Müslüman oldular. Hz. Peygamber (s) onlara, İslâmi hükümlerin bulunduğu bir belge yazdı. Heyet, Übey b. Ka'b'ın yanında Kur'ân'dan bazı kısımları öğrendi. Hz. Peygamber (s), onlara da diğer heyetlere verdiği gibi hediyeler verdi.²⁸⁴

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ÇEVRESİNDEKİLERLE HEDİYELEŞMESİ

3.1. Hz. Peygamber'in Ailesi ve Akrabalarıyla Hediyeleşmesi

Hz. Peygamber (s) aile ve akrabalarıyla ilişkilerini daima sıkı tutuyordu. Onları mutlu etmeye ve kalplerini kazanmaya çalışıyordu. Ailesi ve akrabalarına hediyeler veriyor ve onlardan hediyeler alıyordu. Hz. Peygamber'in (s) ailesi ve akrabalarıyla hediyeleşmeleri aynı zamanda Hz. Peygamber'in (s) sosyal ilişkileri bağlamında her müslümana örneklik teşkil etmekte ve o dönemi anlama açısından önem taşımaktadır.

Hz. Peygamber (s), Ebû Leheb'in cariyesi ve kendisinin sütannesi olan Süveybe'ye vefatına kadar hürmetli ve vefakâr davranmıştı. Hz. Peygamber (s) Mekke'de iken Süveybe'yi ziyaret edip hal ve hatırını sorardı. Eşi, Hz. Hatice (r) de

²⁸² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 285.

²⁸³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 296.

²⁸⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 298.

ona ikrâmda bulunurdu. Hz. Hatice (r), onu azat etmek amacıyla Ebû Leheb'ten, onu kendisine satmasını istemiş fakat Ebû Leheb bunu reddetmişti. Hz. Peygamber (s) Medine'ye hicret ettiği zaman Ebû Leheb onu azat etmişti. Hz. Peygamber (s), Hayber'den dönerken, hicretin 7. yılında onun vefat ettiği haberi kendisine gelinceye kadar ona hediye olarak yiyecek ve giyecek göndermişti.²⁸⁵

Huneyn savaşında esir alınanlar arasında Hz. Peygamber'in (s) sütkardeşi Şeymâ da bulunmaktaydı. Ensâr'dan bir grup Şeymâ'yı Hz. Peygamber'in (s) yanına götürdü. Hz. Peygamber'in (s) yanına gelen Şeymâ ona omzundaki ısırik izini gösterdi ve Hz. Peygamber'e (s) bu izi çocukken kendisinin yaptığııı hatırlattı. Hz. Peygamber (s) onu bu izden tanıdı. Ayağa kalktı ridasını oturması için serdi. Hâlini hatırlarını sorup ona ikrâmda bulundu. Ailesinden geriye kalanların durumunu sordu. Sonra Şeyma'ya işlemeli bir elbise²⁸⁶ 3 köle, 1 cariye, 1 veya 2 deve hediye etti. Ayrıca geriye kalan ev halkına götürmesi için koyunlar ve develer hediye etti.²⁸⁷

Hz. Peygamber (s) daima kendisine gelen hediyeleri ya ashâbına ya da ailesine hediye ederdi. Bir gün Hz. Peygamber'e (s) bir tabak taze hurma hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) yere oturdu ve Enes b. Mâlik'e avuç avuç hurma vererek hanımlarına hediye olarak yollamıştı.²⁸⁸

Hz. Peygamber'in (s) aile fertleri arasında dayanışma ve yardımlaşma her zaman olmuştu. Bir gün Hz. Fâtıma (r) yanında getirdiği ekmeği Hz. Peygamber'e (s) getirdi. Hz. Peygamber (s), kızına elindekinin ne olduğunu sordu. Hz. Fâtıma (r) elinde biraz un olduğunu, o unu ekmek yapıp kendisine getirmeden rahat edemediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) kızına 3 günden beri ağzına giren ilk yemeğin bu olduğunu söylemiştir.²⁸⁹ Hz. Fâtıma'nın babasına hediye getirdiği gibi Hz. Peygamber (s) kızına hediye getirmişti. Kızına ev işlerinde yardımcı olması için bir köle getirip hediye etmişti.²⁹⁰

²⁸⁵ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 8, s. 60; ez-Zehabî, **a.g.e.**, C. 2, s. 65.; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 88.

²⁸⁶ eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 380.

²⁸⁷ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 913.

²⁸⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 339.

²⁸⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 344.

²⁹⁰ Ebû Dâvûd, Libâs, 35.

H. Peygamber'in (s) amcası Abbâs (r), Ebû Râfi' adlı Kıptî asıllı kölesini H. Peygamber'e (s) hediye etmişti. Abbâs (r), İslâmı kabul edip müslüman olunca Ebû Râfi' onun Müslüman olduğu haberini H. Peygamber'e (s) müjdeledi. H. Peygamber (s) kendisine getirilen müjdeye sevindiği gibi kendisine müjde getiren kölesini de sevindirmek için birçok kölesini azat ettiği gibi onu da azat etti.²⁹¹ H. Peygamber (s) amcasından hediye aldığı gibi amcasını sevdiği ve saygı duyduğu için ona da hediye verirdi. H. Peygamber (s) Dârîler heyetinin kendisine hediye ettiği atları ve altın işlemeli kaftanı Abbâs'a (r) hediye etti. Abbâs (r), bu hediyeleri ne yapacağını sorduğunda H. Peygamber (s), "Altınlarını söker, hanımlarına zinet yapar ya da infak edersin, sonra atlas kısmını satar, parasını alırsın." buyurdu.²⁹²

Zeyd b. Hârîse ashâbın mallarının olduğu bir kervanla Şam'a ticarete gitmişti. Vâdilkurâ'ya yakın bir yerde iken Fezâre kabilesiden Benî Bedr'den bir grup insan onlara saldırdı ve malları gasp etti. Zeyd bir yolunu bulup kurtularak H. Peygamber'in (s) yanına geldi ve durumu bildirdi. Bunun üzerine H. Peygamber (s) onu bir seriyyeyle gaspçıların üzerine yolladı. Bu seriyyede Mesleme b. el-Ekva, Araplar arasındaki meşhur olan Ümmü Kırfe adındaki kadının güzelliğiyle meşhur kızı, Cârîye bt. Mâlik'i esir aldı. Mesleme esir aldığı kızı H. Peygamber'e (s) hediye etti. H. Peygamber de (s) o cariyeyi dayısı Hazn b. Ebû Vehb'e hediye etti.²⁹³

H. Peygamber (s) 571 yılında dünyaya geldiği baba mirası olan evini Medine'ye hicret etmeden önce amcasının oğlu, Ebû Talib'in oğlu, H. Ali'nin (r) kardeşi Akîl'e hediye etmişti.²⁹⁴

H. Peygamber'in (s) Habeşistan hükümdarı Necâşî'ye hediye olarak yolladığı bir miktar misk ve kumaş Necâşî'nin vefatı dolayısıyla H. Peygamber'e (s) geri gelmişti. Bunun üzerine H. Peygamber (s), bu hediyeleri eşi Ümmü Seleme'ye (r) hediye etmişti.²⁹⁵

²⁹¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 428; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 1, s. 215.

²⁹² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 254-255.

²⁹³ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 4, s. 263-264; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 86-87; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 6, s. 99-100.

²⁹⁴ Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **el-Kâmil fi't-Tarih**, 13c., Dâru Sadır ; Dâru Beyrut, Beyrut, 1965, C. 1. s. 456.

²⁹⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 93.

Hız. Zeyneb (r), Hız. Safiyye'ye (r) söylediği bir sözün ardından Hız. Peygamber (s) ile küsmüşlerdi. Belli bir müddet sonra Hız. Zeyneb (r) ile Hız. Peygamber (s) barıştı. Hız. Zeyneb (s) bu barışma sebebiyle Hız. Peygamber'e (s) "Nefise" adlı bir cariyeyi hediye etmişti.²⁹⁶

Hız. Peygamber'in (s) hanımlarından biri ona başka bir hanımının evindeyken bir çanak içinde tirit hediye etti. Evinde bulunduğu hanımı gönderilen hediyeı kiskanarak çanağa vurdu ve onu kırdı. Bunun üzerine Hız. Peygamber (s), "Hadi yiyin! Anneniz kışkandı!" dedi ve tiriti alıp küçük bir çanağa aktardı. Ardından çanağı kıran hanımı sağlam bir çanak getirinceye kadar bekledi. Çanak gelince onu alıp kırılan çanağın sahibi hanımına verdi.²⁹⁷

3.2. Hız. Peygamber'in Ashâbıyla Hediyeleşmesi

3.2.1. Hız. Peygamber'in Erkeklerle Hediyeleşmesi

Hız. Peygamber'in (s) hediyeleştiği önemli bir grup da erkeklerdi. Bu grup arasında yakın arkadaşları, ashâb-ı suffe v.s. gibi birçok kimse bulunuyordu. Hız. Peygamber (s) onlara çeşitli hediyeler verdiği gibi onlar da Hız. Peygamber'e (s) çeşitli hediyeler vermişlerdi.

Hız. Peygamber'in (s) sahabîlerden Hız. Ebû Bekir (r) ile çok yakın ve samimi dostluğu vardı. Hız. Ebû Bekir (r) Hız. Peygamber'in (s) davetine icabet eden ilk müslümanlardan olduğu gibi onu en zor zamanında da tasdik eden kişiydi. Hız. Peygamber (s), onun kızı Hız. Âişe (r) ile de evlenmişti. Hız. Peygamber (s) ve Hız. Ebû Bekir'in (r) dostluğunun bir tezahürü de hediyeleşmeydi. Bir gün Hız. Peygamber (s), Hız. Âişe (r) ile birlikte evde otururken, Hız. Ebû Bekir (r) onlara but hediye etti. Hız. Peygamber (s) butu kabul etti ve eşi Hız. Âişe (r) ile beraber evin karanlığında o butu doğradılar.²⁹⁸ Hız. Peygamber (s), kendisine Mukavkıs'ın hediye ettiği "Ya'fûr" adlı merkebi ve Ferve b. Amr'ın hediye ettiği "Fıdda" adlı katırı, Hız. Ebû Bekir'e (r) hediye etmişti.²⁹⁹ Hız. Ebû Bekir (r) da her zaman hem maddi hem de manevi olarak Hız. Peygamber'i (s) desteklemişti. Hız. Ebû Bekir (r), "Kasvâ" adlı deveıy sahibi Benî

²⁹⁶ en-Nisâbü'rî, a.g.e., C. 4, s. 45; Aynur Uraler "Ümmehâtü'l Müminîn", DİA, C. 42, s. 306-308.

²⁹⁷ ed-Dârimî, Buyû', 58.

²⁹⁸ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 349.

²⁹⁹ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 423; el-Belâzürî, a.g.e., C. 1, s. 511.

Kuşeyr b. Ka'b b. Rebîa'dan 400 dirheme satın almıştı. Bir rivayete göre Hz. Peygamber (s) onu aynı fiyata ondan satın almıştı. Yaygın olan başka bir rivayete göre ise Hz. Ebû Bekir (r), Kasvâ'yı Hz. Peygamber'e (s) hediye etmişti.³⁰⁰

Hz. Peygamber'e (s) ipekten bir cübbe³⁰¹ hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) de bu cübbeyi satıp istifade etmesi için Hz. Ömer'e (r) hediye etmişti.³⁰² Bir başka rivayete göre Hz. Ömer'e (r) bu hediyeyi kadınlar için başörtüsü yapsın diye hediye etmişti.³⁰³ Bir başka rivayete göre ise ondan yararlanması veya ticaret yapması için hediye etmişti.³⁰⁴ Bu olayın başka bir rivayeti daha bulunmaktadır. Hz. Peygamber'e (s) ipekten bir kaftan hediye edildi ve onu giydi. Çok geçmeden kaftanı çıkardı ve Hz. Ömer'e (r) gönderdi. Hz. Peygamber'e (s) kaftanı neden giymekten vazgeçtiği soruldu. Hz. Peygamber (s) de, "Onu giymemi Cebrâil yasakladı." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer (r) ağlayarak geldi ve "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Hoşlanmadığın bir şeyi bana neden veriyorsun?" diye sordu Hz. Peygamber (s), "Ben onu sana giymen için değil, sadece satman için verdim." dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (r) de elbiseyi 2.000 dirhem karşılığında sattı.³⁰⁵ Hz. Peygamber'in (s) kendisine hediye edilen şeyleri ashâbına ve yakın arkadaşlarına hediye olarak vermesine bir diğer örnek ise. Temîm ed-Dârî'nin kendisine hediye ettiği "el-Verd" adındaki atı, Allah (c) yolunda cihat etmesi için Hz. Ömer'e (r) hediye etmesiydi.³⁰⁶

Habeş Necâşî'si Ashame'nin Hz. Peygamber'e (s) 3 mızrak hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) o mızraklardan birini kendisine ayırmış, diğer mızraklardan birini Hz. Ömer'e (r) ve diğerini de Hz. Ali'ye (r) hediye etmişti.³⁰⁷

Hz. Peygamber'in (s) bir diğer hediyeleştiği kimse, damadı Hz. Osman (r) idi. Hz. Peygamber (s) ona bir hediye, bir başka rivayete göre ise bir paça gönderdi. Fakat gönderdiği kişi Hz. Rukiye (r) ve Hz. Osman'a (r) bakıp onlara hediyeyi vermekten

³⁰⁰ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 511; Kasvâ hakkında daha detaylı bilgi için Bkz. İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 424; Mehmet Eren, "Kasvâ", **DİA**, C. 25, s. 2-3.

³⁰¹ İç elbise üzerine giyilen kollu bir dış elbiseye denir. Bkz. Muhittin Uysal, **Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme**, Yediveren Kitap, Konya, 2004, s. 101.

³⁰² Müslim, Libâs, 20.

³⁰³ Müslim, Libâs, 17.

³⁰⁴ Müslim, Libas, 9; Muhittin Uysal, **Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam** s. 163.

³⁰⁵ Müslim, Libâs, 2.

³⁰⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 422; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 272.

³⁰⁷ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 202; İbn Şebbe, **Tarihü'l-Medîneti'l-Münevvere**, C. 1, s. 139; el-Mak-rîzî, **a.g.e.**, C. 7, s. 155.

çekinip geri döndü. Hz. Peygamber (s), hediyeği geri getiren kişiye bunun sebebini sordu ve onu böyle yapmaya sevk edeni kendisi söyledi. Hangisinin hediyeği vermek için daha uygun olduğunu düşünerek bir kere Hz. Osman'a (r), bir kere de Hz. Rukiye'ye (r) baktığını söyledi. Adam, "Seni hak ile gönderene and olsun ki doğru. Beni alıkoyan sebep buydu." dedi.³⁰⁸ Hz. Peygamber'in (s) Hz. Osman'a (r) hediye verdiği gibi damadı da ona hediye verirdi. Bir gün Hz. Osman (r) bal, yağ ve buğday ununu karıştırarak bir tatlı yaptı ve bundan bir tabağa koyarak Hz. Peygamber'e (s) getirdi. Hz. Peygamber (s), bu yiyeceğin ne olduğunu sordu. Hz. Osman (r), "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Bu, hurma, yağ ve buğday unuyla Acemlerin yaptığı 'habîs' dedikleri bir çeşit tatlıdır." dedi. Hz. Peygamber (s) de o hediyeden yedi.³⁰⁹

Hz. Peygamber (s) damadı ve amcasının oğlu olan Hz. Ali (r) ile de hediyeleşirdi. Hz. Peygamber'in (s) "Sehab" adlı bir sarığı vardı. Hz. Peygamber (s), bu sarığı, Hz. Ali'ye hediye etmişti.³¹⁰ Hz. Peygamber (s), başka bir zaman da Hz. Ali'ye (r) kardeş iki köle hediye etmişti. Hz. Ali (r) de kölelerden birini satmıştı. Bir süre sonra Hz. Peygamber (s), Hz. Ali'ye (r) kölelerin ne yaptıklarını sordu. Hz. Ali (r), kölenin birisini sattığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) iki kardeşin birbirinden ayrılmasını doğru bulmuyarak, satışı bozmasını istedi.³¹¹

Hıdâş adlı sahabe Hz. Peygamber'den (s), içinde yemek yediği bir çanağını kendisine vermesini istedi. Hz. Peygamber (s) de onun isteğini yerine getirdi ve içinde yemek yediği bir çanağı Hıdâş'a hediye etti. O çanak Hıdâş'dayken Hz. Ömer (r) çanağı istedi ve içine Zemzem suyu koyup içti, geri kalanıyla da yüzünü yıkadı ve başına döktü.³¹²

Hz. Peygamber (s) Medine'ye hicret ettiğinde Müslümanlar Hz. Peygamber'i (s) desteklemek ve onu memnun etmek için hediyeler getirirdi. Hz. Peygamber (s) Medine'de Ebû Eyyûb'un evinde iken (s) ilk hediye Zeyd b. Sâbit'in getirdiği hediye olmuştur. Getirdiği hediye bir tirit çanağıydı ve içinde ekmek, yağ ve süt bulunuyordu.

³⁰⁸ İbn Asâkir, **Târîhu Medîneti Dimaşk**, C. 39, s. 21; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 10, s. 54.

³⁰⁹ Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Bugyetü'l-Bâhis an Zevâidi Müsnedi'l-Haris**, 2c., thk. Hüseyin Ahmed Salih Bakiri, Mektebetü'l-Arabiyyeti's-Suudi, Medine, 1992, C. 2, s. 582; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 14, s. 302; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 199.

³¹⁰ İbn Kayyim, **a.g.e.** C. 1, s. 135.

³¹¹ Tirmizî, **Buyû**, 52; İbnu Mâce 46.

³¹² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 9, s. 80.

Zeyd, hediyeği Hz. Peygamber'e (s) götürdüğünde çanağı annesinin gönderdiğini söyledi. Hz. Peygamber (s), hediyeği kabul etti ve 'Allah (c) seni mübarek kılsın!' diyerek dua etti. Ashâbını çağırdı ve beraberce yemeği yediler. Zeyd ayrılmadan önce Sa'd b. Ubâde'nin, bir çanak içinde kemik suyu tiridi bulunan hediyesi gelmişti. Sa'd b. Ubâde'nin Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak getirdiği bir başka yemek ise "tafeysel" adlı çorbaydı. Hz. Peygamber (s) bu çorbayı diğer yemeklere göre daha çok severek yemişti. Hz. Peygamber'in (s) bu çorbayı sevdiğini gören Ebû Eyyûb, tafeysel çorbasını daha sık hazırlamaya başlamıştı.³¹³ Zeyd, bu durumu neredeyse her gece Hz. Peygamber'in (s) kapısına hediye olarak yemek getiren 3-4 kişi olduğu şeklinde rivayet etmiştir. Hz. Peygamber'e (s) ashâbından hediye olarak yiyecek getirenlerden birisi de Es'âd b. Zürâre idi. Onun yemeği getirdiği çanağı meşhurdu. Hz. Peygamber (s) onun yemek çanağının gelip gelmediğini sorardı. Es'âd, Hz. Peygamber'e (s) "herîse" (etli un çorbası) getirirdi.³¹⁴ Ashâbı bu hediye olarak yemek getirme işini, Hz. Peygamber (s) Ebû Eyyûb'un evinden taşınuncaya kadar bu işi sıra ile yapıyordu. Hz. Peygamber (s), Ebû Eyyûb'un evinde 7 ay süresince kalmıştı.³¹⁵

Sahabîlerden Nevfel b. el-Hâris evlenmek için Hz. Peygamber'den (s) yardım istemişti. Hz. Peygamber (s) de onu bir kadınla evlendirdi. Hz. Peygamber (s) evlenen bu çiftle düğün hediyesi olarak bir şeyler yollamak istedi ve evinde yollayacak bir şey bulamadı. Bunun üzerine Ebû Eyyûb ile hizmetçisi Ebû Râfi'yi bir Yahudi'ye zırhıyla beraber yolladı. Onlar bu zırhı 30 sa'³¹⁶ arpa borç karşılığında Yahudi'ye rehin olarak bıraktı. Hz. Peygamber (s) 30 sa' arpayı Nevfel'e hediye etti.³¹⁷

Sahabîlerden Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî, "Bürde" adlı süt devesini Hz. Peygamber'e (s) hediye etmişti. Hediye edilen bu deve diğer develere göre daha fazla süt verirdi. Bu devenin sütü genellikle Hz. Peygamber'in (s) misafirleri için sağılırdı.³¹⁸

³¹³ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 267; el-Beyhakî, **a.g.e.**, C. 2, s. 502; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 3, s. 275.

³¹⁴ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 267; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 7, s. 299; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 194.

³¹⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 203-204; Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzur, (ö. 711/1311), **Muhtasarı Tarihi Dimaşk li-İbn Asâkir**, 29c., thk. Me'mûn es-Sâgircî, Adnan Abd Rabbih, Muhammed Edib el-Cadir, Dârü'l-Fikr, Dimaşk, 1984, C. 2, s. 184; Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr (ö. 774/1373), **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, 4c., thk. Mustafa Abdülvahid, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1976, C. 2, s. 272.

³¹⁶ Araplarda bir ölçü birimi. Bkz. Mutçalı, **a.g.e.**, s. 494.

³¹⁷ en-Nîsâbü'rî, **a.g.e.**, C. 3, s. 275.

³¹⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 425-426; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 513.

İfk hadisesi sonrasında Hz. Âişe (r) hakkında münafıkların ortaya attığı dedikodulara bazı sahabîler de katılmıştı. Bu sahabîlerden biri de Hassân b. Sabit idi. Hassan, şiirleriyle İfk hadisesinde ismi geçen Safvân b. Mu‘attal'ı hicvetmişti. Bunun üzerine Safvân kendini tutamamış, yanına kılıcını da alarak, Hassân'ı kavminin yanındayken yaraladı. Olayların Hz. Peygamber'e (s) intikal ettirilmesiyle Hz. Peygamber (s) Safvân'ı dikkatli olması için uyardı, Hassân b. Sabit'e de Safvân'ı affetmesi sebebiyle Mısır Mukavkısı'nın kendisine hediye ettiği cariyelerden Sîrîn'i hediye etti.³¹⁹

Hz. Peygamber (s), manevi evladı olan Zeyd'in oğlu Üsâme'yi çocukluğundan beri çok sever ve ona hep hayır duada bulunurdu.³²⁰ Bir gün Hakîm b. Hizâm, Hz. Peygamber'e (s), Himyer meliklerinden Zû Yezen'e ait olan bir elbise hediye etti. Fakat Hz. Peygamber (s) ondan hediyeği müşrik olduğu için almadı ve fiyatı mukabilinde 50 dinara satın aldı. Sonra o elbiseyi giydi ve Cuma için minbere oturdu. Cuma'dan sonra elbiseyi Üsâme'ye hediye etti.³²¹ Hz. Peygamber (s) Dihyetü'l-Kelbî'nin kendisine hediye olarak getirdikleri arasındaki Mısır işi ketenden elbiseyi de Üsâme'ye hediye etmişti. Aradan bir süre geçtikten sonra elbiseyi Üsâme'nin üzerinde göremeyen Hz. Peygamber (s) ona neden elbiseyi giymediğini sordu. Üsâme ise o elbiseyi hanımına giydirdiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) ise o elbisenin vücut hatlarını belli ettiğini söylerek altına ince bir elbise daha giymesini tavsiye etti.³²² Bir başka rivayette ise Hz. Peygamber (s), Üsâme'ye iki Mısır işi ketenden elbise hediye etmiştir.³²³

Hendek savaşı öncesinde şiddetli ve soğuk bir rüzgâr vardı. Hz. Peygamber (s) ashâbına müşriklerden haber getirecek biri yok mu diye sordu ve Allah'ın (c) o kişiyi Kıyâmet gününde kendisiyle beraber haşır edeceğini müjdeledi. Ashâbdan kimse cevap vermedi. Hz. Peygamber (s) 3 kez ashâbına bu şekilde sordu. Ashâbdan hiç kimse cevap vermeyince Hz. Peygamber (s), Huzeyfe'ye kalkmasını ve müşriklerden haber getirmesini buyurdu. Huzeyfe, Allah'ın (c) bir mucizesiyle o soğuk ve şiddetli rüzgârın içinde hamamdaymış gibi sıcak bir şekilde ilerledi. Müşrikleri gözleyip aynı şekilde

³¹⁹ et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 23, s. 111-112, 125,130; M. Yaşar Kandemir, “Safvân b. Muattal”, **DİA**, C. 35, s. 485-486.

³²⁰ Müslim, Fezâilü's-Sahabe 62; Bünyamin Erul, “Zeyd b. Hârise”, **DİA**, C. 44, s.319-320.

³²¹ İbn Sa‘d, **a.g.e.**, C. 4, s. 60.

³²² İbn Sa‘d, **a.g.e.**, C. 4, s. 60.

³²³ İbn Sa‘d, **a.g.e.**, C. 4, s. 136.

geri döndü ve Hz. Peygamber'e (s) haber verdi. Hz. Peygamber'e (s) gördüğü bilgileri söyledikten sonra ise kendisinden sıcaklık gitmiş ve tekrar üşümeye başlamıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) üzerinde bulunan ve içinde namaz kıldığı bir abayı ona hediye etti.³²⁴

Hz. Peygamber'in (s) huzurunda ona kaside okuyan ve Hz. Peygamber'in (s) övgüsüne mazhar olan şair sahabîlerden Dırâr b. Ezver, Hz. Peygamber'e (s) süt devesi hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) ondan kendisi için süt sağmasını istedi. O deveyi fazla sağınca Hz. Peygamber (s) ona devenin memelerinde sağmayı devam ettirecek kadar süt bırakmasını tavsiye etti.³²⁵

Ebû Cehm b. Huzeyfe, Hz. Peygamber'e (s) üzerinde şekiller bulunan ve Şam işi bir elbise hediye etti. Hz. Peygamber (s) o elbiseyi giyerek namaza kıldı. Namazı bitirince, "Bu elbiseyi Ebû Cehm'e geri götürün. Namazda onun şekillerine baktım. Neredeyse beni yanıltacaktı." buyurdu. Ebû Cehm'in üzülmemesi için de ondan Enbicân işi bir elbise hediye aldı.³²⁶

Rebî'a b. Ebû'l-Berâ, Hz. Peygamber'e (s) "el-Lahîf" adındaki atı hediye etmişti. Hz. Peygamber de (s) da buna karşılık Benî Kilâb develerinden kendisine hisseler vermişti.³²⁷

Hz. Peygamber'e (s) ilk imân edenlerden ve cennetle müjdelenen 10 sahabeden biri olan Zübeyr b. Avvâm Habeşistan'da iken Necâşî Ashame'ye karşı bir ayaklanma meydana gelmişti. Bu ayaklanmayı bastırmak için yapılan savaşta Zübeyr, Ashame'nin yanında yer aldı. Galibiyetle sonuçlanan savaşın ardından kendisine kıymetli bir mızrak hediye edildi. O da bu mızrağı Medine'ye döndüğünde Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber (s) bu mızrağı hayatı boyunca tüm resmi merasimlerde

³²⁴ Müslim, Cihâd ve's-Siyer, 36; Süleyman Uludağ, "Abâ", **DİA**, C. 1, s. 4-5.

³²⁵ ed-Dârimî, Edâhî 25; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 3, s. 390; Nevzat Âşık, "Dırâr b. Ezver", **DİA**, C. 9, s. 275-276.

³²⁶ Buhârî, Salât 14,15; İbn Mace, Libas, 1; Müslim, Libas, 10; Malik b. Enes, **a.g.e.**, s. 97; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr**, 15c., thk. Abdülmü'ti Emin Kal'aci, Câmiatü'd-Dirasatü'l-İslâmiyye, Karaçi, 1991, C. 3, s. 293; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 394; Akif Köten, "Ebû Cehm", **DİA**, C. 10, s. 118; Muhittin Uysal, **Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam**, s. 76.

³²⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 422; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 272.

kullanmıştır.³²⁸ Hatta Hz. Peygamber (s) bayram günlerinde bu mızrakla çıkar ve namaz kılınan yere kadar bu mızrakla gelirdi.³²⁹

Hz. Peygamber (s) ile Ebû Bekir Medine'ye doğru hicret ederlerken yolda Şam'dan bir kervanla gelen Talha b. Ubeydullah ile karşılaştılar. Talha, Hz. Peygamber'e (s) ve Hz. Ebû Bekir'e (r) Kureyş'in zenginlerine satmak için getirdikleri³³⁰ Şam işi beyaz elbiselerden hediye etti ve Medine'de Müslümanların onları sabırsızlıkla beklediklerini haber verdi. Hz. Peygamber (s) Medine'ye Talha'nın hediye ettiği beyaz Şam işi elbiselerle girdiler.³³¹ Bu rivayetin bir diğer şeklinde ise Hz. Ebû Bekir'in (r) kızı Esmâ ile evli olan Zübeyr b. Avvâm, Şam'dan geldiği bir ticaret kervanı ile Hz. Peygamber (s) ve Hz. Ebû Bekir (r) ile karşılaştılar. Zübeyr ve kervandakiler Hz. Peygamber'e (s) beyaz renkli elbiseler hediye ettiler. Hz. Peygamber'e (s) Medine'de Müslümanların kendilerini sabırsızlıkla bekledikleri haberini verdiler.³³² Muhtemelen Talha ile Zübeyr aynı kervandaydılar ve Hz. Peygamber (s) ve Hz. Ebû Bekir (r) ile karşılaştıklarında onlara beyaz elbiseleri beraber hediye ettiler.

Hz. Peygamber (s) hicretin 8. yılında Ebû Katâde b. Rib'î el-Ensârî'yi Muhârib kabilesinin bölgesi Hadira üzerine seriyyeye yolladı. Bu seriyyede esir edilenler arasından Ebû Katâde'ye güzel bir cariye düşmüştü. Hz. Peygamber (s) Ebû Katâde'den cariyeyi kendisine bağışlamasını istedi ve Ebû Katâde, cariyeyi hediye etti. Sonra Hz. Peygamber (s) o cariyeyi Mahmiye b. Cez'e hediye etti.³³³

Hz. Ebû Bekir (r) yönetiminde, hicretin 7. yılında Necid'deki Beni Kilâb kabilesine karşı seriyye düzenlenmişti. Seriyye'de Fezâre kabilesinden Arapların en güzel kızlarından biri esir edildi. Hz. Ebû Bekir (r), bu kızı İyâs b. Seleme b. el-Ekva'ya hediye etti. Medine'ye vardıklarında Hz. Peygamber (s) çarşıda Seleme'nin yanında cariye kızı gördü ve kendisine cariyeyi vermesini istedi. Seleme, Hz.

³²⁸ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 202; Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 301; Mehmet Efendioğlu, "Zübeyr b. el-Avvâm", **DİA**, C. 44, s. 522-523.

³²⁹ İbn Şebbe, **Tarihü'l-Medîneti'l-Münevvere**, C. 1, s. 139.

³³⁰ Martin Lings, **Hz. Muhammed'in Hayatı**, çev.Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul, 2006, s. 133.

³³¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 3, s. 197; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 10, s. 60-61.

³³² en-Nîsâbü'rî, **a.g.e.**, C. 3, s. 12; Mehmet Efendioğlu, "Zübeyr b. el-Avvâm", **DİA**, C. 44, s. 522-23.

³³³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 123.

Peygamber'e (s) kızın çok hoşuna gittiğini ama ona yaklaşmadığını söyledi. Seleme, ertesi gün tekrar çarşıda Hz. Peygamber (s) ile karşılaştı ve Hz. Peygamber (s) isteğini tekrarladı. Seleme, de o kızı Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber (s), kızı aldı ve Mekke müşriklerin elinde bulunan Müslüman esirlere karşılık fidye olarak Mekkelilere gönderdi.³³⁴

Kubâ'da iken Hz. Peygamber'e (s) Külsûm b. el-Hidm, Ümmü'l-Cerâzîn türünden olan yaş hurmaları hediye etti. Hz. Peygamber (s), Hz. Ebû Bekir (r) ve Hz. Ömer (r) ile o hurmaları yerlerken Medine'ye hicret edenlerin sonuncularından olan Suheyb b. Sinan, Hz. Peygamber'in (s) yanına gelmiş ve açlığından hurmalara yaklaşarak hediye hurmalardan hızla yemeye başlamıştı.³³⁵

Hz. Peygamber'in sevdiği ve hediyeleştiği sahabîlerden biri de Dihyetü'l-Kelbî idi. Hz. Peygamber (s) kendisine hediye olarak getirilen Mısır işi elbiselerinden birini Dihyetü'l-Kelbî'ye hediye etmiş ve "Bu elbiseyi ikiye böl, bir parçasını gömlek yap, diğer parçasını da başörtüsü yapması için hanımına ver, ona elbisenin altına vücudunu belli etmeyecek başka bir örtü koymasını söyle." buyurmuştur.³³⁶ Hz. Peygamber (s) Dihye'ye hediye verdiği gibi Dihye de Hz. Peygamber'e (s) hediye verirdi. Dihye, Hz. Peygamber'e (s) bir çift mest ve yünden bir elbise hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) onun hediye ettiği mestleri eskiyinceye kadar giymişti.³³⁷ Dihye, Şam'dan dönerken, Hz. Peygamber'e (s) fıstık, badem ve kurabiye gibi kuru meyveleri hediye olarak getirmişti. Bir başka rivayette ise hurma, kuru üzüm ve incir getirmişti.³³⁸ Hz. Peygamber (s), Allah'a (c), "Ey Allah'ım (c)! Birlikte yemek için ailemden sana ve bana en sevgilisini gönder!" diye, bir başka rivayete göre ise "Ey Allah'ım (c)! Birlikte yemek için ailemden bana en sevgilisini gönder!" diye dua etti. Bu sırada Abbâs (r) geldi. Hz. Peygamber (s) amcasıyla beraber oturup hediyeleri yediler.³³⁹ Yine bir başka rivayette Hz. Peygamber'e (s) Şam'dan kuru üzüm ve incir hediye edilmişti. Hz.

³³⁴ Müslim, Cihâd 46; Ebû Dâvûd, Cihâd 134; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 111-112.

³³⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 3, s. 203-204.

³³⁶ Ebû Dâvûd, Libâs, 35; Muhittin Uysal, **Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam**, s. 76.

³³⁷ Tirmizî, Libâs 30; el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 1014; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 2, s. 322.

³³⁸ Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadî (ö. 245/860), **el-Münemmak fî Ahbari Kureys**, 2c., tsh. Hurşid Ahmed Faruk, Âlemü'l-Küttüb, Beyrut, 1985, C. 1, s. 39.

³³⁹ el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 1014; İbn Asâkir, **Târîhu Medîneti Dîmaşk**, C. 17, s. 207; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 207.

Peygamber (s) Allah'a (c),"Ey Allah'ım! Ailemden sana en sevgilisini gönder!" diye dua etti. Bu sırada Abbâs (r) geldi ve Hz. Peygamber (s) hediyeleri onunla beraber yedi.³⁴⁰

Bir gün Hz. Peygamber (s) ashâbı arasında bazı malları paylaştırarak hediye etti. Ancak Mahreme b. Nevfel'i atladi. Kendisi atlanılan Mahreme, Hz. Peygamber'e (s), Kureyş arasında bir mal paylaştırıp da kendisini atladiğini görmediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) ona, bir şey geldiği zaman bunu telafi edeceğini söyledi. Kısa bir süre sonra Hz. Peygamber'e (s) altın düğmeli ipek işlemeli bir kaftan geldi. O kaftanı Hz. Peygamber (s) yanında sakladı. Ne zaman yanına biri gelse ve kaftanı sorsa, Hz. Peygamber (s) onun Mahreme'ye ait olduğunu söyledi. Bir gün Mahreme yanına geldiği vakit Hz. Peygamber (s) kaftanı ona hediye etti.³⁴¹ Bir başka rivayette ise Hz. Peygamber (s) kendisine hediye edilen süslü kaftanları ashâbı arasında paylaştırarak hediye ediyordu. Bunu duyan Mahreme de oğlu Misver ile beraber Hz. Peygamber'in (s) kendilerine de hediye vermesi ümidiyle yanına gitmişti. Hz. Peygamber (s) Mahreme'nin sesini duyunca onun için sakladığı kaftanı çıkardı ve kaftanı onun için sakladığını söyleyerek ona hediye etti.³⁴²

Ashâbdan Ebû Mahzûre Şam'a bir kervanla birlikte yola çıkmıştı. Huneyn yolundayken, Hz. Peygamber (s) de Huneyn'den dönüyordu. Kervan yolda Hz. Peygamber (s) ile karşılaştı. Bu sırada Hz. Peygamber'in (s) müezzini onun yanında namaz için ezan okuyordu. Kervandakiler müezzinin sesini işittikten sonra Hz. Peygamber'den (s) uzaklaşarak yüksek sesle onun taklidini yapmaya ve onunla alay etmeye başladı. Hz. Peygamber (s), onların çıkardığı sesleri duydu. Kervandakileri çağırttı ve sesini yükseltmiş olanın kim olduğunu sordu. Topluluğun hepsi Ebû Mahzûre'yi işaret etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) onların hepsini geri gönderdi ve Ebû Mahzûre'yi alıkoydu. Kendisine ayağa kalkmasını ve ezan okumasını buyurdu. Hz. Peygamber (s) ona ezan okumayı öğretti ve Ebû Mahzûre ezan okudu. Ebû Mahzûre ezanı bitirdikten sonra Hz. Peygamber (s) ona içinde gümüş olan bir kese hediye etti. Sonra ellerini Ebû Mahzûre'nin vücuduna sürerek dua etti. Onu Mekke'de

³⁴⁰ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 4, s. 15.

³⁴¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 70.

³⁴² Buhârî, Edeb, 82; Müslim, Zekât 132; Ebû Dâvûd, Libâs 3; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 70.

müezzinlik yapmak üzere memur etti. Bunun üzerine Ebû Mahzûre, bu olanlardan sonra kendisinde Hz. Peygamber'e (s) karşı olan bütün hoşnutsuzlukların ona karşı sevgiye dönüştüğünü söyledi.³⁴³ Hz. Peygamber (s), hata karşısında kızarak, karşısındakini hatasında körleştirmiyordu. Aksine yaptığı hatalı davranışın yönünü değiştirerek onu iyiye kanalize ediyordu. Bu yönlendirmede, davranış ve duayı birlikte götürüyordu.

Sahabîlerden Münakka b. el-Husayn, Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve develerinin zekâtını teslim etmeye geldiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) develerin teslim alınmasını buyurdu. Bunun üzerine Münakka, zekât develerinin içinde 2 deve daha olduğunu ve onları kendisine hediye olarak getirdiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti ve hediyeler zekâttan ayrıldı.³⁴⁴

Sahabîlerden Ebû Ubeyd, Hz. Peygamber (s) için bir tencere yemek pişirdi ve Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak getirdi. Hz. Peygamber (s) Ebû Ubeyd'e, "Bana bir koyun budu getir." dedi. Ebû Ubeyd de kendisine bir koyun budu getirdi. Sonra yine "Bana bir koyun budu getir." dedi. Ebû Ubeyd yine kendisine bir koyun budu getirdi. Sonra yine "Bana bir koyun budu getir." dedi. Bu sefer Ebû Ubeyd, "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Bir koyundan kaç koyun budu çıkar?" diye sordu. Hz. Peygamber (s) ise eğer susup getirmeye devam etseydin, istediği kadar koyun budu verileceğini buyurdu.³⁴⁵

Câhiliye döneminin tanınmış şairlerinden Züheyr b. Ebî Sül mâ ölmeden önce oğulları Ka'b ile Büceyr'e, gördüğü bir rüyada gelmesinin yakın olduğunu anladığı Hz. Peygamber'e (s) tâbi olmalarını tavsiye etmişti.³⁴⁶ Daha sonra iki kardeş Medine'ye doğru yola çıktı. Ka'b, Medine yakınında kalırken kardeşi Büceyr, Medine'ye giderek Hz. Peygamber (s) ile görüştü ve müslüman oldu. Bunu öğrenen Ka'b, kardeşini ve Hz. Peygamber'i (s) hicveden bir şiir nazmetmesi üzerine Hz. Peygamber (s) Ka'b'ın kanının helâl olduğunu ve onun yakalandığı yerde öldürülmesi emrini verdi. Hz. Peygamber'in (s) bu kararı üzerine dünya Ka'b'a dar gelmiş ve korkmuştu. Büceyr

³⁴³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 113-118.

³⁴⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 172, C. 9, s. 61-62.

³⁴⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 9, s. 63.

³⁴⁶ Muhammed b. Ebi'l-Hattab Ebû Zeyd el-Kureşî (ö. 170/786), **Cemheretu Eş'ari'l-Arab fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm**, thk. Ali Muhammed Bicavi, Dâru Nehdati Mısır, Kahire, [t.y.], s. 70; Süleyman Tülücü, "Züheyr b. Ebû Sül mâ", **DİA**, C. 44 s. 544-542.

kardeşi Ka‘b'a mektup göndererek bazı şairler hakkında ölüm kararı verildiğini, ancak Hz. Peygamber'in (s) pişman olup huzura gelenleri affettiğini haber verdi. Ona da Hz. Peygamber'in (s) huzuruna gelip tövbe etmesini tavsiye etti. Hz. Peygamber'in (s) kendisi hakkında ölüm kararı vermesinden korkan Ka‘b, Cüheyne kabilesinden tanıdığı bir adam vasıtasıyla Medine'ye gidip sabah namazında Hz. Peygamber'in (s) mescidine geldi. Hz. Peygamber (s), Ka‘b'ı tanımıyordu ve onun huzuruna varan Ka‘b, Hz. Peygamber'e (s), "Ey Allah'ın Resûlü! Ka‘b b. Züheyr tövbe edip, Müslüman olmak için ve senden emân dilemek amacıyla gelmiştir. Onu sana getirsem kabul eder misin?" diye sordu. Hz. Peygamber (s), "Evet" diyerek talebinin kabul edileceğini söyleyince Ka‘b, Hz. Peygamber'e (s) kendisinin Kâ‘b b. Züheyr olduğunu söyledi. mescitte bulunan Ensâr'dan bazı kimseler Ka‘b'ın üzerine yürümeye çalıştı. Fakat Hz. Peygamber (s) onları durdurdu ve Kâ‘b'ın tövbe ederek yanlarına geldiğini buyurdu. Bu sırada Ka‘b, Hz. Peygamber'e (s) af dilediği kasidesini okuyarak Hz. Peygamber'i (s) övdü ve kendi affını istedi.

“...Allah'ın (c) Resûlü'nün beni ölümle tehdit ettiğini duydum.

Hâlbuki Allah'ın (c) Resûlü'nün yanında af umulur.

Bana biraz süre ver.

... Muhakkak ki Resûl, kendisiyle hakka varılan bir nurdur.

Kınından çıkmış Allah'ın (c) kılıçlarından bir Hind kılıcıdır.”

Kasideyi çok beğenen Hz. Peygamber (s), giydiği Arapçada "bürde" olarak adlandırılan hırkasını ona hediye etti.³⁴⁷ Hz. Peygamber'in (s) Ka‘b'ın okuduğu bu

³⁴⁷ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 4, s. 143-145; İbn Kesîr, **a.g.e.**, C. 3, s. 699-709; Ebû Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldûn (ö. 808/1406), **Târîhu İbn Haldûn=Kitâbü'l-Iber ve Divânü'l-Mübtede ve'l-Haber fi Eyyâmi'l-Arab ve'l-Acem ve'l-Berber ve Men Âsârahum min Zevî's-Sultâni'l-Ekber**, 7c., Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1979, C. 2, s. 49; Kenan Demirayak, “Kaside-tü'l-Bürde”, **DİA**, C. 24, s. 566-68.

kasideyi beğenip bürdesini hediye etmesi sebebiyle okuduğu kasideye "Kasîdetül'l-bürde" veya şiirin başlangıç ifadesine göre "Bânet Sü'âd" adı verildi.³⁴⁸

Hız. Peygamber'in (s) Ka'b b. Zühre'e hediye ettiğı hırkasının yanında Veysel-i Karanî'ye de hırkasını hediye olarak yolladığı rivayet edilir. Rivayetlere göre Veysel Yemen'de deve çobanlığı yaparak, geçimini sağlayan biriydi. İslâm'ı kabul etmiş ve Medine'ye Hız. Peygamber'i (s) ziyaret etmek için gelmek istemişti. Fakat yaşlı annesini bırakamamış, ama daha sonra annesinden kısa bir süre izin alıp Medine'ye gelmişti. Fakat Hız. Peygamber'i (s) o gün evde bulamayınca aynı gün Yemen'e annesinin yanına dönmek zorunda kalmıştı. Hız. Peygamber (s) vefat etmeden kısa bir süre önce hırkasını çıkarıp Hız. Ömer'e (r) ve Hız. Ali'ye (r) vermiş, bu hırkayı Veysel'e götürmelerini istemişti. Hız. Ömer (r) ve Hız. Ali (r) de Hız. Peygamber'in (s) Veysel'e hediye ettiğı hırkayı ona teslim etmişlerdi.³⁴⁹ İlk dönem kaynaklarında yaptığımız taramalarda Hız. Peygamber'in (s) böyle bir hediye verdiğine dair bir rivayete rastlamadık. Nitekim Ahmet Yaşar Ocak da ilk dönem kaynaklarında Hız. Peygamber'in (s) Veysel'e hırkasını hediye ettiğine dair bir rivayet bulunmadığını söylemiştir. Veysel-i Karanî hakkında ilk dönem kaynakları arasında geçen bilgiler arasında Hız. Peygamber'in (s) onun hakkında tabiûnun en hayırlısı olduğu, mübarek birisi olduğu ve gören kişinin duasını almasına tavsiyesi ve Kıyamet günü Temîm kabilesinden daha çok kişiye şefaât edeceği geçmektedir. Ahmet Yaşar Ocak, Hız. Peygamber'in (s) hırkasını Veysel'e hediye etme olayının ilk defa Feridüddin Attar'ın

³⁴⁸ Hız. Peygamber'in (s) Kâ'b b. Zühre'e hediye ettiğı bu hırkayı Muaviye hilafeti döneminde Kâ'b'dan satın almaya çalışmış fakat Kâ'b, Hız. Peygamber'in (s) bu hediyesini satmaktan kaçınmıştı. Kâ'b'ın vefatından sonra Muaviye hırkayı Kâ'b'ın mirasçılarından 20.000 dirhem karşılığında satın aldı.³⁴⁸ Daha sonra başa gelen halifelerce de korunan hırka Mısır'a götürülmüştü. Mısır'ın, Osmanlı tarafından feth edilmesiyle hırka ve diğer kutsal emanetler Yavuz Sultan Selim tarafından İstanbul'a taşınmıştır. Bugün Hız. Peygamber'in (s) hatırası olan hırka-ı şerif hâlâ Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet Dairesi'nde korunmaktadır. Bkz. Mustafa Asım Köksal (ö. 1913-1998), **İslam Tarihi: Hazreti Muhammed (A.S.) ve İslamiyet: Medine Devri**, 12c., İrfan Yayınevi, İstanbul, 1979, C. 9, S. 50-51; İbrahim Bayraktar, **Hız. Peygamber'in Şemâili**, Seha Neşriyat, İstanbul, 1994, s. 202-203; Tahsin Öz, **Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese**, [y.y.], İstanbul, 1953, s. 20-23. Hız. Peygamber'in (s) Ka'b'a hediye ettiğı Hırka-i şerif'in Topkapı Sarayı'ndaki fotoğtafi için Bkz. EK-1.

³⁴⁹ Mustafa Özdamar, **Karen'den Baykan'a Veysel Karanî**, Kırkkandil Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 13-31; Yahya Benekay **İlk Hacı İlk Kurban; Hacı Bayram-ı Veli; Veysel Karani**, Hüsniyat Matbaası, İstanbul, 1966, s. 3-26; Sümeyra Güldal, **Hız. Veysel Karani ve Hırka-i Şerif**, Yarımelma Kitap, İstanbul, 2005, s. 7-12; Şevket Gürel, **Veysel Karani ve Hırka-i Şerif**, Veysel Karani Hırka-i Şerif Camii, İstanbul, 1922, s. 22-44; Necdet Tosun "Veysel Karanî", **DİA**, C. 43, s. 74-75. Hız. Peygamber'in (s) Veysel- Karanî'ye hediye ettiğı rivayet edilen hırka-i şerif bugün İstanbul Fatih, Hırka-i Şerif Camii'nde bulunmaktadır. Fotoğraf için Bkz. EK-2.

"*Tezkiretü'l-Evliyâ*" adlı eserinde geçtiğini, bu kaynaktan tasavvufî çevrelerde ve halk arasında yayıldığını söylemiştir.³⁵⁰

Bir sefer zamanında Merrû'z-Zehrân denilen yerdeyken ashâbdan bir grup bir tavşanı ürkütüp kaçırmıştı. Tavşanın arkasından bir grup koşup yakalamaya çalışsa da yorulup yakalayamadılar. Sahabîlerden Enes, tavşana yetişip yakaladı ve onu Ebû Talha'ya getirdi. Ebû Talha hayvanı kesti ve Enes de kızarttı. Ebû Talha, Uyluğunun üst tarafını yada iki budunu Enes ile Hz. Peygamber'e (s) gönderdi. Hz. Peygamber (s) hediye kabul etti ve ondan yedi.³⁵¹

Halid b. Velid, Hz. Peygamber (s) ile Veda Haccı'nda bulundu. Hz. Peygamber (s) orada başını traş edince kestiği saçını ona verdi. Halid, o günden sonra Hz. Peygamber'in (s) ona verdiği saçını giydiği başlığının altına koydu ve hep yanında sakladı. Bundan sonra karşılaştığı her rakibine karşı galip gelmeye başladı. Yermük Savaşı sırasında içinde Hz. Peygamber'in (s) verdiği saçların olduğu bu başlığını kaybedince "Başlığım, başlığım!" diyerek onu aradı. Başlığı bulduğunda Halid, başlığın içinde Hz. Peygamber'in (s) kestiği saçları olduğunu ve o başlık yanındayken girdiği bütün savaşlarda Allah'ın (s) kendisini galip kıldığını söyledi. Halid, Hz. Peygamber'e (s) saygı ve sevgisinin tezahürü olarak vefat edinceye kadar bu başlığı hiçbir zaman yere koymadı.³⁵²

Halid b. Said, Habeşistan'dan dönerken üzerinde "Muhammedü'r-Rasûlullah" nakşı bulunan bir yüzük getirmiş ve Hz. Peygamber'e (s) hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) vefat edinceye kadar bu yüzüğü kullanmış daha sonra yüzük Hz. Ebû Bekir'e (r), o da vefat edince Hz. Ömer (r) ve Hz. Ömer (r) de vefat edince Hz. Osman'a (r) geçmiştir. Hz. Osman (r) yüzüğü Eris kuyusuna düşürmüş ve yapılan araştırmalara rağmen yüzük bulunamamıştı.³⁵³

Hz. Peygamber (s) başkalarını mutlu etmekten hoşlanırdı. Başkalarını mutlu etmede kullandığı yöntem ise onlara sevdiği şeyi hediye etmesiydi. Nitekim

³⁵⁰ Ebû Hâmid Ferîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nisâbü'rî Attâr (ö. 618/1221), **Evliya Tezkireleri**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 57-59; Ahmet Yaşar Ocak, **Veyssel Karani ve Üveysilik**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1982, s. 45-52.

³⁵¹ Buhârî, Hibe, 4.

³⁵² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 5, s. 34; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 884.

³⁵³ el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 939; Mustafa Karataş, **Hz. Peygamberin Beden Dili ve Davranış Modelleri**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007, s. 118.

Abdullah b. Ömer'in hoşuna giden deveyi Hz. Ömer'den (r) yani Abdullah'ın babasından satın alıp oğluna hediye etmiştir. Bir yolculuk esnasında Abdullah b. Ömer, Hz. Peygamber (s) ile beraber bir kabileyle gidiyorlardı. Abdullah, babası Hz. Ömer'e ait sert ve genç bir erkek devesine biniyordu. Deve birden hızlanıyor ve kafilenin önüne geçiyordu. Hz. Ömer (r) de biraz da kızarak deveyi durduruyor ve arka taraflara sürüyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), Hz. Ömer'e, "Bu çetin deveyi bana sat!" dedi. Hz. Ömer (r), "Ey Allah'ın (c) Resûlü! O senindir." dedi. Hz. Peygamber (s) teklifini yineleyerek deveyi bedeliyle satmasını istedi. Böylece Hz. Peygamber (s) o deveyi satın aldı. Sonra, "Bu deve senindir Abdullah, ne istersen yap." diyerek deveyi Abdullah'a hediye etti.³⁵⁴ Hz. Peygamber (s) Abdullah'ı severdi. Ona başka bir zaman da çizgili kumaştan Yemen işi bir elbise hediye etmişti.³⁵⁵

Ebû Muaviye adındaki biri müslüman olmak için Hz. Peygamber'in (s) yanına gelmişti. Hz. Peygamber'e (s) cahiliye selamı verdi. Hz. Peygamber (s) onun selamını almadı ve Müslümanların nasıl selam verip aldığını ona anlattı. Sonra Hz. Peygamber (s) ona ismini sordu. İsminin, "Ebû Muaviye b. Abdullât ve'l-Uzzâ" olduğunu öğrenince Hz. Peygamber (s) onun ismini Ebû Râşid Abdurrahman'a çevirdi. Hz. Peygamber (s) ile yaptığı sohbetin ardından, Hz. Peygamber (s) ona bir asâ, 2 oğlak ve hırkasını hediye etti. Yanındaki ashâbı Hz. Peygamber'e (s) adama neden ikrâmda bulunduğu söylenince Hz. Peygamber (s) o adamın kavminin önde geleni olduğunu, eğer bir kavmin önde geleni gelirse ona ikrâm etmek gerektiğini söyledi.³⁵⁶

Zatü'r-Rikâ gazvesinden dönerken Câbir b. Abdullah devesinin yavaşlığı sebebiyle kafileden geri kalmıştı. Hz. Peygamber (s) durumu fark etti ve "Ey Câbir! Neyin var?" diye sordu. Câbir devesinin yavaş olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), Câbir'in yanındaki bir sopayı aldı ve hayvana vurdu. Sonra Câbir'e binmesini söyledi. Artık deve Hz. Peygamber'in (s) devesinden bile hızlı gitmeye başladı. Hz. Peygamber (s) yolculuk esnasında Câbir ile sohbet etti. Onun evlenip evlenmediğini sordu. Câbir, dul bir kadınla evlendiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) niye bakire bir kızla evlenmediğini sordu. Câbir, babasının Uhud savaşında şehit

³⁵⁴ Buhârî, Hibe, 23,24.

³⁵⁵ İbn Sa'd, a.g.e., C. 4, s. 136.

³⁵⁶ ed-Dûlâbî, el-Künâ ve'l-Esmâ, C. 1, s. 56.

olduğunu ve ardında 9 kız bıraktığını bu sebeple onlara bakacak, onları toplayacak ve annelik yapacak biriyle evlendiğini söyledi. Hz. Peygamber (s), onun doğru bir tercih yaptığını söyledi ve ondan bindiği deveyi kendisine satmasını istedi. Câbir deveyi hediye etmek istedi. Fakat Hz. Peygamber (s) Câbir'e onun gurunu kırmadan maddi olarak da destek olmak için parayla almak istedi. Hz. Peygamber (s), Câbir'den deveyi değerinden fazlasıyla, 40 dirhem yani 1 ukıyye karşılığında satın aldı. Medine'ye gidene kadar da binmesini söyledi. Medine'ye vardıklarında Câbir deveyi Hz. Peygamber'e (s) teslim etmek ve parasını almak için götürdü. Hz. Peygamber (s), Bilâl'e devenin ücretini vermesini söyledi ve deveyi de Câbir'e hediye etti. Hz. Peygamber (s), Câbir'e de bol bol da dua etti.³⁵⁷

Hz. Peygamber (s) Câbir'e hediye verdiği gibi Câbir'de Hz. Peygamber'e (s) hediye getirirdi. Câbir b. Abdullah, Taif'ten ayva alıp getirmişti ve Hz. Peygamber'e (s) o ayvaları hediye etti. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti ve ayva için, "Ayva göğüsteki ağırlığı giderir ve kalbi ferahlatır." buyurdu.³⁵⁸

Câbir b. Abdullah'ın babası şehit olmadan önce, oğlundan çorba yapmasını istedi ve yaptırdığı çorbayı Câbir ile Hz. Peygamber'e (s) yolladı. Câbir çorbayı Hz. Peygamber'in (s) yanına mescide götürdü. Hz. Peygamber (s), Câbir'i görünce, "Câbir yanında ne var? Yoksa o et mi?" diye sordu. Câbir ise "Hayır" diyerek çorbayı babasına geri getirdi. Câbir'in babası Hz. Peygamber'i (s) sordu. Câbir, Hz. Peygamber'in (s) çorbayı et mi diye sorduğunu haber verdi. Bunun üzerine Câbir'in babası Hz. Peygamber'in (s) canının et çekmiş olacağını anlayıp oğluna bir besi koyunu kestirtti. Sonra koyunu kızartıp Câbir ile Hz. Peygamber'e (s) yollattı. Câbir, kızarmış eti Hz. Peygamber'e (s) götürünce Hz. Peygamber (s), ona yanındakinin ne olduğunu sordu. Câbir de kızarmış et olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (s) onların bu ikrâmı karşısında, "Allah (c), yaptığı iyilikler sebebiyle Ensâr'a, özellikle de Abdulah b. Amr b. Haram ve Sa'd b. Ubâde'ye hayırlar versin" diye dua etti.³⁵⁹

³⁵⁷ Buhârî, Şurût, 4; Müslim, Müsâkât 111; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 1, s. 399-402; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 4, s. 384-390.

³⁵⁸ et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 11, s. 112; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 207.

³⁵⁹ İbn Balaban, **el-İhsân fî Takrîbi Sahihi İbn Hibbân**, C. 15, s. 487-488; Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Hüsameddin Kudsî, Mektebetü'l Kudsi, Kâhire, 1967, C. 9., s. 317, eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 188.

Bir başka rivayette Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber'in (s) önüne bir kuzu getirmişti. Hz. Peygamber (s), Câbir'e (r) bakmış ve "Bizim eti sevdiğimizi anladın." buyurmuştu.³⁶⁰

Ebû Katâde bir grup sahabeyle beraber Mekke yolundaki bir konak yerinde oturuyordu. Hz. Peygamber (s) de önlerinde konaklamıştı. Sahabîler ihrâma girmişti. Ebû Katâde, keşifle görevli olduğu için ihrâma girmemişti. Sahabîler bir yaban eşiği gördü. Sonra Ebû Katâde de yaban eşiğini gördü. Sonra yaban eşiğini avlayarak onu getirdi. Sahabe arkadaşları da etrafına toplanıp onun etinden yemeğe giriştiler. Sonra kendileri ihrâmlı oldukları için bu av etinden yeme konusunda şüpheye düştüler. Tekrar yürüdüler ve Ebû Katâde avın ön budunu yanında sakladı. Hz. Peygamber'e (s) yetişip meseleyi sordular. Hz. Peygamber (s) onlara yanlarında avdan bir şey var mı diye sordu. Ebû Katâde olduğunu söyledi ve ön budunu hediye etti. Hz. Peygamber (s) ihrâmlı olduğu halde onu yiyip hepsini bitirdi.³⁶¹

Hz. Peygamber (s) kendisine hediye edilen bir yayı Uhud savaşında Nu'mân b. Katâde'ye hediye etmişti. Nu'mân o yayla Hz. Peygamber'i (s) savunmuş ve yayın uçları yıpranıncaya kadar müşriklere ok atmıştı.³⁶²

Hz. Peygamber (s), Hudeybiye'de konakladığı sırada Huzâ'alı Amr b. Sâlim ve Büsr b. Süfyan ile karşılaştı. Hz. Peygamber'e (s) koyun ve develer hediye etti. Amr b. Sâlim dostu olan Sa'd b. Ubâde'ye de develer hediye etti. Sa'd, Hz. Peygamber'e (s) gelerek Amr'ın bu develeri kendisine hediye ettiğini haber verdi. Hz. Peygamber (s) Sa'd'a, "Amr, bu gördüklerini de hediye etti. Allah (c) Amr'ı mübarek eylesin." dedi. Sonra Hz. Peygamber (s), develerin kesilip sahabîler arasında dağıtılmasını buyurdu. Koyunların hepsini de sahabîler arasında dağıttı.³⁶³ Hediyeleri getiren kişiye de elbise hediye etti.³⁶⁴

³⁶⁰ Darimi, Mukaddime, 7; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Şua-bü'l-İmân**, 14c., thk. Muhtar Ahmed Nuri, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2003, C. 8, s. 63

³⁶¹ Buhârî, Hibe, 5.

³⁶² Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym İsfahânî (ö. 430/1038), **Delâilü'n-Nübüvve**, 2c., thk. Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbas, Dârü'n-Nefâis, Beyrut, 1991, C. 2, s. 484.

³⁶³ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 591-92.

³⁶⁴ eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 5, s. 42.

Eymâ b. Rahada, Hudeybiye'ye giderken Ebvâ'da konakladıklarında oğlu Hufâf b. Eymâ ile bazı kesimlik develeri, 100 koyunu ve süt yüklü 2 deveyi Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak yolladı. Hz. Peygamber (s) onun hediyelerini kabul etti ve koyunları arkadaşları arasında paylaştırarak hediye etti. Hediye sütleri bitinceye kadar büyük bardaklarla içtiler. Hz. Peygamber (s) onlara, "Allah (c) sizlere bereketini ihsân eylesin!" diyerek dua etti.³⁶⁵

Sahabîlerden Ebû Humeyd, bir gün Nakî çiftliğinden³⁶⁶ Hz. Peygamber'e (s) süt getirdi. Sütü getirdiği kabın ağzını açık gören Hz. Peygamber (s) Ebû Humeyd'e sütün ağzını örterek getirmesini tavsiye etti.³⁶⁷

Hz. Peygamber (s) Tâiften Ci'râne'ye giderken ashâbdan Ebû Rühm, Hz. Peygamber'in (s) yanında, kendisine ait bir dişi deve üzerindeydi. O sırada birden onun devesi, Hz. Peygamber'in (s) devesini sıkıştırdı ve Ebû Rühm'ün ayakkabısının sivri ucu Hz. Peygamber'in (s) baldırına çarptı ve acı verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) refleks olarak ona acı verdiğini söyledi ve ayağına kırbaç ile vurdu. Ebû Rühm, Hz. Peygamber'in (s) canını acıttığı için korktu. Ertesi gün Hz. Peygamber (s), Ebû Rühm'ün gönlünü almak için onu çağırdı ve ona bir koyun sürüsü hediye etti.³⁶⁸

Bir başka rivayette ise Abdullah b. Ebû Hudred el-Eslemî, Hz. Peygamber (s) ile yürürlerken bindiği devesi Hz. Peygamber'in (s) devesini sıkıştırdı ve Hz. Peygamber'in (s) ayağını acıttı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Beni acıttın." dedi. Elindeki bastonuyla Ebû Hudred'in ayağını itti. Ebû Hudred korkuya kapıldı ve hakkında ayet ineceğini düşündü. Sonra sırası olmadığı halde develerin başında çobanlığa çıktı. Öğlen istirahat için döndüğünde Hz. Peygamber'in (s) kendini arattığını öğrendi. Sonra korkarak Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Hz. Peygamber (s) ona tebessüm etti ve "Dün bastonumla canımı acıttım, şu koyun sürüsünü al." diyerek 80 tane yünlü koyunu ona hediye etti.³⁶⁹

³⁶⁵ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 577.

³⁶⁶ İbn Mâce, Sayd, 10; Ebû Dâvûd, Edeb, 176; ed-Dârimî, Edâhî, 26; İbn Balaban, **el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hibbân**, C. 4, s. 85; Nakî çiftliği Medine'nin karşısındaki Akîk Vadisinde yer alır.

³⁶⁷ ed-Dârimî, Eşribe, 26.

³⁶⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 4, s. 230; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 939.

³⁶⁹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 940.

Sa'dullah kabilesinden Ubeyd b. Yâsir "Müravîh" adlı atı Hz. Peygamber'e (s) hediye etti ve Hz. Peygamber'den (s) bu atı yarıştırmasını istedi. Hz. Peygamber (s) de atları Tebü'k'te yarıştırdı ve Müravîh diğer atları geçti.³⁷⁰

Hz. Peygamber (s) Hac için Mekke'ye giderken Revhâ mevkiinde konaklarken yaralı bir yaban eşiği bulundu. Durum Hz. Peygamber'e (s) haber verildi. Hz. Peygamber (s) sahibi gelinceye kadar beklenmesini buyurdu. Eşiğin sahibi olan en-Nehdî adlı kişi geldi ve onu Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber (s) hediyeyi kabul etti ve Hz. Ebû Bekir'e (r) onu sahabîler arasında paylaşmasını buyurdu.³⁷¹

Hz. Peygamber (s) Veda Haccında kurbanını kestikten sonra berberini saçını traş ettirmek için çağırdı. Müslümanlar orada kesilen saçları almak için hazır bekliyorlardı. Hz. Peygamber (s) saçının sağ tarafını kestirdi ve onları Ebû Talha el-Ensârî'ye verdi.³⁷²

Ebû Süfyân'ın oğlu ve vahiy kâtiplerinden olan Muaviye, vefat etmeden önce Hz. Peygamber (s) ile yaşadığı bir hatırayı ve ondan aldığı hediyelerden bahsetmişti. Muaviye'nin anlattığına göre bir gün Hz. Peygamber'e (s) abdest suyunu dökerken Hz. Peygamber (s) ona, "Sana bir gömlek giydireyim mi?" dedi. Muaviye de, "Evet" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) üzerindeki gömleğini çıkarıp ona hediye etti. Daha sonra da Muaviye gömleği sakladı. Öldüğü zaman o gömleğin kendisine kefen yapılmasını bu sebeple Allah'ın (c) kendisini bağışlamasını umduğunu söyledi.³⁷³ Yine başka bir rivayette Cafer b. Ebû Talib Hz. Peygamber'e (s) 4 tane ayva hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) bu 4 ayvadan üçünü Muaviye'ye hediye etti ve ona, "Bunlarla cennette benimle karşılaş." dedi.³⁷⁴

Hz. Peygamber (s) hurmayı seviyordu. Hurmanın birçok hastalığa iyi geldiğini ve şifalı bir meyve olduğunu buyurmuştu.³⁷⁵ Bunu bilen Bilâl, Berni türü hurmayı Hz.

³⁷⁰ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1033.

³⁷¹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1092; Nesâî, Menâsikü'l-Hac, 78.

³⁷² el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1108.

³⁷³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 30; İbn Ebû'd-Dünyâ, **a.g.e.**, s. 237.

³⁷⁴ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 5, s. 127.

³⁷⁵ Buhârî, Et'ime, 43; Tirmizî, Tıbb, 22.

Peygamber'e (s) hediye olarak getirmişti.³⁷⁶ Hz. Peygamber (s) ayrıca Berni türü hurmanın en hayırlı hurma olduğunu, hastalıkları giderdiğini ve kendisinde hastalık bulunmadığını söyledi.³⁷⁷

Sahabîlerden Abdurrahman b. Avf, Habeş asıllı "Şükran" adlı bir köleyi Hz. Peygamber'e (s) hediye ettiği rivayet edilir. Lakabı Şükran olan bu kölenin asıl ismi Salih b. Adiyy idi. Başka bir rivayete göre ise Şükran, Hz. Peygamber'e (s) babasından mirâs kalmıştı.³⁷⁸

Hz. Peygamber (s) kendisinden istenen yardımlara karşılık verirdi. Hayber savaşından önce sahabîlerden Ebû Abes b. Cebr, Hz. Peygamber'in (s) yanına gelerek savaşa katılmak için elinde ne nafaka ne azık ne de elbisenin bulunmadığından yakındı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) ona, yünden sert ve kalın bir cins geniş elbise verdi. Hz. Peygamber (s) ve ordusu yola geceleyin devam ederken, ön taraflarda ay ışığında parlayan birini gördü. Hz. Peygamber (s) o adamın kim olduğunu sordu. Onun, Ebû Abes b. Cebr olduğu söylenince onu yakalamalarını buyurdu. Sonra Ebû Abes b. Cebr'i yakaladılar. Ebû Abes b. Cebr'in bu duruma canı sıkıldı ve kendisi hakkında ayet indiğini düşündü. Hz. Peygamber (s) yanına geldi ve ona neden insanların önünde gittiğini sordu. Ebû Abes b. Cebr, devesinin güçlü olduğunu söyledi. Sonra Hz. Peygamber (s) ona hediye ettiği elbiseyi ne yaptığını sordu. Ebû Abes b. Cebr elbiseyi 8 dirheme sattığını sonra 2 dirhemini yol azığı için harcadığını, 2 dirhemini ailesinin geçimi için bıraktığını geriye kalan 4 dirhem ile üstündeki elbiseyi aldığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) ona tebessüm etti.³⁷⁹

Tebük Gazvesi öncesi Eş'arilerden bir grup Hz. Peygamber'den (s) kendilerine savaşmak için binek sağlaması amacıyla Ebû Musa el-Eş'ari'yi Hz. Peygamber'e (s) yolladılar. Ebû Musa, Hz. Peygamber'e (s) gidip binek istemesine rağmen Hz. Peygamber (s) onlara elinde imkân olmadığını söyledi. Ebû Musa, Hz. Peygamber'i (s) sinirli gördüğünden kendisine darılmaması için üzülerek oradan ayrıldı ve

³⁷⁶ Buhârî, Vekâle, 11.

³⁷⁷ en-Nîsâbü'rî, **a.g.e.**, C. 4, s. 226.

³⁷⁸ İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 2, s. 210-211; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 3, s. 284; Abdülkadir Şenel "Şükrân", **DİA**, C. 39, s. 226-227.

³⁷⁹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 635-636; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 5, s. 116-117.

arkadaşlarına durumu söyledi. Çok geçmeden Hz. Peygamber (s), Bilâl vasıtasıyla Ebû Musa'yı çağırdı ve Sa'd b. Ubâde'den satın aldığı altı çift deveyi onlara hediye etti.³⁸⁰

Hâzım adında bir sahabe avladığı bir dağ koyununu Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti. Eti yedikten sonra, Hâzım'a Aden işi bir sarık hediye etti. Sonra hediye getiren kişiye ismini sordu. "Hazım" cevabını alınca Hz. Peygamber (s) ona "Sen, Hâzım değil, Mutim'sin" diyerek onun ismini değiştirdi.³⁸¹

Sa'd b. Zeyd el-Eşheli, Hz. Peygamber'e (s) Necrân kılıcı hediye etti. Sonra Hz. Peygamber (s) bu kılıcı yanına gelen Muhammed b. Mesleme'ye hediye etti ve o kılıçla Allah (c) yolunda çabalamasını buyurdu.³⁸²

Hilal b. Sa'd, Hz. Peygamber'e (s) bal getirdi ve hediye etti. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti. Hilal b. Sa'd, Hz. Peygamber'e (s) hediye ettiği bal kadar da sadaka getirdiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) o balı sadaka mallarının arasına koydu.³⁸³

Hz. Peygamber'in (s) "Zülfikâr" adlı kılıcı Bedir savaşında ganimetten elde ettiği rivayet edilir.³⁸⁴ Fakat bazı rivayetlerde Zülfikâr'ı Hz. Peygamber'e (s) Haccâc b. İlât'ın hediye ettiği geçmektedir.³⁸⁵ Daha sonra Hz. Peygamber (s) bu kılıcı Hz. Ali'ye vermişti.³⁸⁶

Mesud b. Halid, Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak bir koyun gönderdi. Halid bir ihtiyacı için evinden çıktı ve geri geldiğinde evde et gördü. Bu eti eşi Ümmü Hanâs'a sordu. O da Hz. Peygamber'e (s) hediye ettiği koyunun yarısını Hz.

³⁸⁰ Buhârî, Meğâzî, 80.

³⁸¹ Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî (ö. 385/995), **El-Müzekkiyât ve Hiye'l-Fe-vâidi'l-Müntehabati'l Garâibi'l-Avâli min Hadîsi Ebî İshâk İbrahim bin Muhammed bin Yahya el-Müzekki en-Nisâburi**, thk. Ahmed b. Fâris es-Sellum, Darü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 2004, s. 263; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 190.

³⁸² Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 403/1038), **Ma'rifetü's-Sahabe**, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011, C. 2, s. 1258; Buhârî, **et-Tarihü'l-Kebîr**, C. 4, s. 48.

³⁸³ Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), **Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe**, 8c., thk. Ali Muhammed Muavviz v.d., Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994, C. 5, s. 383; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 6, s. 429.

³⁸⁴ Tirmizî Siyer, 12; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 294; Mustafa Öz, "Zülfikâr", **DİA**, C. 44, s. 553-554.

³⁸⁵ et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 3, s. 221; el-İsfahânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 730.

³⁸⁶ Mustafa Öz, "Zülfikâr", **DİA**, C. 44, s. 553-554.

Peygamber'in (s) geri yolladığını söyledi. Eşine neden o etten çocuklarına yedirmediğini sordu. Ümmü Hanâs ise çocuklarına yedirip doyurduğunu ve bu gördüklerinin onların yediklerinden kalanlar olduğunu söyledi. Hâlbuki onların çocukları çok et yiyordu.³⁸⁷ Hz. Peygamber'in (s) vesilesiyle hediye koyunun etleri bereketle çoğalmıştı.

Hz. Peygamber'in (s) ashâbı içinde en şakacı olanların başında Nuayman b. Amr adlı sahabe gelirdi. Nuayman ashâb arasında şakacılığı ile tanınırdı. Bazı sahabîler ona kızsâ da Hz. Peygamber (s), Nuayman'ı severdi. Birgün Nuayman, Medine'ye pazarlara gelen meyve, hayvan v.s. gibi ürünleri satın almış, aldıklarıyla Hz. Peygamber'e (s) gelmişti ve "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Sana bir hediye getirdim." demişti. Sonra hediyeyi satın aldığı kişi Nuayman'dan aldığı malın ücretini istediğinde, Nuayman satıcıyı Hz. Peygamber'e (s) getirmiş ve Hz. Peygamber'den (s) malın ücretini ödemesini istemişti. Hz. Peygamber (s) ona, "Bunları hediye olarak getirmemiş miydin?" diye sormuştu. Nuayman ise, "Bende para yok fakat bu yemeği yemeniz için getirdim." demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) gülmüş ve sahibine ücretini ödemişti. Bir başka rivayette ise Nuayman bir bedeviden bir dinara satın aldığı bal testisini Hz. Peygamber'e (s) hediye etmişti. Sonra bedeviyle Hz. Peygamber'in (s) kapısına geldi ve ücreti buradan almasını söyledi. Hz. Peygamber (s) balı dağıtırken dışarıdaki bedevi evin kapısından balın ücretinin ödenmesi için bağırdı. Hz. Peygamber (s) Nuayman'a neden böyle şaka yaptığını sordu. Nuayman bu baldan Hz. Peygamber'in (s) yemesini istediği fakat bir şeyi olmadığı için böyle yaptığını söyledi. Hz. Peygamber (s) tebessüm etti ve balın parasını bedeviye ödedi.³⁸⁸

Ensâr'ın liderlerinden Sa'd b. Ubâde Hz. Peygamber'i (s) seven ve ona sürekli hediye veren biriydi. O, Hz. Peygamber'e (s) 3 tane sağmal deve hediye etmişti. Bu develer meralarda otlar ve sütlerinden ailesi faydalanırdı.³⁸⁹ Sa'd b. Ubâde, Hz. Peygamber'e (s) "Fıdda" ismindeki zırhını da hediye etmişti.³⁹⁰ Sa'd b. Ubâde, Bedir

³⁸⁷ el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 8., s. 310; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 9, s. 477.

³⁸⁸ Ebû'l-Berekat Bedreddin Muhammed b. Muhammed b. el-Gazzî el-Âmîri ed-Dîmeşkî (ö. 984/1576) **el-Murâh fi'l-Mizâh**, thk. Bessam Abdülvehhab el-Cabi, Darü İbn Hazm, Beyrut, 1977, s. 64; Akif Kötten "Asr-ı Saadet'te Mizah" **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam**, C. 4, s. 396; M. Yaşar Kandemir, "Nuaymân b. Amr", **DİA**, C. 33, s. 220-221.

³⁸⁹ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 512-513.

³⁹⁰ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 523.

savaşı öncesinde Hz. Peygamber'e (s) "el-Adb" adlı kılıcı da hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) Bedir savaşına bu kılıçla çıkmıştı.³⁹¹ Hz. Peygamber (s) Sa'd b. Ubâde'yi ziyaret etmek için bir gün onun evine gitmişti. Kapısına geldiğinde selam verdi. Fakat içeriden bir cevap gelmedi. Tekrar selam verdi, yine bir cevap alamadı. Üçüncü defa selam verdi, bu defa da cevap alamayınca kapıdan ayrıldı. Sa'd b. Ubâde, Hz. Peygamber'in (s) ayrıldığını görünce arkasından koştu ve aslında verdiği selamları işittiğini ve kısık sesle cevap verdiğini, bereket umduğu için böyle yaptığını söyledi. Sonra Hz. Peygamber'i (s) evine davet etti. Ona su ikrâm etti. Hz. Peygamber (s) Ensâr'a ve onun zürriyetine dua etti. Sa'd b. Ubâde, Hz. Peygamber (s) evden ayrılırken onun binmesi için bir merkep hediye etti.³⁹²

Yine bir gün Sa'd b. Ubâde, Hz. Peygamber'e (s) bir sini içinde beyin bulunan bir tabak getirdi. Hz. Peygamber (s), Sa'd b. Ubâde'ye bunun ne olduğunu sordu. Sa'd b. Ubâde, 40 hayvan kestiğini ve kendisini beyinle doyurmak istediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) onun ikrâmını yedi ve ona hayır duasında bulundu. Kendisinden bu hadis rivayet edilen Hayzurân'ın sahip olduğu servetinden bir miktarı Sa'd b. Ubâde'nin oğluna, babasının yaptığı bu hediye sebebiyle hediye ettiğini söylemiştir.³⁹³

Hz. Peygamber (s) yanına gelen kişilerle hediyeleşirdi. Esed b. Kürz, Sakîf kabilesinden bir adamla Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve Müslüman oldular. Esed, Hz. Peygamber'e (s) bir yay hediye etti. Hz. Peygamber'den (s) kendisi için dua etmesini istedi. Hz. Peygamber de (s) ona dua etmişti.³⁹⁴ Sahabîlerden Utbe b. Abdüssülemî, Hz. Peygamber'den (s) kendisine elbise vermesini istemişti. Hz. Peygamber (s) ona adi ketenden iki parça bir elbise verdi. Utbe, o elbiseyi giyince ashâbın en güzel elbiseli kişisi olmuştu.³⁹⁵ Usaym b. Hâris abisi ve kardeşiyle Hz. Peygamber'in (s) yanına gelmişti. Hz. Peygamber (s) ona ismini sormuş, o da isminin

³⁹¹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 1, s. 103; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 1, s. 113.

³⁹² Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Abdülvehhab b. Muhammed İbn Mende (ö. 511/1118), **Kitâb fihî Ma'rîfeti Esâmi Erdâfi'n-Nebi**, thk. Yahya Muhtar el-Gazzavi, el-Medine li'tevzi, Beyrut, 1990, s. 86-87.

³⁹³ Ebû Bekr Ahmed b. Mervân b. Muhammed ed-Dîneverî (ö. 333/944), **el-Mücâlese ve Cevâhirü'l-İlm**, 10c., tah. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlû Selmân, Câmiatü't-Terbiyetü'l-İslâmiyye, Bahreyn, 1998, C. 5, s. 370; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 192.

³⁹⁴ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 207.

³⁹⁵ Ebû Davud, **Libâs**, 6.

Usaym olduğunu söylemişti. Usaym, Hz. Peygamber'e (s) "Mürtecez" adlı atını hediye etmiş, Hz. Peygamber (s) de ona "Ferâ" adlı dişi devesini hediye etmişti.³⁹⁶

Hz. Peygamber (s) kendisinden borç aldığı kişilere de hediye vermiştir. Nitekim kendisinden yarım vesk³⁹⁷ yiyecek borç aldığı birine borcunu istemeye geldiği zaman bir vesk hediye etmiştir. Yarım vesk borçlunun alacağı diğer yarım vesk de Hz. Peygamber'in (s) ona hediyesiydi. Yine başka birinden aldığı borç bir vesk yiyeceği adam geldiğinde ona vermiş üstüne bir vesk yiyecekte Hz. Peygamber (s) hediye etmişti.³⁹⁸

Zemzem suyu şifa olmasının yanında hediye olarak da sunulan bir içecekti nitekim bazı rivayetlerde Hz. Peygamber (s) birisine hediye vereceği zaman, ona Zemzem suyu verdiği rivayet edilir.³⁹⁹ Hz. Peygamber (s) hayatının son döneminde, Mekke'deki mü'ellefe-i kulûbdan olan Süheyl b. Amr'a bir mektup yazarak Mekke'deyken çok sevdiği ve Medine'deyken özlediği Zemzem suyundan hediye olarak yollamasını istemişti. Süheyl b. Amr, mektubu alır almaz, hemen üstünü bir örtüyle örttüğü iki kap dolusu Zemzem'i Medine'ye Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak yollamıştı.⁴⁰⁰

Hz. Peygamber'in (s) arkadaşı olan Abdullah b. Büsr, Hz. Peygamber'e (s) kardeşi vasıtasıyla hediye yollardı. Hz. Peygamber (s) de onun hediyesini kabul ederdi.⁴⁰¹ Mirdâs b. Müveylik Hz. Peygamber'in (s) yanına bir heyetle beraber gelmişti. Mirdâs, Müslüman olmuş ve Hz. Peygamber'e (s) bir at hediye etmişti.⁴⁰² Hz. Peygamber (s) Ebû Zabye adlı sahabeye bir hediye vermişti. Fakat rivayette hediye ne olduğunu bildirilmemiştir.⁴⁰³ Sahabîlerden Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî, Hz. Peygamber'e

³⁹⁶ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 4, s. 417.

³⁹⁷ Yük anlamına gelmekle birlikte Araplarda bir ağırlık birimi Bkz. İbn Fâris, **a.g.e.**, C. 6, s. 109.

³⁹⁸ el-Bezzâr, **a.g.e.**, C. 15, s. 351; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **es-Sünenü'l-Kübrâ**, 11c., thk. Muhammed Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, C. 5, s. 575; el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 4., s. 141.

³⁹⁹ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038), **Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ**, 10c., Mektebetü'l-Hancı, Kahire, 1996, C. 3, s. 304; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 182.

⁴⁰⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 124, **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 2, s. 387.

⁴⁰¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 335.

⁴⁰² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 211.

⁴⁰³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 8, s. 180.

(s) bir kılıç hediye etmişti.⁴⁰⁴ Cafer b. Ebû Talib de Hz. Peygamber'e (s) 4 tane ayva hediye etmişti.⁴⁰⁵

3.2.2. Hz. Peygamber'in Kadınlarla Hediyeleşmesi

İslâm kadına hak ettiği değeri vermiştir. Bu değer cahiliye dönemine göre bir devrim niteliğindedir. İslâm'ın kadına verdiği bu değer Hz. Peygamber'de (s) tezahür bulmuştur.⁴⁰⁶ Hz. Peygamber (s) her alanda müslümanların en önemli örneği olduğu gibi hediye ve hediyeleşme noktasında da müslümanlar için örnektir. Hz. Peygamber (s) kadınlara değer vermiş, sosyal hayatta bulunmalarına da önem vermiştir. Nitekim birçok sahabî kadını ziyaret etmiş onlara hediye vermişti. Sahabe kadınlar da Hz. Peygamber'e (s) karşı saygı ve sevgi duymuşlar ona hediyeler vermişlerdi. Hz. Peygamber'in (s) kadınlarla hediyeleşmesi onlara verdiği önemi, gösterdiği saygı ve sevgi açısından hem önem taşımakta hem de müslümanlar için örneklik taşımaktadır.

Hz. Peygamber (s) çocuklarla şakalaşır ve onların dilini iyi anlardı. Onların yaptıkları hataları anlayışla karşılardı. Kendisine kendisine gelen hediyeleri ashâbına da hediye ederdi. Bir gün Hz. Peygamber'e (s) Taif üzümünden hediye gelmişti. Hz. Peygamber (s) üzüm salkımından alarak küçük Nu'mân b. Beşir'i çağırdı ve bu hediye annesine götürmesini söyledi. Nu'mân, annesine götürmek üzere üzümü aldı. Annesine ulaşana kadar Nu'mân üzümleri yolda yiyip bitirmişti. Aradan zaman geçtikten sonra Hz. Peygamber (s) Nu'mân'a rastladı ve "Üzüm salkımlarını ne yaptın? Annene ulaştırdın mı?" diye sordu. Nu'mân, Hz. Peygamber'e (s) "Hayır" diyerek doğruyu söyledi. Hz. Peygamber (s) küçük Nu'mân'a, yaptığı çocuksu davranışa uygun bir şekilde takıldı ve ona "guder" yani vefâsız dedi.⁴⁰⁷

Hz. Peygamber (s) kendisine hediye edilen hediyeleri de başkasına hediye ederdi. Bu kimi zaman yanındaki ashâbı olurken kimi zaman hanımları kimi zaman da ashâbdan bazı kadınlar olurdu. Hz. Peygamber (s), Dûmetülcendel Lideri Ükeydir'in kendisine hediye ettiği bir çömlek kudret helvasını ashâbı arasında bölüştürdü. Câbir'e

⁴⁰⁴ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 3, s. 51.

⁴⁰⁵ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 5, s. 127

⁴⁰⁶ Adnan Demircan, **Kabile Topluluklarından Akide Toplumuna**, Beyan Yayımları, İstanbul, 2009, s. 55-59.

⁴⁰⁷ İbn Mâce, Et'ime, 61; Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Abdullah Muhammed Derviş, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1994, C. 4., s. 147.

de bir parça verdi. Sonra Câbir'e bir parça daha verdi. Câbir, Hz. Peygamber'e (s) kendisine bir parça verdiğini hatırlatınca Hz. Peygamber (s), bu parçayı ona kız kardeşleri için verdiğini söyledi.⁴⁰⁸

Hz. Peygamber (s) cömertti ve cömertliği severdi.⁴⁰⁹ Kendisine verilen hediye misliyle hediye verirdi. Nitekim bir gün er-Rübeyyi bt. Mu'avviz, bir kap taze hurma ile biraz salatalığı alıp Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak getirdi. Hz. Peygamber (s) ondan biraz yedi ve kendisine karşılık olarak bir avuç dolusu kadar ziynet eşyası ve altın verdi. Bunları alıp kendisine ziynet yapmasını söyledi.⁴¹⁰

Ebû Süfyân'ın hanımı Hind b. Utbe Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'e (s), Ebtah mevkiinde bulunduğu sırada, taş fırında kızartmış olduğu iki oğlağı ve bir oğlak derisini, cariyesi ile Hz. Peygamber'e (s) gönderdi. Cariye, Hz. Peygamber'in (s) çadırına gelip selam verdi ve içeri girmek için izin istedi. İzin verilince cariyeye Hz. Peygamber'in (s) yanına girdi. Hz. Peygamber'in (s) yanında hanımı Ümmü Seleme (r), Meymune ve Benî Abdülmuttalib'den bazı kadınlar bulunmaktaydı. Cariye, "Hanımım, bu hediyeyi size gönderdi. Sizden özür dileyerek, 'Yavrulayan koyunlarımız bu sene az.'" dediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah (c) koyunlarınıza bereket versin ve doğurganlıklarını artırsın." diye dua etti. Cariye, Hind'in yanına döndü ve Hz. Peygamber'in (s) yaptığı duayı haber verdi. O günden sonra Hind'in yavrulayan koyunları çoğaldı. Hind, bu durum karşısında, "Bu bereket Allah'ın (c) Resûlü sayesinde. Bizi hidâyete erdiren Allah'a (c) hamd olsun." dedi.⁴¹¹

Sahabe hanımlardan Ümmü Mâlik, Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak bir tulum yağ getirdi. Hz. Peygamber (s) Bilâl'den tulumu sıkıp içini boşaltmasını buyurdu. Sonra tulumu Ümmü Mâlik'e geri verdi ve Ümmü Mâlik evine geri döndü. Ümmü Mâlik, evine döndüğü zaman tulumuna baktığında onu yağ ile dolu gördü. Sonra Hz. Peygamber'in (s) yanına gitti ve "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Benim hakkımda bir vahiy mi geldi?" diye sordu. Hz. Peygamber (s), "Neden?" diye sordu. Ümmü

⁴⁰⁸ Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Hüsameddin Kudsî, Mektebetü'l Kudsî, Kâhire, 1967, C. 4., s. 153; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 198.

⁴⁰⁹ Karataş, **a.g.e.**, s. 270.

⁴¹⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 338.

⁴¹¹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 868-69.

Mâlik, "Hediyemi geri çevirdiniz." dedi. Hz. Peygamber (s), Bilâl'i çağırdı ve tulumdan yağı alıp almadığını sordu. Bilâl ise tulumu sonuna kadar boşalttığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Afiyet olsun Ümmü Mâlik! Bu Allah'ın (c) sana sevâbını hemen gönderdiği berekettir." dedi.⁴¹²

Hz. Peygamber (s) Zeyneb bt. Cahş ile evleneceği gün Ümmü Süleym bir tulumun içinde yağ ve acve hurmasını karıştırıp hays yemeği yaptı. Sonra Ümmü Süleym, oğlu Enes'i çağırdı ve Hz. Peygamber'in (s) bugün damat olduğunu söyledi ve yanında yiyecek bir şeyi olmadığı için yaptığı hays yemeğini ona götürmesini istedi. Enes, yemeği alıp Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber (s) hediyeyi kabul etti ve yemeği ashâbını da çağırarak onlarla yedi.⁴¹³ Ümmü Süleym bir keresinde yine oğlu Enes ile Hz. Peygamber'e (s) bir sepet taze hurma hediye gönderdi. Enes onu evinde bulamadı. Hz. Peygamber (s), terzilik yapan mevlâsının yanında onun hazırladığı et ve kabakten yaptığı yemekten yiyordu. Hz. Peygamber (s) Enes'i de yemeğe çağırdı. Yemeği yedikten sonra Hz. Peygamber (s) evine geri dönünce Enes, hediye sepetini verdi. Hz. Peygamber (s) hediye hurmaları bitirene kadar bir kısmını yedi ve bir kısmını da hanımlarına dağıttı.⁴¹⁴

Devs kabilesinden Ümmü Şerîk adlı bir kadın Müslüman oldu. Hz. Peygamber'in (s) yanına kendisini götürecek birini ararken Yahudi bir adama rast geldi. Adam onu götürebileceğini söyledi. Kadın yolculuk için yanına su almak istediğinde Yahudi yanında su bulunduğunu söyledi. Yola çıktıklar ve akşam olunca Ümmü Şerîk, Yahudi'den su istedi fakat Yahudi, kadına Yahudi olmadıkça su vermeyeceğini söyledi. Ümmü Şerîk, Yahudi'nin suyundan içmedi ve Allah'ın (c) kendisini hidâyete ulaştırdığını, Yahudi olmayacağını söyledi. Sonra bir köşeye çekilip uyudu. Gece gökyüzünden bir kova içinde süttten daha beyaz baldan daha tatlı bir su önüne indirildi ve uyanıp o sudan doyuncaya kadar içti. Aynı şekilde kova göğe tekrar yükseldi. Bu olaylardan sonra kadın, Hz. Peygamber'in (s) yanına ulaştı ve olanları Hz. Peygamber'e (s) anlattı. Hz. Peygamber (s) ona evlenme teklif etti fakat kadın kendisini Hz. Peygamber'e (s) layık görmediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber

⁴¹² İbn Ebû Şeybe, **a.g.e.**, C. 6, s. 322; el-Heysemî, **a.g.e.**, C. 8, s. 309; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 9, s. 468-469.

⁴¹³ Buhârî, Tefsir (Ahzâb Sûresi), 33; Müslim, Nikâh, 89; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 93.

⁴¹⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 399.

(s) onu Zeyyâd ile evlendirdi. Kendisine de 30 sa⁴¹⁵ hediye verdi. Ümmü Şerîk'in bir tulumu vardı. Ümmü Şerîk, cariyesi ile bu içi yağ dolu tulumu Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak yolladı. Hz. Peygamber (s) yağı boşaltıp tulumu geri yolladı tulumun ağzını bağlamamalarını söyledi. Ümmü Şerîk, tulum geri geldiğinde içini dolu görünce cariyesine tulumu neden götürmediğini sordu. Cariye ise götürdüğünü ve içini boşalttıklarını Hz. Peygamber'in (s) tulumu geri yolladığını ve onun ağzını bağlamayın diye buyurduğunu söyledi.⁴¹⁶ Tulumu da bitinceye kadar yediler. İbn Sa'd bu olayın farklı bir rivayetini daha zikretmektedir.⁴¹⁷

İbn Abbâs'ın teyzesi Ümmü Hufeyd, Hz. Peygamber'e (s) tereyağı, biraz keş ve birkaç tane de keler hediye etti. Hz. Peygamber (s) yağdan ve keşten yedi. Fakat hoşlanmadığı için kelerleri yemekten uzak durdu.⁴¹⁸ Hz. Peygamber (s) kendisine hediye edilen şeyleri kabul etmiş tadını beğenmediği yiyecekler olsa bile bunu hediyeleşme adâbı gereği geri vermemişti.

Hz. Peygamber'e (s) biat eden kadınlardan biri de Ümmü Âmir idi. Hz. Peygamber (s) Benî Abdüleşhel'in mescidinde akşam namazını kılmaya gelmişti. Hz. Peygamber'in (s) geldiğini gören Ümmü Âmir, evine gidip ona etin en iyi yerini ve yanında da ekmek getirerek akşam yemeğini yemesi için hediye etti. Hz. Peygamber (s) yanındaki sahabîlerle ve orada bulunan ev halkı birlikte besmele getirerek Ümmü Âmir'in getirdiği hediye yiyecekleri yediler. Ümmü Âmir, yemek yendikten sonra etin Hz. Peygamber'in (s) bir mucizesi olarak bir parçasının dahi hiç ısırlmadığını ve ekmeğin tamamının durduğunu söyledi.⁴¹⁹ Hendek savaşı zamanında bir gün Ümmü Âmir Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak bir kabın içinde yağda kavrulmuş hurma yemeği olan hays yemeğini gönderdi. Hz. Peygamber (s), çadırında Ümmü Seleme'nin (r) yanındaydı. Ümmü Seleme (r), o hediyeden yedikten sonra Hz. Peygamber (s), bütün Hendek ehlini münâdisi vasıtasıyla o yemeği yemeye çağırdı. Bütün Hendek

⁴¹⁵ Araplarda bir ölçü birimi. Bkz. Serdar Mutçalı, **Arapça-Türkçe Sözlük**, s. 494.

⁴¹⁶ Abdullah Muhammed b. İshak b. Yesar İbn İshâk (ö. 150/767), **Siretu İbn İshâk**, thk. Süheyl Zekkâr, Darü'l Fikr, Beyrut, 1978, s. 284-285.

⁴¹⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 148-152.

⁴¹⁸ Buhârî, Hibe, 7; Müslim, Sayd, 46; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 341.

⁴¹⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 302.

ehli doyuncaya kadar o yemekten yedi. Herkes o yemekten yemesine rağmen yemek Allah'ın (c) bereketiyle ilk geldiği haldeki gibi duruyordu.⁴²⁰

Hz. Peygamber (s), Câbir ile bir seferdeyken aniden karşılarına yanında çocuğu olan bir kadın, çıktı ve Hz. Peygamber'e (s) oğlunu göstererek ona günde 3 defa şeytan girdiğini bu sebeple kendisinden yardım istediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) durdu ve çocuğu aldı. Devenin palanıyla kendisi arasına koyarak, "Çık git, defol, ey Allah'ın (c) düşmanı. Ben Allah'ın (c) Resûlüyüm." buyurdu, Hz. Peygamber (s) 3 defa bunu tekrarladi. Sonra kadına çocuğunu geri verdi. Aradan biraz vakit geçtikten sonra kadın, çocuğuyla beraberinde 2 koçu Hz. Peygamber'e (s) getirdi ve hediye olarak kabul etmesini istedi. Çocuğuna artık şeytanın musallat olmadığını söyledi. Hz. Peygamber (s) kadının hediyesini alarak gönlünü almayı fakat 2 koçu alarak da kadını maddi olarak zor durumda bırakmamayı düşündü. Bunun için koçlardan birini hediye olarak kabul etti ve diğerini kadına geri verdi.⁴²¹

Benî Sa'd b. Bekr'den, sütannesi Halime'nin akrabalarından bir kadın Hz. Peygamber'e (s) Ebtâh mevkiindeyken içi yağ dolu bir tulum ve keş peyniri ile dolu bir deriyi hediye etmek için yanına geldi. Hz. Peygamber'in (s) yanına girer girmez kadın nesebini söyledi. Hz. Peygamber (s) onu tanıdı ve İslâm'a davet etti. Kadın hemen İslâm'a girdi. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti ve sütannesi Halime'yi ona sordu. Kadın, Halime'nin vefat ettiği haber verdi. Hz. Peygamber (s) üzüldü ve gözleri yaşardı. Sonra onların ailesinin durumunu sordu ve kadına bir elbise, bir yük devesi ve iki yüz dirhem hediye etti. Kadın dönerken Hz. Peygamber'e (s), "Küçüklüğünde ne güzel bir çocuktun. Büyünce de ne kadar güzel ve bereketli bir insan oldun." dedi.⁴²²

Bir gün Hz. Peygamber'e (s) ipekten bir kumaş hediye edilmişti. Bir rivayete göre ise Ükeydir b. Abdülmelik hediye etmişti.⁴²³ Fakat ipek giymek erkeklere haram olduğu için⁴²⁴ Hz. Peygamber (s) o kumaşı Hz. Ali'ye (r) vermişti. Hz. Ali (r) kumaşı ne yapacağını Hz. Peygamber'e (s) sorduğunda ona, eşi Fâtıma (r), annesi Fâtıma bt.

⁴²⁰ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 477; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 5, s. 231; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 4, s. 370.

⁴²¹ İbn İshâk, **Siretu İbn İshâk**, s. 278.

⁴²² el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 868.

⁴²³ Müslim, Libâs, 18; İbn Mâce, Libâs, 19.

⁴²⁴ Tirmizî, Libâs, 1.

Esed ve amcası Hamza'nın kızı Fâtıma'yı (r) kastederek, "Onu başörtüsü yap ve Fâtımalar arasında bölüştür." dedi.⁴²⁵ Hz. Peygamber (s) kendisine ipek elbiseleri çeşitli şekillerde değerlendirmişti. Kimi zaman giymesi uygun olanlara vermiş⁴²⁶ kimi zaman pazarlarda satılıp paraya çevrilmesini ve istifade edilmesini istemiştir.⁴²⁷

Hadramevt'in Tin'a bölgesinden Tehnâ bt. Küleyb adında bir kadın Hz. Peygamber (s) için bir elbise dikti ve oğlu Küleyb b. Esed'i çağırdı. Diktiği bu elbiseyi hediye olarak Hz. Peygamber'e (s) götürmesini istedi. Küleyb, annesinden bu hediye Hz. Peygamber'e (s) getirdi. Hz. Peygamber (s), Küleyb'in annesi adına getirdiği bu hediye kabul etti. Küleyb, Hz. Peygamber'in (s) huzurunda müslüman oldu ve Hz. Peygamber (s) onun için dua etti.⁴²⁸ Buna benzer başka bir rivayet daha bulunmaktadır. Bir kadın kendi elleriyle dokuduğu bir hırkayı Hz. Peygamber'e (s) hediye etmiş ve Hz. Peygamber (s) de o hediye kabul edip giymiştir.⁴²⁹

Hz. Âişe (r) Hz. Hatice'yi (r) görmemesine rağmen ona karşı başka hiçbir insana duymadığı bir kıskançlığı duyduğunu söylemişti. Bunun sebebi Hz. Peygamber'in (s) ilk eşi ve çocuklarının annesi Hz. Hatice'yi (r) her zaman hatırlaması ve ona karşı vefalı olmasıydı. Hz. Peygamber (s), bir koyun kestiğinde bile Hz. Hatice'nin (r) arkadaşlarına bu etlerden hediye olarak yollardı.⁴³⁰ Hz. Peygamber'in (s) kendisini ziyaret eden vefat eden eşinin arkadaşlarına hediye olarak koyun kesiyor ve bu koyunun etlerini onlara hediye ediyordu. Hz. Peygamber (s), kendisine bir şey hediye edildiği zamanda bu hediyeleri Hz. Hatice'nin (r) arkadaşlarına gönderiyordu.⁴³¹ Hz. Peygamber'e (s) bir hediye geldiği zaman, "Onun bir kısmını falan kadına (Hassâne) götürün. Çünkü o Hatice'nin (r) arkadaşıydı, Hatice'yi severdi." buyururdu.⁴³²

⁴²⁵ İbn Ebû Şeybe, **a.g.e.**, C. 5, s. 151; Müslim, Libâs ve Zinet, 18; İbn Mâce, Libâs, 19; Ebû Dâvûd, Libâs 10; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 7, s. 486.

⁴²⁶ Buhârî, Libâs, 30.

⁴²⁷ Buhârî, Libâs, 30; Müslim, Libâs ve Zinet, 8.

⁴²⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 302.

⁴²⁹ Buhârî, Libâs, 18.

⁴³⁰ Buhârî, Menâkıb: 20, 32; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 75.

⁴³¹ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), **Fet-hü'l-Bâri bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî**, 13c., thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dârü'l-Ma'rife, Betrut, [t.y.], C. 10, s. 435.

⁴³² Buhârî, Edeb, 23; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 75; Tirmizî, Menâkıb, 62; Hatice Arslan, **Hz. Peygamber'in (S.A.S) Verdiği veya Değiştirdiği İsim, Lakap ve Künyeler**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015, s. 107.

Müslümanlar, Arefe gününde Hz. Peygamber'in (s) oruç tutup tutmadığı hususunda ihtilafa düşmüşlerdi. Bunun üzerine Mekke'de Hz. Hatice'den (r) sonra müslüman olan ilk kadın olan ve Hz. Peygamber'in (s) de kendini sık sık ziyaret edip hâlini hatırını sorduğu⁴³³ Ümmü'l-Fadl, bu durumu öğrenebileceğini söyledi. Arefe gününde Hz. Peygamber'e (s) büyük bir bardak içinde süt hediye etti. Hz. Peygamber (s) de kendisine hediye edilen o sütü içti.⁴³⁴ Bu hediye sayesinde müslümanlar ihtilaf ettikleri bir hususun cevabını öğrendiler.

Habbâb'ın kızı, Hz. Peygamber'e (s) bir koyun getirdi. Hz. Peygamber (s) de getirilen koyunu bağladı ve sütünü sağdı. Bu sırada kendisine en büyük kabın getirilmesini istedi. Hz. Peygamber'in (s) evindekiler en büyük kap olan hamur yoğurma kabını getirdi ve kap doluncaya kadar sağdı ve sonra da, "Komşularınızla beraber için." dedi.⁴³⁵

Şeddâd b. Evs'in kız kardeşi Ümmü Abdullah, Hz. Peygamber'in (s) oruçlu olduğu sıcak ve uzun bir gün iftar vaktinde Hz. Peygamber'e (s) bir bardak süt göndermişti. Hz. Peygamber (s) sütü getirene, "Ümmü Abdullah'a git ve sütü nereden getirdiğini sor!" buyurdu. Sütün kendisine ait bir koyundan sağdığını öğrenince, koyunu nerden elde ettiğini sordurdu. Sonra da sütü içti. Ertesi gün, Ümmü Abdullah bunun sebebini Hz. Peygamber'e (s) sorduğunda Hz. Peygamber (s) ona, "Benden önce de peygamberler güzel ve helâl olan şeyleri yemek ve salih amel işlemekle emrolundular." buyurdu.⁴³⁶

Ensâr'dan her gün biri Hz. Peygamber'e (s) yardımcı olmak ve hizmetini görmek için yanına geliyordu. Enes'in hizmet için geldiği bir günde azatlısı Ümmü Eymen pişirdiği bir kuşu Hz. Peygamber'e (s) getirdi. Hz. Peygamber (s), "Ey Allah'ım (c) sana ve bana en sevgili olan kulunu bu yemeği benimle beraber yemesi için gönder." diye dua etti. Sonra Hz. Peygamber'in (s) kapısı çalındı ve kapıyı Enes'e

⁴³³ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 263.

⁴³⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 196.

⁴³⁵ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'ri fetu Ahvâli Sahibi's-Seria**, 7c., thk. Abdülmü'ti Kal'aci, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1985, C. 6, s. 138.

⁴³⁶ Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), **Kitâbü'z-Zühed**, thk. Muhammed Abdüsselam Şahin, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999, s. 322; en-Nisâbü'rî, **a.g.e.**, C. 4, s. 140.

açmasını buyurdu. Enes Ensâr'dan olması sebebiyle içinden, gelen kişinin Ensâr'dan olması için dua etti. Kapıyı açtığında Hz. Ali (r) vardı. Enes, Hz. Ali'ye (r) Hz. Peygamber'in (s) işi olduğunu söyledi. Sonra Hz. Ali (r) gitti. Bir müddet sonra kapı tekrar çaldı. Hz. Peygamber (s), Enes'e, "Ey Enes git ve kapıyı açıp onu içeri al. Sen kavmini seven ilk kişi değilsin. O gelen Ensâr'dan biri değil." dedi. Bunun üzerine Enes gitti ve Hz. Ali'yi (r) içeri aldı. Sonra Enes'e yemeği getirmesini buyurdu. Hz. Peygamber (s) ve Hz. Ali (r) pişmiş kuşu beraber yedi.⁴³⁷

Zübeyr b. Avvam'ın kızı Ümmü Hakîm zaman zaman Hz. Peygamber'e (s) bir şeyler hediye ederdi. Bir gün Hz. Peygamber'in (s) evine gitti ve Hz. Peygamber'e (s) pişmiş bir kürek kemiği hediye etti. Ümmü Hakîm, kürek kemiğini soyuyor, Hz. Peygamber (s) de ondan yiyordu.⁴³⁸

Bir gün Berîre'ye sadaka olarak bir parça et verilmişti. Berîre de o etten bir kısmını Hz. Peygamber'e (s) gönderdi. Hz. Peygamber'in (s) ailesi Hz. Peygamber'e (s) etsiz bir katığı yemek olarak sundular. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Yanınızda et yok muydu?" diye sordu. Onlar yanlarındaki etin Berîre'ye sadaka olarak verilen bir et olduğunu ve bu sebeple kendisine sunmadıklarını söylediler. Hz. Peygamber (s) ise o etin Berîre'ye sadaka, kendilerine ise Berîre'den gönderilmiş hediye olduğunu söyledi.⁴³⁹

Sahabe hanımlardan Bintü Münebbih b. el-Haccâc adlı hanım, Hz. Peygamber'e (s) hediye getirirdi. Hz. Peygamber de (s) bir gün onun yanına gitmiş hâlini hatırını sormuş onu mutlu etmişti.⁴⁴⁰ Bir gün Hz. Peygamber'e (s) içinde inciler bulunan küçük bir torba hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) kendine hediye edilen bu incileri hür kadın ve cariyeler arasında paylaştırarak hediye etmişti.⁴⁴¹

3.2.3 Hz. Peygamber'in Çocuklarla Hediyeleşmesi

Hediye ve hediyeleşme çocukların zihin ve gönül dünyalarında belki de ömür boyu sürecek derin etkiler bırakır. Aynı zamanda çocukların eğitilmesi açısından faydası önemli ve çok eğitici. Çocuklarda görülen güzel söz ve davranışların

⁴³⁷ en-Nîsâbûrî, **a.g.e.**, C. 3, s. 142; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 4, s. 102.

⁴³⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 337.

⁴³⁹ Buhârî, Hibe, 12; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 244-248.

⁴⁴⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 7, s. 413.

⁴⁴¹ Ebû Dâvûd, İmâre, 13-14.

karşılığında hediye verilmesi, bu tür davranışların daha iyi uygulanmasını ve pekiştirilmesini sağlar. Bu konuda Hz. Peygamber (s) müslümanlar için önemli bir örnek olarak durmaktadır. Çünkü o çocuklarla hediyeleşmiştir. Hz. Peygamber (s), çocuklara büyük değer vermiş, onları sevindirmiş, her fırsatta onlara karşı şefkat, merhamet ve sevgiyle yaklaşmıştı. Hz. Peygamber'in (s) çocuklara değer vermesinin ve sevgisini göstermesinin izhârı ve yöntemlerinden birisi de hediye vermesiydi. Hz. Peygamber (s) çocuklarla hediyeleşmesinin yanında ebeveynlerin çocuklarına karşı hediye verme hususunda ise eşit ve adil muamelede bulunması noktasında dikkat çekmiş ve uyarmıştır.⁴⁴²

Hz. Peygamber (s), Hz. Zeyneb'in (r) kızı, torunu Ümâme'yi çok severdi. Bir defasında onu omuzuna alarak mescide gitmiş, omuzunda iken namaza başlamış, rükû ve secdeye varacağı zaman onu yere bırakarak namazı kıldırmış, her rekâtta bu durumu tekrar etmişti.⁴⁴³ Bir gün Hz. Peygamber (s) akikten yapılmış bir kolye ile hanımlarının yanına girdi ve bu kolyeyi ailesinden en çok sevdiği kişiye vereceğini söyledi. Hanımları onu Hz. Ebû Bekir'in (r) kızı Hz. Âişe'ye (r) vereceğini sandılar. Fakat Hz. Peygamber (s) torunu Ümâme'yi çağırarak kolyeyi onun boynuna eliyle takmıştır.⁴⁴⁴ Hz. Peygamber (s) Ümâme'yi çok severdi. Ona başka bir gün başka bir hediye daha vermişti. Habeş hükümdarı Necâşî'nin Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak gönderdiği hediyelerin arasındaki kaşlı altın bir yüzük de bulunmaktaydı. Hz. Peygamber (s) o yüzüğe pek iltifat etmedi ve bir çubukla ya da parmağının ucuyla aldı sonra torunu Ümâme'yi çağırdı. Ümâme'ye yüzüğü hediye etti ve "Yavrucuğum, bununla süslen." buyurdu.⁴⁴⁵

Temîm kabilesi Medine'ye Hz. Peygamber'in (s) yanına esirlerini almaya gelmişlerdi. Hz. Peygamber (s) onlara esirlerini iade etmiş ve heyettekilere hediye verirken heyettekilere geride olan başka birinin olup olmadığını sordu. Heyettekiler bineklerinin ve eşyalarının yanında bir çocuğun olduğunu haber verdiler ve onu çocuk

⁴⁴² Buhârî, Hibe, 12-13; Nesâî, Nuhl, 1; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 2, s. 505.

⁴⁴³ Buhârî, Salât 106; Müslim, Mesâcid 41; Ayşe Esra Şehyar, "Ümâme bint Ebû'l-Âs", **DİA**, C. 42 s. 301-302.

⁴⁴⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 40; Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), **el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe**, 8c., thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, C. 8, s. 25.

⁴⁴⁵ İbn Mâce, Libâs, 40; Ebû Dâvûd, Hâtem, 8; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 10, s. 40.

olduğu için önemli olmadığını söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) çocuğa önem verdiğini göstermek için onu da yanına çağırdı. Hz. Peygamber (s), Amr b. Ehtem'e adındaki bu küçük çocuğa da 5 ukıyye hediye verdi.⁴⁴⁶ Böylece Hz. Peygamber (s) küçük çocuğun kişliğini ve gururunu diğer insanlar önünde korumuş ona da hakkı olan hediye vermişti.

Bir gün Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak bazı elbiseler gönderilmişti. Hediyeler arasında üzerinde sarı, kırmızı ve siyah renkte desenleri olan bir elbise vardı. Hz. Peygamber (s) yanındakilere, "Bu elbiseyi kime vereyim?" diye sordu. Onlar cevap vermeyince, Hz. Peygamber (s), ilk Müslümanlardan ve Hz. Peygamber'in (s) kâtiplerinden olan Hâlid b. Saîd'in kızı Ümmü Hâlid'i yanına çağırdı. Ümmü Halid babası Habeşistan'a hicret ettiği için orada doğmuştu. Sonra elbiseyi ona giydirdi. Elbisenin üstündeki desenlere bakarak Habeş dilinde güzel anlamına gelen "senâh" kelimesini kullanarak ona iltifat etti. Ayrıca üstündeki elbiseyi eskittikten sonra verdiği giysiyi giymesini tavsiye etti. Ümmü Hâlid, bu elbiseyi ömrü boyunca sakladı. Elbisenin Hz. Peygamber'in (s) hediyesi olduğunu öğrenenler kendisini ziyaret eder, ondan bu olayı anlatmasını ve elbiseyi kendilerine göstermesini isterlerdi.⁴⁴⁷

Ümmü Seleme (r), Hz. Peygamber'in (s) yanındayken ortak oldukları koyunun etinden bir kısım onlara getirilmişti. Eti getiren bir çocuktur. Çocuğun üstünde eski bir hırkası vardı. Hz. Peygamber (s) çocukla konuşmaya başladı ve bazı sorular sordu. Çocuk, Hz. Peygamber'e (s) güzel cümlelerle cevap verdi. Çocuğun güzel konuşması Hz. Peygamber'i (s) ve ashâbını hayrete düşürdü. Sonra Hz. Peygamber (s) çocuğa bir elbise hediye etti ve çocuk elbiseyi giydi. Çocuk, Hz. Peygamber'e (s), "Senin eline dokunmak istiyorum ve bundan bereket diliyorum." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) çocuğa, "Yaklaş." dedi. Çocuk yaklaştı. Hz. Peygamber'in (s) elini tuttu ve öptü. Hz. Peygamber (s) çocuğun saçını okşadı ve "Allah (c) seni mübarek eylesin!" diye dua etti. Hz. Peygamber'in (s) hırka hediye edip dua ettiği bu çocuk büyüdüğü zaman bulunduğu topluluk içinde fazilet ve saygınlık sahibi biri olmuştu.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ İbn Sa'îd, **a.g.e.**, C. 1, s. 255.

⁴⁴⁷ Buhârî, Cihâd 188; Libâs 22, 32; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 7, s. 313; Aynur Uraler, "Ümmü Hâlid", **DİA**, C. 42, s. 320.

⁴⁴⁸ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 591-92.

Hiz. Peygamber (s) Tebük'te bulunduğu sırada ashâbdan bazı kişiler onun yanındaydı. Hiz. Peygamber (s), Bilâl'e yanlarında yiyecek bir şey olup olmadığını sordu. Bilâl ise olmadığını hurma dağarcığının boş olduğunu söyledi. Hiz. Peygamber (s) Bilâl'e tekrar kontrol etmesini belki bulabileceğini söyledi. Bilâl dağarcığı getirdi ve silkeledi. Birkaç hurma döküldü. Hiz. Peygamber (s) onları bir tabağa koydu ve "Besmele çekerek yiyin." buyurdu. Hurmaları yiyip doyduklarında tabaktaki hurmalar olduğu gibi duruyordu. Hiz. Peygamber (s), Bilâl'e onları dağarcığa kaldırmasını buyurdu. Yine ashâbdan bir grup geldi ve aynı şekilde hurmalardan yedi. Doyduklarında hurmaların tabakta olduğunu gördüler. Bunun üzerine Hiz. Peygamber (s), "Eğer Rabbimden hayâ etmeseydim, Medine'ye varıncaya kadar bütün askerlerimiz bu hurmadan yedik." dedi. Hiz. Peygamber (s) tabaktaki hurmaları alarak yanına gelen oranın yerlilerinden bir çocuğa hurmaları hediye etti.⁴⁴⁹

3.2.4 Hiz. Peygamber'in Bedevilerle Hediyeleşmesi

Hiz. Peygamber (s) sınıf ayrımı yapmadan toplumun her kesiminden insanlarla hediyeleşmiştir. Bu sınıflardan biri de çöllerde yaşayan bedevilerdi. Hediyeleştiği bedevilerden biri de Adnânîler'den Eşca' oğulları'na mensup olan Zâhir b. Harâm idi. Zâhir çölde yaşıyordu. Zâhir, Hiz. Peygamber'i (s) ziyarete geldiği zaman mutlaka çöl ürünlerinden mutlaka ona bir hediye getirirdi.⁴⁵⁰ Bu sebeple "Sâhibü'l-hedâyâ" diye anılmıştır.⁴⁵¹ Zahir ayrılırken de Hiz. Peygamber de (s) ona hediye verirdi.⁴⁵² Hiz. Peygamber (s) onun için, "Her şehirlinin bir köylüsü vardır, Muhammed (s) ailesinin köylüsü de Zâhir b. Harâm'dır." diyerek onu onurlandırmıştır ve değer verdiğini göstermiştir.⁴⁵³ Başka bir rivayete göre ise, "Zâhir bizim köylümüz, biz de onun şehirlisiyiz." diyerek ona iltifat etmişti.⁴⁵⁴

⁴⁴⁹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1037.

⁴⁵⁰ el-Bezzâr, **a.g.e.**, C. 13, s. 319; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 2, s. 452; Zekerîya Güler, "Zâhir b. Hâram", **DİA**, C. 44, s.89-90.

⁴⁵¹ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), **Telkihu Fuhûm Ehli'l-Eser fi Uyûni't-Tarih ve's-Siyer**, Şeriketü Dâri'l-Erkâm bin Ebî Erkâm, Beyrut, 1997, s. 139; Zekerîya Güler, "Zâhir b. Hâram", **DİA**, C. 44, s.89-90.

⁴⁵² Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdülazîz el-Begavî (ö. 317/929), **Mu'cemü's-Sahabe**, 5c., thk. Muhammed Emin b. Muhammed Mahmud Ahmed el-Cekeni, Mektebetu Dârü'l-Beyân, Kuveyt, 2000, C. 2, s. 518; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 2, s. 452.

⁴⁵³ el-Begavî, **Mu'cemü's-Sahabe**, C. 2, s. 51.

⁴⁵⁴ el-Bezzâr, **a.g.e.**, C. 13, s. 319; el-Begavî, **Mu'cemü's-Sahabe**, C. 2, s. 518; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 2, s. 452.

Bir bedevi Hz. Peygamber'e (s) gelerek genç bir deve hediye etti. Hz. Peygamber (s) de ona karşılık 6 genç deve hediye etti. Bedevi, durumdan memnun kalmadı ve öfkeleni. Bu haber, Hz. Peygamber'e (s) ulaşınca Allah'a (c) hamd ve senâ ettikten sonra, "Falan kimse bana bir deve hediye etti. Bende ona karşılığında altı deve verdim. Buna rağmen memnun kalmamış. Allah'a (c) yemin olsun, bugünden itibaren, Kureyşliler, Ensâr, Sakîfliler ve Devsliler dışında kimseden hediye almayacağım." dedi.⁴⁵⁵ Hz. Peygamber'in (s) özellikle bu 4 grup dışında hediye kabul etmeyeceğini söylemesinin altında bu 4 grubun izzet ve ikrâmı bilmesi nezâket ve adâb ile hareket eden insanlardan oluşmasından dolayıydı. Ayrıca Hz. Peygamber (s) hediye farklı amaçlarla kullananlara yönelik tepkisini ve tavrını göstermiştir.⁴⁵⁶

Ümmü Sünbüle, Eslem kabilesindendi. Bir gün eline bir süt kâsesini alarak hediye etmek üzere Hz. Peygamber'in (s) evine gitti. Fakat Hz. Peygamber (s) evinde yoktu. Ümmü Sünbüle'yi Hz. Âişe (r) karşıladı. Hz. Âişe (r), Ümmü Sünbüle'nin elindeki hediye sütü görünce Hz. Peygamber'in (s) bedevilerle yaşadığı bir hediyeleşme olayı sonrasında onun bedevilerden hediye almayı yasaklaması aklına geldi ve Ümmü Sünbüle'nin hediyesini almaktan kaçındı. Bu sırada Hz. Peygamber (s) yanında Hz. Ebû Bekir (r) ile birlikte geldi. Hz. Peygamber (s) Ümmü Sünbüle'nin elindeki kâsenin ne olduğunu sordu. Hz. Âişe (r) durumu açıkladı ve Ümmü Sünbüle getirdiği hediye süt olduğunu söyledi. Kendisinin herhangi bir bedeviden bir şey almasını yasaklamasından dolayı hediye almadıklarını söyledi. Hz. Peygamber (s), hediye almalarını söyledi ve Eslemîliler'in bedevî olmadıklarını, onların kendilerinin köylüleri kendilerinin de onların şehirlileri olduğunu söyledi. Onlardan yardım istediğimizde de yardım ettiklerini söyledi. Sonra Hz. Peygamber (s), Ümmü Sünbüle'den süttten koymasını istedi. Hz. Peygamber (s), Hz. Ebû Bekir (r) ve Hz. Âişe (r) o süttten içtiler.⁴⁵⁷ Bir rivayete göre Hz. Peygamber (s) ona bir vadi tahsis etti bir başka rivayete göre ise develer hediye etti.⁴⁵⁸

Urene'deki Süfyân b. Hâlid b. Nübeyh el-Hüzelî'nin Hz. Peygamber'e (s) karşı savaşmak için adamlar topladığı haberi Müslümanlara ulaşmıştı. Bunun üzerine Hz.

⁴⁵⁵ Tirmizî, Menâkıb, 73, Ebû Dâvûd, Büyû, 80; Nesâî, Umrâ, 5; er-Rudânî, a.g.e., C. 2, s. 237.

⁴⁵⁶ **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 4, s. 374.

⁴⁵⁷ İbn Sa'd, a.g.e., C. 10, s. 278.

⁴⁵⁸ el-Heysemî, a.g.e., C. 4., s. 148-149.

Peygamber (s) bedevilerden Abdullah b. Üneys'i, Süfyân b. Hâlid'in üzerine yolladı ve Süfyân b. Hâlid ortadan kaldırıldı. Abdullah, Medine'ye Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve onu mescitte buldu. Hz. Peygamber (s) ona dua etti ve kendisine bir âsâ hediye etti. Kıyâmet gününde bir yerlere yaslanacak olan insanların sayısının az olacağını ve ona o gün bu âsâyâ yaslanması için verdiğini söyledi. Abdullah b. Üneys, kendisi vefat ettiğinde kefenine bu asâyâ gömülmesi vasiyet etmiş ve vefat ettiğinde o asâyâ birlikte gömülmüştür.⁴⁵⁹

Hz. Peygamber (s) bir gün Enes b. Mâlik ile yürürken bir bedevi Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve elbisesini boynunda iz bırakacak sertlikte çekerek kendisine bir şey vermesini istedi. Hz. Peygamber (s) bedevinin bu sert ve hırçın davranışına rağmen ona döndü ve gülümsedi. Sonra ona bir şey verilmesini emretti. Hz. Peygamber (s) bedeviye karşı yumuşak ve sabırlı davranmış ve kendisinden bir şey istenildiği zaman onu vermeye gayret etmişti.⁴⁶⁰

Bir gün bir bedevi yardım dilenmek için Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve "Ey Muhammed (s)! Bana yardım et; çünkü sen ne kendi malından, ne de babanın malından veriyorsun." dedi. Hz. Peygamber (s) ona bir miktar yardım verdi. Sonra memnun olup olmadığını sordu. Bedevi, "Hayır, iyi olmadı" dedi. Bunun üzerine Müslümanlar öfkeleniler ve adamın üzerine doğru yürüdüler. Hz. Peygamber (s) ashâbına işaretle sakin olmalarını istedi. Sonra kalkıp eve gitti ve bedeviye de evine çağırdı. Ona bir miktar daha mal verdi ve razı olup olmadığını sordu. Bedevi tekrar razı olmadığını söyledi. Hz. Peygamber (s) bedeviye biraz daha mal verdi ve yine sordu. Sonunda adam razı olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (s), adama geldiğinde mal verdiklerini fakat onun o sözleriyle müslümanları kırdığını bu sebeple kendi yanında söylediklerini onların yanında da söylemesini istedi ki böylece gönüllerinde ki kırgınlıkları gitsin, dedi. Bedevi, Hz. Peygamber'in (s) söylediklerini kabul etti ve öğle veya akşam olunca tekrar huzura geldi. Hz. Peygamber (s), bu kardeşlerinin kendisinden yardım istediğini ve kendilerinin de ona gereken yardımı yaptığını söyledi. Bedeviye de bu durumdan memnun olup olmadığını sordu. Bedevi, Hz.

⁴⁵⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 48; İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 3, s. 178.

⁴⁶⁰ Buhârî, Edeb, 68, Libâs 18; Müslim, Zekât, 44.

Peygamber'in (s) bu hediyesi karşısındaki muhabbetini ve memnuniyetini "Evet, Allah (c) seni, aileni ve bütün akrabalarını iyilikle mükâfatlandırırsın" diyerek ifade etti.⁴⁶¹

Hız. Peygamber (s) ve ashâbı Mekke ile Medine arasındaki Kâhe denilen yerdeyken bir bedevi gelip Hız. Peygamber'e (s) kızartıp getirdiğı tavşan etini hediye etti. Hız. Peygamber (s), Yahudilerin onu kızartıkları koyunla zehirlemeye çalışmalarının ardından bu tarz hediye getirenlerden getirdiğı hediyesinden yemedikçe yemezdi. Bu yüzden bedeviye ondan biraz yemesini söyledi. Bedevi ise oruçlu olduğunu söyledi.⁴⁶²

Hız. Peygamber'e (s) siyah yünden çizgili ve beyaz perçemli bir elbise dikildi. Hız. Peygamber (s) bu yeni elbisesini giyerek meclise geldi elbisesinin ne kadar güzel olduğunu söyledi. Bunun üzerine meclisten bir bedevi Hız. Peygamber'den (s) o elbiseyi istedi. Hız. Peygamber (s) kendisinden bir şey istenince verdiği gibi bedevinin de isteğini kabul etti. Kendisi başka bir elbise giyerek üstündeki elbiseyi ona hediye etti. Sonra aynı elbisenin kendisi için tekrar dikilmesini buyurdu. Bu talebi terzide dikilirken Hız. Peygamber (s) vefat etti.⁴⁶³

Bir gün Hız. Peygamber (s), Allah'a (c) çok güzel ifadelerle dua eden bir bedeviyi gördü. Yanındakilerden birisini duasını bitirdiğinde bedeviyi kendisine getirmesi için görevlendirdi. Bedevi, duasını bitirip de yanına getirilince kendisine daha önce hediye edilmiş bir altın külçesini ona hediye etti. Hız. Peygamber (s), bedeviye kimlerden olduğunu sordu. Bedevi, Benî Âmir'den olduğunu söyledi. Sonra Hız. Peygamber (s), "Bu altın külçesini sana neden hediye ettiğimi biliyor musun?" diye sordu. Bedevi ise akrabalık sebebiyle olduğunu söyledi. Hız. Peygamber (s) ise "Allah'a (c) güzel bir şekilde dua ettiğin için bu altını sana hediye ettim." dedi.⁴⁶⁴

3.3. Gayri Müslimlerle Hediyeleşmeler

Hız. Peygamber (s) müslümanlarla hediyeleştiğı gibi Müşrik, Hristiyan ve Yahudilerle de hediyeleşmişti. Siyasi açıdan hediyeleşmeleri kısmında diğer dinlere

⁴⁶¹ el-Heysemî, a.g.e., C. 9, s. 15-16; eş-Şâmî, a.g.e., C. 7, s. 11

⁴⁶² el-Hindî, a.g.e., C. 8, s. 667; eş-Şâmî, a.g.e., C. 7, s. 164.

⁴⁶³ et-Taberânî, a.g.e., C. 6, s. 178.

⁴⁶⁴ Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Buğyetü'r-Raid fi Tahkiki Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1994, C. 10, s. 242,

mensup liderle hediyeleşmeyi incelenmişti. Bu bölümde ise genel olarak diğer dinlere mensup olan kişilerden hediyeleşmeleri incelenecek. Hz. Peygamber (s) diğer dinlerden kişilerle müslümanların ve kendinin aleyhine olmayacak şekilde her iki tarafın da faydasını gözeterek hediyeleşmiştir.

Hz. Peygamber (s) genel olarak müşriklerden hediye kabul etmemiş ve onlara hediye vermemiştir. Fakat kendinden yardım istenen durumlarda müşriklere hediye vermiştir. Aynı şekilde İslâm ve müslümanlar için maslahat gördüğü durumlarda müşriklerden hediye almış ve onlara da hediye vermiştir.

Müşrik olan Hakîm b. Hizâm, Hudeybiye antlaşması zamanında Hz. Peygamber'e (s), 300 dinara satın aldığı Himyer meliklerinden Zû Yezen'e ait olan bir elbiseyi hediye etti. Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etmedi ve "Biz bir müşrikten hediye kabul etmeyiz. Fakat o elbiseyi bedeli karşılığında alırız." dedi ve elli dinar karşılığında elbiseyi satın aldı. Sonra elbiseyi giyip Cuma için minbere oturdu.⁴⁶⁵ Hakîm, Hz. Peygamber'e (s) elbise hediyesinin iki farklı rivayeti daha vardır. Birinci rivayette Hakîm, Himyer meliklerinden Zû Yezen'in elbisesini satın alıp Hz. Peygamber'e (s) hediye etmiştir. Fakat Hz. Peygamber (s), "Ben müşrikin hediye kabul etmem" diyerek reddetti. Bunun üzerine Hakîm elbiseyi Nabat çarşısında ilk pazarlık yapana sattı. Hz. Peygamber (s), Zeyd b. Harise'yi gizlice pazara göndererek elbiseyi satın aldırdı ve kendisi bu elbiseyi giydi. İkinci rivayet ise Hakîm b. Hizâm'ın Ukâz çarşısında Himyer meliklerinden Zû Yezen'in elbisesini satın alıp Hz. Peygamber'e (s) hediye etti. Hz. Peygamber'in (s) de onun hediyesini kabul ettiği ve Hakîm'in bu elbise içerisinde hiç kimseyi Hz. Peygamber (s) kadar güzel ve şık görmediğini ifade ettiği şeklindedir.⁴⁶⁶

Hz. Peygamber (s) Mekke'yi fethettiği zaman müşrik Safvân b. Ümeyye, es-Şuaybe denilen sahil kasabasına kaçmıştı. Umeyr b. Vehb, Hz. Peygamber'e (s) giderek ondan Safvân'a emân vermesini talep etmişti. Hz. Peygamber de (s) onun talebini kabul edip Safvân'a emân verdi. Umeyr Safvân'ın yanına gidip Hz. Peygamber'in (s) emân verdiğini haber verdi. Bunun üzerine Safvân, Hz. Peygamber'in

⁴⁶⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 4, s. 60; Ebû Abdillâh Zübeyr b. Bekâr b. Abdillâh Kureşî Esedî Zübeyrî Zübeyr b. Bekâr (ö. 256/870), **Cemheretu Nesebi Kureyş ve Ahbâruhâ**, 2c., thk, Abbas Hani Cerrah, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, C. 1, s. 232; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 58.

⁴⁶⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 54; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 9, s. 455.

(s) emân verdiğine dair bir alamet olmadıkça gelmeyeceğini söyledi. Umeyr, Hz. Peygamber'in (s) yanına gidip Safvân'ın dedikleri söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) ona Mekke'yi fethederken giydiği sarığını verdi. Umeyr sarığı alıp Safvân'ın yanına geldi ona, insanların en hayırlısı, en iyisi ve ahlâklısının yanından geldiğini söyledi. Ona Hz. Peygamber'in (s) kendisine emân verdiğini ve başına sardığı sarığı da kendisine gönderdiğini söyledi. Bunun üzerine Safvân Hz. Peygamber'in (s) yanına döndü.⁴⁶⁷ Mekke'de hiçbir Müslüman kendisine dokunmadı ve Safvân, karar vermek için için Hz. Peygamber'den (s) 2 ay mühlet istedi. Hz. Peygamber (s) ise ona 4 ay mühlet verdi.⁴⁶⁸ Fakat daha bu süre dolmadan Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) Mekke'nin azılı müşriklerinden biri olan Safvân'a sarığını hediye etmiş ve ona hem güven vermiş hemde Müslümanların yanında değer görmesini sağlamıştı. Hz. Peygamber (s), bir sarık hediye ederek hem azılı bir düşman dosta dönüşmüştü hem de bir insanın kalbini kazanmıştı.

Bir başka rivayete göre ise Safvân b. Ümeyye, Amr b. Ebû Süfyân ile Mekke'nin fetih günü, ağız sütü⁴⁶⁹, oğlak ve biraz acuru vadinin üst tarafında bulunan Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak gönderdi.⁴⁷⁰ İbn Hacer, bu olayın Safvân'ın Müslüman olduktan sonra gerçekleştiğini söylemiştir.⁴⁷¹

Iyâd b. Himâr Hz. Peygamber'in (s) yanına müslüman olmadan önce geldi ve ona güzel bir deve hediye etti. Hz. Peygamber (s) ona, Müslüman olup olmadığını sordu. Iyâd ise olmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah (c) müşriklerin hediyesini kabul etmemizi yasakladı." dedi. Iyâd, Hz. Peygamber'in (s) bu sözü üzerine Müslüman oldu. Hediyesini tekrar Hz. Peygamber'e (s) sundu ve Hz. Peygamber (s) de onun hediyesini kabul etti.⁴⁷²

Amr b. Hâşim'in mevlası Sâre Mekke'de şarkı söyleyen ve ağıt yakan kadınlardan biriydi. Hz. Peygamber (s) hakkında söylenen hicivleri şarkı olarak söylerdi. Böyle olmasına rağmen bir gün Sâre kendisine iyilikte bulunması için Hz.

⁴⁶⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 110-111; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 853-54.

⁴⁶⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 111.

⁴⁶⁹ Yeni doğum yapan hayvanın zengin içerikli koyu kırmavlı sütü Bkz. Tomris Tunç, **Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1995, s. 681.

⁴⁷⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 119; Tirmizî, İstizan ve'l Adâb 18; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 144.

⁴⁷¹ İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 5, s. 463.

⁴⁷² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 164, Ebû Dâvud, Harâc, 35; Tirmizî, Siyer 24; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 237.

Peygamber'in (s) yanına gelmiş ve ihtiyacını ona arz etmişti. Hz. Peygamber (s) ise ona, "Şarkı söylemen ve ağıt yakman ihtiyaçlarını karşılamıyor mu?" dedi. Sâre, "Ey Muhammed (s)! Kureyş'in adamları Bedir'de öldürüldüğünden beri artık şarkı dinlemiyor." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) ona bir deve yükü yiyecek hediye ederek iyilikte bulundu. Sâre kendi dini üzerinde kalarak Mekke'ye geri döndü.⁴⁷³

Hz. Peygamber (s) Huneyn savaşı sonrasında Ci'râne'ye geldi. Esirler ve ganimetler orada tutuluyordu. Esirler kendilerini güneşten korumak için ağillara benzer gölgelikler yapmışlardı. Hz. Peygamber (s) bu ağılları sordu. Hz. Peygamber'e (s) bunların Hevâzin esirleri olduğunu ve güneşten korunduklarını söylediler. Esirlerin sayısı altı bin kişiydi. Hz. Peygamber (s) Büsr b. Süfyân'a Mekke'ye gidip esirler için Hecer türü hırka almasını söyledi ve bütün esirlere bu elbiselerden giydirildi.⁴⁷⁴

Hz. Peygamber (s) Mekkeli müşriklerle her ne kadar düşman olsa bile onlarla ilişkilerini sürdürüyordu. Hz. Peygamber'in (s) Ebû Süfyan ile ilişkileri çerçevesinde onunla hediyeleşmeleri olmuştu. Hz. Peygamber (s) hicretin 5. yılında Mekke'de çıkan kıtlık olayından da istifade etmişti. Kıtlık dolayısıyla müşrik Ebû Süfyan'a büyük miktarda Acve hurması hediye olarak yollamış ve karşılığında Arap yarımadasında ısrarla aranan Mekke'nin derilerden hediye olarak istemiştir. Bir başka rivayete göre ise Ebû Süfyan, ona silah ve beraberinde başka mallar da hediye etmişti.⁴⁷⁵

Eyle halkından birileri Hz. Peygamber'e (s) yer elması hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) de bu hediyeyi kabul etti. Ondan yedi ve beğendi. Onlara bu yiyeceğin ne olduğunu sordu. Eyleliler, yer elması olduğunu söyledi. Sonra Hz. Peygamber (s), bu yiyeceğin gerçekten de çok güzel bir lezzetinin olduğunu söyledi.⁴⁷⁶

Hz. Peygamber (s) Tebük'te iken kendisine bir peynir hediye edildi. Oradakiler "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Bu Farslıların yaptığı bir yiyecektir. Biz içinde ölü hayvan

⁴⁷³ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 860.

⁴⁷⁴ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 943.

⁴⁷⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 7-8; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 6; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 1, s. 333; Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 251-252, 449-450; el-Kettânî, **a.g.e.**, C. 1, s. 183; Ahmet Önkâl, **Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu**, Kuzucular Ofset, Konya, 1987, s. 193.

⁴⁷⁶ el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 2, s. 66; eş-Şâmî, **a.g.e.**, 1997, C. 7, s. 330.

etinin bulunmasından korkuyoruz." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah'ın (c) adını anın ve onu bıçakla kesin." dedi.⁴⁷⁷

Bir rahip Hz. Peygamber'e (s) ipekten bir elbise hediye etti. Hz. Peygamber (s) onu giydi ve evine gidince elbiseyi çıkardı. Sonra, Hz. Peygamber'i (s) bir heyet ziyarete geldi. Hz. Ömer (r), Hz. Peygamber'den (s) o elbiseyi giyerek heyetin karşısına çıkmasının daha iyi olacağını söyledi. Hz. Peygamber (s) ise, o elbiseyi bu dünyada giymenin kendilerine yakışmayacağını aksine onu ahirette giymenin kendilerine yakışacağını söyledi.⁴⁷⁸

Hz. Peygamber (s), Hayber'i Yahudilerden fethinin ardından Yahudilerden Sellâm b. Mişkem'in karısı Zeyneb, Hz. Peygamber'i (s) zehirlemeyi planlıyordu. Bunun için Hz. Peygamber'in (s) koyunun hangi tarafın sevdiğini araştırmaya başladı. Sonunda Hz. Peygamber'in (s) kol etini çok sevdiği bilgisine ulaştı. Bunun üzerine koyunlardan bir koyun kesip kızarttı. Yahudilere hangi zehirin daha etkili olduğunu sordu ve onların tavsiyesi üzerine son derece etkili bir zehirle koyunun her tarafını zehirledi. Hz. Peygamber (s) ashâbıyla akşam namazını kıldıktan sonra ayrılacağı sırada yakınında bir kadının oturduğunu gördü. Ona kim olduğunu sorduğunda kadın, Hz. Peygamber'e (s) elindeki yemeği hediye olarak getirdiğini söyledi. Hz. Peygamber (s) yemeğin alınmasını emretti. Sonra yemek, Hz. Peygamber'in (s) önüne konuldu. Hz. Peygamber (s) orada bulunan ashâbına da yemeğe katılmalarını buyurdu. Hz. Peygamber (s) kızartmanın kol kısmından bir lokma aldı. Bişr b. el-Berâ, bir kemik daha aldı ağzına aldığı ikinci lokmayı da yuttu. Bu sırada Hz. Peygamber (s) ashâbına yemekten ellerini çekmelerini buyurdu. Kendisine yediği kolun, zehirli olduğunu söylediğini haber verdi. Bunun üzerine herkes yemekten elini çekti. Bunun üzerine Bişr, Hz. Peygamber'e (s), ilk yuttuğu lokmada yemekte zehir olduğunun farkına vardığını fakat Hz. Peygamber'i (s) yemekten tiksindirmemek için onu çıkarmadığını söyledi. Sonra Bişr, oturduğu yerde aniden morardı ve hareket edemez hale geldi. Yerinden kalkamadan vefat etti. O etten civardaki bir köpeğe verdiler köpek eti yer yemez öldü. Hz. Peygamber (s) yemeğe zehir koyarak kendisini zehirlemeye çalışan

⁴⁷⁷ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1019; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 5, s. 453.

⁴⁷⁸ Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. Hanbel (ö.2417855), **Müsnedü el-İmâm Ahmed b. Hanbel**, 50c., thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşid, Cemâl Abdüllatif, Abdüllatif Hırzallah, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2001, C. 22, s. 461.

kadını yanına çağırdı. Ona bunu neden yaptığını sordu. Kadın, kavmini yenilgiye uğrattığını, babasını, amcasını ve kocasını öldürdüğünü söyledi. Eğer gerçekten bir peygamber ise ona yemeğin zehirli olacağı haber verileceğini, yok eğer bir hükümdar ise kendilerini ondan kurtarmış olacaklarını düşündüğü için bu işi yaptığını söyledi. Hz. Peygamber (s) kadını dinledikten sonra onu Bişr b. el-Berâ'nın akrabalarına teslim etti. Onlar da kendisini Bişr'e kısas olarak onu öldürdüler. Bir başka rivayete göre ise Hz. Peygamber (s) onun öldürülmesini buyurdu. Hz. Peygamber (s) bu zehirli yemeği tattığından dolayı sonra bazı önlemler aldı. Omuz arasından Ebû Hind'e kan aldırды ve önlem olarak ashâbına da kafalarının ortasından kan aldırılmalarını buyurdu. Hz. Peygamber (s) yine önlem olarak bundan sonra kendisine getirilen hediye yiyecekleri ilk önce getiren kişi yemedikçe yemedi.⁴⁷⁹

Hz. Peygamber (s) Vâdilkurâ'ya geldiğinde Benî Urayd kabilesi Hz. Peygamber'i (s) gördü ve ona yemesi için herîse (et ve unla yapılan bir yemek) hediye etti. Hz. Peygamber (s) o hediyeyi yedi ve onlara âdet üzere olan 40 yük yiyecek tahsis etti.⁴⁸⁰

Bir gün Yahudilerden bir grup insan Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve ona bir kabın içinde tirit yemeği getirdi. Hz. Peygamber (s) Yahudilerin kendisine getirdiği şeyin sadaka mı hediye mi olduğunu sordu. Onlar da hediye olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) onların hediyesini kabul etti. Yahudi grubunun içinden bir kısmı kendi arasında Hz. Peygamber'in (s) köleler gibi oturduğunu konuşuyorlardı. Hz. Peygamber (s) konuşmalarını anladı ve kendisinin kul olduğunu ve kul gibi oturacağını söyledi.⁴⁸¹

3.4. Reddedilen Hediyeler

3.4.1 Hz. Peygamber'in Reddettiği Hediyeler

Hz. Peygamber (s) ve ashâbı, Medine'ye hicret ettiğinde, içinde cemaatle namaz kılabilirler, gerektiğinde toplanıp sorunlarını konuşabilecekleri bir mekândan mahrum bulunuyorlardı. Bu önemli vazifeler için merkez teşkil edecek bir

⁴⁷⁹ eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 7, s. 164; el-Hindî, **a.g.e.**, C. 7, s. 106; Gümüşhanevî, **a.g.e.** C. 2, s. 545.

⁴⁸⁰ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1007; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 7, s. 299.

⁴⁸¹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 334.

mescit inşa edilmesi gerekiyordu. Bu sebeple Hz. Peygamber (s) Medine'ye vardığında ilk işlerinden biri mescitin nereye yapılacağını belirlemesiydi. Hz. Peygamber (s) Medine'ye vardığında devesi Ensâr'dan Sehl ve Süheyl adında iki yetim kardeşe ait bir deve ağılının yanına çökmüştü. O iki yetim, Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre'nin evinde kalıyordu.⁴⁸² Hz. Peygamber (s), o iki çocuğu yanına çağırdı ve onların ağılını mescit yapmak için onlarla pazarlık yaptı. Onlar, "Hayır ey Allah'ın (c) Resûlü! Orayı size hediye etmek istiyoruz." dediler.⁴⁸³ Fakat Hz. Peygamber (s) onların bu teklifini kabul etmedi. O araziyi onlardan Hz. Ebû Bekir'den (r) aldığı borç parayla 10 dinara satın aldı.⁴⁸⁴ Hz. Peygamber'in (s) bu iki yetimden araziyi hediye kabul etmemesinde muhakkak ki yetim çocukların mağdur olmaması yatıyordu.

Hz. Âişe'nin (r) yanına Ensâr kadınlarından biri geldi ve ikiye katlanmış bir aba olan Hz. Peygamber'in (s) yatağını gördü. Kadın evden ayrıldıktan sonra içi yün ile doldurulmuş bir yatak göndererek hediye etti. Hz. Peygamber (s) eve geldiğinde Hz. Âişe (r) Ensâr'dan falan kadının eski yatağı görünce bu yeni yatağı hediye olarak yolladığını söyledi. Hz. Peygamber (s) ise Hz. Âişe'ye (r) yatağı geri vermesini söyledi. Hz. Âişe (r) yatağı beğendiği için geri yollamadı ve Hz. Peygamber (s) kendisine eğer isteseydi Allah'ın (c) kendisi için dağları altın ve gümüş olarak akıtılabileceğini söyleyerek lükse ve zenginliğe tamah etmediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) birçok kez hediye kabul etmesine rağmen bu lüks hediyeyi kabul etmemişti.⁴⁸⁵

Zü'l-Cevşen el-Kilâbî, müşrik iken Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Hz. Peygamber'e (s) yanında getirdiği alnı beyaz olan atını hediye etmek istedi. Hz. Peygamber (s) ise onun getirdiği hediyeyi kabule yanaşmadı. Hz. Peygamber (s) ona

⁴⁸² Ebû Bekr Abdürrezzâk, Ebû Bekr b. Hemmâm es-San'ânî (ö. 211/827), **el-Musannef**, 11c, thk. Habiburrahman A'zami, el-Meclisü'l-İlmi, Beyrut, 1983, C. 5, s. 384; Ebû Ömer Cemâleddîn Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubî İbn Abdülber en-Nemerî (ö. 463/1071), **el-İstiâb fî Mâ'rifeti'l-Ashâb**, 4c., tahkik thk. Ali Muhammed Bicâvî, Dârü'l-Cil, Beyrut, 1992, C. 2. s. 663; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 205.

⁴⁸³ Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 45; Adnan Demircan, **İslam Tarihi'nin İlk Döneminde Birlikte Yaşama Tecrübesi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015, s. 75.

⁴⁸⁴ es-San'ânî, **el-Musannef**, C. 5, s. 384; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 205; el-Beyhakî, **a.g.e.**, C. 6, s. 23; Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), **el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem**, 19c., thk. Muhammed Abdülkadir Ahmed Ata v.d., Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1992, C. 3, s. 68.

⁴⁸⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 400.

Bedir zırhlarından biri karşılığında takas edebileceğini söyledi. Fakat bu sefer de Zül'l-Cevşen bu teklifi kabul etmedi. Hz. Peygamber (s) ona İslâm'a girip İslâm'ın öncülerinden olmasını teklif etti ama o kabul etmedi Hz. Peygamber (s) ise bunu kabul etmemesinin sebebini sorunca Zül'l-Cevşen, kavminin kendisini yalanlamış, şehrinden çıkarmış ve kendisiyle savaşmış olduğunu söyledi. Şayet onlara galip gelirse kendisinin de imân edeceğini söyledi. Hz. Peygamber (s), biraz beklersen, yakında kendisinin onlara galip geldiğini göreceğini söyledi. Zül'l-Cevşen ayrılmadan önce Hz. Peygamber (s) onun heybesi için hurma hediye etti.⁴⁸⁶ Zül'l-Cevşen oradan ayrılınca Hz. Peygamber (s) onun Benî Âmir'in en önemli kahramanlarından olduğunu söyledi. Bir müddet sonra Zül'l-Cevşen, Hz. Peygamber'in (s) Mekkelilere karşı galip geldiğini öğrendiği zaman Hz. Peygamber'in (s) İslâm'a davet teklifini kabul etmeyip Müslüman olmadığı için çok hayıflandı.⁴⁸⁷

Hz. Peygamber'in (s) Tebük'ten dönüşü sırasında gelen Dârîler heyeti ona (s) bazı hediyeler hediye etmişti. Hz. Peygamber (s) hediyelerin bir kısmını aldı. Fakat hediyelerin içindeki içki tulumunu kabul etmedi ve "Allah (c) içkinin içilmesini haram kılmıştır." buyurdu. Heyetten Hâni b. Habîb, "Onu satayım mı?" deyince Hz. Peygamber (s), "İçilmesini haram kılan Allah (c), onun satılmasını da haram kılmıştır." buyurdu. Bunun üzerine Hâni, içkiyi götürüp Habcebe denen yere döktü.⁴⁸⁸ Bir başka rivayette ise Hz. Peygamber'in (s) Sakîf'ten bir arkadaşı ona bir tulum içki hediye etti. Hz. Peygamber (s) o hediyeyi getiren arkadaşına, "Allah'ın (c) içkiyi yasakladığını bilmiyor musun ?" dedi. O da gizlice kölesine, "Onu al ve git pazarda sat!" dedi. Hz. Peygamber (s) arkadaşına, "Ona ne söyledin?" diye sordu. Arkadaşı ise, "Ona satmasını emrettim." dedi. Hz. Peygamber de (s), "İçilmesi haram olan bir şeyin satılması da haramdır." buyurdu ve içki Bathâ denen yerde döküldü.⁴⁸⁹

Hz. Peygamber (s) lüks hediye hoşlanmazdı. Nitekim bir gün kendisine bademden yapılmış bir içecek getirildi. Hz. Peygamber (s), o içeceği "Onu benden uzaklaştırın. O lüks ve rahat içinde yaşayanların içeceği." diyerek reddetti.⁴⁹⁰

⁴⁸⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 8, s. 172.

⁴⁸⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 194-195; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 238.

⁴⁸⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 254.

⁴⁸⁹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 864.

⁴⁹⁰ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 339.

H. Peygamber (s) hac esnasında Medine civarındaki Ebvâ veya Veddan mevkiinde bulunduğu sırada Sa‘b b. Cessâme avladığı bir yaban eşeğini veya etini ona hediye etmek istedi, fakat H. Peygamber (s) onun bu hediyesini kabul etmedi. Sa‘b'ın bu duruma üzüldüğünü görünce de, "Hediyeni geri çevirmezdik ancak ben ihrâmlıyım." demiştir.⁴⁹¹ H. Peygamber (s) hediyesinin kabul edilmeyişine üzülen sahabesinin meseleyi yanlış anladığını, hediyesinin reddedildiğini sanarak üzüldüğünü görünce, onu rahatlatmak istemiş ve eğer ihrâmlı olmasaydı hediyesini kabul edeceğini bildirmiştir. Yani kendisi ihrâmlı olmasaydı bu hediyeyi kabul edeceğini bildirmiştir. H. Peygamber (s) hediyeyi reddederken, niçin kabul etmediğini açıklayarak, verenin gönlünü almak için özür beyan ederek ince bir davranışta bulunmuştur.

Beni Âmir kabilesinin lideri Ebû Berâ Mülâ‘ibü'l-Esinne el-Kilâbî, H. Peygamber'i (s) ziyaret amacıyla Medine'ye geldi ve kendisine 2 at ve 2 deve hediye etmek istedi.⁴⁹² H. Peygamber (s) ise onun hediyesini müşrik olduğu için kabul etmedi. Ona, hediyeyi kabul etmesi için İslâm'a girmesini teklif etti. Fakat Ebû Berâ, ne müslüman oldu ne de ondan uzak durdu. H. Peygamber'den (s) kavmine İslâm'ı öğretmesi için birilerini yollamasını istedi. Bunun üzerine H. Peygamber (s), göndereceği kişilere Necidlilerin kötülük yapmalarından korktuğunu söyledi. Ebû Berâ, göndereceği kişileri koruyacağını söyledi. Bunun üzerine H. Peygamber (s) Ensâr'dan kurrâ⁴⁹³ denilen yetmiş genci, el-Münzir b. Amr es-Sa‘îdî'nin liderliğinde gönderdi. Akabinde Bi'rü Ma‘ûne faciası meydana geldi.⁴⁹⁴ Bir başka rivayet ise Ebû Berâ yaşlı olduğu halde H. Peygamber'in (s) yanına gitmek için yola çıktı. el-İs'deki kardeşinin oğlu Lebîd'i, H. Peygamber'e (s) hediye olarak sunmak üzere bir atı Medine'ye yolladı. H. Peygamber (s), Ebû Berâ'nın hediyesini müşrik olması sebebiyle reddetti. Lebîd, Ebû Berâ'nın hediyesinin reddedilmesine şaşırmış bunun

⁴⁹¹ Buhârî, Cezâü's-Sayd, 6; Hîbe 6, 17; Müslim, Hacc, 50; Ebû Dâvûd, Menâsik, 40; Tirmizî, Hac 26; Nesâî, Menâsik, 79; Malik b. Enes, **a.g.e.**, s. 353; Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, C. 27., s.221; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 11, s. 90; İbn Balaban, **el-İhsân fî takrîbi Sahihi İbn Hibbân**, C. 9, s. 281; et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 8, s. 86; el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 576.

⁴⁹² el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 1, s. 346; el-Makrîzî, **a.g.e.**, C. 1, s. 181.

⁴⁹³ Çok Kur'an okuyan anlamına gelen bu kelime H. Peygamber zamanında ibadet amacıyla çokça Kur'an okuyup, namaz kılan ve kendilerine verilen görevleri yerine getiren sorumlu kişilerdir Bkz. Mustafa Öz "Kurrâ", **DİA**, C. 26, s. 445-446.

⁴⁹⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 51; Bi'ri Maune hakkında daha detaylı bilgi için Bkz. Ahmet Önkal, "Bi'rîmaune", **DİA**, C. 6, s.195; Adnan Demircan, **Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 60.

üzerine Hz. Peygamber (s) "Eğer müşrik birinin hediyesini kabul etseydim Ebû Berâ'nın hediyesini kabul ederdim." demişti. Lebîd, Ebû Berâ'nın vücudunda bulunan bir ağrı sebebiyle kendisinin Hz. Peygamber'den (s) şifa istediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), Ebû Berâ'ya bir bal tulumu hediye etti. Ebû Berâ da bu baldan yiyerek iyileşti.⁴⁹⁵

Sahabîlerden bazıları Hz. Peygamber'in (s) yanındaydı. Sahabîler birkaç keler buldu ve onları pişirdi. Pişirilen kelerden bir tanesi de Hz. Peygamber'e (s) götürüldü. Hz. Peygamber (s) eline bir çubuk aldı ve parmaklarını saymaya başladı, "İsrailoğullarından bir grup hayvana döndürülmüş. Yeryüzünde dolaşan hayvanlardandır ama hangi hayvan olduklarını bilmiyorum." buyurdu. Bu şekilde farklı ortamlarda Hz. Peygamber'e (s) keler hediye edilmiş fakat Hz. Peygamber (s) onu yememişti. Fakat kelerin yenmesini de yasaklamamıştı.⁴⁹⁶

Medine'ye gelen bazı Temîmliler, Hz. Peygamber'e (s) hediye sunmuşlardır. Heyet içinde bulunan Utârid b. Zürâre, babası Hâcib b. Zürâre'nin yayını Hz. Peygamber'e (s) hediye etmek istedi. Fakat Hz. Peygamber (s) bunu kabul etmemiştir. Bu yayı yahudi bir adam 4.000 dirheme satın almıştır.⁴⁹⁷ Bir başka rivayete göre Kistrâ'nın Utârid'e hediye ettiği ipekten elbiseyi Utârid, Hz. Peygamber'e (s) hediye etmek istemiş fakat Hz. Peygamber (s) onu kabul etmemiştir.⁴⁹⁸

İyâd b. Himâr Müslüman olmadan önce Hz. Peygamber'e (s) güzel bir hediye bulundu. Hz. Peygamber (s) ona Müslüman olup olmadığını sordu. İyâd ise, "Hayır!" diye cevap verdi. Hz. Peygamber (s) ise ona, Allah'ın (c) müşriklerden hediye almasını yasakladığını söyledi ve hediyesini almadı.⁴⁹⁹

Bir gün bir adam Hz. Peygamber'e (s) bir deve veya başka bir şey hediye etmek istedi. Hz. Peygamber (s) adama Müslüman olup olmadığını sordu. Adam müslüman

⁴⁹⁵ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 1, s. 351; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 5, s. 133.

⁴⁹⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 340-341.

⁴⁹⁷ Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed el-Kurtubi İbn Abdürabbih (ö. 328/940), **el-İkdü'l-Ferîd**, 9c., thk. Müfid Muhammed Kamiha, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1983, C. 1, s. 288.

⁴⁹⁸ İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, C. 4, s. 40.

⁴⁹⁹ Ebû Davud, Harac, 35; Tirmizî, Siyer, 24; İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 9, s. 35; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 12, s. 105; İbn Hacer, **a.g.e.**, C. 4, s. 625.

olmadığını söyleyince Hz. Peygamber (s), "Ben müşriklerin hediyelerini almaktan alıkondum." diyerek adamın hediyesini reddetti.⁵⁰⁰

Bir gün Hz. Peygamber'in (s) ve Hz. Ebû Bekir'in (r) yiyeceklerini taşıyan deveyi Hz. Ebû Bekir'in (r) kölesi kaybetti. Bunu haber alan Sa'd b. Ubâde ve oğlu Kays b Sa'd bir deveye yiyecek yükleyerek Hz. Peygamber'e (s) getirdiler ve kaybolan yiyeceklerin yerine hediye etmek istediler. Hz. Peygamber (s) devenin bulunduğunu söyledi ve "Siz yiyecek yüklü devenizi geri götürün. Allah (c) onu sizin için mübarek kılsın!" diye dua etti.⁵⁰¹

3.4.2 Hz. Peygamber'in Reddedilen Hediyeleri

Bir gün Hz. Peygamber'e (s) hediye olarak et gelmişti. Bir başka rivayete göre ise kendisi bir hayvan kurban etmişti. Hz. Peygamber (s) elindeki bu eti hanımları arasında bölüştürüp hediye etti. Eşi, Zeyneb'e (r) gönderdiği hediye payından Zeyneb (r) razı olmamış ve reddetmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) yolladığı eti 3 kez artırdı, o ise üçünü de reddetti. Bunun üzerine Hz. Âişe (r), Hz. Peygamber'e (s), "Hediyeni kabul etmeyip yollayarak seni küçük düşürdü." dedi. Hz. Peygamber (s) eşlerinin bu durumuna kızdı ve "Siz, Allah (c) katında beni düşürdüğünüz bu halden daha aşağıdasınız! Bir ay sizlere yaklaşmayacağım!" diyerek hanımlarına küstü.⁵⁰²

Beklemediğimiz bir anda gelen hediyeler Allah'ın (c) bir hediyesidir. Bu sebeple o hediyeleri kabul etmek gerekir. Hz. Peygamber (s) bazen Hz. Ömer'e (r) hediye verirdi Hz. Ömer (r) de Hz. Peygamber'e (s), "Onu benden daha muhtaç birine veriniz." demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah'ın (c) sana gönderdiği bu malı al. Sana istemeden ve peşine düşmeden bir şey verilirse onu al ve senin olsun. Sana kendiliğinden gelen şeyin peşine düşme!" dedi.⁵⁰³ Bir gün Hz. Peygamber (s), Hz. Ömer'e (r) bir hediye gönderdi. Hz. Ömer (r) de hediyeyi geri yolladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) Hz. Ömer'e (r) hediyeyi neden geri yolladığını sordu. Hz. Ömer (r), "Bizden biri için en hayırlı olanın kimseden bir şey almamak olduğunu bize söylememiş miydiniz ?" dedi. Hz. Peygamber (s), "Bu dilenerek alınanlar içindir ama

⁵⁰⁰ er-Rudânî, a.g.e. C. 2, s. 237.

⁵⁰¹ el-Vâkıdî, a.g.e., C. 3, s. 1095.

⁵⁰² İbn Sa'd, a.g.e., C. 10, s. 179-182; el-Belâzürî, a.g.e., C. 1, s. 426.

⁵⁰³ ed-Dârimî, Zekât, 19.

dilenmeksizin olursa o Allah'ın (c) sana gönderdiği bir rızıktır." dedi. Hz. Ömer (r) bundan böyle kimseden bir şey istemeyeceğini fakat istemeden kendisine gelen şeyleri de alacağını söyledi.⁵⁰⁴ Bu rivayetlerde Hz. Ömer (r), Hz. Peygamber'in (s) hediyesini art niyet olmaksızın ve daha önceden söylediği bir söz almamıştır.

Ulaştığımız rivayetlerde Hz. Peygamber'in hediyeleri bazı istisnalar hariç verdiği hediyeler kabul edilmiştir. Bir tek eşi Zeyneb'e (r) yolladığı hediye eşi kabul etmemişti. O da Hz. Peygamber'den (s) çok eşleri arasındaki rekabetten dolayındı. Bir diğer istisnai durum bazı rivayetlerde Hz. Peygamber 'in (s) yolladığı hediyeleri Hz. Ömer'in (r) yanlış anlamasıydı.

3.5. Hz. Peygamber'e Kim Tarafından Verildiği Belli Olmayan Hediyeler

Hz. Peygamber'e (s) birçok kimse hediye vermişti. Kaynaklarda bazen hediye veren kişilerin kim olduğu zikredilirken bazen de kim olduğu zikredilmemiştir. Bizde aşağıda bu rivayetleri zikredeğiz.

Hz. Peygamber'e (s) bir tabak incir hediye edildi. Hz. Peygamber (s) kendisine verilen bu hediye kabul etti ve ashâbına incir hakkında "İnciri yiyiniz, cennetten inen bir meyveden söz etseydim inciri söylerdim. Çünkü cennet meyvelerinin çekirdeği yoktur. İnciri yiyiniz. Çünkü o basuru keser ve mafsal ağrılarına da faydalıdır." diyerek tavsiyede bulundu.⁵⁰⁵

Hz. Peygamber'e (s) Hendek Savaşı öncesinde ashâbıyla beraber hendek kazarken kendisine güzel kokan iç yağı sürülmüş arpa ekmeği getirildi. Hz. Peygamber (s) ve ashâbı onu yediler. İşte bu sırada Hz. Peygamber (s), "Gerçek iyilik, ahiret iyiliğidir." dedi.⁵⁰⁶ Hz. Peygamber (s) Mekke'nin fethedildiği gün oruç tutmuştu. Kedîd adlı mevkiye geldiğinde kendisine bir bardak süt hediye edildi. Süt ile orucunu açtı ve insanlara da oruçlarını açmalarını buyurdu.⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ Malik b. Enes, **a.g.e.**, C. 2, s. 998.

⁵⁰⁵ İbn Kayyim, **a.g.e.**, C. 4, s. 292.

⁵⁰⁶ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 67-68.

⁵⁰⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 2, s. 129.

Hız. Peygamber (s) ashâbıyla beraber otururken kendisine bal hediye edilmişti. Hız. Peygamber (s) bu balı ashâbı arasında lokma lokma paylaştırdı. Câbir kendi payını aldı ve "Ey Allah'ın (c) Resulu, bir lokma daha isterim!" dedi. Hız. Peygamber (s), "Tamam." dedi ve ona biraz daha verdi.⁵⁰⁸ Bir başka rivayette ise bir adam Hız. Peygamber'e (s) bir tulum bal hediye etti. Hız. Peygamber (s) adamın hediyesini kabul etti. Adam, hediyesini sunduktan sonra Hız. Peygamber'den (s) yaşadığı yer hakkında güvence istedi. Hız. Peygamber (s) de adamın yaşadığı arazi için bir tapu yazdırdı.⁵⁰⁹

Hız. Peygamber (s) Hudeybiye'ye giderken Veddân mevkiinde kendisine 3 şey hediye edildi. Bu hediyeler arasında ekmek, ıtır (mercanköşk bitkisi) ve acur vardı. Hız. Peygamber (s) ıtır ve acurdan yedi ve onların tatları hoşuna gitti. Eşi Ümmü Seleme'ye (r) de yediklerinden gönderdi. Ayrıca hediye sahibine hediyeleri beğendiğini ve verdiği şeylerin nadir oldukları söyledi.⁵¹⁰

Bir gün Hız. Peygamber'in (s) ve Hız. Ebû Bekir'in (r) yiyeceklerini taşıyan deveyi Hız. Ebû Bekir'in (r) kölesi kaybetti. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir (r) köleye öfkelenmişti. Bu sırada Hız. Peygamber'e (s) içi kavrulmuş hurma (hays) ile dolu bir tepsi hediye edildi. Hız. Peygamber (s), Hız. Ebû Bekir'e (r) sakın olmasını söyledi ve gelen hediye yiyeceğin kaybolanın yerine geçtiğini söyledi. Getirilen hediye Hız. Peygamber'in (s) yanındaki herkes doyuncaya kadar yedi.⁵¹¹

Hız. Peygamber (s) Veddân'da bulunduğu sırada Veddân kabilesi tarafından kendisine soyulmuş nohut benzeri bir hububat hediye edilmiş Hız. Peygamber (s) de o hediye yemiştir.⁵¹² Bir gün Hız. Peygamber'e (s) bir kap veya büyük bir tencere içinde süt ve bal hediye edildi. Hız. Peygamber (s), "Bir tencere içinde iki katık ne yerim ve ne de yenmesini yasaklarım." dedi.⁵¹³

Hız. Peygamber'e (s) bir tavşan hediye edildi. Tavşanın arka kısmını uyuyan Hız. Âişe'ye (r) ayırmıştı. Hız. Âişe (r) uyanınca kalan kısmını ona yedirdi.⁵¹⁴ Bir başka

⁵⁰⁸ İbn Mace, Tıbb, 7.

⁵⁰⁹ et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 17, s. 369; er-Rudânî, **a.g.e.**, C. 2, s. 238.

⁵¹⁰ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 2, s. 576; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 4 s. 35.

⁵¹¹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1091-92.

⁵¹² el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 196.

⁵¹³ en-Nîsâbü'rî, **a.g.e.**, C. 4, s. 136.

⁵¹⁴ ed-Dârekutnî, **Sünenü'd-Dârekutnî**, C. 5, s. 525.

rivaye göre ise biri Hz. Peygamber'e (s) tavşan hediye ettiğinde Hz. Peygamber (s) onu ne yedi ne de onu yemeyi yasakladı.⁵¹⁵

İbn Abbâs'ın aktarttığı bir rivayete göre Farslıların Nevruz bayramı gününde Hz. Peygamber'e bir gümüş kap hediye edilmişti. Hz. Peygamber kendisine hediye edenlere bunun ne olduğunu sorduğunda kendisine bunun Nevruz hediyesi olduğu söylendi. Hz. Peygamber de bu hediyeyi kabul etti.⁵¹⁶

Hz. Peygamber'in (s) yanına bir gün bir kadın geldi. İçinde iki pervazı bulunan dokunmuş bir hırka getirdi. Kadın bu hırkayı kendi elleriyle dokuduğunu ve Hz. Peygamber'e (s) hediye etmek istediğini söyledi. Hz. Peygamber'in (s) de o vakit böyle bir elbiseye ihtiyacı olduğu için kadının hediye ettiği hırkayı aldı ve giydi. Ashâbdan bir adam da Hz. Peygamber'in (s) giydiği bu hırkaya elleriyle dokundu ve hırkanın çok güzel olduğunu söyleyerek kendisine giydirmesini istedi. Hz. Peygamber (s) kendi ihtiyacı olmasına rağmen adamın talebini kabul etti. Hz. Peygamber (s) hırkayı katlayıp adama hediye etti. Bunun üzerine adamın etrafındakiler adama Hz. Peygamber'in (s) giydiği ve ihtiyacı olduğu halde üstelik onun kendisinden istenen hiçbir isteği geri çevirmediğini bildiği halde bu elbiseyi istemekle doğru bir davranış yapmadığını söyledi. Bunun üzerine adam Hz. Peygamber'den (s) o elbiseyi giymek için istemediği söyledi. Hırkayı asıl isteme amacının öldüğü gün kendisine kefen olsun diye istediğini söyledi.⁵¹⁷ Bu olaya benzer başka bir olay daha zikredilir.⁵¹⁸

Hz. Peygamber'e (s) ipek bir kaftan hediye edildi. Onu giydi, içinde namaz kıldı, sonra döndü, ondan hoşlanmazmış gibi onu şiddetle çekip çıkardı. Elbiseyi çıkardıktan sonra: "Bu takva sahiplerine yakışmaz." buyurdu.⁵¹⁹

Hz. Peygamber'e (s) bir katır hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) de o katıra binmişti. Yanında bulunan Hz. Ali (r) kendisine, eşeklerle atları çiftleştirerek bunun gibi katırlar elde etsek olmaz mı, diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) bu

⁵¹⁵ Ebû Dâvûd, Et'ime, 27.

⁵¹⁶ Mahfuz Söylemez, **Bedevîlikten Haderîliğe Kûfe**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2015, s. 374.

⁵¹⁷ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 390-391; Buhârî, Büyû', 31; Cenâiz 28, Libâs, 18.

⁵¹⁸ et-Taberânî, **a.g.e.**, C. 6, s. 178.

⁵¹⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 393.

durumu İslâm'ın bu konu hakkındaki hükmünü bilmeyenlerin yapabileceğini buyurdu.⁵²⁰

Bir gün Eslem kabilesinden bir adam yanında koyunları ile beraber Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi. Adam Hz. Peygamber'e, (s) "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Bunlar hediyedir. Sana hediye ediyorum." dedi. Hz. Peygamber (s) adama kimlerden olduğunu sordu. Adam Eslem kabilesinden olduğunu söyleyince Hz. Peygamber (s), "Ben müşriklerin hediyesini kabul etmiyorum." dedi. Adam Hz. Peygamber'e (s) Müslüman olduğunu Allah'a (c) ve Resûlü'ne inandığını zekâtını Büreyde b. el-Husayb'a verdiğini söyledi. O esnada Büreyde adamı doğruladı ve onun kavminde saygıdeğer biri olduğunu söyledi. Sonra adam Hz. Peygamber (s) ile konuştu bazı sorular sordu. Cevaplarını aldı. Ci'râne'ye geldiklerinde Hz. Peygamber (s) adama 100 koyun hediye etti.⁵²¹

Hz. Peygamber'e (s) Kudâ'a'dan bir adam at hediye etti. Hz. Peygamber (s) atın alışması ve kişnemesinin geçmesi için atı Ensâr'dan birine verdi ve diğer atların yanına bağlanmasını buyurdu. Ancak Medine'ye gelene kadar atın kişnemesi devam etti. Hz. Peygamber (s) atı hediye eden adama bunun sebebini sordu. Adam, Hz. Peygamber'e (s), "Ey Allah'ın (c) Resûlü! Onu iğdiş ettim." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Kıyâmet gününe kadar atların alınlarında hayır vardır. Onların soylarından edinin. Onlar, kişnemeleriyle müşriklere lanet okuyorlar." dedi.⁵²²

Bir keresinde yine Hz. Peygamber'e (s) ipek bir kaftan hediye edildi. Kaftanı giydiği ve namaz kıldı. Namaz bittikten sonra kaftanı üzerinden şiddetle çıkardı ve "Takva sahiplerine ve yakışmaz." buyurdu.⁵²³

Hz. Peygamber'e (s) pelerine benzer siyah bir elbise hediye edildi. Hz. Peygamber (s) o siyah elbiseyi giydi ve Hz. Âişe'ye (r) elbise içinde nasıl olduğunu

⁵²⁰ Ebü Dâvud, Cihâd 59; Nesâî, Hayl, 10; Benzer bir rivayet için Bkz. İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 423.

⁵²¹ el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 941-42; el-Makrîzî, **a.g.e.** C. 2, s. 27; Ali Dzhemal Musa, **Başlangıçtan Hz. Peygamberin Döneminin Sonuna Kadar Huzâ'a Kabîlesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Buesa, 2013, s. 58.

⁵²² el-Vâkıdî, **a.g.e.**, C. 3, s. 1019-20.

⁵²³ Buhârî, Salât, 16; Müslim, Libâs ve'-z-Zînet, 23

sordu. Hz. Âişe, elbisenin onun üzerine çok yakıştığını söyledi. Hz. Peygamber (s) o elbiseyi giydi ve insanların arasına çıktı.⁵²⁴

Hz. Peygamber'e (s) iki kuş hediye edilmişti. Bilâl o kuşları ertesi güne sakladı. Ertesi gün Hz. Peygamber'e (s) sundu. Hz. Peygamber (s), Bilâl'e o kuşların ne olduğunu sordu. Bilâl ise Hz. Peygamber (s) için sakladığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Ey Bilâl! Arşın sahibinin rızkımızı azaltacağından korkma. Allah (c) yarına ait rızkı eksiksiz verecektir. Yarın için bir şey biriktirmeni yasaklamamış mıydım? " buyurdu.⁵²⁵

Hz. Peygamber'e (s) bir hediye getirilmişti. Hz. Peygamber (s) o hediyeyi koyacak bir şey bulamadı. Sonra da onun yere konulmasını buyurdu ve "Peygamber ancak bir kuldur, kul ne yerse onu yer; kulun İçtiğini içer. Şayet dünya Allah (c) katında bir sivrisineğin kanadı kadar bir kıymet ifade etseydi, kâfir orada bir yudum su bile içemezdi." dedi.⁵²⁶

Hz. Peygamber'e (s) yeşil bir testi içinde kâfur/okaliptüs hediye edildi. Hz. Peygamber (s) onu Muhacir ve Ensâr arasında paylaştırdı ve Ümmü Süleym'e kendileri için sıra yapmasını buyurdu.⁵²⁷ Hz. Peygamber'e (s) bir kalkan hediye edildi. Kalkanın üzerinde kuş resmi⁵²⁸ başka bir rivayete göre ise koç resmi bulunuyordu.⁵²⁹ Hz. Peygamber (s), o resmi hoş görmedi. Sonra kalkandaki resim Allah (c) tarafından giderildi.

Hz. Peygamber (s) yürüdüğü sırada yanında bir adam, bir eşek ile Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve hayvana binmesini rica etti. Sonra adam hayvanın arkasına geçti. Hz. Peygamber (s) ise adamın teklifini reddetti ve hayvanın sahibi olması sebebiyle onun önüne binmeye kendisinden daha çok hakkı olduğunu söyledi.

⁵²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dîmaşk*, C. 3, s. 311

⁵²⁵ eş-Şâmî, *a.g.e.*, C. 7, s. 87.

⁵²⁶ İbn Ebû Şeybe, *a.g.e.*, C. 7, s. 78.

⁵²⁷ et-Taberânî, *a.g.e.*, C. 19, s. 436; Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 403/1038), *Ma'rîfetü's-Sahabe*, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011, C. 3, s. 2493; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, C. 5, s. 166; İbn Hacer, *a.g.e.*, C. 6, s. 89; el-Kettânî, *a.g.e.*, C. 1, s. 142.

⁵²⁸ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl es-Serahsî (ö. 483/1090), *Şerhü's-Si-yerî'l-Kebîr*, 5c., thk. Selâhaddin el-Müneccid, Camiatü'd-Devli'l-Arabiyye, Kahire, 1971, C. 4, s. 1461.

⁵²⁹ Şehabeddin Ahmed b. Abdülvehhab b. Muhammed en-Nüveyrî (ö. 733/1333), *Nihayetü'l-Ereb fi Fünunî'l-Edeb*, 33c., Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, Kahire, 1955, C. 18, s. 292.

Fakat onu kendisine verirse bu durumun başka olacağını söyledi. Bunun üzerine adam, hayvanı Hz. Peygamber'e (s) hediye etti ve Hz. Peygamber (s) hayvana bindi.⁵³⁰

Hz. Peygamber (s) ashâbıyla Tebük gazvesine giderken Vâdilkurâ mevkiinde gece konakladılar. Hz. Peygamber (s), gece şiddetli bir fırtına eseceği haberini verdi ve kimsenin tek başına dışarı çıkmamasını tembihledi. Fakat gece iki kişi Hz. Peygamber'in (s) tembihini dinlemedi ve biri ihtiyacını gidermek için diğeri ise devesini aramak için çıktı. Gece ihtiyacı için çıkan boğmacaya yakalandı ve olduğu yerde kaldı. Devesini arayanı ise rüzgâr Tayy dağlarına attı. Durum Hz. Peygamber'e (s) haber verilince Hz. Peygamber (s) boğmacaya yakalanana dua etti ve adam iyileşti. Diğer adamı ise Tayy kabilesi Medine'ye döndüğü zaman Hz. Peygamber'e (s) hediye etti.⁵³¹

Hz. Peygamber'e (s) koyun eti hediye edildi. Hz. Peygamber (s) de hediye eti diz üstü oturarak yedi. Bunu gören bedevinin birisi Hz. Peygamber'in (s) oturuşunu yadırgadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s), "Allah (c) beni mütevazı bir kul olarak yarattı. Kibirli ve inatçı bir zorba olarak değil." buyurdu.⁵³²

Hz. Peygamber'e (s) siyah benekli iki tane koç hediye edildi. Hz. Peygamber (s) bu hediyeleri kurban etti.⁵³³ Hz. Peygamber'e (s) ipekten, altın düğmeli kaftanlar hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) onları ashâbı arasında bölüştürmüştü.⁵³⁴ Hz. Peygamber'e (s) alemlı bir sarık hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s) sarığın üzerindeki alemleri kesti ve sonra onu giymişti.⁵³⁵ Hz. Peygamber'e (s) bir yay hediye edilmişti.⁵³⁶ Hz. Peygamber'e (s) dişi bir deve de hediye edilenler arasındaydı.⁵³⁷

⁵³⁰ Ebû Dâvûd, Cihâd, 63; Ahmed b. Hanbel, **Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel**, C. 38, s. 42.

⁵³¹ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 4, s. 161.

⁵³² İbn Mâce, Et'ime, 6; Ebû Dâvûd Et'ime, 18.

⁵³³ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebû Şeybe (V: 235/849), **Müsnedu İbn Ebî Şeybe**, 2c., thk. Adil b. Yusuf el-Gazavi, Ahmed Ferid el-Mezidi, Darü'l-Vatan, Riyad, 1997, C. 1, s. 44; eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 9, s. 87.

⁵³⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 6, s. 70.

⁵³⁵ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 393.

⁵³⁶ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038), **Delâilü'n-Nübüvve**, 2c., thk. Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbas, Dârü'n-Nefâis, Beyrut, 1991, C. 2, s. 484.

⁵³⁷ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 403/1038), **Ma'rife-tü's-Sahabe**, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011, C. 2, s. 1429.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HEDİYENİN İŞLEVLERİ

4.1. Hediye-Rüşvet İlişkisi

Sözlüklerde r-ş-v (رشو) kökünden türeyen rüşvet⁵³⁸ haksız bir menfaat için verilen şeyler anlamına gelmektedir.⁵³⁹ el-Cürcânî rüşveti, "hakkı iptal etmek ve bâtili geçerli kılmak için verilen şey" olarak tanımlamıştır.⁵⁴⁰ Terim anlamı olarak ise rüşvet "bir kişinin kanuna aykırı olarak, haksız bir menfaat sağlamak, işini haksız bir şekilde çözüme kavuşturmak için yetki sahibi bir kimseye verdiği para, mal veya ödül" anlamına gelir. Rüşvet verme fiili için, reşa (رشا) rüşvet almak için de irteşâ (ارتشي) fiili kullanılır. Rüşvet verene "râşi", alana "mürteşî", rüşvet işinde aracılık yapana da "râiş" denir.⁵⁴¹ Bakara sûresinin 188. ayetinde "*Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere vermeyin.*" buyurularak toplumda derin sorunlara yol açan ve toplumun yozlaşmasına sebep olan rüşvetin açık bir şekilde yasaklandığı görülmektedir.⁵⁴² Hz. Peygamber (s) birçok hadisinde rüşveti yermiş ve Müslümanları uyarmıştır.

Hediye ve rüşvet birbirine yakın iki kavram olmakla birlikte aralarında bazı farklar vardır. Öncelikle hediye, helâl bir kazanım iken rüşvet haramdır ve büyük günahlardan biridir. Hediye verilirken herhangi bir şart veya vaat öne sürülmezken, rüşvette bir işin tercihen ve sorunsuz bir biçimde çözülmesi için önceden istenen, vaat edilen veya verilen şeyler vardır. Hediye, karşılıklı sevgi ve iyilik için verilirken rüşvet hak edilmediği halde bir hakkın kazanılması amacıyla verilir. Hediye, açık seçik bir şekilde verilen toplumun hoş karşılayıp yadırgamadığı bir adettir. Rüşvet ise gizli olarak belli kişilerin bilmesiyle verilir. Toplumun hoş karşılamadığı, alanın da verenin

⁵³⁸ Kaynaklarda rişvet, reşvet olarak da geçmektedir.

⁵³⁹ Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr (ö. 711/1311), **Lisânü'l-Arab**, 18c., tsh. Emin Muhammed Abdülvehhab v.d., Dârü'l-İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1997, C. 14, s. 322.

⁵⁴⁰ el-Cürcânî, **a.g.e.**, s. 96.

⁵⁴¹ İbn Manzûr, **a.g.e.**, C. 14, s. 322.

⁵⁴² Bakara 2/188; Saffet Köse, "Rüşvet", **DİA**, C. 35, s. 303.

de yadırgandığı bir suçtur.⁵⁴³ Hediye, ikrâm olarak ve karşılık beklemeden sunulmasına rağmen rüşvette ikrâm amacı güdülmez ve verilen rüşvet karşılığında karşı taraftan kendi lehine bir şeyler yapmasını ister. Rüşvet, toplumda kin, nefret ve düşmanlığa sebep olur. Rüşvet, yolsuzluğa yol açarak insanların hakkının yenmesine ve toplumda eşitsizliğin ve fakirliğin yayılmasına neden olur.⁵⁴⁴

Rüşvet alan kişi kendi hakkı olmayan bir mala, paraya veya menfaate sahip olur. Rüşvet veren ise rüşveti sayesinde bir şeyi kendi lehine çevirerek haksız kazanç sağlar. Rüşvette iki taraf arasında da çıkar ilişkisi bulunmaktadır. Rüşvet bir toplumda yozlaşmanın ve haksızlığın artmasına sebep olacağından adaletin kaybolmasına yol açar. Rüşvet sadece şahısları etkileyen bir sorun değil toplumu onun sağlığı, işleyişi ve mutluluğunu da değiştiren bir sorundur.

Tarihi neredeyse hediye kadar eski olan rüşvetin belgelenmiş ilk örneği M.Ö. iki bin yıl öncesine kadar uzanır. Dünyanın en eski uygarlıklarından birini kurmuş olan Sümerler'den III. Ur Sülalesi döneminden kalan bir tablette ilk rüşvet olayı geçmektedir.⁵⁴⁵ Osmanlı tarihçilerinden İbrahim Peçevi'nin rivayet ettiğine göre İslâm'da ilk rüşvet olayı Hz. Osman (r) zamanında Halid b. Velid tarafından gerçekleştirilmiştir. Halid b. Velid, Hz. Osman'ın (r) huzuruna girebilmek için halifenin kapıcısına 2 altın vermişti.⁵⁴⁶ Hz. Peygamber (s) hediye ve rüşvet arasındaki ince çizgiye dikkat çekmiştir ve ashâbını birçok kez uyarmıştı. Hz. Peygamber (s), rüşvet alana, verene ve bu işte aracılık yapanlara lanet etmişti.⁵⁴⁷ Rüşvet alanın da verenin de ateşte olduğunu söylemişti.⁵⁴⁸ Hz. Peygamber (s) rüşvet konusunda sadece uyarmakla yetinmemiş kendisine sunulan rüşvetleri de reddetmişti. Mekke'de tebliğ faaliyetlerine başladığında Müşrikler onu sindirmek için her türlü yolu denemişlerdi.

⁵⁴³ Abdurrahim b. İbrahim b. Abdurrahman es-Seyyid el-Hâşim, **el-Hedâyâ li'l-Muvazzafin Ahkâmı ve Keyfiyeti't-Tasarrufu Fiha**, Dâru İbn Cevzî, Cidde, 2005, s. 27-29; Erdoğan, **a.g.e. Sözlüğü**, s. 190.

⁵⁴⁴ el-Hâşim, **el-Hedâyâ li'l-Muvazzafin**, s. 23.

⁵⁴⁵ Daha detaylı bilgi için Bkz. Pierre Pean, **Dünyada ve Türkiye'de Rüşvet ve Azgelişmişlik**, çev. Hüseyin Boysan, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 225.

⁵⁴⁶ Pean, **Dünyada ve Türkiye'de Rüşvet ve Azgelişmişlik**, s. 230; Hüseyin Çelik, "Bizim Diyarımızda Rüşvetin Serencamı", (Çevrimiçi), <http://www.tarih.gen.tr/etiket/rusvetin-serencami/> 30/07/2016.

⁵⁴⁷ Tirmizî, **Ahkâm**, 9; İbn Mâce, **Ahkâm**, 2; Ebû Dâvûd, **Akdiye** 4; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 5, s. 199; Saffet Köse, "Rüşvet", **DİA**, C. 35, s. 303 İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 6, s. 433.

⁵⁴⁸ el-Hindî, **a.g.e.**, C. 6, s. 113.

Onu tebliğden ayıramayacaklarını gördüklerinde amcası Ebû Talib vasıtasıyla tebliğ faaliyetlerini bırakması karşılığında ne isterse yapacaklarını hatta başlarına bile geçebileceğini teklif etmişlerdi. Fakat Hz. Peygamber (s) insanlara zulmeden zenginlerin daha zengin, fakirlerin daha fakir olduğu, zenginlerin fakirler üstünde zulüm uyguladıkları bu çarpık sistemin bir parçası olmayı reddetmişti.⁵⁴⁹

Hz. Peygamber (s) vergi toplayan memurlara verilen hediyein gulûl yani devlet malına hıyânet olduğunu buyurmuştur. Nitekim bu sözyle ilgili bir olay da gerçekleşmişti. Hz. Peygamber (s), Ezd kabilesinden İbnü'l-Lutbiyye isminde bir sahabîyi Süleym kabilesinin zekât mallarını toplamakla görevlendirmişti. Bu sahabî görevlendirildiği yere halkın zekâtını toplamak için gitmişti. Zekât mallarını topladıktan sonra topladıklarıyla Hz. Peygamber'in (s) yanına geldi ve "Şu mallar size aittir, bu mallar ise bana hediye olarak verilenlerdir." dedi. Bu durum karşısında sinirlenen Hz. Peygamber (s), minbere çıkıp Allah'a (c) hamd ve senâ ettikten sonra, "Benim zekât toplamak için gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şunlar sizin, şunlar da bana hediye edilenlerdir.' diyebiliyor. Dikkat edin, bu kişi evinde otursaydı kendisine hediye verilir miydi? Muhammed'i (s) kudret elinde tutan Allah'a (c) yemin ederim ki sizden biriniz ondan bir şey alırsa Kıyâmet gününde sırtında böğüren bir deve, bağırان bir sığır, meleyen bir koyunla gelecektir." buyurdu. Sonra Hz. Peygamber (s) koltuk altının beyazı görülecek kadar ellerini semaya kaldırıp, "Allah'ım (c)! Tebliğ ettim mi?" diye dua etti.⁵⁵⁰ Hz. Peygamber (s) burada İslâm hukukunda önemli bir noktaya da işaret etmişti. Devlet memurlarına hediye adı altında verilen şeylerin memurlar tarafından alınamayacağını ve bunların hediye değil, rüşvet olduğunu açıklamasıydı. Nitekim Hz. Peygamber (s), kişinin hakkı olmadan kazandığı, hak etmeden veya kazancının dışında haksız yere makamı ve mevkie dolayısıyla elde ettiği malların haram olduğunu ve Kıyâmet gününde Allah'ın (c) huzuruna haksız yere elde ettiği şeylerle geleceğini buyurmuştur.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 299; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 5, s. 198.

⁵⁵⁰ Buhârî, Hibe, 17, Eymân, 3, Hiyel, 15; Müslim, İmâre, 26; ed-Dârimî, Zekât, 30; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 5, s. 195; Karataş, **a.g.e.**, s. 229-230; Saffet Köse, "Rüşvet", **DİA**, C. 35, s. 303

⁵⁵¹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani eş-Şevkânî (ö. 1250/1834), **Ney-lü'l-Evtâr Şerhi Münteka'l-Ahbâr**, 8c., thk. İsameddin Subâbetî, Darü'l Hadîs, Mısır, 1993, C. 7, s. 348.

İbnü'l-Lutbiyye, Hz. Peygamber'in (s) rüşvet konusundaki uyarılarına her ne kadar hassas davranmamışsa da Hz. Peygamber'in (s) Hayberdeki müslümanlara ait hurmaların miktarını tespit etmesi için memur olarak yolladığı Abdullah b. Revaha rüşvet konusunda dikkatli davranmıştır. Abdullah b. Revaha, Hayber'e gittiğinde Yahudiler hurmalardan Müslümanlara daha az bir miktar vermek istemişler ve kendisine bu duruma göz yumması için kadınlarının zinet eşyalarını vermek istemişlerdi. Abdullah b. Revaha ise onların bu ahlâksız rüşvet teklifini reddetmiş, Müslümanların haram yemeyeceğini söylemiştir. Abdullah'ın bu tavrı karşısında Yahudiler bile onu takdir etmekten kendilerini alamamıştır.⁵⁵²

Hediye adı altında sunulunan rüşvete karşı çıkanlardan biri de Hz. Ömer (r) idi. Hz. Ömer'e (r) her yıl deve eti hediye getiren biri başka biriyle davalık biriyle davalık olduğunda Hz. Ömer'in (r) yanına geldi. Hz. Ömer'e (r) geçmişte verdiği hediyeleri ima ettikten sonra aralarındaki sorunu çözmesini istemişti. Bu olaydan sonra Hz. Ömer (r) memurlara, hediye kabul etmemelerini çünkü kabul ettikleri hediyelerin rüşvet olacağını bildiren uyarılar yollamıştı.⁵⁵³

Hz. Peygamber (s) toplumdaki adalete önem vermiş ve yetki sahiplerinin rüşvet karşılığı veya hediye adı altında sunulan rüşvetle iş yapmalarını yasaklamıştır. Hadisde, "Valinin hediye alması haramdır. Hâkimin rüşvet kabul etmesi ise (rüşveti helâl kabulü) küfürdür."⁵⁵⁴ diyerek Müslümanları uyarmıştı. Hz. Peygamber (s) memurunun hediye almasını yasakladığı gibi aldığı hediyein Kıyâmet gününde kendisi için bir acı sebebi olacağını söylemişti.⁵⁵⁵ Hz. Peygamber (s) bir başka hadiste valilere verilen hediyelerin de hırsızlık olduğunu da söylemişti.⁵⁵⁶

⁵⁵² Malik b. Enes, **a.g.e.**, C. 2, s. 703-704; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 5, s. 198.

⁵⁵³ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **es-Sünenü'l-Kübrâ**, 11c., thk. Muhammed Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, C. 10, s. 234; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 5, s. 198-199.

⁵⁵⁴ İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 164; Gümüşhanevî, **a.g.e.**, C. 1, s. 20.

⁵⁵⁵ Ebû Dâvûd, Harâc ve'l-İmâre, 11.

⁵⁵⁶ el-Hindî, **a.g.e.**, C. 6, s. 111; Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Hüsameddin Kudsî, Mektebetü'l Kudsi, Kâhire, 1967, C. 4., s. 141; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 16, s. 162.

4.2. Hediye ve Sadaka-Zekât İlişkisi

Sözlüklerde s-d-k (صدق) kökünden türeyen sadaka; hayır, infâk ve serbest olarak yapılan bağış anlamına gelmektedir. Dini bir terim olarak ise sadaka, Allah'ın (c) rızasını ve hoşnutluğunu kazanmak için ihtiyaç sahipleri ve fakirlere yapılan gönüllü veya dinen zorunlu maddî yardımları ve bu çerçevede verilen para ve eşya anlamına gelmektedir.⁵⁵⁷ Kur'ân'da s-d-k (صدق) kökünden gelen 155 kelime vardır ve sadaka verme manasında saddaka (صدق) ve tesaddaka (تصدق) fiili kullanılır.⁵⁵⁸ Sadaka veren kişiye "mütesaddık" sadakayı alan kişiyede "mütesaddıkun aleyh" denir.⁵⁵⁹

Kur'ân'da sadaka bazen tüm Müslümanların vermesi gereken zekâtla eş anlamlı kullanılmıştır. Bazen de günahların kefareti için ödenmesi gereken şey olarak ya da bazı ibadetleri yerine getirmemenin karşılığı olarak yerine getirilen nafîle bir ibadet olarak geçmiştir.⁵⁶⁰ el-İsfahânî, sadakanın isteğe bağlı olarak verilene, zekâtın ise dini bir zorunlulukla verilenleri ifade etmede kullanıldığını söylemiştir. Kur'ân'da Allah (c) sadakaların başa kakılmamasını ve gizlice verilmesini buyurmuştu.⁵⁶¹ Hz. Peygamber (s) birçok hadisinde sadaka vermeyi teşvik etmiş, yarım hurma ile olsa dahi sadaka vermeyi tavsiye etmiş, sadakanın birçok yararının yanında günahları da sildiğini buyurmuştu.⁵⁶² Ayrıca Hz. Peygamber'in (s) hadislerinde sadaka sadece maddi yükümlülüklerle sınırlı kalmamıştır. Nitekim kişinin kendi ailesinin geçimini temin etmesi, misafirlerine ikrâmda bulunması, eşiyle birlikte olması, meyvelerinden başkalarının faydalanacağı ağaç dikmesi, kötülüklerle mücadele edip iyilikleri tavsiye etmesi, Müslümanlara selâm vermesi, güzel söz söyleyip güler yüz göstermesi, insanlara zarar veren bir nesneyi yoldan kaldırması gibi birçok güzel davranış sadaka olarak nitelenmiştir.⁵⁶³

⁵⁵⁷ el-Cürçânî, **a.g.e.**, s. 113; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 487; Zuhaylî, **a.g.e.**, C. 6, s.153; Ali Duman, "Sadaka", **DİA**, C. 35, s. 383-384.

⁵⁵⁸ el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 479; Okuyan, **a.g.e.**, s. 486-488; Penrice, **a.g.e.**, s. 83.

⁵⁵⁹ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 487; Penrice, **a.g.e.**, s. 83.

⁵⁶⁰ Bakara 2/271; Nisâ 4/ Tevbe 9/104; John L. Esposito, **The Oxford Dictionary of Islam**, Oxford University Press, New York, 2003, s. 271.

⁵⁶¹ Bakara 2/264; Atik, **a.g.e.**, s. 319.

⁵⁶² Buhârî, Zekât, 30; Tirmizî, Zekât 28; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, 7c, Ed. Mehmet Emin Özafşar v.d., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014, C. 2, s. 487.

⁵⁶³ Buhârî, Edeb 34; Tirmizî, Birr 36; Ali Duman, "Sadaka", **DİA**, C. 35, s. 383-384.

Sadaka, hediye değildir. Sadakada acıma ve merhamet duygularıyla verme vardır. Çünkü sadaka, muhtaçlara Allah (c) rızası için verilir ve asla geri alınmaz. Nitekim Hz. Peygamber (s) hediyeyi kabul eder fakat kendisine ve ailesine verilen sadakayı almazdı. Hz. Peygamber (s) ehl-i beytinin de sadaka almasını yasaklamıştı. Bu durum hediye ile sadakanın ayrı hükümlerinin olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber (s), sadakayı kabul etmemiş fakat hediyeyi kabul etmiştir. Kendisine de bir şey getirildiği zaman getirilen şeyin hediye mi yoka sadaka mı olduğunu sormuştur. Getirilen şey sadaka ise yanındaki ashâbına verir veya Suffe ehline⁵⁶⁴ yollardı. Kendisine getirilen şey hediye ise onu kabul eder, ashâbıyla beraber kendisi de yerdî.⁵⁶⁵

Hz. Peygamber (s), sadakanın ehl-i beytine haram olduğunu buyurmuştu. Nitekim bir gün kendisine getirilen bir tabak sadaka hurmasından önünde bulunan torunu Hz. Hasan (r) bir tane alarak ağzına götürmüştü. Bunu gören Hz. Peygamber (s) elini torunu Hz. Hasan'ın (r) ağzına sokarak hurmayı alıp attı. Sonra da torununa, "Biz Muhammed (s) ailesi sadaka yemeyiz." dedi.⁵⁶⁶ Nitekim Hz. Peygamber (s) kendisi de evde bazen yere düşmüş hurma tanelerini yemek için ağzına götürdüğünde aklına bunun sadaka hurması olma ihtimali geldiğinden korkarak onu yemekten vazgeçiyordu.⁵⁶⁷ Bu ifadelerden, sadakanın Hz. Peygamber'e (s) ve ehl-i beytine haram olduğu anlaşılmaktadır. Fakat ulemâ sadakanın ehl-i beytten kimlere haram olduğu hususunda çeşitli görüşler serd etmiştir.⁵⁶⁸

Zekât ise sözlüklerde z-k-v (زكوى) kökünden türer ve arınmak, temizlenmek, artmak, çoğalmak gibi anlamına gelir.⁵⁶⁹ Kur'ân'da bu kökten gelen 60 kelime

⁵⁶⁴ Sözlükte "gölgelek" anlamına gelen suffice, Mescid-i Nebevî'nin giriş kısmında Medine'de evleri ve kalabilecek yakınları olmayan sahabîlerin kalması için yapılan mekânın adıdır. Çeşitli kabilelerden kalanlar olmakla birlikte çoğunluğunu Muhacirlerden oluşturduğu bu topluluğa "Ashâbü's-Suffe / Ashâb-ı Suffe" veya "Ehlü's-Suffe / Ehl-i Suffe" denilmiştir. Suffe ehlinin, ihtiyaçları genellikle Hz. Peygamber (s) ve zengin sahabîler tarafından karşılanmaktaydı. Bkz. Mustafa Bakır, "Suffe", **DİA**, C. 37, s. 469-470; Adnan Demircan, **İslam Tarihi'nin İlk Döneminde Birlikte Yaşama Tecrübesi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015, s. 77.

⁵⁶⁵ Atik, **a.g.e.**, s. 307.

⁵⁶⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zührî İbn Sa'd (ö. 230/845), **Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebîr** = **et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, 11c., thk., Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hanci, Kâhire, 2001, C. 1, s. 334.

⁵⁶⁷ Buhârî, Lukata 6; Müslim, Zekât 152; Ebû Davud, Zekât 29; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 6, s. 450

⁵⁶⁸ İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 6, s. 447-448

⁵⁶⁹ el-Cürcânî, **a.g.e.**, s. 99; Mir, **a.g.e.**, s. 209; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 618; Yazır, **a.g.e.**, C. 5, s. 454; Penrice, **a.g.e.**, s. 49; İbnü'd-Deyba', **a.g.e.**, C. 6, s. 345.

bulunmaktadır. Zekât kelimesi Kur'an'da vermek anlamına gelen e-t-v (أَتَوْا) kökünden أتَوْا (âtû) fiili ve diğer çekimleriyle ile beraber kullanıldığında zekât vermek anlamlara gelir.⁵⁷⁰ Aynı zamanda İslâm'ın 5 şartından biri olan zekâtın, Kur'an'da belirtilen yerlere verilmesi farzdır.⁵⁷¹ Zekât vermede birçok amaç vardır. Para ve malların toplumda dönerek sosyal ve ekonomik hayatın canlanması, para ve malların toplumda belli kişilerin ellerinde toplanmasını engellemek, zenginlerin daha zengin fakirlerin daha fakir olmasını engellemek ve para ve malların toplumda dengeli bir biçimde dağılmasını sağlayarak toplumda ve sosyal hayatta huzur ve adaletin sağlanması bu amaçlardandır.⁵⁷² Nitekim zekât bu çok fonksiyonlu ve önemli görevi sebebiyle Hz. Peygamber'e (s) dayandırılan bir sözde İslâm'ın köprüsü (ez-Zekâtu kantaratu'l İslam = الزكاة قنطرة الاسلام) olarak nitelendirilir.⁵⁷³

Zekât, İslâm ile başlamamış, önceki toplumlara da emredilmiş bir farzdır.⁵⁷⁴ Zekât'ın nasıl verileceği Hz. Peygamber'in (s) hadislerinde detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Zekât farz olan bir amel olması yönüyle sadakadan ayrılır.⁵⁷⁵ Kur'an'da zekât vermek, namaz ile birlikte sık sık zikredilmiş ve Müslümanların ayırt edici özelliklerinden biri olarak zikredilmiştir.⁵⁷⁶ Kur'an'da zekâtın 8 sınıf ve amaç için harcanabileceği belirtilmiştir. Bu sınıf ve amaçlar; muhtaçlar, zekât fonuyla ilgilenenler, mü'ellefe-i kulûb (kalbi İslâm'a ısındırılmak istenen kimseler), kölelerin azat edilmesi, borçlarını ödeyemeyecek durumdaki borçlular, Allah (c) yolunda mücadele edenler ve yolcular olarak zikredilmiştir.⁵⁷⁷ Hz. Peygamber (s) birçok hadisinde zekât vermenin öneminden bahsetmiş ve farklı bölgelere gönderdiği ashâbından yöneticilere de zekât konusunda dikkatli olmaları söylemişti.⁵⁷⁸ Nitekim

⁵⁷⁰ Okuyan, **a.g.e.**, s. 397.

⁵⁷¹ Müslîm, İmân, 21; John L. Esposito, **The Oxford Dictionary of Islam**, s. 345; Erdoğan, **a.g.e. Sözlüğü**, s. 618

⁵⁷² Mir, **a.g.e.**, s. 210.

⁵⁷³ Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî (ö. 360/971), **el-Mu'cemü'l-Evsât**, 10c., thk. Tarık b. İvazallâh v.d., Dârü'l-Haremeyn, Kahire, 1995, C. 8. s. 380; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî (ö. 458/1066), **Şuabü'l-İmân**, 14c., thk. Muhtar Ahmed Nuri, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2003, C. 5, s. 20; Erdoğan, **a.g.e. Sözlüğü**, s. 618.

⁵⁷⁴ Bakara 2/43, 83, 110; Meryem 19/31, 55; Enbiyâ 21/73; Mir, **a.g.e.**, s. 209.

⁵⁷⁵ Mir, **a.g.e.**, s. 209.

⁵⁷⁶ Bakara 2/43, 83, 110; Tevbe 9/18, 71; Meryem 19/31, 55, 73; Hac 22/78; Nur 24/56; Mir, **a.g.e.**, s. 209.

⁵⁷⁷ Tevbe 9/60; Mir, **a.g.e.**, s. 210; Erdoğan, **a.g.e. Sözlüğü**, s. 190.

⁵⁷⁸ İbn Mâce, Tahâret, 5; Tirmizî, Cum'a, 79; Yazır, **a.g.e.**, C. 5, s. 455-56; **Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 2, s. 455.

Hız. Peygamber'in (s) vefatından sonra irtidat (dinden dönme) hareketleri başlamıştı. Bu irtidat hareketlerinin başlıca sebeplerinden biri de kabilelerin zekât vermek istememesiydi. Fakat Hız. Peygamber'den (s) sonra halife seçilen⁵⁷⁹ Hız. Ebû Bekir (r), kararlı politikasıyla zekât vermeyenlerle savaşacağını söylemiş ve onlarla savaşarak belli bir müddet sonra irtidat edenleri kontrol altına almıştı.⁵⁸⁰

Hız. Peygamber, (s) zekât verileceği zaman akrabalara öncelik verilmesini tavsiye ve teşvik etmişti. Fakat akrabalarının da zekât almasını yasaklamıştı. Hız. Peygamber (s) ehl-i beytinin zekât almasını yasakladığı gibi zekât memurluğu yaparak zekâtтан ücret almalarını da yasaklamıştı. Hız. Peygamber'in (s) yakınlarından da zekât toplama görevini isteyenler de olmuştu. Hız. Peygamber'in (s) amcası Abbâs (r), oğlu Fadl'ı, diğer amcası Rebîa da oğlu Abûlmuttalib'i evlendirmeyi düşünüyorlardı. Fakat maddi durumlarının iyi olmaması sebebiyle onların ikisini Hız. Peygamber'in (s) yanına göndermeyi ve kendilerini zekât memurluğu vermelerini isteyeceklerdi. Böylece zekât memurlarının aldığı maaşı alacaklar ve evleneceklerdi. Bu konuşmayı yaparlarken içeri gelen Hız. Ali (r), durumu öğrendikten sonra Hız. Peygamber'in (s) bu görevi kendilerine vermeyeceğini söyledi. İki genç Hız. Ali'nin (r) kendilerini kıskandığını ima ettiler. Bunun üzerine Hız. Ali (r) onlara gidip görevi istemelerini söyledi. İki genç Hız. Peygamber'in (s) yanına geldiler ve durumu izah ederek zekât memurluğu istediler. Hız. Peygamber (s) biraz sessiz kaldıktan sonra, "Şüphesiz Muhammed'in (s) ehline zekât almak uygun düşmez. Onlar insânların kirleridir." dedi ve onlara zekât memurluğu görevini vermedi. Fakat onların sorununu da çözmeyi ihmal etmedi. Yanındaki Mahmîyye ve Nevfel b. Hâris'ten kızlarını bu iki gence vermelerini istedi ve onlar da kızlarını bu iki gence verdi. Sonra Hız. Peygamber (s) ganimetten kendi payı olan humustan bir miktar parayı kendilerine vererek onların sorununu çözdü.⁵⁸¹

Selmân-ı Farisî'nin İslâm'a giriş serüveni de Hız. Peygamber'in (s) sadaka reddedip hediye kabul etmesiyle yakından ilişkilidir. Hız. Peygamber'in sadakayı reddedip hediye kabul etmemesi onun peygamberlik alametlerinden biridir. Selmân, İran'ın İsfehân şehrinde Cey köyünde yaşıyordu. Babası ile Mecusiliğe hizmet

⁵⁷⁹ Adnan Demircan, **Allah'ın Elçisi ve Mesajı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015, s.115.

⁵⁸⁰ Yazır, **a.g.e.**, C. 5, s. 455-56; M. Salih Arı, **Hazreti Ebûbekir ve Ridde Savaşları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 97-101.

⁵⁸¹ Müslim, Zekât, 167; **Hadislerle İslâm: Hadislerin Hadislerle Yorumu**, C. 2, s. 481.

ediyordu. Selmân, köylerinin yakınındaki bir kiliseyi görmüş ve onlardan etkilenmişti. Babasına gördüklerini söyleyince, babası onu zincire vurdu ve atalarının dininin onların dininden daha iyi olduğunu söyledi. Selmân kilisedekilerle bağlantısını devam ettirdi ve Hristiyanlığı nerede daha iyi öğrenebileceğini onlara sordu. Onlar da Şam'da öğrenebileceğini söylediler. Bunun üzerine Şam'dan birileri geldiğinde kendisine haber vermelerini istedi. Bir gün Şam'dan Hristiyan tacirler geldi. Selmân onlarla birlikte Şam'a gitti. Hristiyanlığı daha iyi öğrenebilmek için Şam'da Kilise piskoposunun yanında kaldı. Fakat bu piskopos ikiyüzlü biriydi. Halktan aldığı sadakaları kendisine saklıyordu.

Piskopos vefat edince Selmân halka gerçeği söyledi ve halk piskoposun cenazesini çarmıha gerip taşıladı. Onun yerine başka bir iyi bir piskopos geldi ve Selmân onunla vefatına kadar kaldı. Vefat etmeden önce piskopos, Selmân'a Musul'daki bir adamı tavsiye etti. Selmân bunun üzerine Musul'daki adamın yanına gitti ve yanına kimin tavsiyesiyle geldiğini anlattı. Adam, yanında kalmasına izin verdi. O adam da vefat etmeden önce Selmân kendisine kimi tavsiye edebileceğini sordu. Adam Nusaybin'de kendisi gibi birinin daha olduğunu söyledi ve ona onu tavsiye etti. Selmân, defin işlemlerini hallettikten sonra Nusaybin'e tavsiye edilen adamın yanına ulaştı. Selmân olanları o adama anlattı ve adam da Selmân'ın kendi yanında kalabileceğini söyledi. Nusaybin'deki adamın da vefatı yaklaşıncı Selmân adamdan kimin yanına gidebileceği ile ilgili tavsiye istedi. Adam, Rum topraklarındaki Amuriye'de kendileri gibi bir kişi olduğunu söyledi. Selmân adamın defin işlemlerinden sonra Amuriye'ye adamın yanına geldi ve olanları adama anlattı. Adam Selmân'a yanında kalabileceğini söyledi. Selmân burada adamın yanında çalışıp kazandı. Koyunları ve inekleri oldu. Adama ölüm yaklaştığı zaman Selmân ona buraya kadar yaşadığı seyahati anlattı ve kendisine kimi tavsiye edebileceğini sordu. Adam, artık Selmân'ın gidebileceği kendileri gibi biri olmadığını söyledi. Fakat Harem'de bir peygamberin çıkacağına yaklaştığını haber verdi. Ona peygamberin alameti olarak; iki kayalık arasındaki şehirden hurmalı ve çorak araziye göç edeceğini, iki kürek kemiği arasında peygamberlik mührünü taşıdığını ve hediye kabul edip sadakayı kabul etmeyeceğini söylemişti. Adam, bahsettiği peygamberin gelme zamanının yaklaştığını ve gidebilirse oraya gitmesini söyledi. Selmân, adamın vefatından sonra

defin işlerini halledip yola çıktı. Yolda Kelb kabilesinden bazı tacirlere rast geldi. Tüm koyun ve ineklerini vermesi karşılığında onlarla Arap memleketine gitme konusunda anlaştı. Kafiledekiler Vâdilkurâ'ya gelince Selmân'a kötü davrandılar ve bir Yahudiye sattılar. Aradan bir zaman geçince Benî Kureyza'dan başka bir Yahudi Selmân'ı satın aldı. Selmân Medine'ye Yahudiyle vardığında hurmalardan orasının aradığı yer olduğunu anladı ve sevindi. Selmân sahibinin hurmalığında çalışmaya başladı.

Bir gün Mekke'den bir peygamberin Medine'ye geldiği ve etrafında toplandıkları dedikodularını sahipleri konuşurken duydu. Selmân, heyecanlanıp ağacın üstünden bakarak bu görüntüyü görmek istedi. Fakat sahibi ona şiddet uyguladı ve işine bakmasını söyledi. Selmân akşam olunca yanında toplamış olduğu yiyeceklerle Hz. Peygamber'in (s) ve ashâbının yanına gitti. Yanında bir miktar sadaka olduğunu ve kendisine vermek istediğini söyledi. Hz. Peygamber (s) sadakayı aldı ve yanındakilere yiyin diyerek ikrâm etti. Fakat kendisi sadakaya el sürmedi. Selmân içinden Amuriye'deki arkadaşının kendisine tarif ettiği peygamberlik alametlerinden biri olduğunu söyledi. Başka bir gün Selmân yine topladığı yiyecekleri Hz. Peygamber'i (s) denemek için yanına getirdi. Sonra Hz. Peygamber'e (s) hitaben daha önce getirdiği sadakayı yemediğini bu yüzden kendisine hediye olarak bu yiyeceği getirdiğini söyledi.⁵⁸² Hz. Peygamber (s) onun hediyesini kabul etti ve yanındakileri de davet ederek hediyyi beraberce yediler. Selmân onun hediyyi kabul edip sadakayı kabul etmediğini gördü. Başka bir gün de sahabîlerden birinin cenazesine katılan Selmân Hz. Peygamber'in (s) kürek kemiği arasındaki mührü görmeye çalıştı. Hz. Peygamber (s) onun bir şey görmek istediğini anladı ve ridasını çıkardı. Selmân, Hz. Peygamber'in (s) sırtında peygamberlik mührünü görünce hemen onun üstüne kapandı öpmeye ve ağlamaya başladı. Hz. Peygamber (s), Selmân'ı önüne oturttu ve ashâbın konuşmasını dinlemesini istedi. Selmân başından geçenleri birer birer anlattı. Hz. Peygamber (s), Selmân'a efendisiyle kölelikten serbest kalması için bir anlaşma yapmasını söyledi. Selmân 300 hurma ağacı ve 40 okka altın karşılığında efendisiyle anlaşma yaptı. Hz. Peygamber'in (s) yanına gelip anlaşmayı haber verdi. Hz. Peygamber (s) ashâbdan Selmân'a yardım etmesini istedi. Ashâb arasında 300 hurma

⁵⁸² Selmân'ın Hz. Peygamber'e (s) takdim ettiği hediyeler rivayetlerde çeşitlidir. Bu rivayetlerde kuru hurma, yaş hurma, salkım hurma, deve eti, ve ördek eti geçmektedir. Daha Detaylı bilgi için Bkz. eş-Şâmî, **a.g.e.**, C. 1, s. 109.

ağacı toplandı ve Hz. Peygamber'e (s) getirilen bir altını Hz. Peygamber'in (s) Selmân'a vermesiyle borcu ödendi ve Selmân azat oldu.⁵⁸³ Hz. Peygamber'in (s) sadakayı reddedip hediye kabul etmemesi Selmân'ın hidâyetine vesile olmuştu.

Hz. Peygamber'in sadakayı reddedip hediye kabul etmemesi onun peygamberlik alametlerindendir. Bunu bilen kişiler Hz. Peygamber'i (s) bu yönüyle araştırarak müslüman olmuşlardır. Bu sahabîlerden birisi de el-Eşec adlı sahabedir. el-Eşec, Hz. Peygamber'i (s) araştırması için yeğeni Amr b. Abdülkays'a hurma vererek hurmayı Hz. Peygamber'e (s) satmak için gitmesini istedi. Amr ile beraber Uraykıt isminde bir rehber yolladı. Onlara, Hz. Muhammed'in (s) hediye kabul edip sadakayı reddettiğini ve omuzlarının arasında bir işaret olduğunu duyduğunu söyledi ve bu durumu öğrenmeleri istedi. Amr, Medine'ye Hicret'in olduğu yıl Uraykıt ile beraber Mekke'ye geldi ve Hz. Peygamber'in (s) yanına çıktı. Ona sadaka diyerek hurma sunmak istedi. Fakat Hz. Peygamber (s) sadakayı kabul etmedi. Bunun üzerine Amr, başkasıyla Hz. Peygamber'e (s) hurma gönderdi. Gelen adam hediye olarak Hz. Peygamber'e (s) hurmayı sundu. Hz. Peygamber (s) adamın hediyesini kabul etti. Bu olayın ardından Amr, Hz. Peygamber'e (s) yaklaşıp omuzlarına da baktı. Hz. Peygamber (s) onu İslâm'a davet etti. Amr, Hz. Peygamber'in (s) teklifini kabul etti ve Müslüman oldu. Hz. Peygamber (s) ona bazı sûreleri öğretti ve dayısını İslâm'a davet etmesini söyledi.

Bunun üzerine Amr, rehberi Uraykıt'ı Mekke'de bırakarak memleketine geri döndü. Dayısı el-Eşec yanına geldi ve onu İslâm'a davet etti. el-Eşec Hz. Peygamber (s) hakkında duyduklarının da doğru çıkmasıyla Müslüman oldu. Bir süre sonra Hecer'den 12 kişilik bir heyetle Hz. Peygamber'in (s) yanına vardı ve heyet Müslüman oldu.⁵⁸⁴ Hz. Peygamber'in (s) bu sadaka mallarını almaması ve hediye kabul etmesi bu şekilde birçok kişinin müslüman olmasına vesile olmuştur.

Muhakkak ki Hz. Peygamber'in (s) kendisinin zekât almaması ve ehl-i beytine de zekât almayı yasaklamasının çeşitli hikmetleri vardır. Zekât, Kur'ân'da belirtildiği gibi 8 sınıf için sarfedilmektedir. Bu sınıflar yardıma muhtaç insanlardan

⁵⁸³ İbn İshâk, **Siretu İbn İshâk**, s. 87-94; İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 241-250.

⁵⁸⁴ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 8, s. 125; Tezde Heyetlerle Hediyeler kısmında Abdülkays Heyeti kısmında el-Eşec'in Hz. Peygamber'in yanına gelişini işlemiştik.

oluşmaktadır. Hz. Peygamber (s) zekât mallarını insanların kirleri diyerek kendisinin ve ehlinin halkın para ve kazancından geçinmelerini engellemek istemişti. Bu sayede şahsına ve kendisine zekât konusunda yöneltilecek ithâmların önüne geçmek istemişti. Kendisinin vefatından sonra devam edecek soyunun sadaka ve zekâtları alarak bu işi bir rant kapısına dönüştürmelerini engellemiştir. Bu sayede sadaka ve zekâtın asli fonksiyonu olan fakirler ve muhtaçlara harcanması sağlanmıştır.

4.3. Hediye ve Hediyeleşmenin Amaç ve İşlevleri

4.3.1. Dini İşlevler

İslâm dini insanın, mala, makama, dünyalıklara ve dünya hayatına haddinden fazlasıyla bağlanması hoş görmemiştir. Bu çerçevede Hz. Peygamber (s) mala haddinden fazla değer vermemiş, aksine insanları İslâm'a kazanmak ve kazandırmak için onlara hediyeler ve ihsânlar vermişti. Bu hediye ve ihsânlar sayesinde birçok kimse İslâm'a girmiş ya da imânı eskisine göre daha da kuvvetlenmişti. Çünkü hediye, kalplerde derin bir iz ve etki bırakıyordu. Hz. Peygamber'in (s) hediye ve ihsânlarıyla ona düşman olan kimseler dost oluyor, ona kin besleyen gönüller artık ona karşı sevgi taşıyordu. Nitekim bunu bilen Hz. Peygamber (s) insanlara hırslarına göre ihsânda bulunduğunu da söylemişti.⁵⁸⁵ Bu yönüyle hediye vermek ve hediye almak aslında İslâm'a davet metodunun en önemli yöntemlerinden biriydi.⁵⁸⁶

Hz. Peygamber'in (s) verdiği hediyelerin bu dünyada maddi yararı olduğu gibi bazı hediyelerinin ahirette de yararı vardır. Ashâbı onun hediyelerinden ahirette fayda beklemişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber (s), Abdullah b. Uneys'e hediye ettiği asânın, çok az kişinin yaslanacak bir yer veya bir şey bulabileceği ahirette, yaslanacağı bir hediye olduğunu söylemişti. Aynı şekilde farklı rivayetler bulunsa da ashâbından bazıları Hz. Peygamber'in (s) giydiği elbiseyi istemiş, Hz. Peygamber'in (s) o elbiseyi ihtiyacı olduğu halde isteyen kişiye hediye etmiştir. Elbiseyi isteyen sahabeye neden istediği sorulunca da isteme sebebi olarak da vefat ettiğinde onunla kefenlenmek

⁵⁸⁵ Buhârî, Cum'a, 29

⁵⁸⁶ İbrahim Canan (ö. 1940-2009), **Hazreti Peygamberimizin Tebliğ Metotları-1**, Nesil Yayınları, İstanbul, 1998, s. 206-207, 292-295; Ahmet Önkol, **Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu**, s. 192-195; Adnan Demircan, **Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 51.

istediğini söylemiştir. Aynı şekilde Muaviye b. Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'in (s) kendisine hediye ettiği gömlek ile gömülmek istemiş ve belki de bu sebeple günahlarının affedileceğini ummuştur. Muaviye'ye verilen bir diğer hediye ise dini açıdan ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü Hz. Peygamber (s) Muaviye'ye ayva hediye etmiş ve kendisini bu hediye ayvalarla cennette kendisiyle karşılaşmasını söylemiştir. Muhakkak ki bu hediye rivayetleri sadece basit bir hediye anlamı taşımamaktadır.

Hz. Peygamber (s) zamanında hediye çeşitli dini soruların cevap bulmasında da işe yaramıştır. Sahabîler Arefe günü Hz. Peygamber'in (s) oruç tutup tutmadığı noktasında ihtilafa düştükleri zaman da Hz. Peygamber'e (s) içecek hediye ederek onun içip içmediğine bakarak ihtilaf ettikleri hususun cevabını öğrenmişlerdi. Hz. Peygamber (s), İslâm'a hizmet eden ve müşriklere karşı mücadele eden sahabîlere de hediye vermişti. Bu sahabîlerden biri de Hassan b. Sabit idi. Bir rivayete göre ona Hz. Peygamber'in (s) hediye vermesinin sebebi şiirleriyle onu koruması ve müdafa etmesi ve müşrikleri yeren şiirler söylemesiydi.⁵⁸⁷

Hz. Peygamber (s) müşriklerle kimi zaman hediyeleşmiş kimi zaman ise onlarından hediyesini kabul etmemiş ve müşriklerden hediye kabul etmediğini söylemiştir. Bu durum karşısında bazı müşrikler müslüman olmuş ve Hz. Peygamber'e (s) o şekilde hediyeleri sunmuşlar ve Hz. Peygamber (s) onların hediyelerini kabul etmişti. Hz. Peygamber'in (s) bazı müşriklerin hediyelerini kabul etmemesi onların bazılarının İslâm'ı kabul etmesine vesile olmuştur. Çünkü hediyelerini kabul etmemesi onları düşünmeye ve doğru yolda olup olmadıklarını sorgulamaya itmiştir. Fakat Hz. Peygamber (s) hediyeleşmenin müslümanlar açısından yararı olduğunu gördüğü zaman da müşriklerle hediyeleşmiş onların hediyelerini kabul etmiş onlara da hediyeler vermiştir. Ulemâ ise müşriklerle hediyeleşme noktasında çeşitli görüşler sürmüştür. Genel olarak Müşriklerle hediyeleşmede bir beis olmadığı söylenmiştir. Fakat savaş halindeki müşriklere zırh ve silah hediye edilemeyeceği söylenmiştir.⁵⁸⁸

⁵⁸⁷ İbn Abdülber, *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, C. 2, s. 348.

⁵⁸⁸ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dımaşki İbn Âbidîn (ö. 1252/1836), *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar: Şerhu Tenviri'l-Ebsâr*, 17c., çev. Mehmet Savaş, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1985, C. 9, s. 75.

Ulemâ hediyeinin fikhî yönü konusunda da bazı görüşler serd etmiştir. Bir kişinin diğer bir kişiye hediye vermek veya davet etmek istediğinde bu kişinin malının çoğunluğu helâl olması gerektiğini ve karşı tarafta bunu böyle bilirse hediye almanın bir sıkıntı olmadığı söylemiştir. Fakat ulemâ, şahsın malının haram olduğu biliniyorsa o hediye ve daveti kabul etmemek gerektiğini söylemişlerdir. Eğer malın çoğu haram ise uygun olanın hediye kabul etmemek ve yemeği yememek olduğunu söylemişlerdir. Hükümdarın verdiği hediye kabul etme noktasında ise ulemâ farklı görüşleri benimsemişlerdir.⁵⁸⁹ Ulemâ düşman kralın, Müslümanların ordu komutanına veya devlet başkanına hediye göndermesi halinde onu kabul etmede bir beis olmadığını söylemişlerdir. Fakat savaş halinde iken düşmanın verdiği hediye ganimet olacağını söylemişlerdir. Aynı şekilde savaş zamanında İslâm ordusunun komutanının karşı tarafın hükümdarına hediye vermesinde bir beis olmadığını söylemişlerdir.⁵⁹⁰

4.3.2. Siyasal İşlevler

Hız. Peygamber (s) hediye ve hediyeleşmelerinin siyasal işlevleri önemli bir yer tutmaktadır. Hız. Peygamber (s) Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra Medine'de İslâm toplumu güçlenmiş âdeta bir devlete dönüşmüştü. Bu güçlenmeyle beraber Hız. Peygamber (s) devlet başkanlarına, çevresindeki valilere ve kabile reislerine davet mektupları göndermişti. Bu mektuplara verilen cevaplarla birlikte nezâketen hediye yollayan liderlerde olmuştu. Bazen de Hız. Peygamber (s) davet mektubu yollamasa bile İslâm'ı kabul eden liderler -Ammân valisi Ferve gibi- Hız. Peygamber'e (s) hediye yollamıştı. Özellikle siyasiler arasında hediyeleşme barışcıl ilişki isteme veya barışcıl ilişkiyi devam ettirmek gibi anlamlara geliyordu. Aynı zamanda siyasî hediyeleşmeler iki taraf arasındaki ilişkilerin seyrini de etkilemekteydi.

Hız. Peygamber (s), Hecer'in hâkimi Useyhıt b. Abdullah'a yazdığı davet mektubunda, "el-Akra, senin mektubunu ve kavmine şefaathçi olman yönündeki isteğini bana ulaştırdı. Ben seni kavmine şefaathçi yaptım ve elçin el-Akra'nın konumunu doğruladım. Sana müjdeler olsun, istediğini benden talep edebilirsin. Fakat

⁵⁸⁹ Fetâvâ-yı Hindiyye, C. 12, s. 78-80.

⁵⁹⁰ Fetâvâ-yı Hindiyye, C. 4, s. 261-262.

ben elçine dini öğretmeyi ve senin bana gelmen gerektiğini düşündüyorum. Eğer gelecek olursan sana ikrâmda bulunurum; eğer gelmezsen sana yine ikrâmda bulunurum. Sonra; bil ki, ben kimseyle hediyeleşmek istemiyorum. Ama bana hediye gönderirsen hediyeni kabul ederim. Benim valilerim senin memleketini övdüler. Üzerinde bulunduğun en güzel şeyin, namaz kılmak, zekât vermek ve müminlere yakın olmak olduğunu sana tavsiye ediyorum. Ben senin kavmine 'Benî Abdullah' adını verdim. Onlara namazı ve en güzel amelleri yapmayı emret ve onlara müjdele. Selam sana ve senin kavminden müslüman olanların üzerinedir."⁵⁹¹ demişti. Buradaki hediyeleşme kelimesinden o zaman ki liderler arasında iletişimde hediyenin, hediyeleşmenin hediye kabul etmenin bir mesajı ve anlamı olduğunu da anlamaktayız. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s) dilinden siyasi hediyeleşmeler hakkında bilgi sahibi olmaktayız.

Hediye ve hediyeleşme ile ilgili bazı rivayetler siyasi açıdan çok dikkat çekicidir. Bu rivayetlerin birinde Hz. Peygamber'e (s) getirilen bir hediye yiyecek vardır. Bu hediye yiyeceği Hz. Peygamber (s) yemeden önce şöyle dua etmektedir, "Ey Allah'ım (c) sana ve bana en sevgili olan kulunu bu yemeği benimle beraber yemesi için gönder.". Bu duanın akabinde Hz. Ali (r) gelmekte ve hediye yiyeceği beraber yemektir. Bu olay basit bir hediye ve basit bir yemek yeme olayı değildir. Hz. Peygamber (s) gibi duası kabul edilen Allah'ın (c) en önemli kulu hem kendisinin hem de yaratanının en sevdiği kulu hediye yiyeceği beraber yemesi için yanına göndermesini istemektedir. Bu duadan sonra yanına damadı Hz. Ali (r) gelmektedir. Bir başka rivayette ise bu sefer şahıslar değişmekte ve Hz. Peygamber'e getirilen hediye yemekleri Hz. Peygamber (s) beraber yemek için "Ey Allah'ım (c)! Birlikte yemek için ailemden sana ve bana en sevgilisini gönder!" veya "Ey Allah'ım (c)! Ailemden sana en sevgilisini gönder!" diye dua etmiştir. Bu duanın akabinde ise Abbâs (r) gelmektedir. Muhakkak ki bu hediye rivayetleri sadece basit bir hediye anlamı taşımamaktadır. Bu rivayetlerden de anlaşılacağı üzere hediye üzerinden meşruiyeti sağlamak amacının güdüldüğü görülmektedir. Hz. Peygamber (s) ve hediye üzerinden doğru yolda olma ispat edilmek istenmiştir. Aynı zamanda siyasi anlamda bir destek,

⁵⁹¹ İbn Sa'd, **Kitâbü't-Tabakati'l-Kebir**, 11c, Ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kazım Yılmaz v.d., Siyer Yayınları, İstanbul, 2014, C. 1, s. 263.

doğru yolda olmanın bir ispatı ve arkasında Hz. Peygamber'in (s) desteği olduğunun da bir simgesidir.

Hız. Peygamber (s) döneminde hediyeler siyasi amaçlarla birçok şekilde kullanılıyordu. Müşrikler hediyeyi daha çok rüşvet olarak kullanıyordu. Nitekim Habeşistan'a sığınan müslümanları almak için oraya giden Mekkeli müşriklerden bir grup oradaki yöneticilere istisnasız olarak değerli hediyeler vermişti. Bu yönüyle hediye iki tarafı keskin bıçak gibidir. Fakat Hz. Peygamber (s) hediye kisvesi altındaki rüşveti kesin olarak yasaklamış ve bu algıyı değiştirmişti. Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerinde başka siyasi işlevler de bulunmaktadır. Hudeybiye antlaşmasından sonra Mekkeli müşriklere karşı yumuşak bir politika gütmüş onlara hediye yolladığı gibi onlardan da hediye istemişti. Yani hediyeyi siyasal bir araç olarak kullanmıştı.

Aynı şekilde Hz. Peygamber (s) devlet başkanı ve yerel liderlerle hediyeleşmesine baktığımızda 14 liderin hepsinde gönderdiği rivayet edilen hediyeleri reddetmediğini görüyoruz. Fakat ulaştığımız rivayetlerden bazı sonuçlara ulaştık. Hz. Peygamber'in (s) o liderlerden hediye almasına rağmen onlardan sadece müslüman olanlara ve anlaşma yaptıklarına hediye verdiğini görmekteyiz. Habeşistan Meliki Necâşî Hz. Peygamber'in davetini kabul etmiş ve müslüman olmuştu. Hz. Peygamber (s) de Necâşî'ye hediyeler yollamıştı. Himyer Meliki Zür'a b. Zî-Yezen de Müslüman olmuştu. Hz. Peygamber ona da hediye vermişti. Peygamber kendileriyle anlaşma yaptığı Dûmetülcendel Lideri Abdülmelik ve Eyle Meliki Yuhanna b. Ru'be'ye de hediye vermiştir. Dûmetülcendel Lideri Abdülmelik'in Müslüman olup olmadığı hususunda ise ulemâ çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Fakat bu liderler dışındaki liderlere hediye yolladığına dair bir rivayete biz ulaşamadık.

4.3.3. Ekonomik İşlevler

İslâmiyet servet izhârını helâl şekilde yapılmasını teşvik etmiştir. Bu teşvik çeşitli şekillerde olmuştur. İslâm kimi zaman zekât, sadaka, fitre, kurban gibi ibadetlerle Müslümanların mallarını Allah (c) yolunda harcamalarını buyurmuş ve toplumda sosyal bir denge kurulmasına, para ve malların tek bir yerde toplanmasına engel olmuştur. İslâm, kimi zaman da Müslümanları vakıflar ve hediyeleşmeler gibi çeşitli şekillerde hayır ve iyilik yapmaya teşvik etmiştir. Bu sayede toplumda birlik,

yardımlaşma ve sevgi bağları oluşmuştur. Sosyal hayatta canlanma oluşturmalarının yanında toplumun ihtiyaçlarını görmede de önemli bir yer tutmuştur.

Hediye ve hediyeleşme Hz. Peygamber'in (s) sosyal ilişkilerini ve o toplumu anlama açısından önemli bilgiler sunmasının yanında aynı zamanda Hz. Peygamber (s) için önemli bir ekonomik kaynaktı. Hz. Peygamber (s.), kalabalık bir ailesi bulunması ve cömert olması sebebiyle yeme, içme ve giyim gibi masrafları ve verdiği hediyeler aile bütçesi için en önemli harcama alanını teşkil etmekteydi. Hz. Peygamber (s) gelirini birçok kaynaktan sağlamaktaydı. Bu kaynakları; ganimet gelirleri, arazi gelirleri, hayvancılık gelirleri, ticaret gelirleri ve hediyeler oluşturmaktaydı. Özellikle devlet başkanları ve kabile reisleriyle yaptığı hediyeleşmeler önemliydi ve ailesinin geçimi noktasında da faydası olmuştur. Aynı şekilde ashâbıyla hediyeleşmesi de günlük ihtiyaçlar açısından önemli bir ihtiyaç gidericiydi. Birçok sahabe yiyecek, içecek, giysi ve etinden veya sütünden faydalanan hayvanlar gibi hediye Hz. Peygamber'e (s) verirdi. Aynı şekilde Hz. Peygamber (s) de sahabîlere bu şekilde birçok hediye sunmuştu.⁵⁹²

Hz. Peygamber (s) çocukluğunda çobanlık yaparak Amcası Ebû Talib'in ev ekonomisine destekte bulunmuştu. Gençlik döneminde ise ticaretle uğraşmış, birçok yere ticari seyahatte bulunmuştu. Hz. Peygamber (s) evlendikten sonra da ticaretle uğraşmış ve geçimini ticaretle sağlamıştı. Ayrıca ticareti övmüş ve ticarete bereket bulunduğunu hadislerinde belirtmiştir. Hz. Peygamber (s) risâlet görevinden sonra da malını ve eşinin mallarını da İslâm'ı davet yolunda harcamıştı. Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde mal varlığını da geride bırakarak hicret etmişti. Bu durum Hz. Peygamber'in (s) hicretin ilk yıllarında maddi açıdan sıkıntılı bir dönem geçirmesine de yol açmıştı. Medine'de Ensâr hem Hz. Peygamber'i (s) hem de hicret eden Müslümanları mallarıyla desteklemişlerdi. Özellikle Hz. Peygamber'e (s) hediyeler vererek onu destekliyorlardı. Bu hediyeler yiyecek türü olduğu gibi ev eşyası, silah ve maddi kaynaklar da olabiliyordu. Hz. Peygamber (s) Benî Kurayza ve Benî Nadir

⁵⁹² Celal Yeniçeri, **İslamda Devlet Bütçesi**, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 290-294; Saffet Sancaklı, **Hadislerde Fakirlik ve Zenginlik Problemi**, Elif Yayınları, İstanbul, 2004, s. 196-205, 214-219; Celal Yeniçeri, **Hz. Muhammed Yaşadığı ve Yön Verdiği Hayat**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 292.

arazileri fethedilinceye kadar geçiminde kendisine hediye edilen hurma ağaçlarının geliri önemli bir kaynak olmuştu.⁵⁹³

Hediyeler cahiliye toplumu açısından da çok önemliydi. Sosyal bir âdet olmasının yanı sıra özellikle insanların putlara hediyeler sunması putların koruyucuları olan kişi ve kabileler için önemli bir ekonomik gelir kaynağıydı. Bu sayede elde ettikleri gelir ve konumla diğer insanlar üzerinde otoriteleşmiş bir nevi kendi hâkimiyetlerini kurmuşlardı. Hatta Mekke'de Kâbe'ye verilen hediyelerin korunması için bir müessese dahi kurulmuştu. Bu sebeplerle Hz. Peygamber'in (s) tevhid inancını getirmesi ve putlara savaş açması en çok buradan beslenen insanların tepkisini çekmişti. Hz. Peygamber'in (s) davetine en çok muhalefeti onlar göstermişlerdi. Hz. Peygamber (s) zamanla İslâmiyet'i bölgeye hâkim kılıp putları yıksa bile bazı kabileler kendi putlarının yıkılmaması için Hz. Peygamber'e (s) teklif bile götürmüşlerdi. Fakat İslâm putları yıktı ve putlar üzerinden zenginleşen ve hâkimiyet kuranların hâkimiyetlerini yok etti. Bu durum hediyelerin ekonomik boyutunu ve işlevini gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Hz. Peygamber (s) maddi durumu kötü olan sahabîleri çeşitli durumlarda hediye vererek desteklemişti. Kimi zaman borcu olan sahabîlere hediye vermiş, kimi zaman Allah (c) yolunda cihad etmek için bineceği veya giyeceği olmayanlara bunları hediye etmişti. Kimi zaman da evlenecek sahabîlere hediyeler vermiş ya da evlenmiş sahabîlere hediyeler vermişti. Böylece Hz. Peygamber (s) hem onların sorunlarını çözmüş, hem de hediyei ekonomik açıdan Müslümanlara yardımcı olacak şekilde kullanmıştı.

Hz. Peygamber (s) Hendek Savaşı'ndan sonraki bir dönemde Mekkeli müşriklerle yumuşak bir siyaset izlemiştir. Mekke'de çıkan kıtlık olayından da istifade etmişti. Hediyei sosyal siyaset amacı olarak kullanmıştı. Hz. Peygamber (s) müşrik Ebû Süfyan'a bir miktar Acve hurması hediye olarak yollamış ve karşılığında derilerden hediye istemiştir. Bir başka rivayete göre ise Ebû Süfyan ona silah ve beraberinde başka mallar hediye etmişti.⁵⁹⁴ Bu kıtlık döneminde meydana gelen

⁵⁹³ Buhârî, Meğâzî, 14; Saffet Sancaklı, **Hadislerde Fakirlik ve Zenginlik Problemi**, s. 209.

⁵⁹⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zührî İbn Sa'd (ö. 230/845), **Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebîr = et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, 11c., thk., Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hanci, Kâhire, 2001, C. 6, s. 7-8.

önemli bir olay ise Mekke'nin tahıl ambarı konumundaki Yemâme'deki Hanife kabilesinin lideri Sümâme b. Üsâl'ın Müslüman olmasıydı. Müslüman olduktan sonra Sümâme, Hz. Peygamber'den (s) umre yapmak için izin istedi, Hz. Peygamber'den (s) İslâmî usûle göre umre yapmayı öğrendi. Mekke'ye gitti ve telbiye getirerek Mekke'ye giren ilk Müslüman oldu. Onun bu davranışına öfkelenen bazı Kureyşliler kendisine saldırmak istedilerse de diğerleri, ticarî münasebetleri için Kureyş'in Yemâme'ye ihtiyacı bulunduğunu belirterek onun serbest bırakılmasını sağladı. Sümâme ise, İslâm'ı kabul ettiğini açıkladı ve onlara artık Yemâme'den bir tane bile tahıl göndermeyeceklerini söyleyerek Kureyşliler'i tehdit etti ve memleketine döndü.

Bu olayların ardından Sümâme, Mekke'ye hububat ve yiyecek sevkine engel olunca Mekkeliler, Hz. Peygamber'e (s) mektup yazarak Mekke'de açlık ve sefaletin hüküm sürdüğünü, Sümâme'yi bundan vazgeçirmesini istediler. Hz. Peygamber (s) de Sümâme'ye haber gönderip Mekke'ye erzâk ve diğer ihtiyaçların sevkini yeniden başlattı. Ayrıca Mekkeli fakirlere ve muhtaçlara dağıtılmak üzere 500 altın dinar parayı hediye etmişti. Bu hediyein dağıtımında Ebû Süfyân ve Safvân b. Umeyye gibi Mekke'nin ileri gelenlerini aracı olarak kullanmıştır. Bu durum karşısında Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'in (s) gençleri saptırmak istediğini söylemiştir.⁵⁹⁵ Hz. Peygamber (s) Mekkeli müşriklerin düştüğü bu zor durumdan hem istifade etmiş hem de Mekkeli müşriklerle aralarını düzeltmede hediye ekonomiyi bir araç olarak kullanmıştı.

Şüphesiz ki Hz. Peygamber'e (s) gelen hediyeler Hz. Peygamber'in ekonomik olarak rahatlatmıştı. Bu hediyeler arasında maddi olarak en değerli olanlar Mısır Mukavkısı'nın yolladığı hediyelerdi. Hz. Peygamber'e (s) yollanan bu hediyeler Hz. Peygamber'in (s) elini güçlendirmişti. Hediyeler arasında cariyelerin yanında maddi değeri olan birçok eşya vardı. Hz. Peygamber (s) yollanan cariyelerin bir kısmını başka sahabîlere hediye etmişti. Hatta Hz. Peygamber'in (s) hediye edilen elbiselerden kalanlarla kefenlendiği rivayet edilir.⁵⁹⁶ Mukavkıs'ın hediyelerinin ekonomik

⁵⁹⁵ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl es-Serahsî (ö. 483/1090), **el-Mebcut**, 31c., thk. Heyet, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1989, C. 10, s. 92; İbn Zübeyr, **a.g.e.**, s. 6; Hamidullah, **a.g.e.**, C. 1, s. 251-252, 449-450; İbn Âbidîn, **a.g.e.**, C. 9, s. 75.

⁵⁹⁶ İbn Zübeyr, **a.g.e.**, 1984, s. 9.

değerinin yanında Belkâ Valisinin ve Fedek Liderinin yolladığı hediyeler ekonomik olarak değerliydi.

Hediye ve hediyeleşme o dönemdeki ticaret hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Ashâbdan Zübeyr ve Talha'nın Şam'dan ticaret için gelirken hicret yolunda karşılaştıkları Hz. Peygamber (s) ve Hz. Ebû Bekir'e (r) hediye ettikleri Şam işi elbiseler o dönemin ticareti hakkında bilgi vermektedir. Bunun yanında Yemen, Enbican, Umman, Mısır işi gibi giysilerin olması o dönemde elbiselerin üretim ve ticareti hakkında nerelerin merkez olduğunu göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Hz. Peygamber'e (s) hediye edilen yiyecek içecek gibi şeylerin o dönemin tarım ve hayvancılık hayatı hakkında da bilgi vermektedir. O dönem için deve, koç, koyun, merkep ve tavşan gibi hediyelerin bazısının etinden ve sütünden faydalanılıyor bazısından ise taşımacılık ve yolculukta faydalanılıyordu.

4.3.4. Sosyo-Psikolojik İşlevler

Hz. Peygamber (s) kendisine gelen heyetlerle ilgilenmiş, onların hâlini hatırlı sormuş ve ikrâmlarda bulunmuştu. Heyetlerle anlaşmalar yapılmış kimi zaman kendilerine Hz. Peygamber (s) belgeler yazmıştı. Hz. Peygamber (s) gelen heyettekilerden müslüman olanlara hediye vermişti. Heyetteki müslüman olmayanlara ise hediye vermemişti. Belki de bu yöntemle Hz. Peygamber (s) hediye vererek müslüman olanlara daha fazla değer verdiğini göstermiş ve müslüman olmayanlara ise bir mesaj vermişti.⁵⁹⁷

Hz. Peygamber (s) insanlara hoşgörü ve yumuşaklıkla yaklaşmış, insanları sertlik ve kaba kuvvetle kendinden uzaklaştırmamıştır. Hz. Peygamber'in (s) iyi ve yumuşak davranışı ve insanlara hediyeler vermesiyle birçok insanın hidâyetine de vesile olmuştur. Fûls putunu yıkmak için Tay kabilesi üzerine yapılan baskında ele geçirilen tutsaklar arasında kabile lideri Adî b. Hâtem'in kızkardeşi de bulunmaktaydı. Babası ise baskından kaçmıştı. Hz. Peygamber (s) ona karşı yumuşak davranmış ve abisinin yanına gitmesi için onu serbest bırakmış üstelik kendine binecek, yiyecek ve giysi hediye etmişti. Bu durum Adî'nin kızı üzerine derin tesir uyandırmış ve babasının yanına gittiğinde Hz. Peygamber'e (s) imân etmesi konusunda ısrar etmiş Adî de

⁵⁹⁷ İbn Sa'd, a.g.e., C. 1, s. 273.

kızının anlattıkları doğrultusunda Hz. Peygamber'in (s) yanına gitmiş ve müslüman olmuştu.⁵⁹⁸Bu şekilde Hz. Peygamber'in (s) verdiği hediyeler birçok kez başkalarının hidayetne vesile olurken Müslüman olanların imânını artırmış ve gönüllerindeki İslâm ve peygamber sevgisini güçlendirmiştir.

Hz. Peygamber insan onuruna ve kişiliğine ister çocuk ister kadın ister yaşlı olsun önem vermiştir. Temîm kabilesinin heyeti Medine'ye Hz. Peygamber'in (s) yanına geldiğinde Hz. Peygamber (s) heyettekilere geride olan başka birinin olup olmadığını sordu. Heyettekiler bineklerinin ve eşyalarının yanında bir çocuğun olduğunu haber verdiler ve onu çocuk olduğu için önemli olmadığını söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s) çocuğa önem verdiğini göstermek, onurunu ve kişiliğini korumak için çocuğu yanına çağırıp ve ona da hediye olarak ukıyye vermişti. Hz. Peygamber (s) çocuklara değer vermiş onlara hediyeler vermişti. Bu yönüyle de Hz. Peygamber Müslümanlar için önemli bir örnektir.

Hz. Peygamber (s) hediye ve hediyeleşmeyi insanları ödüllendirmede ve yanlış davranışları doğruya kanalize etmede de kullanıyordu. Bu kullanıma daha önce zikrettiğimiz iki hediye örnektir. Birincisi, Hz. Peygamber (s) Ebû Mahzûre adlı genç sahabenin, ezanla alay etmesine rağmen ona karşı kırıcı veya kaba bir davranışta bulunmamıştı. Aksine onu yanına çağırarak ona ezanı, okutmuş, elini ona değdirerek dua etmiş ve ona hediye vermişti Bu olaydan sonra Ebû Mahzûre Hz. Peygamber'e karşı gönlünde hiçbir kin kalmadığını aksine dünyadaki en sevimli kişiye dönüştüğünü söylemişti. Ayrıca bu olaydan sonra Ebû Mahzûre, Hz. Peygamber'in (s) müezzinlerinden biri olmuştu. Hz. Peygamber'in (s) bir diğer güzel davranışı hediye ile ödüllendirmesi de dikkat çekicidir. Yolda gördüğü bir bedevi Allah'a (c) çok güzel ifadelerle dua etmektedir. Hz. Peygamber (s) bedevi duasını bitirdikten sonra yanına çağırırdı ve ona bu güzel duası sebebiyle altın külçesi hediye etmişti. Bu sayede bedevinin güzel davranışı hem takdir etmiş hem de pekiştirmişti.

Hz. Peygamber (s) kendisine müjdeli haber getiren kişilere hem sevincinin bir karşılığı olarak hemde karşısındakini mutlu etmek ve ödüllendirmek için hediye verirdi. Hz. Peygamber'in (s), Mukavkis'in kendisine hediye ettiği cariyesi Mâriye'den

⁵⁹⁸ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 277-280.

(r) bir erkek çocuğu dünyaya gelmişti. Hz. Peygamber'in (s) cariyesi Selmâ, Mâriye'ye (r) ebelik yapmıştı. Selmâ, kocası Ebû Râfî'in yanına gitti ve Mâriye'nin (r) erkek bir çocuk dünyaya getirdiğini ona haber verdi. Ebû Râfî, Hz. Peygamber'e (s) bu müjdeli haberi hemen ulaştırdı. Bu güzel haber üzerine sevinen Hz. Peygamber (s) hem mutluluğunu göstermek hem de karşısındakini mutlu etmek için ona bir köle hediye etmişti.⁵⁹⁹Hediye aynı zamanda küslükleri bitiren yeni bir ilişki başlatmanında aracıydı. Nitekim Hz. Peygamber ve Hz. Zeyneb küstüklerinde Hz. Zeyneb (r), Hz. Peygamber'e hediye vermişti.

4.3.5. Kültürel İşlevler

Kökeni çok eskilere dayanan hediye Arap toplumunda sosyal ilişkilerde önemli bir yer tutmuştur. Bu sebeple özellikle İslâm'dan sonra hicri 3. asırdan itibaren hediye ve hediyeleşmeler hakkında müstakil kitaplar yazılmıştır.⁶⁰⁰ Hediye ve hediyeleşme, servet izhârı, iktidar göstergesi, tefâhür göstergesi, işini hallettirme aracı gibi birçok etken ve sebeple verilse de belki de en önemlisi amacı karşı tarafın kin ve nefretini engellemek ve sevgi ve muhabbetini kazanmak amacıyla verilmesi yatıyordu. Bir nevi hediye karşı tarafta derin bir etki ve sevgi yaratmaktadır.⁶⁰¹ Nitekim Araplar arasında cömertlik önemli bir kavramdı. Arabistanda cömertliğiyle ünlenen birçok kişi vardı. Mekke'de de cömertlik önemli bir kavramdı. Cahiliye döneminde Mekke'de yaşanan kıtlık yıllarının birinde Mekke'nin uluslararası ticaretinin başında bulunan Haşim b. Abdümenaf, Şam'a gitmiş ve çok miktarda ekmek yaptırtmış ve bunları develerle Mekke'ye getirtmişti. Bu ekmekleri parçalara ayırmış ve bu ekmekleri taşıyan develeri de keserek Mekkelilere hediye etmişti.⁶⁰²

Hz. Peygamber'in (s) Mukavkıs ile hediyeleşmesi kültürel açıdan birçok

⁵⁹⁹ İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 112; Ebû Abdullah Zübeyr b. Bekkar b. Abdullah Zübeyr b. Bekkar (ö. 256/870), **el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-Nebi**, thk. Sekine eş-Şihabi, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1983, s. 59; el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 449; İbn Abdülber, **el-İstiâb fî Mâ'rifeti'l-Ashâb**, C. 1, s. 54; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, C. 3, s. 330; İbnü'l-Esr, **a.g.e.**, C. 1, s. 45.

⁶⁰⁰ Ebû Bekr Muhammed b. Haşim Hâlidîyyân (ö. 380/990) - Ebû Osman Sa'id (ö.390/ 1000), **Kitâbü't-Tuhaf ve'l-Hedâyâ**, thk. Sâmî Dihân, Dârü'l-Maârif, Kahire, 1956, s. 12; Ebû Bekr Muhammed b. Halef b. el-Merzûbân (ö. 309/921), **el-Müntehab min Kitâbi'l-Hedâyâ**, thk. Celil el-Atıyye, Dârü't-Talîa, Beyrut, 2014, s. 5.

⁶⁰¹ El-Hâlidîyyân, **Kitâbü't-Tuhaf ve'l-Hedâyâ**, s. 15-18; el-Merzûbân, **el-Müntehab min Kitâbi'l-Hedâyâ**, s. 6-7.

⁶⁰² İbn Sa'd, **a.g.e.**, C. 1, s. 57.

hayırlara vesile olmuştu. Hz. Peygamber (s), Mısır halkına iyi davranılmasını istemiş, Hz. Hacer ile Hz. İbrahim, kendisi ile Mâriye (r) arasındaki bağa işaret etmiştir.⁶⁰³ Hz. Peygamber (s) hediyeleşmeyle başlayan ilişkilerin ileride daha da gelişeceğini ve Müslümanların onlara iyi davranmalarını, "Kıptîlere karşı iyi davranın. Çünkü onların emân hakları ve bizimle akrabalıkları vardır." diyerek buyurmuştu.⁶⁰⁴ Hz. Peygamber (s) bu ilişkilerin basit düzeyde kalmayacağını ve Müslümanların mücadelesine yardımda bulunacaklarını da, "Mısır Kıptîleri konusunda Allah'tan (c) korkun. Çünkü onlar Allah (c) yolunda size destek ve yardımcı olacaklardır." diyerek haber vermişti.⁶⁰⁵ Gerçekten de Hz. Peygamber'in (s) mektubuyla başlayan bu ilişkiler, Mukavkis'in yolladığı hediyeler ve Hz. Peygamber'in (s) Mâriye ile evlenmesi, ondan çocuğunun olması, Hz. Peygamber'in (s) Kıptîler hakkında verdiği tavsiyeler ileride Müslümanların Mısır'a ve Kıptîlere bakış açısını etkilemişti. Müslümanlar, Mısır ülkesiyle Hz. Peygamber (s) arasında bir yakınlık kurduğunu görüyoruz. Aynı şekilde bu ilişkiler, akrabalık ve Hz. Peygamber'in (s) ileride fethedilecek olan Mısır halkına iyi muamele edilmesini tavsiye etmesi Mısır'ın fethini kolaylaştırmış, psikolojik yönden Mısır halkının gönlünün fethedilmesini de sağlamıştı.⁶⁰⁶ Nitekim Muaviye döneminde Hz. Hasan (r) Muaviye'ye Mâriye'nin (r) Ensînâ bölgesindeki Hafn köyünden bahsedip Muaviye'den onların üzerinden haracı kaldırmıştı.⁶⁰⁷

Hz. Peygamber'in hediyeleşmelerinden o dönem çöl ehli ile şehir halkının hediyeleşmelerini de görüyoruz. Çölden gelen sahabîler çöl ürünlerini Hz. Peygamber'e (s) hediye ediyor, Hz. Peygamber de (s) onlara şehir ürünlerinden hediye veriyordu. Bu sayede çöl ve şehir arasında kültürel etkileşim de olmaktaydı. Nitekim çöl ürünlerinden hediye getiren sahabîlerden Zâhir için Hz. Peygamber (s), "Zâhir bizim köylümüz, biz de onun şehirlisiyiz" diyerek bu duruma dikkat çekmiştir.

Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerinden o dönemin değer verilen hediyeleri ve yemek kültürü hakkında da bilgi sahibi olmaktayız. Yiyecek kültürü açısından

⁶⁰³ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 21.

⁶⁰⁴ el-Belâzürî, **a.g.e.**, C. 1, s. 450.

⁶⁰⁵ Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî (ö. 360/971), **el-Mu'cemü'l-Kebir**, 25c., thk. Hamdi Abdülmecid Selefî, Mektebetü İbni Teymiyye, Kâhire, 1994, C. 11, s. 112.

⁶⁰⁶ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 21; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe, 226, 227; Aynur Uraler, "Mâriye", **DİA**, C. 28, s. 63.

⁶⁰⁷ İbn Hişâm, **a.g.e.**, C. 1, s. 21.

hurmalar, süt, peynir ve etler ön plana çıkmaktadır. Etinden ve sütünden faydalanılan develer, koçlar, koyunlar da önemli hediyeler arasındadır. Genel olarak hediye verilen Şeyler arasında ise cübbe, bürde, kaftan gibi elbiseler dikkat çekmektedir. O dönemin değerli ürünlerini anlamada ve önemli hediyelerinin ne olduğunu anlama açısından da bu hediyeleşmeler önem taşımaktadır. Bir diğer önemli nokta gelen heyetlere Hz. Peygamber (s) ikrâmda bulunup, ukiyye hediye etmiştir. Böylece memleketlerine gittiklerinde Hz. Peygamber'e (s) ve Müslümanlara karşı gönülleri fethedilmiŐ olarak gidiyorlardı.

SONUÇ

Geçmişi insanlık tarihi kadar kadîm olan hediye ve hediyeleşme İslâmiyetin teşvikiyle beraber İslâm toplumunda önemli bir işlev görmüştür. Kur'ân ve Hz. Peygamber'in (s) hadislerinde de yer alan hediye ve hediyeleşme, Kur'ân'ın ihsân, ikrâm, infâk ve cömertliğe teşvikiyle Müslümanlar arasında toplumsal bir âdet olma özelliğini artarak sürdürmüştür. Hz. Peygamber (s), Cahiliye hayatı içindeki Arap toplumunda risâlet göreviyle birlikte insanları o hayattan kurtarmak için yeni bir mücadele başlatmış ve bu mücadele 23 yıl gibi bir süre de Arabistan yarımadasına hâkim olmuştu. Hz. Peygamber (s) bu mücadelesinde insanları dünya ve ahiret hayatında kurtuluşa erdirmek için mücadele etmişti. Onlara yumuşak davranmış ve gönülleri kazanmıştı. Nitekim Kur'ân'da Hz. Peygamber'in (s) bu yönüne dikkat çekilmiş insanlara yumuşak davrandığını eğer onlara sert davransaydı yanlarından dağılıp gidecekleri söylenmişti. Hz. Peygamber (s) insanlara yumuşak davranarak onların kalplerini kazanmıştı. Onların kalplerini kazanmada ve arada samimiyet tesis etmede en önemli sosyal araçlardan birisi de onlara hediye vermesi ve onlardan hediye almasıydı.

Hız. Peygamber (s) insanların kalplerini kazanırken çeşitli yol ve yöntemler uygulamıştı. Bu yol ve yöntemlerden biri de onlara hediye vererek ve hediyelerini kabul ederek onların gönülleri kazanması ve aralarında sevgi ve muhabbet bağı oluşturmalarıydı. Hız. Peygamber'in (s) dünya malına değer vermeksizin sınırsız bir cömertlikle insanlara hediyeler vermesi insanları olumlu etkilemişti. Hız. Peygamber (s) kendisine verilen hiçbir hediyeyi küçük veya hor görmemiş, bunu gurur meselesi yaparak reddetmemişti. Hediye verme ve almada Hız. Peygamber (s) miktara veya değerine önem vermemişti.

Hız. Peygamber (s) devlet başkanlarına ve yerel liderlere İslâm'ı tebliğ etmek için çeşitli mektuplar yollamıştı. Bu mektupların muhatapları kimi zaman cevap verme gereği bile duymayarak mektupları yırtmış kimi zaman ise hediyelerle birlikte nazik bir şekilde Hız. Peygamber'in (s) tebliğini reddetmişlerdi. İncelediğimiz rivayetlerde bazı sonuçlara ulaştık. Bu sonuçlardan biri Hız. Peygamber'e (s) 14 liderin hediye yolladığına dair rivayete ulaşmakayız. Hız. Peygamber (s) onların hediyelerini reddetmemekle birlikte onlardan sadece bazılarına hediye yollamıştı. Hız.

Peygamber'in (s) hediye yolladığı liderler sadece Müslüman olanlar ve anlaşma yaptıkları liderlerdir. Hz. Peygamber (s) Müslüman olan liderlerden Habeşistan Meliki Necâşî ve Himyer Meliki Zür'a b. Zî-Yezen'e hediye yollamıştı. Anlaşma yaptığı liderlerden ise Dûmetülcendel Lideri Abdülmelik ve Eyle Meliki Yuhanna b. Ru'be'ye de hediye verdiğine dair rivayet bulunmaktadır. Dûmetülcendel Lideri Abdülmelik'in Müslüman olup olmadığı ise tartışmalı bir konu olmakla birlikte kanaatimizce Müslüman olmamış ve Hz. Peygamber (s) ile anlaşma yapmıştı. Hz. Peygamber'in (s) liderlerden sadece Müslüman olanlara ve anlaşma yaptıklarına hediye vermesi bizi, onun hediyeği ancak hâkimiyetini tanıdığı liderlere verdiği sonucuna ulaştırmaktadır. Fakat Hz. Peygamber (s) bu liderlerden elçi yollayanların elçilerine ise hediye vermeyi ihmal etmemiştir.

Aynı şekilde Hz. Peygamber (s) müşriklerden hediye almamasına ve hediye vermemesine rağmen maslahat ve fayda gereği müşriklerle hediyeleşmiş onlardan hediye almış ve onlara hediye vermiştir. Hz. Peygamber (s) müşriklerin dışında Hristiyan ve Yahudi halktan kimselerle de hediyeleşmiştir. Fakat özellikle Yahudilerin hediye ettikleri yiyeceğe zehir koyarak suikast düzenlemeye çalışmalarından sonra Hz. Peygamber (s) kendisine getirilen hediye yemeklerde ihtiyatlı davranmış hediyeği getiren kişi getirdiğinden yemedikçe o da yememiştir.

Hz. Peygamber (s) kendisine verilen hediyeleri bir sebebi olmadıkça reddetmemiş ve kendisine önemsiz bir şey hediye edilse bile kabul edeceğini söyleyerek karşısındakini mutlu etmeye çalışacağını ifade etmişti. Hz. Peygamber (s), kendisine hediye verilen şeyleri de çoğu zaman bir başkasına hediye olarak vermişti. Hz. Peygamber (s) hediye aldığı ve sonra hediye verdiği kişilerin tamahkâr ve açgözlü davranışlarına da tepki göstermişti. Hz. Peygamber (s) bazı durumlarda kendisine sunulan hediyeleri reddetmişti. Reddettiği hediyelere bakarak onun hediyeleri belli sebeplerden dolayı reddettiğini görüyoruz. Hz. Peygamber'in (s) hediyeleri reddetmesindeki en önemli sebebi ise müşriklerden hediye kabul etmemesidir. İkinci sebep ise Hz. Peygamber'e bazı kişilerin bazı haram yiyecek ve içecekleri getirmesiydi. Hz. Peygamber (s) onların hediyelerini reddetmişti. Üçüncü sebep ise karşısındaki kişinin maddi olarak zor bir durumda kalacağı veya zarar uğrayacağı durumlarda Hz. Peygamber (s) onların hediyelerini kabul etmemiştir. Dördüncü sebep

ise kendisine getirilen lüks, şaşalı eşya veya yiyecek-içecekleri kabul etmemiştir. Beşinci sebep ise hoş görmediği veya sebebi belli olmadan hediyeleri reddetmişti. Altıncı sebep ise Hz. Peygamber (s) kendisinin ihtiyacı olmadığı durumlarda hediye kabul etmemiştir. Hz. Peygamber'in (s) verdiği hediyeler kabul edilmiş bir iki rivayetin dışında hediyesinin kabul edilmediği olmamıştır. Hediyesinin kabul edilmediği durumlar ise yanlış anlaşılma ve eşleri arasındaki kıskançlık durumları gibi istisnai durumlardan oluşmuştur.

Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmesi onun ashâbı ve gayri müslimlerle kurduğu ilişki ve iletişimi anlama ve anlamlandırma açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bu sayede ashâbı ile samimiyetini, davet metodunu, toplumsal hayatın şifrelerini, toplumsal hayatın geleneklerini, zirai ürünlerin durumunu, hayvanların durumunu, sosyal hayatta neyin hediye edildiğini v.s. gibi birçok sorunun cevabını bulmamıza yardımcı olmuştur. Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerindeki bir diğer önemli nokta ise Hz. Peygamber'in (s) hediyeleri güzel işler yapanlara vererek pekiştirici olarak kullanmasıdır. Hz. Peygamber (s) bir nevi onları bu şekilde ödüllendirmiştir. Bu yönüyle Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmeleri insan psikolojisi ve eğitim psikoloji açısından da önemli bir örnek oluşturmaktadır. Aynı şekilde liderle yapılan hediyeleşmeler de o zamanın da siyasi iletişiminde nasıl bir hediyeleşme geleneği olduğunu göz önüne sermesi açısından önem taşımaktadır.

Tezde incelediğimiz hediye rivayetlerinde ulaştığımız sonuçlardan biri de Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmelerde alınan ve verilen hediyelerin genel olarak 8 türde olmasıdır. Bu türleri şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Giysi türü hediyeler: Cübbe, hırka, kaftan, gömlek, gibi v.s.
2. Yiyecek-İçecek türü hediyeler: Hurma, Hays yemeği, tavşan eti, ördek eti, çorbalar, kabak, süt v.s.
3. Savaş araç ve gereçleri türünden hediyeler: Kılıç, zırh, yay v.s.
4. Ev Eşyası türünden hediyeler: Yatak, bardak, kap, çanak, v.s.
5. Binek ve hayvan türü hediyeler: Deve, at, merkeb, koç, kuzu, koyun, v.s.
6. Ziyet eşyası türünden hediyeler: Mücevher, yüzük v.s.

7. Para türünden hediyeler: ukıyye, neş, dirhem v.s.

8. Köle hediyesi: Köle, cariye türü hediyeler.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in (s) risâlet hayatı boyunca yaptığı hediyeleşmeler dönemin hediye ve hediyeleşmesi hakkında bilgi vermesinin yanında dini, siyasal, ekonomik, sosyo-psikolojik ve kültürel açıdan o günkü toplumu anlamamıza katkı sağlamıştır. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in (s) müslümanlar için her asırda örnek olması hasebiyle onun hediyeleşme sünneti açısından da müslümanlar için önemli bir sünnet ve davet aracı olarak durmaktadır. Günümüz dünyasında insanların yalnızlaşarak, iletişimde sorun yaşadığı bir zamanda Hz. Peygamber'in (s) hediyeleşmeleri her Müslüman için örnek olarak durmaktadır. Aynı şekilde Hz. Peygamber'in (s) diğer dinlere mensup kişilerle hediyeleşmesi ve siyasi hediyeleşmeleri de İslâm siyaseti açısından örneklik ve önem taşımaktadır. Tezde incelediğimiz rivayetlerden Hz. Peygamber'in (s) bu sünnetini ve davet aracını daha detaylı bir şekilde somutlaştırdık. Hz. Peygamber'in (s) risâlet hayatı boyunca yaptığı hediyeleşmelerin rivayetlerini inceleyerek Hz. Peygamber'in (s) hayatına ve ilişkilerine farklı bir açıdan yaklaştık. O dönemin hediye ve hediyeleşme algısını, İslâm'ın teşviklerini ve Hz. Peygamber'in (s) fiili olarak uygulamalarında ortaya çıkarmış olduk.

Yaptığımız bu çalışma ile hicri ilk asırda, Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika coğrafyasındaki farklı kültürler arasındaki hediye tasavvurunu, hediyeleri, hediye türlerini, hediyeleşme usûllerini ve bunların dini, siyasi, ekonomik, sosyo-psikolojik ve kültürel boyutlarını anlama konusunda bize yardımcı olacak ve daha sonra yapılacak akademik ve ilmi çalışmalara bir nebze olsun ışık tutacaktır.

Salât ve selam kendisini örnek aldığımız Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s) üzerine olsun. Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

KAYNAKÇA

ABDÜRREZZÂK, Ebû Bekr Abdürrezzâk, Ebû Bekr b. Hemmâm es-San'ânî (ö. 211/827), **el-Musannef**, 11c, thk. Habiburrahman A'zami, el-Meclisü'l-İlmi, Beyrut, 1983.

AHATLI, Erdinç, “Şücâ' bin Vehb”, **DİA**, C. 39, s. 246-247.

AHMED B. HANBEL, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani (ö. 241/855), **Kitâbü'z-Zühd**, thk. Muhammed Abdüsselam Şahin, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999.

AHMED B. HANBEL, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani (ö. 241/855), **Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel**, 50c., thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşid, Cemâl Abdüllatif, Abdüllatif Hırzallah, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2001.

AHMEDÎ, Ali b. Hüseyin Ali, **Mekâtibü'r-Resûl**, 3c., Dâru Saab, Beyrut, [t.y.]

AKPINAR, Ali, Hediye'nin Dini Temelleri, **Türk Kültüründe Hediye Sempozyumu**, İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Tebliğ.

ALGÜL, Hüseyin, “Himyerîler”, **DİA**, C. 18, s. 62-63.

ALÎ, Cevâd (ö. 1408/1987), **el-Mufasssal fî Târihi'l-Arab Kable'l-İslâm**, 10., Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut, 1969.

ARI, M. Salih, **Hazreti Ebûbekir ve Ridde Savaşları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996.

ARSLAN, Hatice, **Hz. Peygamber'in (S.A.S) Verdiği veya Değiştirdiği İsim, Lakap ve Künyeler**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015.

el-ASKERÎ, Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl (ö. 400/1009), **el-Furûkü'l-Luğaviyye**, thk. Muhammed İbrahim Selim, Dârü'l-İlm ve's-Sekâfe, Kahire.

AŞIK, Nevzat, “Dırâr b. Ezver”, **DİA**, C. 9, s. 275-276.

ATHAMİNA, Khalil, “İslâm Öncesi Arabistan'da Kabile Kralları (Erken Dönem Arap Kaynaklarında Melik veya Zû't-Tâc Unvanları Üzerine Bir Çalışma)”, çev. İsrâfîl Balcı-Celal Emanet, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Say. 18-19, Samsun, 2005.

ATİK, Kemal v.d., **İslami Kavramlar**, Sema Yazar Gençlik Vakfı, Ankara, 1997.

ATTÂR, Ebû Hâmid Ferîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nîsâbûrî (ö. 618/1221), **Evliya Tezkireleri**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007.

AVCI, Casim, “Kisra”, **DİA**, C. 26, s. 71.

AVCI, Casim, **İslam-Bizans İlişkileri**, Klasik, İstanbul, 2003.

AYDIN, Hilmi, **Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler**, Kaynak Kitaplığı, İstanbul, 2004.

el-BAĞDADÎ, Ebü'l-Fedail Safiyyüddin Abdülmü'min İbn Abdülhak (ö. 739/1338), **Merâsidü'l-İttıla' ala Esmâi'l-Emkine ve'l-Bika'**, 3c., thk. Ali Muhammed Bicavi, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1954.

BAKIR, Mustafa, “Suffe”, **DİA**, C. 37, s. 469-470.

BARDAKOĞLU, Ali, “Hediye”, **DİA**, C. 17, s. 151.

BAYRAKTAR, İbrahim, **Hz. Peygamber'in Şemâili**, Seha Neşriyat, İstanbul, 1994.

el-BEGAVÎ, Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdülazîz (ö. 317/929), **Mu'cemü's-Sahabe**, 5c., thk. Muhammed Emin b. Muhammed Mahmud Ahmed el-Cekeni, Mektebetu Dârü'l-Beyân, Kuveyt, 2000.

el-BELÂZÜRÎ, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (ö. 279/892), **Ensâbü'l-Eşrâf**, 13c., thk. Riyad Zirikli, Süheyl Zekkâr, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1996.

BENEKAY, Yahya, **İlk Hacı İlk Kurban; Hacı Bayram-ı Veli; Veysel Karani**, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1966.

el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali (ö. 458/1066), **Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr**, 15c., thk. Abdülmü'ti Emin Kal'aci, Câmiatü'd-Dirasati'l-İslâmiyye, Karaçi, 1991.

el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali (ö. 458/1066), **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetu Ahvâli Sahibi's-Şeria**, 7c., thk. Abdülmü'ti Kal'aci, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1985.

el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali (ö. 458/1066), **es-Sünenü'l-Kübrâ**, 11c., thk. Muhammed Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.

el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali (ö. 458/1066), **Şuabü'l-İmân**, 14c., thk. Muhtar Ahmed Nuri, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

el-BEZZÂR, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhalik el-Basri (ö. 292/905), **el-Bahrü'z-Zehhâr=Müsnedü'l-Bezzâr**, 18c., thk. Mahfuzurrahman Zeynullah, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, Medine, 1988.

BİLGE, Mustafa, "Necrân", **DİA**, C. 32, s. 508.

el-BÎRÛNÎ, Ebü'r-Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Harizmi el-Bîrûnî (ö. 453/1061), **el-Cemâhir fî Ma'rifeti'l-Cevâhir**, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1984.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), **el-Edebü'l-Müfred**, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Darü'l-Beşâiri'l-İslamiyye, Beyrut, 1989.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), **Câmiü's-Sahih = Sahih-i Buhârî**, 15c., thk. Takıyyüddin en-Nedvî, Darü'l-Beşairi'l-İslamiyye, Beyrut, 2011.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), **Sahih-i Buhârî ve Tercemesi** 15c., çev. Mehmed Sofuoğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1989.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), **et-Tarihü'l-Kebîr**, 8c., el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Haydarabad, 1362.

BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), **Sahih-i Buhârî**, 9c., thk. Muhammed Zühayr b. Nasır, Dârü't-Tavki'n-Necât, Cidde, 2001.

Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, 4c., Ed. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, İstanbul, 2007.

CÂBİRÎ, Muhammed Âbid, **İslamda Siyasal Akıl**, çev. Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul, 1997.

CANAN, İbrahim (ö. 1940-2009), **Hazreti Peygamberimizin Tebliğ Metotları-1**, Nesil Yayınları, İstanbul, 1998.

CEVDET PAŞA, Ahmed (ö. 1312/1895), **Karşılaştırmalı Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye (Mecelle Tadilleri ve Gerekçeleriyle Birlikte)**, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2013.

el-CEVHERÎ, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd (ö. 400/1009), **es-Sıhah Tacü'l-Luğa ve Sıhâhi'l-Arabiyye**, 6c., thk. Ahmed Abdülğafur Attar, Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut, 1990.

el-CÜRCÂNÎ, Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî (ö. 816/1413), **et-Ta'rîfât**, thk. Muhammed Sıddık el-Miñşavî, Darü'l Fazile, Kahire, [t.y.]

ÇAĞATAY, Neşet, **İslamdan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1957.

ÇAĞRICI, Mustafa, “Cömertlik”, **DİA**, C. 8, s. 72-73.

ÇELİK, Hüseyin, “Bizim Diyarımızda Rüşvetin Serencamı”, (Çevrimiçi), <http://www.tarih.gen.tr/etiket/rusvetin-serencami/> 30/07/2016

ÇİMEN, Abdullah, “Belkıs'ın Hz. Süleyman'a Gönderdiği Siyasi Amaçlı Hediyeler”, **Türk Kültüründe Hediye Sempozyumu**, İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Tebliğ.

ed-DÂREKUTNÎ Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed (ö. 385/995), **El-Müzekkiyât ve Hiye'l-Fevâidi'l-Müntehabati'l Garâibi'l-Avâli min Hadîsi Ebî**

İshâk İbrahim bin Muhammed bin Yahya el-Müzekki en-Nisâburi, thk. Ahmed b. Fâris es-Sellum, Darü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 2004.

ed-DÂREKUTNÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed (ö. 385/995), **Sünenü'd-Dârekutnî**, 5c., thk. Şuayb el-Arnaut v.d., Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2004.

DEMİRCAN, Adnan, **Allah'ın Elçisi ve Mesajı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015.

DEMİRCAN, Adnan, **Cahiliye Arapları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014.

DEMİRCAN, Adnan, **İslam Tarihi'nin İlk Döneminde Birlikte Yaşama Tecrübesi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2015.

DEMİRCAN, Adnan, **Kabile Topluluklarından Akide Toplumuna**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2009.

DEMİRCAN, Adnan, **Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014.

DEMİRKENT, Işın, “Herakleios”, **DİA**, C. 17, s. 212-213.

ed-DEYLEMÎ, Ebû Şüca Şiruye b. Şehredar b. Şiruye ed-Deylemî (ö. 509/1115), **el-Firdevs bi-Mesûr el-Hitâb: el-Firdevsü'l-Ahbâr**, 5c., thk. Saîd b. Besyunî Zağlul, Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.

ed-DİMEŞKÎ, Ebü'l-Berekat Bedreddin Muhammed b. Muhammed b. el-Gazzî el-Âmiri (ö. 984/1576) **el-Murâh fi'l-Mizâh**, thk. Bessam Abdülvehhab el-Cabi, Darü İbn Hazm, Beyrut, 1977.

ed-DÎNEVERÎ, Ebû Bekr Ahmed b. Mervân b. Muhammed (ö. 333/944), **el-Mücâlese ve Cevâhirü'l-İlm**, 10c., tah. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlü Selmân, Câmiatü't-Terbiyeti'l-İslâmiyye, Bahreyn, 1998.

DOĞAN, Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, Pınar Yayınları, İstanbul 2008, s. 685.

ed-DÛLÂBÎ, Ebû Bişr Muhammed b. Ahmed (ö. 310/ 923), **el-Künâ ve'l-Esmâ**, 2c., Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1999.

DUMAN, Ali, “Sadaka”, **DİA**, C. 35, s. 383-384.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş’as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud es-Sicistani (275/889), **Sünenu Ebû Dâvûd**, 7c., thk. Şuayb el-Arnaut v.d., Dârü'r-Risâleti'l-Alemiyye, Beyrut, 2009.

ed-DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl (ö. 255/868), **Sünen-i Dârimî**, 4c., thk. Hüseyin Selim Esed ed-Darânî, Dârü'l-Muğnî, Riyad, 2000.

EBÛŞ-ŞEYH, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca’fer b. Hayyan Ensari İsfahânî (ö. 369/979), **Ahlâkü'n-Nebi ve Âdâbuhu**, 4c., thk. Salih b. Muhammed Veneyyan, Dârü'l-Müslim, Riyad, 1998.

SAHİB B. ABBÂD, Ebü'l-Kâsım İsmail b. Abbad b. Abbas Talekani (ö. 385/995), **Muhît fi'l-Luğa**, 11c., thk. Muhammed Hasan Al-i Yasin, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1994.

EFENDİOĞLU, Mehmet Efendioğlu, “Zübeyr b. el-Avvâm”, **DİA**, C. 44, s. 522-523.

ERDOĞAN, Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 190.

EREN, Mehmet, “Kasvâ”, **DİA**, C. 25, s. 2-3.

ERTÜRK, Mustafa, “Ükeydir b. Abdülmelik”, **DİA**, C. 42, s. 285-286.

ERUL, Bünyamin, “Zeyd b. Hârise”, **DİA**, C. 44, s.319-320.

ESPOSITO, John L., **The Oxford Dictionary of Islam**, Oxford University Press, New York, 2003.

el-EZHERÎ, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi, (ö. 370/980), **Tehzîbü'l-Luğa**, 15c., thk. Muhammed Abdünnaim Hafaci, Mahmûd Ferec Ukde, ed-Dârü'l-Mısriyye li't-Te'lif ve't-Tercüme, Kâhire, [t.y.]

FAYDA, Mustafa, “Abdülkays (Benî Abdülkays)”, **DİA**, C. 1, s. 248.

FAYDA, Mustafa, “Atâ”, **DİA**, C. 17, s. 421.

FAYDA, Mustafa, “Cebele b. Eyhem”, **DİA**, C. 7, s. 184.

Fetâvâ-yı Hindiyîye = Fetâvâ-yı Alemgiriyye, 16c., der. Burhanpurlu Şeyh Nizam, yay. haz., İsmail Karakaya, çev. Mustafa Efe, Akçağ Basım Yayım, Ankara, 1987.

GAZÂLÎ, İmam Ebû Hamid Muhammed (ö. 505/1111), **İhyâu Ulûmi'd-Din**, 4c., Meketebetü Kiryata Fotra, Semarang (Endonezya), [t.y.]

GÜLDAL, Sümeyra, **Hiz. Veysel Karani ve Hırka-i Şerif**, Yarımelma Kitap, İstanbul, 2005.

GÜLER, Zekeriya, “Zâhir b. Hâram”, **DİA**, C. 44, s. 89-90.

GÜMÜŞHANEVÎ, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendi (ö. 1311/1893), **Ramuzü'l-Ehâdis : Hadisler Deryası Tercümesi**, 2c., çev. Abdülaziz Bekkine, Gonca Yayınevi, İstanbul, 1982.

GÜREL, Şevket, **Veysel Karani ve Hırka-i Şerif**, Veysel Karani Hırka-i Şerif Camii, İstanbul, 1922.

Hadislerle İslam: Hadislerin Hadislerle Yorumu, 7c, Ed. Mehmet Emin Özafşar v.d., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.

HÂLİDİYYÂN, Ebû Bekr Muhammed b. Haşim (ö. 380/990) - Ebû Osman Sa'id (ö. 390/ 1000), **Kitâbü't-Tuhaf ve'l-Hedâyâ**, thk. Sâmi Dihân, Dârü'l-Maârif, Kahire.

HALİL B. AHMED, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferâhidî (ö. 175/791), **Kitâbü'l-Ayn**, 4c., thk. Mehdi Mahzûmî, İbrâhim Samerrâî, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.

HAMİDULLAH, Muhammed (ö. 1423/2002), **İslam Peygamberi: Hayatı ve Faaliyeti**, 2c., çev. Salih Tuğ, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1990.

HAMİDULLAH, Muhammed (ö. 1423/2002), **el-Vesâiku's-Siyâsiyye: Hiz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri**, çev. Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul, [t.y.]

HARMAN, Ömer Faruk, “Hübel”, **DİA**, C. 18 s. 444.

el-HÂŞİM, Abdurrahim b. İbrahim b. Abdurrahman es-Seyyid, **el-Hedâyâ li'l-Muvazzafîn Ahkâmuha ve Keyfiyyeti't-Tasarrufu Fiha**, Dâru İbn Cevzî, Cidde, 2005, s. 27-29.

HATİB EL-BAĞDÂDÎ, Ebû Bekr el-Hatîb Ahmed b. Ali b. Sabit (ö. 463/1071), **Târîhu Medîneti's-Selâm**, 16c., Dârü'l-Garbi'l-İslami, Beyrut, 2001.

Hediye Kitabı, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, Kitabevi, İstanbul, 2007.

el-HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (ö. 807/1405), **Buğyetü'l-Bâhis an Zevâidi Müsnedi'l-Haris**, 2c., thk. Hüseyin Ahmed Salih Bakiri, Mektebetü'l-Arabiyyeti's-Suudi, Medine, 1992.

el-HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (ö. 807/1405), **Buğyetü'r-Raid fî Tahkiki Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1994.

el-HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (ö. 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Abdullah Muhammed Derviş, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1994.

el-HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman (v 807/1405), **Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Mevâid**, 10c., thk. Hüsameddin Kudsî, Mektebetü'l Kudsi, Kâhire, 1967.

Hırka-i Şerif Vakfı, (Çevrimiçi)
<http://www.hirkaiserifvakfi.com/default.aspx/>, 18/07/2016

el-HİNDÎ, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân Müttaki (ö. 975/1567), **Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl**, 18c., thk. Safvet Safa, Bekri Hayyanî, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1985.

İBN ABDÜLBER, Ebû Ömer Cemâleddîn Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubî en-Nemerî (ö. 463/1071), **el-İstiâb fî Mâ'rifeti'l-Ashâb**, 4c., tahkik thk. Ali Muhammed Bicâvî, Dârü'l-Cil, Beyrut, 1992.

İBN ABDÜLHAKEM, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah (ö. 257/871), **Fütûhu Mısır ve'l-Mağrib**, 2c., thk. Abdülmünim Amir, el-Heyetü'l-Amme li Kusuri'l-Amme, Kahire, [t.y.]

İBN ABDÜRABBİH, Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed el-Kurtubi (ö. 328/940), **el-İkdü'l-Ferîd**, 9c., thk. Müfid Muhammed Kamiha, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1983.

İBN ÂBİDÎN, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dımaşki (ö. 1252/1836), **Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar: Şerhu Tenviri'l-Ebsâr**, 17c., çev. Mehmet Savaş, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1985.

İBN ASÂKİR, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah (ö. 571/1176), **Târîhu Medîneti Dımaşk**, 80c., thk. Muhibbüddin Ebi Said Ömer b. Garamel-Amri, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1995.

İBN BALABAN, Ebü'l-Hasan Alaeddin Ali b. Balaban b. Abdullah (ö. 739/1339), **el-İhsân fî Takrîbi Sahihi İbn Hibbân**, 18c., thk. Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1988.

İBN BERRECÂN, Ebü'l-Hakem Abdüsselam b. Abdurrahman b. Muhammed (ö. 536/1142), **Şerhu Esmâillahi'l-Hüsnâ**, 2c., thk. Ahmed Ferid el-Mezidi, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, C. 1. s. 216

İBN DÜREYD, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Ezdî el-Basrî (ö. 321/933), **el-İştikâk**, thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, Mektebetü'l-Hancı, Kâhire, 1958.

İBN EBÛ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim (ö. 235/849), **el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr**, 7c., thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, Beyrut, 1989.

İBN EBÛ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim (ö. 235/849), **Müsnedu İbn Ebi Şeybe**, 2c., thk. Adil b. Yusuf el-Gazavi, Ahmed Ferid el-Mezidi, Darü'l-Vatan, Riyad, 1997.

İBN EBÛ TAHİR, Ebü'l-Fazl b. Tayfur Ahmed b. Tayfur el-Bağdadi (ö. 280/893), **Belâgâtü'n-Nisâ**, thk. Muhammed Ebü'l-Ecfan v.d., el-Mektebetü'l-Atika, Tunus, 1985.

İBN EBÜ'D-DÜNYÂ, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd Kureşî Bağdâdî (ö. 281/894), **Mekârimü'l-Ahlâk**, thk. Muhammed Abdülkadir Ahmed Ata, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1989.

İBN FÂRİS, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ (ö. 395/1004), **Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa**, 6c., thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, Darü'l-Fikr, Beyrut, 1979.

İBN HABÎB, Ebû Câ'fer İbn Habîb Muhammed İbn Habîb b. Ümeyye Bağdâdî Hâşimî Muhammed (ö. 245/860), **Kitâbü'l-Muhabber**, tsh. Ilse Lichtenstadter, Dârü'l-Âfâkı'l-Cedîde, Beyrut, [t.y.]

İBN HABÎB, Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb İbn Ümeyye b. Amr el-Hâşimi el-Bağdâdî (ö. 245/860), **el-Münemmak fî Ahbâri Kureyş**, 2c., tsh. Hurşid Ahmed Faruk, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985.

İBN HACER, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî (ö. 852/1449), **el-İsâbe fî Temyizi's-Sahabe**, 8c., thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz; Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

İBN HACER, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî (ö. 852/1449), **Fethü'l-Bâri bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî**, 13c., thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dârü'l-Ma'rife, Betrut, [t.y.]

İBN HADÎDE, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Hadide Ensârî (ö. 783/1381), **el-Misbahü'l-Mudi fî Küttâbi'n-Nebiyyi'l-Ümmi ila Müluki'l-Arz min Arabi ve Acemi**, 2c., tsh. Muhammed Azimüddin, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985.

İBN HALDÛN, Ebû Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed (ö. 808/1406), **Târîhu İbn Haldûn = Kitâbü'l-İber ve Divânü'l-Mübtede ve'l-Haber fî Eyyâmi'l-Arab ve'l-Acem ve'l-Berber ve Men Âsârahum min Zevi's-Sultâni'l-Ekber**, 7c., Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1979.

İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik (ö. 213/828) **es-Sîretü'n-Nebevî**, 4c., thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Darü'l Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1990.

İBN İSHÂK, Abdullah Muhammed b. İshak b. Yesar (ö. 150/767), **Siretu İbn İshâk**, thk. Süheyl Zekkâr, Darü'l Fikr, Beyrut, 1978.

İBN KAYYİM, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), **Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları = el-Menarü'l-Münif fi's-Sahih ve'd-Zaif**, thk. Abdülfettah Ebû Gudde, çev. Hanîfî Akın, Karınca Yayınları, İstanbul, 2004.

İBN KAYYİM, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), **Zâdü'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-İbâd**, 5c., thk. Şuayb el-Arnaut, Abdülkadir Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1981.

İBN KESÎR, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer (ö. 774/1373), **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, 21c., thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr, Cize, 2003.

İBN KESÎR, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer (ö. 327/938), **Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim**, 8c., thk. Sami b. Muhammed es-Selame; Dâru Taybe, Kahire, 1997.

İBN KESÎR, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer (ö. 774/1373), **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, 4c., thk. Mustafa Abdülvahid, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1976.

İBN KESÎR, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer (ö. 774/1373), **Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri = Tefsirü'l-kur'ani'l-azim**, 16c., çev. Bekir Karlığa, Bedreddin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1984.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dîneverî (ö. 276/889), **el-Maarif**, thk. Servet Ukkâş, Dâru'l-Maârif, Kahire, 1969.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dîneverî (ö. 276/889), **Uyûnü'l-Ahbâr**, 4c., thk. Yusuf Ali Tavi, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe Dîneverî (ö. 276/889), **eş-Şi'r ve's-Şuarâ**, 2c., thk. Ahmed Muhammed Şakir, Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1364.

İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvinî İbn Mâce, (ö. 273/887), **Sünenu İbn Mâce**, 5c., thk. Şuayb el-Arnaut, Dârü'r-Risâleti'l-Âlemiyye, Beyrut, 2009.

İBN MANZÛR, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensârî (ö. 711/1311), **Lisânü'l-Arab**, 18c., tsh. Emin Muhammed Abdülvehhab, Muhammed es-Sadık el-Ubeydi, Dârü'l-İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1997.

İBN MANZÛR, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensârî İbn Manzur, (ö. 711/1311), **Muhtasaru Tarihi Dimaşk li-İbn Asâkir**, 29c., thk. Me'mûn es-Sâgırcı, Adnan Abd Rabbih, Muhammed Edib el-Cadir, Dârü'l-Fikr, Dimaşk, 1984.

İBN MENDE, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Abdülvehhab b. Muhammed (ö. 511/1118), **Kitâb fihi Ma'rifeti Esâmi Erdâfi'n-Nebi**, thk. Yahha Muhtar el-Gazzavi, el-Medine li'tevzi, Beyrut, 1990.

İBN SA'D, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zührî (ö. 230/845), **Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr = et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, 11c., thk., Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hanci, Kâhire, 2001.

İBN SA'D, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zührî (ö. 230/845), **Kitâbü't-Tabakati'l-Kebir**, 11c, Ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kazım Yılmaz v.d., Siyer Yayınları, İstanbul, 2014.

İBN SÎDE, Ebü'l-Hasan Ali b. İsmail (ö. 458/1066), **el-Muhkem ve'l-Muhîtü'l-A'zam fi'l-Luğa**, 12c., thk. Abdüsettar Ahmed Ferrac, Câmiatu Devli'l-Arabiyye el-Munazzamatü'l-Arabiyye li't-Terbiyye ve's-Sekâfe ve'l-Ulum Ma'hedü'l-Mahtutati'l-Arabiyye, Kahire, 1997.

İBN ŞEBBE, Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe b. Abide en-Nemri (ö. 262/876), **Tarihü'l-Medîneti'l-Münevvere**, 4c., thk. Fehim Muhammed Şeltut, Dârü'l-İsfahânî, Cidde, 1973.

İBN ZÜBEYR, Reşid (V/XI. Asır), **ez-Zehâir ve't-Tuhâf**, thk. Muhammed Hamidullah, Vizaretü'l-İ'lam, Kuveyt, 1984.

İBNÜ'D-DEYBÂ', Ebû Muhammed Vecihüddin Abdurrahman b. Ali (ö. 944/1537), **Hadis Ansiklopedisi: Kütüb-i Sitte**, 18c., haz. İbrahim Canan, Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş., Ankara, [t.y.]

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî (ö. 597/1201), **el-Vefâ bi-Ahvâlî'l-Mustafa**, 2c., thk. Muhammed Zühri Neccar, Müessesetü'l Sadiyye, Kahire, 1976.

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî (ö. 597/1201), **el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem**, 19c., thk. Muhammed Abdülkadir Ahmed Ata v.d., Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1992.

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî (ö. 597/1201), **Telkihi Fuhûm Ehli'l-Eser fî Uyûni't-Tarih ve's-Siyer**, Şeriketü Dâri'l-Erkâm bin Ebî Erkâm, Beyrut, 1997.

İBNÜ'L-ESÎR, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (ö. 630/1233), **Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe**, 8c., thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdülmevcûd, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994.

İBNÜ'L-ESÎR, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (ö. 630/1233), **el-Kâmil fi't-Tarih**, 13c., Dâru Sadır ; Dâru Beyrut, Beyrut, 1965.

İBNÜ'L-KELBÎ, Ebü'l-Münzir İbnü's-Saib Hişam b. Muhammed b. Saib Kelbî (ö. 204/819), **Kitâbü'l-Esnâm**, thk. Ahmed Zekî Paşa, Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire, 2000.

el-İSFAHÂNÎ, Ali b. Hüseyin b. Muhammed Ebü'l-Ferec (ö. 356/967), **Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân**, thk. Safvân Adnan Davudi, Dârü'l-Kalem, Dımaşk, 1992.

el-İSFAHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym (ö. 430/1038), **Delâilü'n-Nübüvve**, 2c., thk. Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbas, Dârü'n-Nefâis, Beyrut, 1991,

el-İSFAHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym (ö. 430/1038), **Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ**, 10c., Mektebetü'l-Hanci, Kahire, 1996.

el-İSFAHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym İsfahânî (ö. 403/1038), **Ma'rifetü's-Sahabe**, 4c., thk. Adil b. Yusuf el-Azzazi, Medarü'l-Vatan, Riyad, 2011.

el-İSFAHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî Ebû Nuaym (ö. 430/1038), **Sıfatü'l-Cenne**, 3c., thk. Ali Rıza Abdullah, Dârü'l-Me'mun li't-Türaş, Dımaşk, 1995.

KAMACI, Fatımatüz Zehra, **Hz. Peygamber'in Günlük Hayatı: Mescid-i Nebevi**, İnkılab Yayınları, İstanbul, 2013.

KANDEMİR, M. Yaşar, “Nuaymân b. Amr”, **DİA**, C. 33, s. 220-221.

KANDEMİR, M. Yaşar, “Safvân b. Muattal”, **DİA**, C. 35, s. 485-486.

KAPAR, M. Ali, **Hazreti Muhammed'in Müşriklerle Münasebeti**, İlim Yayınları, İstanbul, 1987.

KARATAŞ, Mustafa, **Hz. Peygamberin Beden Dili ve Davranış Modelleri**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007.

KESKİN, Yusuf Ziya, “Sefîne”, **DİA**, C. 36, s. 302.

el-KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed Hasenî İdrîsî (ö. 1382/1962), **Nizâmü'l-Hükümeti'n-Nebeviyye**, 2c., thk. Abdullah Halidi, Dârü'l-Erkam, Beyrut, [t.y.]

KÖKSAL, Mustafa Asım (ö. 1913-1998), **İslam Tarihi: Hazreti Muhammed (A.S.) ve İslamiyet: Medine Devri**, 12c., İrfan Yayınevi, İstanbul, 1979.

KÖSE, Ali, “İhtidâ”, **DİA**, C. 21, s. 554.

KÖSE, Saffet, “Rüşvet”, **DİA**, C. 35, s. 303.

el-KUREŞÎ, Muhammed b. Ebi'l-Hattab Ebû Zeyd (ö. 170/786), **Cemheretu Eş'ari'l-Arab fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm**, thk. Ali Muhammed Bicavi, Dâru Nehdati Mısır, Kahire, [t.y.]

el-KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, (ö. 671/1273) **el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an**, 24c., thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2006.

LINGS, Martin, **H. Muhammed'in Hayatı**, çev. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul, 2006.

el-MAKRÎZÎ, Ebü'l-Abbas Takıyyüddin ahmed b. Ali b. Abdülkadir (ö. 845/1442), **İmtâü'l-Esmâ bima li'n-Nebi mine'l-Ahvâl ve'l-Emvâl ve'l-Hafede ve'l-Metâ'**, 15c., thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999.

MÂLİK B. ENES, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari (ö. 179/795), **Muvattaü'l-İmâm Mâlik**, 2c., thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

MERZÜBÂN, Ebû Bekr Muhammed b. Halef b. el-Merzüban (ö. 309/921) - , **el-Müntehab min Kitabi'l-Hedâyâ**, thk. Celil el-Atıyye, Dârü't-Talâ, Beyrut, 2014.

el-MEVSİLÎ, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna Ebû Ya'la (ö. 307/919), **Müsnedu Ebî Ya'la el-Mevsilî**, 13c., thk. Hüseyin Selim Esed, Dârü'l-Me'mun li't-Türas, Dımaşk, 1984.

el-MEYDÂNÎ, Ebü'l-Fazl Ahmed b. Muhammed b. Ahmed en-Nisaburi Meydânî (ö. 518/1124), **Mecmaü'l-Emsâl**, 4c., thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, İsa el-Babi el-Halebi, Kahire, 1979.

MİR, Mustansır, **Kur'âni Terimler ve Kavramlar Sözlüğü**, çev. Murat Çiftkaya, İnkılab Yayınları, İstanbul, 1996.

MUKATİL B. SÜLEYMAN, Ebü'l-Hasan Mukatil b. Süleyman b. Beşir (ö. 150/767), **Tefsiru Mukatil b. Süleyman**, 5c., thk. Abdurrahman Mahmud Şehhâte, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002.

MUSA, Ali Dzhemal, **Başlangıçtan Hz. Peygamberin Döneminin Sonuna Kadar Huzâ'a Kabîlesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Buesa, 2013.

MUTÇALI, Serdar, **Arapça-Türkçe Sözlük**, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995, s. 494.

MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, (ö. 261/875), **Sahih-i Müslim**, 5c., nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1955.

MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, (ö. 261/875) **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, 8c., çev. Mehmed Sofuoğlu, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1970.

NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesai (ö. 303/915), **Sünenü'n-Nesâî**, 9c., thk. Abdülfettah Ebû Gudde, Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1988.

NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesai (ö. 303/915), **Sünenü'n-Nesai**, 8c., şrh. Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebi Bekr Suyûtî, hşy. Ebü'l-Hasan Nureddin b. Abdülhadi Sindî, çev. A. Muhtar Büyükcınar, Kalem Yayınevi, İstanbul, 1981.

en-NESEFÎ, Ebü'l-Berekat Hafızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd (ö. 710/1310), **Tefsirü'n-Nesefi = Medârikü't-tenzîl ve hakaikü't-te'vîl**, 3c., thk. Yusuf Ali Bedevî, Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut, 1998.

en-NÎSÂBÛRÎ, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi' Muhammed Hakim (ö. 405/1014), **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, 4c., thk. Mustafa Abdülkadir Ata, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.

en-NÜVEYRÎ, Şehâbeddîn Ahmed b. Abdülvehhâb b. Muhammed (ö. 733/1333), **Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb**, 33c., Dârü'l-Kütüb ve'l-Vesâikü'l-Kavmiyye, Kâhire, 2003.

en-NÜVEYRÎ, Şehâbeddîn Ahmed b. Abdülvehhâb b. Muhammed (ö. 733/1333), **Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb**, 33c., Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire, 1955.

OCAK, Ahmet Yaşar, **Veysel Karani ve Üveysilik**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1982.

OKUYAN, Mehmet, **Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2015.

ORTAKÇI, Halil, **İslamiyet'in Doğuşuna Kadar Himyerîler** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

ÖĞÜT, Salim, "Hedy" **DİA**, C. 17, s. 156.

ÖNKAL, Ahmet, "Bi'rimaûne", **DİA**, C. 6, s.195.

HARMAN, Ömer Faruk, "Arim", **DİA**, C. 3, s. 373.

ÖNKAL, Ahmet, "Müseylimetülkezzâb", **DİA**, C. 32, s. 90.

ÖNKAL, Ahmet, **Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu**, Kuzucular Ofset, Konya, 1987.

ÖZ, Mustafa, "Kurrâ", **DİA**, C. 26, s. 445-446.

ÖZ, Mustafa, "Zülfikar", **DİA**, C. 44, s. 553-554.

ÖZ, Tahsin, **Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese**, [y.y.], İstanbul, 1953.

ÖZDAMAR, Mustafa, **Karen'den Baykan'a Veysel Karânî**, Kırkkandil Yayınevi, İstanbul, 2011.

ÖZKUYUMCU, Nadir, "Mukavkıs", **DİA**, C. 31, s. 137.

ÖZTÜRK, Levent, "Necâşi", **DİA**, C. 32, s. 476.

ÖZTÜRK, Levent, **İlk Hicret Habeşistan**, Siyer Yayınları, İstanbul, 2015.

PEAN, Pierre, **Dünyada ve Türkiye'de Rüşvet ve Azgelişmişlik**, çev. Hüseyin Boysan, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990.

PENRİCE, John, **A Dictionary and Glossary of the Kor'an**, Mektebetu Lübnan, Beyrut, [t.y.], s. 153. **a.g.e.**

er-RÂZÎ, Ebü'l-Kâsım Temmam b. Muhammed el-Beceli Temmam er-Râzî, V. (414/1023), **el-Fevâid**, 2c., thk. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1997.

er-RUDÂNÎ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman el-Mekki (ö. 1094/1683), **Cem'ü'l-Fevâid min Câmi'î'l-Usûl ve Mecmaü'z-Zevâid**, 4c., thk. Ebû Ali Süleyman b. Dürey', Mektebetu İbn Kesîr, Kuveyt, 1998.

SAKARYA, Candan Işıl, **Türk Kültüründe Hediyeleşme Geleneği ve Hediyeler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, Ankara.

SANCAKLI, Saffet, **Hadislerde Fakirlik ve Zenginlik Problemi**, Elif Yayınları, İstanbul, 2004.

SARIÇAM, İbrahim, **Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, [y.y.], 2012.

es-SERAHSÎ, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl (ö. 483/1090), **el-Mebsût**, 31c., thk. Heyet, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1989.

es-SERAHSÎ, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl (ö. 483/1090), **Şerhü's-Siyerî'l-Kebîr**, 5c., thk. Selâhaddin el-Müneccid, Camiatü'd-Devli'l-Arabiyye, Kahire, 1971.

SÖYLEMEZ, Mahfuz, **Bedevîlikten Hadarîliğe Kûfe**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2015.

SÖYLEMEZ, Mahfuz, "Cahiliye Arap İnancında Putların Yeri", **Câhiliye Araplarının Ulûhiyet Anlayışı**, Ed. Mahfuz Söylemez, Ankara Okulu, Ankara, 2015.

es-SÜHEYLÎ, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed (ö. 581/1185), **er-Ravzü'l-Ünüf fî Şerhi's-Sireti'n-Nebeviyye li-İbn Hişâm**, 4c., thk. Abdullah Minşavi, Dârü'l-Hadîs, Kahire, 2008.

es-SÜHEYLÎ, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, (ö. 581/1185), **er-Ravzü'l-Ünüf fî şerhi's-Sireti'n-Nebeviyye li-İbn Hişâm**, 7c., thk. Ömer Abdüsselam es-Selami, Darü'l-İhyai't-Türa's-l-il-Arabi, Kahire, Beyrut, 2000.

eş-ŞÂMÎ, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî (ö. 942/1536), **Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sireti Hayri'l-İbâd**, 12c., thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd Ali Muhammed Muavviz, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1993.

ŞEHYAR, Ayşe Esra, “Ümâme bint Ebü'l-Âs”, **DİA**, C. 42 s. 301-302.

ŞENEL, Abdülkadir, “Şükrân”, **DİA**, C. 39, s. 226-227.

ŞENER, Abdülkadir, **İslam Hukukunda Hibe**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları, Ankara, 1984.

eş-ŞEVKÂNÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani (ö. 1250/1834), **Neylû'l-Evtâr Şerhi Münteka'l-Ahbâr**, 8c., thk. İsameddin Subâbetî, Darü'l Hadîs, Mısır, 1993.

et-TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb (ö. 360/971), **el-Mu'cemü'l-Evsât**, 10c., thk. Tarık b. İvazallâh v.d., Dârü'l-Haremeyn, Kahire, 1995.

et-TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb (ö. 360/971), **el-Mu'cemü'l-Kebir**, 25c., thk. Hamdi Abdülmecid Selefi, Mektebetü İbni Teymiyye, Kâhire, 1994.

et-TABERÎ, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid (ö. 310/923), **Tarihü't-Taberî : Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülûk**, 11c., thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, Dâru Süveydan, Beyrut, 1967.

TAN, Zeki, “**Kur’ân Kavramlarının Çevirisi Bağlamında İslâm Öncesini Bilmenin Önemi: ‘Îlâf’ Örneği**”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Dergi Say. 16, Diyarbakır, 2016.

TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizî (ö. 279/892), **el-Câmiü's-Sahîh = Sünenü't-Tirmizî**, 5c., thk. Ahmed Muhammed Şakir, Mustafa el-Babi el-Halebi, Kahire, 1977.

TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizî (ö. 279/892), **Sünen-i Tirmizî Tercemesi = Câmiü's-Sahîh**, 6c., çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, İstanbul, [t.y.]

TOPALOĞLU, Bekir, “Hâdî”, **DİA**, C. 15, s. 9.

TOPALOĞLU, Bekir, “Vehhâb”, **DİA**, C. 42, s. 610.

TOSUN, Necdet, “Veysel Karanî”, **DİA**, C. 43, s. 74-75.

TUNÇ, Tomris **Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1995.

TÜLÜCÜ, Süleyman, “Muallakât”, **DİA**, C. 30, s. 310.

TÜLÜCÜ, Süleyman, “Züheyr b. Ebû Sûlmâ”, **DİA**, C. 44 s. 544-542.

ULUDAĞ, Süleyman, “Abâ”, **DİA**, C. 1, s. 4-5.

URALER, Aynur, “Mâriye”, **DİA**, C. 28, s. 63-63.

URALER, Aynur, “Ümmehâtü'l Müminîn”, **DİA**, C. 42, s. 306-308.

URALER, Aynur, “Ümmü Hâlid”, **DİA**, C. 42, s. 320.

UYSA, Muhittin, **Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme**, Yediveren Kitap, Konya, 2004.

ÜÇÖK, Bahriye, **Dinden Dönerler ve Yalancı Peygamberler Hicrî 7. ve 11. Yıllar**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1967.

el-VÂKIDÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Eslemî (ö. 207/823), **el-Megâzî**, 3c., thk. Marsden Jones, Dârü'l-Alemî, Beyrut, 1989.

el-YA'KUBÎ, İbn Vazıh Ahmed b. İshak b. Ca'fer (ö. 292/905), **Tarihü'l-Ya'kubî**, 2c., thk. Dâru Sadır, Beyrut, 2010.

YARDIM, Ali, “Düldül”, **DİA**, C. 10, s. 20.

YAZICI, İshak, “Neml”, **DİA**, C. 32, s. 553.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi (ö. 1361/1942), **Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu**, 5c., haz. Sıtkı Gülle, Eser Neşriyat, İstanbul, 1997.

Yedi Askı: Arap Edebiyatının Harikaları = Muallekatü's-Seb'a, çev. Nurettin Ceviz v.d., Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2004.

YEKELER, Muhammet, **Câhiliye Döneminden Hz. Peygamber Dönemi Sonuna Kadar Temîm Kabilesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

YENİÇERİ, Celal, **Hız.Muhammed Yaşadığı ve Yön Verdiği Hayat**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007.

YENİÇERİ, Celal, **İslamda Devlet Bütçesi**, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1984.

YİĞİT, İsmail, “Sebe”, **DİA**, C. 36, s. 241-243

ez-ZEHEBÎ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (ö. 748/1348), **Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ**, 25c., thk. Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985.

ZUHAYLÎ, Vehbe, **İslam Fıkı Ansiklopedisi**, 10c., çev. Ahmet Efe v.d., Risale Yayınları, İstanbul, 1994.

ZÜBEYR B. BEKKÂR, Ebû Abdillâh Zübeyr b. Bekâr b. Abdillâh Kureşî Esedî Zübeyrî (ö. 256/870), **el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-Nebi**, thk. Sekine eş-Şihabi, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1983.

ZÜBEYR B. BEKKÂR, Ebû Abdillâh Zübeyr b. Bekâr b. Abdillâh Kureşî Esedî Zübeyrî (ö. 256/870), **Cemheretu Nesebi Kureş ve Ahbâruhâ**, 2c., thk, Abbas Hani Cerrah, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2010.

-----, **DİA**, “Benhâ”, **DİA**, C. 5, s. 447.

EKLER

EK-1

Hz. Peygamber'in (s) Ka'b b. Zühre'ye hediye ettiği Hırka-i Şerif⁶⁰⁸.

⁶⁰⁸ Hilmi Aydın, **Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler**, Kaynak Kitaplığı, İstanbul, 2004, s. 64-69.

EK-2

Hız. Peygamber'in (s), vasiyet yoluyla Veysel-i Karani'ye hediye ettiği ettiği rivayet edilen Hırka-i Şerif⁶⁰⁹.

⁶⁰⁹ Hırka-i Şerif Vakfı, (Çevrimiçi) <http://www.hirkaiserifvakfi.com/default.aspx/>, 18/07/2016